

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONYA YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ 8358 NUMARALI ŞİİR
MECMUASININ TANITIMI VE TRANSKRİPSİYONU
(1-183. SAYFALAR)

Hazırlayan
Gülperi BULUT

Danışman
Doç. Dr. Mehmet SARI

AFYONKARAHİSAR 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Konya Yazma Eserler Kütüphanesi 8358 Numaralı Şiir Mecmuasının Tanıtımı Ve Transkripsiyonu (1-183. Sayfalar)" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12\04\2019

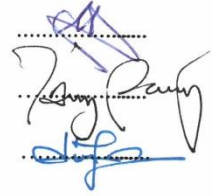
Gülperi BULUT

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet SARI
Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Ali İrfan AYPAY
: Prof. Dr. Süleyman SOLMAZ

İmza



Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Gülperi BULUT' un **“Konya Yazma Eserler Kütüphanesi 8358 Numaralı Şiir Mecmuasının Tanıtımı ve Transkripsiyonu (1-183. Sayfalar)”** başlıklı tezini değerlendirmek üzere 12.04.2019 tarihinde saat 14.30'da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal DEMİR
MÜDÜR

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

KONYA YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ 8358 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ TANITIMI VE TRANSKRİPSİYONU (1-183. SAYFALAR)

GÜLPERİ BULUT

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih: 12.04.2019

Danışman : Doç. Dr. Mehmet SARI

İslamiyet'in kabulüyle Türkler sadece inanç değiştirmekle kalmaz, Arap ve Fars Edebiyatlarına da yönelirler. Böylelikle Türk Edebiyatının en zengin kaynaklarına sahip dönemlerinden biri olan Divan Edebiyatı dönemi başlar. Bu dönemde bir çok eser kaleme alınır. Eserlerin kaydedilme ve çoğaltılma işi, ilk zamanlar, matbaa henüz icat edilmemiş olduğundan, kişiler tarafından gerçekleştirilir. Bu noktada ise, çalışmamıza konu olan mecmualar ortaya çıkar. Mecmualar, belli bir eğitim seviyesine sahip kişilerin, duydukları ya da okudukları ve hoşlarına giden şiirleri kaydettikleri eserlerdir. Bu eserler günümüzde hem yazıldığı döneme hem de içinde yer alan şairler hakkında yapılan çalışmalara ışık tutmaktadır.

Tezimizin konusu, Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü Kütüphânesi'nde 8358 numarada "Mecmû'a-i Eş'âr" adıyla kaydedilen el yazması mecmuanın 1-183. sayfalarıdır. Giriş kısmında "Türk Edebiyatında Mecmua" başlığı altında mecmuaların tarihsel gelişimi ve özellikleri üzerinde durulduktan sonra birinci bölümde, ele aldığımız şiir mecmuası tanıtılmış ve daha sonra eserin transkripsiyonlu

metni verilmiştir. Eser transkript edilirken ulaşabildiğimiz divanlarla mukayese yapılmış ve farklılıklar dipnotlarda gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Divan Edebiyatı, mecmua, şiir.

ABSTRACT

**LIBRARY OF KONYA WRITING WORKS REGIONAL DIRECTORATE
AT THE NUMBER 8358 AS "POEM JOURNAL" (PAGES 1-183).**

GÜLPERİ BULUT

**TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE MASTER SCIENCE
DEPARTMENT**

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

Date: 12.04.2019

Advisor : Doç. Dr. Mehmet SARI

With the acceptance of Islam, the Turks not only change their beliefs, they also tend to Arabic and Persian Literature. Thus, the period of Divan literature which is one of the periods with the richest sources of Turkish literature starts. many works are written during this period. The work of recording and duplication of works is carried out by people at the earliest times, since the printing press has not yet been invented. At this point, the journal that is the subject of my work arises. Journals are artifacts in which people with a certain level of education record poetry that they hear or read and they like. These journals today set light to on the writing period and the work done on the poets.

Which is subject of our thesis is the manuscript poem magazine recorded in Library of Konya Writing Works Regional Directorate at the number 8358 as "Poem

Journal" (pages 1-183). We gave information about the historical development of the journals at the introduction. Then in the first part, we we introduced a poem journal. And then was given transcriptional reading of the journal. When the article was transcribed, we compared it with the divans we could reach and the differences were shown in the footnotes.

Key Words: Divan Literature, journal, poetry.



ÖN SÖZ

Klasik Türk Edebiyatı'nda önemli bir yeri olan şiir türü yalnızca edebî zevki karşılamak açısından değil yeri geldiğinde tarihî bir belge, yeri geldiğinde işledikleri konular bakımından sosyolojik birer kaynak olması yönünden önemlidir. Bu önemli eserlerin yer aldığı birçok yazılı kaynak mevcuttur. Bu yazılı kaynaklardan biri de mecmualardır. Mecmualar, yazarı tarafından okunmuş ya da duyulmuş olan, beğenilen manzum ve\ veya mensur kısımların yer aldığı eserlerdir. Tamamen nâşirinin edebî zevki doğrultusunda oluşturulurlar. Çoğunlukla nâşirleri bilinmez. Bu eserlerde geniş yelpazeli olarak birçok şairden ve/ veya yazardan örnekler yer alır. Bazen şâirlerin dîvânlarında yer almayan şiirlerin bulunduğu, bazen de adı sanı bilinmeyen şâirlerin ya da şiirlerin yer aldığı mecmualar metin neşri yapacak olan araştırmacılara farklı birer kaynak olma özelliği de taşırlar. Bu nedenlerle son yıllarda büyük önem kazanan mecmua çalışmaları tez çalışması için tercih edilen önemli konulardan biri haline gelmiştir.

Çalışmamızın konusu: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi'nde bulunan 8358 numaralı mecmuanın 1-183. sayfalarıdır. Giriş bölümünde mecmuanın tanımı, tarihi ve mecmuaların sınıflandırılması ile edebiyatımızdaki yeri ve önemi konuları üzerinde durduk. Birinci bölüm başlığı altında incelediğimiz mecmuanın tanıtımını yaptık. Ve mecmuda yer alan şair kadrosu, nazım şekilleri gibi konuları tablolar üzerinde değerlendirildi. İkinci bölümde ise çalışmaya konu olan mecmuanın transkripsiyonlu metni yer aldı. Bu bölümde tespit edebildiğimiz, transkript edilmiş veya yazma eser olarak ulaştığımız kaynaklardan karşılaştırma yapıldı. Arapça-Farsça şiirler okunmamış, daha sonra çalışma yaparken tezimize başvuracak kişilere kolaylık olması açısından tıpkıbasımları verildi. Üçüncü ve son bölümde ise incelediğimiz mecmuanın tıpkıbasımını verildi.

Çalışmamız, son dönemlerde önem kazanan mecmuaların, gün yüzüne çıkarılmasına katkı sağlamak, bilinmeyen şairleri ve şiirleri Türk Edebiyatı dünyasına kazandırmak ve bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara kaynak olması amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışmam boyunca bana değerli vakitini ayıran, bilgi, birikim ve kaynak eserlerini benimle paylaşan, hatalarımı sabırla düzelterek benden desteğini esirgemeyen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet SARI'ya teşekkür ederim.

Gülperi BULUT
Afyonkarahisar 2019



KISALTMALAR DİZİNİ

Eserlerin Kısaltmaları:

BRD : Bağdâdlı Rûhî Dîvânı

DSF: Divançe-i Süleyman Fehim

FDŞ : Fuzûlî Dîvânı Şerhi

FD : Fuzûlî Dîvânı

FH : Fuzûlî Hadikatü's-sueda

HŞD : Hâfız-ı Şîrâzî Dîvânı

MSD : Mustafa Selâmî Dîvânı

NBD : Necati Beg Dîvânı

ND : Nilüfer Dergisi

NED : Nef'î Dîvânı

PSSŞ : Pend-nâme-i Sa'dî-i Şîrâzî

SD : Sûzî Dîvânı

SFD : Süleymân Fehîm Dîvânçesi

SFDA : Süleymân Fehîm Dîvânçesi

Atatürk Kitaplığı

SUD : Surûrî Dîvânı

ŞSD : Şeyh Selâmî Dîvânı

ZD : Zekâ'î Dîvânı

Diğer Kısaltmalar:

bk. : bakınız

dn. : dipnot

H : Hicrî

M : Mîlâdî

S : Sayı

s. : sayfa

TBMM : Türkiye Büyük Millet

Meclisi

TC : Türkiye Cumhuriyeti

vd. : ve diğerleri

yz. : yazma

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

آ: Â, â, A, a

ا, أ: A, a, Â, â, E, e.

ء: -i, -yı ve -yi (yây-ı izâfet), '

ب: B, b, P, p

پ: P, p

ت: T, t

ث: S, s

ج: C, c

چ: Ç, ç

ح: H, h

خ: H, h

د: D, d

ذ: Z, z

ر: R, r

ز: Z, z

ژ: J, j

س: S, s

ش: Ş, ş

ص: Ş, ş

ض: Ž, ž, D, d

ط: T, t

ظ: Z, z

ع: ‘

غ: Ğ, ğ

ف: F, f

ق: K, k

ک: K, k, Ñ, ñ

گ: G, g

ل: L, l

م: M, m

ن: N, n

و: V, v, O, o, U, u, Ü, ü, Ô, ô

ه: H, h, A, a, E, e

لا: la, lâ

ی: Y, y, İ, i, I, ı

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	ii
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	iii-v
ÖN SÖZ.....	vi-vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
GİRİŞ.....	1-5
1. Mecmuanın Tanımı.....	1
2. Mecmuanın Tarihi.....	1
3. Mecmuaların Sınıflandırılması.....	2-3
3.1. Âgah Sırrı Levend.....	2
3.2. Günay Kut.....	2
3.3. Mehmet Gürbüz.....	2-3
3.4. Atabey Kılıç.....	3-4
4. Mecmuaların Edebiyatımızdaki Yeri ve Önemi.....	4-5
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. MECMUANIN TANITIMI	
1.1. Konya Yazma Eserler Bölge Kütüphanesi'nde 8358 Numarasıyla Kayıtlı Mecmuanın Genel Özellikleri.....	6-13
1.2. Mecmuada Yer Alan Şâirlerin Hayatı.....	14-57
İKİNCİ BÖLÜM	
Konya Yazma Eserler Kütüphanesi 8358 Numaralı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonu (1-183. Sayfalar)	58-190
SONUÇ.....	191-193
ÖZEL ADLAR DİZİNİ.....	194-211
KAYNAKÇA.....	212-224
MECMUANIN TIPKIBASIMI.....	225-306

GİRİŞ

1. Mecmuanın Tanımı

Arapça "toplama bir araya getirme" anlamına gelen "cem" masdarından türeyen mecmua; 1. Toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzîm edilmiş şeylerin hepsi. 2. Seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap. 3. Dergi (bk.: risâle), anlamlarına gelir (Devellioğlu, 2010: 148, 689). Mehmet Fatih Köksal mecmuaları, "farklı kişilere ait metinlerin / metin parçalarının bir araya getirildiği eserler bütünü" olarak tarif eder (Köksal, <https://mestap.com/mestap/>). Mecmuanın yanı sıra "mecâmî", mecmâ', câmi' gibi aynı kökten türemiş kelimelerle -yalnız Osmanlı Türkçesi'nde- cüzdan, defter ve cerîde isimleri de aynı mânada kullanılmıştır. Ancak bu isimlerden herhangi birini taşımadığı halde mecmua özelliğine sahip pek çok eser bulunmaktadır. Mecmualar Arapça, Farsça, Türkçe olarak tek bir dille kaleme alındığı gibi derleyen bu dilleri bilip bilmemesine ve derlenen metinlerin diline göre bunların ikisinin veya üçünün birlikte kullanıldığı metinler halinde de yazılır (Uzun, 2003: 265, 267). Mecmualar içerdikleri konulara anılmaktadır: ilahilerden oluşan mecmualara "Mecmua-ı ilâhiyât", fetvalardan oluşanlara "mecmû'â-ı fetâvâ", kasidelerin derlenmesiyle oluşanlara "mecmû'â-ı kasâ'id" denilmesi gibi (Köksal, <https://mestap.com/mestap/>).

2. Mecmuanın Tarihi

İslâm kültüründe mecmua türü, henüz adı konulmadan Hz. Peygamber'in hadis yazımına izin vermesiyle ortaya çıkar. Bu iznin ardından bazı sahâbîler Resûlullah'tan kendi seçimlerine, ihtiyaç ve değerlendirmelerine göre bir araya getirince hadis literatüründe "sahîfe, cüz ve kitap" adıyla anılan ilk derlemeler doğar. Bu arada "dîvân" kelimesinin de önceleri "şiir mecmuası" anlamında kullanıldığı Ebû Temmâm'ın eserinin "Dîvânü'l-hamâse" adıyla da tanınmasından anlaşılr.

Mecmuaların türlerine göre bazı tertip ve şekillere kavuşarak Araplar, Farslar ve Türkler arasında rağbet bulup farklı bir gelişim göstermesi ve çeşitli ilim dallarında müstakil bir telif türü özelliği kazanması ilk örneklerin ortaya çıkışından birkaç asır sonra gerçekleşir. Mecmuaların Osmanlı dönemindeki gelişimine bakarak XV. yüzyıldan itibaren dikkat çekmeye başladıklarını, XVI. yüzyıldan sonra ise sayı ve çeşitlerinin iyice arttığını söylenir. Daha çok Osmanlı ve İran sahasında rağbet görür (Uzun, 2003: 266-267).

3. Mecmuaların Sınıflandırılması

Mecmuaların sınıflandırılması konusunda çeşitli görüşler vardır. Bu görüşleri savunucularına göre şu şekilde sıralayabiliriz:

3.1. Âgah Sırrı Levend

I. Nazire Mecmuaları.

II. Meraklılarınca toplanmış birer antoloji niteliğinde seçme şiirleri içeren mecmualar.

III. Türlü konulardaki risâlelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar.

IV. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan mecmualar.

V. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar (Levend, 1984: 166-167).

3.2. Günay Kut

I. Nazire mecmuaları

II. Seçme şiir mecmuaları.

III. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan mecmualar.

IV. Karışık yani manzum ve mensur veya farklı dillerle yazılmış parçalardan oluşan mecmualar.

V. Derleyeni belli mecmualar (Kut, 1986: 170-173).

Mecmualar üzerinde yapılan çalışmalar son zamanlarda artış göstermiştir. Bu çalışmalar sonucunda araştırmacılar tarafından yeni tasnif çalışmaları yapılmıştır.

3.3. Mehmet Gürbüz

I. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları: Gazel mecmuaları (Mecmua-ı gazeliyyât), Kasîde mecmuaları (Mecmua-ı kasâid), Müstezad mecmuaları, Matla mecmuaları (Mecmua-ı metâli‘), Beyit mecmuaları (Mecmua-ı ebyât), Mısra‘ mecmuaları (Mecmua-ı mesâri‘), Farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerden oluşan mecmualar.

II. Şiirlerin konularına göre oluşturulan şiir mecmuaları: Tarih mecmuaları (Mecmua-ı Tevârih), Na't mecmuaları (Mecmua-ı nu'ût), Mu'ammâ mecmuaları (Mecmua-ı elgâz), Medhiye mecmuaları (Mecmua-ı medâiyih), Şehrengiz mecmuaları, Farklı konularda yazılmış şiirleri içeren mecmualar.

III. Nazîre mecmuaları.

IV. Şâirlerin âidiyeti\ mensûbiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar: Aynı zümreye (tasavvufî oluşum, meslek grupları vb.) mensup şâirlerin şiirlerini toplayan mecmualar (Mevlevî şâirlerin şiirlerini toplayan mecmualar, Hurûfî-Bektâşî şâirlerin şiirlerini toplayan mecmualar), Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şâirlerin şiirlerini toplayan mecmualar.

V. Bir mensûbiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şâirlerin dîvânlarını\ şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar (Gülbüz, 2012: 108-112).

En kapsamlı ve güncel tasnif çalışması ise Atabey Kılıç'a aittir:

3.4. Atabey Kılıç

I. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından: Cönkler, Mecmualar (Tertip durumuna göre mecmualar [Mürettep mecmualar, Mürettep olmayan mecmualar], Mürettip durumuna göre mecmualar [Mürettibi bilinen mecmualar, mürettibi bilinmeyen mecmualar], Aynı zümreye mensup şahsiyetlerin eserlerinin toplandığı mecmualar).

II. Şekil bakımından: Manzûm Metinler Mecmuaları (Kaside mecmuaları, Gazel mecmuaları, Nazire mecmuaları, Muammâ mecmuaları, Manzûm lugât mecmuaları, İlâhî mecmuaları, Şehrengiz mecmuaları, Na't mecmuaları, Hilye mecmuaları, Mi'râciyye mecmuaları, Matla' mecmuaları, Mersiye mecmuaları, Çeşitli mesnevîlerden seçkileri barındıran mecmû'alar, Güfte mecmuaları, Müstezâd mecmuaları, Tarih mecmuaları, Musammat mecmuaları, Kıt'a ve rubâ'î mecmuaları, Dîvân mecmuaları), Mensûr Metinler Mecmuaları (Lugaz mecmuaları, Fetva mecmuaları, Tefsir mecmuaları, Şerh mecmuaları, Sakk mecmuaları, Mekân tasvirlerini içeren mecmualar, Münşe'ât mecmuaları [Derleme münşe'ât mecmuaları, Tek şahsa ait inşa örneklerinden oluşan münşe'ât mecmuaları]), Karışık manzum ve mensur eserler mecmuaları (Fevâyid ve eş'âr mecmuaları, Farklı türleri barındıran mecmualar).

III. Dil bakımından: Arapça Mecmualar, Farsça Mecmualar, Türkçe Mecmualar, Çok Dilli Mecmualar.

IV. Muhteva bakımından: Din, Tasavvuf, İlm-i Nücûm / Fal ve Remil, Hikâye / Latîfe, Hezel ve Hiciv, Edviye, Mûsikî, Hat ve Kitâbet.

V. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmualar.

Ayrıca Atabey Kılıç, bu sınıflandırmayı yaptıktan bir süre sonra eline geçen yeni malzemelerden hareketle bu sınıflandırmanın son kısmına "Şehir Mecmuaları" veya "Konusunu Bir Şehirden Alan Mecmualar" ile "Tezkire Benzeri Mecmualar" ve "Şecere" başlıklarını eklemeyi gerekli görür mecmualar (Kılıç, 2018; 9-14).

4. Mecmuaların Edebiyatımızdaki Yeri ve Önemi

M. Fâtiş Köksal'ın "Şiir Mecmualarının Önemi ve 'Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)' " başlığı altında sunduğu bildiriye göre mecmuaların edebiyatımızdaki yeri ve önemini şu şekilde sıralayabiliriz:

I. Kaynaklarda adı geçmeyen, unutulmuş şairlerin şiirlerine mecmualarda rastlamak mümkündür.

II. Bilinen şairlerin bilinmeyen / divanlarında bulunmayan şiirlerine rastlamak mümkündür.

III. Şairlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine (fazla veya eksik beyitler, nüsha farkları vs.) tesadüf edebiliriz.

IV. Mecmualar arasında bilinmeyen, varlığı bilindiği hâlde nüshası tespit edilemeyen eserlerle de karşılaşılır. Özellikle kırk hadis, mi'râciye, yüz hadis, mevlid, şehrengiz, biladiye, hasb-i hâl, kimi mektup ve münşeâta dair risaleler vb. fazla uzun olmayan türlerin çoğu bu mecmuaların arasında gizlidir.

V. Bilinmeyen veya kullanılmayan nazım şekilleri, bilinen nazım şekillerinin örneği görülmeyen kafiye tipleri, farklı bend yapıları; yeni türler, edebiyatımızda kullanımına rastlamadığımız aruz kalıpları vb. örneklerle de mecmualarda karşılaşabiliriz.

VI. Mecmualarda, zaman zaman şairlerin hayatıyla ilgili önemli bilgileri de yakalama imkânı vardır. Bu, ölüm tarihi bilinmeyen bir şairin ölümü için düşünülmüş

bir tarih manzumesi şeklinde olabileceği gibi, araştırmacılar için çok önemli olabilecek derkenara düşülmüş bir bilgi notu veya şiir başlığı şeklinde de olabilir.

VII. Bazı şiir mecmualarında, başka şairlerin de şiirleri bulunmakla beraber, özellikle bir şairin şiirlerinin yoğun olduğu görülür. Derleyeninin şair olduğu bir şiir mecmuası edebiyat tarihi araştırmalarına katkısı bakımından kuşkusuz daha kıymetli sayılır.

VIII. Mecmualar, -bir kısmı kendisi de şair olan- şiir sever kişiler tarafından tertip edilen eserlerdir. Bu itibarla derleyeni belli kişiler tarafından toplanan mecmualarda o şahsın / şairin zevklerini fark ederken, dönemin genel beğenisiyle ilgili önemli ipuçları da yakalamak mümkündür.

IX. Şiir mecmualarında genel olarak dönemin zevklerini, edebî tercihlerini vs. anlamak kabil olduğu gibi ferdî temayüllerin de izini sürmek mümkündür. Nazire mecmuası olmasa da kimi mecmualarda nazire şiirler bulunduğundan- şairler arasındaki etkileşimi, teselsül bağlarını takip etmek de mümkün olur.

X. Hemen her mecmuanın boş kalmış sayfalarında, yazılı sayfaların derkenarlarında çeşitli dualar, otlarla ilâç yapım tarifleri, tılsım, vefk, reml, tefe''ül gibi gizli ilimler (havâs) denilen itikatlara dair notlar, tarih kıt'aları, müstakil matla' ve müfredler, bazı münşeat örnekleri, kimi resmî kayıtların örnekleri çokça rastlanan –asıl mecmua konusuyla ilgisi olmayan- kayıtlardır. Bütün bunlar edebiyat araştırmacıları kadar hatta onlardan da fazla sosyoloji, tarih (özellikle kültür tarihi), kültürel antropoloji, dinler tarih, halkbilim gibi farklı bilim dallarından kişilerin de ilgi alanına giren çok önemli ama ihmal edilmiş bilgi kırıntılarından. Bunların bileşkesi Türk milletinin kültür kodlarını ortaya koyacaktır. Bütün mecmuaların bir de bu gözle alınması çok çok önemlidir (Köksal, 2012).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MECMUANIN TANITIMI

1.1. Konya Yazma Eserler Bölge Kütüphanesi'nde 8358 Numarasıyla Kayıtlı Mecmuanın Genel Özellikleri

Çalışmamızın konusu Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 8358 numarasıyla kayıtlı olan mecmuadır. Mecmua düz, desensiz kağıt üzerine "nesih" olarak yazılmıştır. Sayfa numaralandırması Osmanlıca rakamlarla yapılmıştır ve her sayfaya ait bir sayfa numarası vardır. İkinci sayfada mavi mürekkeple ve mecmuanın hattından farklı olarak "rik'a" olarak üçüncü sayfada yer alan şiirin ilk beytini yazma denemesi yapılmıştır. Ayrıca yine bu sayfada mavi mürekkep ve Latin harfleriyle "Musa aleyselama 40 bin sekiz yuz kelime söyledi zeyfe 103" yazmaktadır. Üç yüz ellinci sayfa "rik'a" ve kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Sayfa numaralandırmasında, bazı yerlerde mahlasların belirtilmesinde (mahlasın üstüne bir çizgi halinde) ve bazı başlıkların belirtilmesi amacıyla kullanılan parantezlerde kırmızı mürekkep tercih edilmiştir. Derkenar ve cetvel yoktur.

Dijital ortamdan edindiğimiz mecmuanın mevcut görüntülerinde ön kapak fotoğrafı yoktur ve bazı sayfalar eksiktir. Eseri dijital ortamdan elde ettiğimiz için bu sayfaların eserin orijinalinde olup olmadığını tarafımızca bilinmemektedir. Fotoğraflama yapılırken boş olan sayfaların var olduğunu fakat fotoğraflara dâhil edilmediğini düşünmekteyiz. Çünkü mevcut görüntülerde, eksik olan yerlerde, yırtılma izi yoktur. Eserin dış kapağı mavi renkli bir kâğıtla onarım görmüştür. Arka kapakta da muhtelif yazılar yer almakla birlikte bu yazıların mecmuanın müellifine mi ait olduğu ya da kataloglama sırasında kütüphane çalışanları tarafından mı eklendiği tespit edilememiştir.

Aynı şâirin iki şiiri ya da beyti arka arkaya verildiği zaman ikincinin başına "bu dahi", "ve lehu eyzân" ibareleri başlık olarak eklenmiştir. Eserde muammâ ve lugaz beyitleri de yer almaktadır (bk.: s. 92,109-111). Müellif tarafından bazı muammâ ve lugazların çözümleri yapılmıştır (bk.: s. 82). Ayrıca mensur olarak; "Muğtebesât" başlığı altında "sabunun îcâdı ve inci" hakkında (bk.: s.76-78), "Laîfe" başlığıyla da iki kısa mensur kısım (bk.: s. 79,115) bulunmaktadır. "Ve Mine'l-Mücerrebât" adı altında da "Yüzerlik tuhmı ki 'Arabîde hârmel dirler işâbet-

i ‘aynı def’ için etfâle buhûr gibi yakarlar." diyerek üzerlik tohumu hakkında bilgi verir (bk.: s.82). "Ez- Fenn-i ‘Arûz" başlığıyla ise aruz vezni ve terimlerinden bahsederken (bk.: s. 87-94), " Ba‘dehû kavâ‘id-i ‘arûz ve kavâ‘id-i evzân beyân idelim" diyerek aruz kurallarını anlatır ve aruz kalıplarına Farsça ile Türkçe örnekler verir (bk.: s.94-1114). "Belâgât-ı ‘Osmâniyyeden" başlığıyla da Ahmet Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyye'sinden manzum-mensur alıntılar yapılır (bk.: s. 140-190). Bu alıntılar arasında eserde yer almayan eklemeler de yer alır (bk.: s. 140-146, 148-150, 152-155,157-158, 160, 162-164, 166,168-169).

Eserde yer alan bazı şiirlerin şâirleri yanlış verilmiştir. Fuzûlî, Nâbî, Kemâlpâşazâde gibi kendi zamanında ve sonraki zamanlarda çok iyi bilinen şâirlerin şiirleri verilirken, bazı yerlerde, adları verilmemiş (bk.: s. 113), "Na‘t-ı Şerîf (bk.: s. 74), Kışsa-yı Zîbâ Terceme-i Yûsuf u Züleyhâdan (bk.: s. 134), nazm (bk.: s. 134), muamma (bk.: s. 176), beyt (bk.: s. 113)" gibi genel başlıklar tercih edilmiştir. "Taḥmîs" olan şiirlere "Muḥammes" başlığı (bk.: s. 128-131) verilmiştir. Diğer yandan Monteskiyo (bk.: s. 118), Mevlânâ ‘Örfî-i Şîrâzî (bk.: s. 119) gibi farklı ülkelerin yazar ve şâirlerinden de alıntı yapılmıştır. Bu da mecmua yazarının dikkate değer bir yönüdür. Fakat bu alıntıları kendisi bizzat mı yaptı yoksa birileri aracılığıyla mı gerçekleştirdiği bilinmemektedir. Eserde Arapça-Farsça şiirler de yer alır. Arapça -Farsça şiirler 28-100. sayfalar arasında ağırlıktadır.

Mecmuada bazı beyitlerin yazarları sol alt köşede verilmiştir. Bu kullanımların az olması ve çalışmada birlik olması açısından şâir isimleri beyitlerin başlarına alınmıştır (bk.: s.132).

Mecmuanın tertibinde bir düzen gözetilmemiştir. Bu durumun sebebi yüzden fazla yazardan alıntı yapılmasıdır.

Aşağıdaki Tablo-1’de mecmuada yer alan şâirler, şiirlerin nazım şekli ve sayfa numaraları verilmiştir. Mecmuada yer alan şiirler çoğunlukla bir- iki beyit şeklinde yer alır. Bu nedenle şâirlerin divanlarından ulaştığımız şiirlerin nazım şekilleri divanlarda yer alan şekilleriyle değerlendirilmiştir. Şâiri tespit edilemeyen şiirlerin şâir adı kısmına "Şâiri Belirlenemeyen" yazılmıştır. Tablo-2’de ise şiirlerin vezni ve kullanılan vezinlerin adedi verilmiştir.

TABLO-1

Şâir Adı	Nazım Şekli Ve Şiir Sayısı	Mecmua Sayfa Numarası
Âgâh	1 Beyt	139
‘Ahdî	3 Tahmîs	121-126
Ahmed Cevdet Paşa (Muharrir-i Belâgat, Mü'ellif-i Belâgat, Cevdet, Beyt-i Cevdet)	1 Nesr, 1 Târih, 27 Beyt, 2 Gazel, 2 Mısra, 1 Kasîde, 1 Murabba‘	137-184, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 153, 157, 162, 163, 165, 177
Ahmed Midhat	1 Nesr	105
Ahmed Vehbî	1 Müfred	100
Âkif (Paşa)	1 Kasîde, 2 Beyt	155, 159, 163
‘Ârif	1 Mısra	177
Baba Mâcid-i Horasânî	1 Beyt	165
Bâkî	5 Beyt	141, 143, 145, 153, 159
Basîrî	1 Beyt	155
Beyt-i Lâ (Lâ,Lâ-edrî, Lâ-edrî kâ'ile)	2 Beyt, 1 Gazel, 3 Mısra	57, 98, 111, 168, 169, 170
Cevrî	1 Mısra	170
Cezmî	1 Mısra	170
Ebü'l-Me‘ânî	5 Beyt	48-49, 51-52
Ebü's-su‘ûd	1 Beyt	98-99
Ekrem Beg	1 Nesr	105
Emîr Hüsrev	1 Beyt	47
Emîrî	1 Mısra	168
Fehîm Efendi	7 Beyt	138, 140, 144, 162, 164
Fennî	1 Beyt	58
Ferîdüddîn Attâr	1 Mesnevî	27
Fevzî	1 Gazel	126-127
Figânî	1 Beyt	138
Fuzûlî	3 Gazel, 7 Beyt, 1 Murabba‘, 1 Mısra	31-32, 99, 131, 134, 135, 136, 144, 148, 157
Ğâlib	1 Mısra	176
Gani-zâde Nâdirî	1 Beyt	154

Hâce Hâfız (Hâfız-ı Şîrâzî)	6 Beyt	50, 51, 53, 54, 165
Hâce Kemâl (Kemâl-i Hucendî)	1 Beyt, 1 Mesnevî	54, 57
Hâce Selmân	1 Beyt	54
Hakîm Enverî	1 Gazel ,1 Beyt	47-48, 52
Hakkı	2 Mısra	177, 178
Hâletî (Azmîzâde)	1 Mısra	170
Hamdî	2 Beyt	131, 132
Hâmî-i Âmidî	1 Beyt	107
Hâşimî	2 Mısra	168, 169
Hayâlî Bey	1 Mısra	140
Hazret-i Mevlânâ	1 Beyt	50
Hıfzî	1 Gazel	112-113
Hikmet	3 Mısra	174, 177, 178
Hız. Âlî	1 Mısra‘	105
İbrâhîm Hakkı	1 Beyt	152
İbrahim Yâver	1 Gazel	101
‘İzzet	4 Mısra	177, 178
‘İzzet ‘Alî Paşa	1 Gazel	128
Kâmil	1 Murabba‘	119-120
Karamanlı Kâmî	1 Beyt	103
Kemâl Beg	2 Nesr, 1 Beyt	105, 106, 146
Kemâlpaşazâde	1 Beyt, 1 Mesnevî, 1 Kıt‘a	101, 132, 133
Ḳuddûsî	1 Muhammes	24-25
Meftûnî	1 Murabba‘	4-5
Manastırlı Rıf‘at Beg	1 Gazel	114-118
Mevlânâ Haydar Herevî	2 Beyt	107
Mevlânâ ‘Örfî-i Şîrâzî	1 Beyt	108
Mîr Mehmed Nazmî (Mîr Nazmî)	1 Mesnevî, 3 Beyt	46, 48, 51, 54
Monteskiyo	1 Nesr	106
Mu‘allim Nâci	1 Beyt, 1 Nesr	105

Mustafa Reşit	1 Nesr	151
Müştaş	1 Mısra	183
Nâbî	2 Beyt, 1 Mısra	100, 166, 170
Nazmî	1 Mısra	168
Nedîm	12 Beyt	147, 149, 150, 152, 159
Nef'î	12 Beyt, 1 Mısra	141,143,148,157,158, 162, 163
Nergisî	2 Beyt	140
Nev'î	1 Beyt	161
Niyâzî	1 Mısra	168
Râgıb Paşa	6 Beyt, 1 Mısra	107, 108, 151, 152, 153, 170
Rahmî	1 Tahmîs	120-121
Receb Vahyî	1 Muhammes	109-110
Reşîd	1 Mısra	170
Rif'at	1 Mısra	178
Rûhî-i Bağdâdî	1 Gazel, 1 Mısra	127,169
Rûhî-yi Kilişî	1 Mısra	170
Sa'dî-i Şîrâzî	2 Mesnevî, 5 Beyt	28-29, 52, 53, 57
Şâ'ib	1 Beyt	53
Şafvet	1 Murabba', 2 Mısra	5, 177
Sâmî Beg	3 Nesr	105, 106
Selâmî	1 Müseddes	4
Seyyid Vehbi	2 Mısra, 1 Beyt	170, 181
Sezâî	1 Gazel	35-36
Şiddîk	1 Mısra	170
Şairi Belirlenemeyen	36 Murabba', 1 Muhammes, 3 Kıt'a, 10 Mısra', 6 Mesnevî, 3 Mensur, 154 Beyt, 5 Gazel, 6 Müfred, 4 Nesr	6, 29-30, 36-39, 46, 47, 48, 50-51,57,67-80, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 80-94, 95, 96-97, 98, 99, 100, 101, 102, 103-104, 108, 109, 113, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 166

Sulţân Süleymân	1 Beyt	108
Surûrî	10 Beyt, 37 Mısra, 2 Gazel	164, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183
Sûzî	4 Gazel, 1 Murabba‘-ı Mütekerrir	17-24
Süleymân Şevket Efendi	1 Gazel	114
Sünbülzâde Vehbî	1 Kasîde, 3 Mısra‘, 4 Beyt	48,51,111,157,160,164,170,175
Şa‘bî	1 Mısra	168
Şâ‘ir	5 Beyt, 1 Kıt‘a	52, 53, 54, 57
Şâ‘ire Hânım Efendi	2 Gazel	110-111, 112
Şâ‘ir-i ‘Arabî	1 Beyt	51
Şâ‘ir-i Türkî	1 Beyt	49
Şems Fahrî	2 Beyt	48,51
Şerefeddîn Yezdî	1 Beyt, 1 Gazel	49-50
Şeyh ‘Elvân Çelebi	1 Beyt	107
Şeyh Gâlib	1 Beyt	145
Şeyh Nizâmî	1 Beyt	49
Şinâsî	1 Mısra	178
Ṭâlib	2 Mısra	175, 180
Ṭâlibî	1 Mısra	169
Ṭayyibî	1 Mısra	169
Yahyâ	3 Beyt, 1 Mesnevî	131, 133
Yezîd	1 Beyt	165
Ẓekâ‘î	1 Gazel	3
Ẓiyâ Paşa	1 Beyt	137

TABLO-2

VEZİN	ADEDİ
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	55
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	51
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fâ'ilâtün) (Fa'lün)	48
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün	28
Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	16
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün	14
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	13
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)	10
Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	9
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	8
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	4
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün	4
Mef'ülü Mefâ'ilün Fe'ülün	3
Mef'ülü Mefâ'ilün Mef'ülü Mefâ'ilün	3
Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün	3
Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün	3
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	3
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün	3
Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	3
Fa' Müfte'ilün Müfâ'ilün Fa'	2
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fâ'ilâtün) (Fa'lün)	2
Mef'ülü Fâ'ilâtün Mefâ'ilü Fâ'ilât	2
Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün	2
Mefâ'ilün Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'ilât	2
Fâ'ilâtü Müfte'ilün Fâ'ilâtü Müfte'ilün	2
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'	2
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)	2
Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül	2
Fe'ülün Mefâ'ilün Fe'ülün Mefâ'ilün	2

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün	2
Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün	2
Müstef'ilün Fâ'ilün Müstef'ilün Fâ'ilün	2
Müstef'ilün Fe'ilün Müstef'ilün Fe'ilün (Fa'lün)	2
Müstef'ilün Fe'ülün Müstef'ilün Fe'ülün	2
Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün	2
Mütefâ'ilün Fe'ülün Mütefâ'ilün Fe'ülün	2
Mefâ'iletün Mefâ'iletün Mefâ'iletün	2
Mefâ'iletün Mefâ'iletün Fe'ülün	2
Fâ'ilün Fâ'ilün Fâ'ilün Fâ'ilün	2
Fe'ilün Fe'ilün Fe'ilün Fe'ilün	2
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	2
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	1
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fa'lün	1
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ülün	1
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)	1
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'il	1
Me'ülü Fâ'ilâtün Me'ülü Fâ'ilâtün	1
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)	1
Mefâ'ilün Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'ilün	1
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün (Fâ'ilâtün)	1
Müstef'ilün Müstef'ilün	1
Mefâ'ilün Fe'ilün (Fâ'ilâtün)	1
7'li Hece Ölçüsü	1
10'lu Hece Ölçüsü	1
14'lü Hece Ölçüsü	1

1.2. Mecmuada Yer Alan Şâirlerin Hayatı

Âgâh: Asıl adı "*Mehmed Bulak*"tır. H 1040/ M 1630–31 tarihinde Semerkand'da doğar. İlk tahsilini Semerkand'da yapar. Burada hıfza çalıştıktan sonra Buhara'ya gider. Molla Câmi soyundan olan Buharalı Şeyh Saidâ'ya intisab edip Nakşîliği benimser. Bazı kaynaklarda Âgâh'ın Mevlevîliğinden söz edilir. Buhara'dan sonra İsfahan'da bir müddet bulunan şâir, Tebriz, Bağdad, Şam, Kudüs, Mısır, Konya gibi şehirleri dolaşır. Bir süre Mekke ve Medine'de kalır. Burada hac farîzasını yerine getirir. H 1080 / M 1669 senesinde Âmid'e gelir. Âgâh, kaynaklarda hattat, müzehhip, mücellit, hakkâk ve ressam olarak karşımıza çıkar. Şâir, 100 yaşını geçmiş olduğu halde, H 1141 / M 1728 tarihinde Âmid'de vefât eder. Hiç evlenmemiştir.

Eserleri: Türkçe Dîvân, Farsça Dîvân (Akpınar, 2012;12-16).

Ahdî: *Ahmed Ahdî b. Şemsî-i Bağdâdî*. Doğumu ve hayatının ilk yılları hakkında elde herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ahdî, şiirle uğraşan aydın bir ailedendir. H 960\ M 1553'de, Diyar-ı Rum'a gitmek için, Za'îfî isimli bir arkadaşıyla Bağdat'tan yola çıkar. Yolculuğu sırasında Sivas'tan Maraş'a, Maraş'tan Adana'ya geçmiştir. Adana'da Pirî Paşa'ya bir kaside sunmuş ve onun ilgisini çekmiştir. Adana'dan sonra Konya'ya gelerek Mevlânâ Dergahı'ndaki şâirlerle tanışmış, daha sonra yazacağı eseri için malzeme toplar. Daha sonra arkadaşından ayrılarak Konya'dan İstanbul'a gelir. Burada İstanbul Türkçesi'ni tam olarak öğrenerek bu şive ile şiirler yazar. Edirne, Bursa ve Dimetoka'da bulunur (Solmaz, 2013; <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=951>). İstanbul'da on yıldan fazla kaldıktan sonra memleket özlemiyle H 971\ M 1564'e Bağdat'a dönmek için yola çıkar. Şairin, H 1002\ M 1593-94 yılında vefat ettiği tahmin edilir. "Gülşen-i Şu'arâ" adlı tezkiresiyle meşhurdur (Akün, 1988; 514).

Ahmed Cevdet Paşa: Adı *Ahmed*'dir. Kendi ifadesine göre, Hicrî 1238 yılı hıdrellezinden kırk gün önce (H 13-14 Receb 1238\ M 26-27 Mart 1823) Bulgaristan'ın Lofça kasabasında doğar. 1843 yılında İstanbul'da öğrenim gördüğü Süleyman Fehîm Efendi ona "*Cevdet*" mahlasını verir. Babası meclis âzalarından "İstabl-ı Âmire pâyelisi" Hacı İsmâil Ağa, Annesi Lofçalı Topuzoğlu hânedanından Sûmbül Hanım'dır. Dedesi Hacı Ali Efendi'nin teşvikiyle küçük yaşta Lofça müftüsü Hâfız Ömer Efendi'den Arapça dersleri alır. Daha sonra kadı nâibi Hacı Eşref Efendi ve Müftü Hâfız Mehmed Efendi'den çeşitli dersler alır. Eğitimini ilerletmesi için H 1255\ M 1839 yılında dedesi tarafından İstanbul'a gönderilir. Burada çeşitli hocalardan dersler alır. İstanbul Çarşamba'daki devam ettiği Murad Molla Tekkesi'nin şeyhi Mehmed Murad Efendi'den Mesnevî okuyarak Farsça bilgisini geliştirir ve mesnevîhânlık icâzeti alır.

Ocak 1844'te Premedi kazası kadılığı ile devlet hizmetine başlar. 29 Haziran 1845'de ise İstanbul müderrisliği ruûsunu alır. 1848'de Sadrazam Mustafa Reşid

Paşa'nın bir tâlimatını bildirmek üzere Bükreş'e gönderilir. 10 Nisan 1849'da "hareket-i hâriç" rütbesini alır. 14 Ağustos 1850 tarihinde Meclis-i Maârif-i Umûmiyye âzalığı ve dârü'l-muallimîn müdürlüğüne tayin edilir. Bu arada İstanbul'da bulunan Fuad Efendi ile Bursa'ya gider. Burada Fuad Efendi ile "*Kavâid-i Osmâniyye*" adlı kitabı ve Şirket-i Hayriyye'nin kuruluş nizam-nâmesini yazarlar. İstanbul'a döndükten sonra 1851'de Encümen-i Dâniş üyeliğine seçilir. Abdülmecid'e sunduğu Kavâid-i Osmâniyye ile derecesi "hareket-i altmışlı"ya yükseltilir. Ekim 1853 tarihli bir mazbata ile 1774-1826 devresi Osmanlı tarihini yazmakla görevlendirilir. 1854'te yazmaya başladığı tarihin ilk 3 cildini tamamlar ve Padişaha takdim eder. Bunun üzerine "mûsile-i Süleymâniyye" derecesini alır. Şubat 1855'te vak'anüvis tayin edilir. Bu görevi 1865 yılına kadar yürütür. 9 Ocak 1856'da Galata kadılığına getirilir. Sırasıyla Mekke-i Mükerreme kadılığı, İstanbul kadılığı, me'mûriyet-i fevkalâde, Anadolu kazaskerliği görevlerinde bulunur.

Görevlerindeki başarılarından dolayı "nişân-ı Osmânî" ile mükafatlandırılır. Haziran 1864'te Kozan tarafına gönderilerek Cebelibereket, Çukurova ve Kozan dağlarını dolaşır. Istılahatlar yapar. Onun bu başarıları kendisini çekemeyenleri harekete geçirir ve şeyhülislamlığa terfi edilecekken mülkiyeye nakline karar çıkarılır. 13 Ocak 1866'da kazaskerlik pâyesi vezârete çevrilir. "Efendi"likten alınıp "Paşa"lığa geçirilir. Urfa, Zor sancakları ve Halep valiliğine tayin edilir. 1868'de Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye başkanlığına getirilir. Dîvânın nezârete çevrilmesinin üzerine Adliye nâzırı olur. Haneî fıkhnı dayalı bir kanun kitabının hazırlanması gerektiğine yönelik düşüncesi kabul edilir ve Bâbîâlî'de kurulan Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye Cemiyeti reisliğine getirilir. 1870'de reislikten azledilerek Bursa valiliğine tayin edilir. Birkaç gün sonra bu görevinden de alınır. 24 Ağustos 1871'de Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye Cemiyeti ile Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi başkanlıkları verilir. Bu görevdeyken Maraş valiliğine tayin edildiyse de on sekiz gün sonra Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye üyeliği ve Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye Cemiyeti başkanlığına tayin edilerek 6 Ağustos 1872'de tekrar İstanbul'a döner.

Şûrâ-yı Devlet üyesi, evkâf nâzırlığı ve maârif nâzırlığı görevlerinde bulunur. 2 Kasım 1874'te Yanya valiliğine getirilir. Bulgaristan'da görülen isyan belirtileri üzerine 1876'da Rumeli teftişiyile görevlendirilir. Edirne ve Filibe yoluyla Sofya'ya gider. Maarif, Adliye, Dâhiliye ve Evkâf nâzırlıkları görevlerinde bulunur. Suriye valisi olarak Şam'a gider. Bir süre sonra İstanbul'a döner. Ticâret nâzırlığı yapar. Sadrazamın istifası üzerine on gün vekâleten sadrazamlığı yürütür, Meclis-i Mahsûs-ı Yükelâ'ya başkanlık yapar. 26 Haziran 1880'de açılan Mekteb-i Hukuk'ta usûl-i muhâkeme-i hukûkiyye, belâgat-ı Osmâniyye ve ta'lim-i hitâbet dersleri verir. 10 Mayıs 1890'da II. Abdülhamid O'nu Meclis-i Âlî'ye tayin eder. Cevdet Paşa bundan sonraki hayatını ilmî çalışmalara ve çocuklarına ayırır. Kısa bir hastalıktan sonra 26 Mayıs 1895'te Bebek'teki yalısında vefat eder. Fâtih Sultan Mehmed Türbesi hazînesine defnedilir.

Eserleri: Târîh-i Cevdet, Tezâkir, Ma'rûzât, Kısas-ı Enbiyâ, Kırım ve Kafkas Tarihçesi, Mukaddime-i İbn-i Haldûn, Belâgat-ı Osmâniyye, Kavâid-i Osmâniyye,

Medhal-i Kavâid, Kavâid-i Türkiyye, Dîvân-ı Sâib Şerhi'nin Tetimmesi, Mi'yâr-ı Sedâd, Âdâb-ı Sedâd fî ilmi'l-âdâb, Beyânü'l-unvân, Takvîmü'l-edvâr, Mecmua-i Ahmed Cevdet, Hulâsatü'l-beyân fî Te'lîfi'l-Kur'ân, Mecmua-i Âliye, Ma'lûmât-ı Nâfia, Hilye-i Saâdet, Eser-i Ahd-i Hamîdî (Halaçoğlu ve Aydın, 1993; 443-450).

Ahmed-i Bardahî: *Şeyh Ahmed el-Bardahî el-Amidî*. H 850\ M 1446-47 yılında Diyarbakır'ın Amid şehrinin Kale kapısıyla Dağ kapısı arasındaki Bardaklı Mahallesi'nde doğduğu söylenmektedir (Yetiş, 2000;285). İlerleyen yıllarda Bardahî ile ilgili çalışma yapan Ahmet Sevgi, şairi ve eserini ilk defa edebiyat dünyasına tanıtan Ali Emîrî Efendi'nin "Bardahî" kelimesini yer ismi olarak değerlendirip adı geçen şahsı "Amid"li olarak göstermesini yanlış bilgilendirme olarak kabul eder. İncelemeye aldığı nüshadan hareketle şairin Sivas'ın Sunisa şehrinde doğduğunu söyler (Sevgi, 2008;38). Kazım Yetiş şairin elde olan tek eserinin ismini "Câmi'-i Envâ'ü'l-Edebi'l-Fârisî" olarak zikrederken (Yetiş, 2000;285) Ahmet Sevgi eseri "Câmi'ü'l-Fâris" olarak dile getirir (Sevgi, 2008;37).

Ahmed Midhat: 1844 yılında İstanbul Tophane'de dünyaya gelir. Orta halli bir esnaf ailesinde güç şartlarda yetişir. Babasının vefatı üzerine Vidin'de memurluk yapan ağabeyinin yanına gider. 1857'de Vidin'de sıbyan mektebine başlar. 1861'de eğitimine Tophane'de devam eder. Daha sonra ağabeyi ile, Niş valisi olan Midhat Paşa'nın yanına giderek rüşdiye tahsilini orada tamamlar. Midhat Paşa'nın Tuna valiliği görevi nedeniyle Rusçuk'a gider ve 1864 yılında Vilâyet Mektûbî Kalemî'nde ilk görevine başlar. Midhat Paşa'nın teşviki ve yardımlarıyla Fransızca öğrenir. 1868'de *Tuna* gazetesinde muharrirlik yapmaya başlar. Yine Midhat Paşa'nın tayini dolayısıyla Bağdat'a gider. Şair burada *Zevrâ* gazetesinin müdürü olur. Bağdat'ta çeşitli kişilerden ilmî ve dinî bir çok bilgi edinir. Ağabeyi'nin ölümü üzerine 1871'de İstanbul'a döner. Cerîde-i Askeriyye'ye başmuharrir olur. Devir, Bedir ve Dağarcık mecmualarını yayımlar. Bu dergide çıkan "*Duvar dan Bir Sadâ*" adlı yazısı nedeniyle Rodos'a sürülür. Üç yıllık bu sürgün yerinde çocuklar için bir "*Medrese-i Süleymâniyye*" kurar ve burada dersler verir. *Kırkanbar* dergisine buradan yazılar gönderir.

V. Murad'ın padişah olmasıyla affedilerek İstanbul'a gelir. 1878 yılında Tercümân-ı Hakikat'i çıkarmaya başlar. Ölümüne kadar da Takvîm-i Vekâyi' ve Matbaa-i Âmire müdürlüğü, Meclis-i Umûr-ı Sıhhiyye üyeliği ve reisliği ile çeşitli hocalık görevlerinde bulunur. 1889'da Stockholm'de toplanan Şarkiyatçılar Kongresi vesilesiyle iki buçuk aylık bir Avrupa seyahati gerçekleştirir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra emekli olarak bir müddet Dârülfünun, Medresetülvâizîn ve Dârülmuallimât'ta çeşitli tarih dersleri okutur. 28 Aralık 1912'de gönüllü olarak hizmet ettiği Dârüşşafaka'da vefât eder. Kabri, Fâtih Camii hazîresindedir.

Eserlerinin sayısı iki yüzden fazladır. Letâif-i Rivâyât, Hasan Mellâh, Hüseyin Fellâh, Felâtun Bey ile Râkım Efendi, Paris'te Bir Türk, Süleyman Muslî, Kafkas, Karnaval, Acâib-i Âlem, Arnavutlar-Solyotlar, Demir Bey, Müşâhedât,

Ahmed Metin ve Şirzad, Avrupa'da Bir Cevalân bunlardan bazılarıdır (Okay, 1989; 100-103).

Ahmed Vehbî: Antakya'da doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte kırk yaşlarında Manisa'ya geldiği bilindiğinden 1793 yılı doğum tarihi olarak kabul edilir. Babası Mehmed Emin Efendi'dir. İlk eğitimini doğduğu şehir olan Antakya'da alan şair, İstanbul ve Mısır'da bu eğitimini geliştirir. Fâtih Medresesi'nde bir süre müderrislik yapar. İstanbul'da Rifâî tarikatının Ma'rifî kolundan Seyyid Muhammed Ma'arifi'ye intisab eder. Şeyhten hilafet aldıktan sonra irşad göreviyle Manisa'ya gönderilir. Burada Hatûniye ve İbrahim Çelebi medreselerinde görev alır. Arkadaşlarının yardımıyla alınan arsa üzerine tekkesini yaptırır. Tekkeye halk arasında "Entekkeliler(Antakyalılar) Dergâhı" denilir. Burada on sekiz sene şeyhlik yapar. Dokuz halife yetiştirir. H 19 Zilhicce 1267\ M 15 Ekim 1851'de vefat eder. Kabri tekkesine defnedilir. Meryem binti Abdullah isimli eşinden dört kız evladı olmuş, bunlardan sadece ikisi hayatta kalmıştır. Şairin elde sadece iki şiiri mevcuttur. (Pehlivan, 2013).

Âkif (Paşa): H 15 Rebiülevvel 1202\ M 25 Aralık 1787'de Bozok'ta doğar. Babası Ayıntâbîzâde Mehmed Efendi'dir. H 1208\ M 1793'te babasıyla birlikte Hicaz'a gider. Memleketine döndüğünde ise tanınmış kişilerden ders alır. Bir süre sonra Bozak a'yânından Cebbarzâde Süleyman Bey'in dîvân kâtibi olur. Onun ölümünün ardından İstanbul'a gelir. Burada amcasının sayesinde Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi'ne girer. Altı ay sonra Âmedi odasına naklolunur. Üç gün sonra Hükümdâr Mahmud tarafından Müstevfa tayinat tahsis edilir. H 2 Muharrem 1241\ M 17 Ağustos 1825'de Âmedci, H 5 Şaban 1247\ M 9 Ocak 1832'de de Reisülküttâb olur. Dört yıl makamda kaldıktan sonra kendisine "Efendi" ünvanıyla vezâret rütbesi verilir. H 1 Rebiülevvel 1252\ M 16 Haziran 1836'da on bin kuruş maaş tahsis edilerek azlolunur. H 11 Cemaziyelâhir 1253\ M 12 Eylül 1837'de "Paşa" ünvanıyla Umûr-ı Mülkiye Nâzırlığı'na tayin edilir. Altı ay beş gün sonra bu görevinden azlolunur. H 14 Recep 1255\ M 21 Eylül 1839'da Kocaeli vilayeti mutasarrıflığına tayim edilir. H 21 Zilkadde 1255\ M 26 Ocak 1840'ta Hudavendigâr, Bolu, Viranşehir, Karasi sancakları da görevine ek olarak uhdesine verilir. Ahalinin şikayeti üzerine H 1256\ M 1840'da azl ve rütbesi ref' edilerek Edirne'ye gönderilir. Bunun yanında iki yıl nefyine karar verilir. İki yıl sonra mahkumiyet süresi bittiyse de serbest bırakılmaz. Ancak Yozgat veya Bursa'da oturabileceği kendisine söylenince şair Bursa'yı tercih ederek oraya gider. Altı ay kadar oraya gider. Daha sonra Şehzade Abdülhamid'in doğumu münasebetiyle Sultan Abdülmecid'e sunduğu bir tarih manzumesi sayesinde affedilerek İstanbul'a döner. H 1260\ M 1844'te hacca gider. Hac dönüşünde İskenderiye'de iken H 3 Rebiülevvel 1261\ M 12 Mart 1845'te vefat eder. (Ergun;33). Cenazesi orada Dânyâl peygamberin türbesi yakınlarına defnedilir.

Eserleri: Münşeât-ı el-Hac Âkif Efendi ve Dîvânçe (Uçman, 1989; 261-262).

Bâkî: Asıl adı "*Mahmud Abdûlbâkî*"dir. H 933\ M 1526-27'de İstanbul'da doğar. Babası Fâtih Camii müezzinlerinden Mehmed Efendi'dir. Şair, gençliğinin ilk yıllarında çırak olarak saraçlık yapar. Yeni bir görüşe göre ise Bâkî'nin mesleği saraçlık değil, camide kandillerin bakımı ve yakılmasından sorumlu olan "*serrâclık*"tır. Uzun süre Karamânîzâde Mehmed Efendi'den ders alır. Şiir konusunda Zâtî'den öğütler alır. 1522'de açılan Süleymâniye Medresesi'nde Kadızâde Şemseddin Ahmed Efendi'den de dersler alır. Kânûnî'ye sunduğu bir kasidede, Süleymâniye Külliyesi'nde bir yıl bina eminliği hizmetinde bulunduğundan bahseder.

1556 yılında Halep kadılığına tayin edilen hocasıyla birlikte Halep'e gider. Orada kadı nâibliği yapar. Dört yıl kadar burada kalır. Hocası Kadızâde'nin istifası üzerine birlikte İstanbul'a dönerler. Ekim 1561'de dânişmend, iki sene sonra mülâzım olur. 1564 Nisan ayında yirmi beş akçe ile bir medreseye tayini için ferman çıkar. O sırada Rumeli Kazaskeri olan Hâmid Efendi bu fermanın kanuna ve usulu aykırı olduğunu düşünerek emri yerine getirmekte tereddüt eder. Ancak şairi yakından tanıyan ve takdir eden Padişah kesin bir fermanla, 30 akçe ile, şairi Silivri'de Pîrî Mehmed Paşa Medresesi'ne tayin eder. Kısa bir süre sonra Kasım 1564'te İstanbul'daki Murad Paşa Medresesi'ne nakledilir. Sultan Kânûnî'ye sunduğu kasideler ve yazdığı şiirlerle ilgisine nail olan şairin maaşı Aralık 1565'te 10 akçe yükseltilir.

Kânûnî'nin ölümünün ardından tahta çıkan Sultan II. Selim'den beklediği ilgiyi göremeyen şair Murad Paşa müderrisliğinden de azledilir. Temmuz 1569'da Mahmud Paşa müderrisliğine, Ağustos 1571'de de Eyüp müderrisliğine tayin edilir. Feridun Bey sayesinde Sokullu Mehmed Paşa'nın himayesi altına girer. Bu vasıtaıyla Padişahın husûsî meclisinde de bulunur. Bu yakınlık sayesinde 1573 Mayıs'ında Sahn müderrisliğine getirilir. Yazdığı bir beyitten dolayı Padişahın hiddetlenmesine sebep olan Bâkî görevinden azledilir. Onu himaye edenlerin beytin şaire olmadığına dair Padişahı ikna etmeleri neticesinde 1576'da Edirne'de Selimiye müderrisliğine, Mart 1579'da Mekke kadılığına tayin edilir. Temmuz 1582'de İstanbul'a gelir. Eylül 1584'te Molla Ahmed Efendi yerine İstanbul kadısı olur. Çok geçmeden azledilerek Ocak 1585'de Üsküdar'da oturması emredilir. Temmuz 1586'da tekrar İstanbul kadılığına getirilir. Kısa bir süre sonra Ekim 1586'da Anadolu kazaskeri yapılır. Bu hizmette iki sene görev aldıktan sonra azledilir.

Üç yıllık bir boşluğun ardından Mayıs 1591'de aynı göreve iade edilir. Nisan 1592'de Rumeli kazaskerliğine tayin edilir. Üç ay sonra, Temmuz 1592'de emekli edilir. III. Mehmed'in tahta çıkışıyla şâir tekrar Rumeli kazaskerliği makamına getirilir. Ağustos 1595'te bu görevden uzaklaştırılır. Üç yıllık bir bekleyişin ardından sadrazam Hadım Hasan Paşa'nın yardımıyla üçüncü kes Rumeli kazaskeri olur. H Muharrem 1007\ M Ağustos 1598'de sadrazamın hayatını kaybetmesiyle hâmisini kaybeden Bâkî'de görevinden istifa eder. Şeyhülislamlık hayalleri bir türlü gerçekleşmeyen şair, ilerleyen yaşı ve yaşadığı hayal kırıklıkları neticesinde H 23 Ramazan 1008\ M 7 Nisan 1600'de vefat eder. Cenaze namazı Fâtih Camii'nde

kalabalık bir cemaatle kılındıktan sonra Edirnekapı dışındaki mezarlıkta toprağa verilir. Şeyh Mehmed ve Abdurrahman adlı iki oğlu vardır.

Eserleri: Dîvân, Fezâilü'l-cihâd, Meâlimü'l-yakîn fî sîreti seyyidü'l-mürselîn, Fezâil-i Mekke (Çavuşoğlu, 1991; 536-537).

Basîrî: Farsça Dîvânı'nın önsözünde belirttiğine göre tam adı "*Mehmed b. Ahmed b. Ebü'l-Meâlî el Murtazâ*"dır. Doğum yeri tam olarak bilinmemekle birlikte: bazı kaynaklara göre Bağdatlı, bazılarına göre de Horasanlıdır. H 871 / M 1466/67'de doğar. Doğudan geldiği için "Acem Basîrî", yakalandığı abraş hastalığı nedeniyle de "Alaca Basîrî" olarak anılır. Âşık Çelebi'ye göre Herat'ta Hüseyin Baykara ve Ali Şîr Nevâyî'nin hizmetinde bulunur. Nevâyî ve Molla Câmî'nin vesilesiyle Anadolu'ya gelir. Sehî Bey, diğer kaynaklardan farklı olarak, Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu Uğurluoğlu tarafından İstanbul'a elçi olarak gönderildiğini, Uğurluoğlu ölünce geri dönmeyip İstanbul'da kaldığını ve buraya yerleştiğini yazar. Ulufeli şairlerdendir. 70 yaşında, H 941/ M 1534/35'de İstanbul'da vefat eder. Sicill-i Osmanî'de ise ölüm yılı H 940/ M 1535/36 olarak gösterilir. (Köksal, 2013; <http://www.turkedebiyatiisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=385>).

Eserleri: Türkçe Dîvân, Farsça Dîvân, Letâif (Çavuşoğlu, 1992; 105-106).

Bursalı Raḥmî: Asıl adı *Pîr Muhammed*'dir. Babası Nakkâş Bâlî'dir. Bursa'da doğar. Doğduğu şehirde fazla kalmayan şair İstanbul'a gelir. Babasının mesleği dolayısıyla ondan nakış ve resim dersleri alır. Genç yaşta yakaladığı şöhret nedeniyle tahsilini tamamlamaz. İlk gençlik yıllarında İskender Çelebi, İbrahim Paşa ve Kânûnî'nin ilgisine mazhar olur. Daha sonra ilgi gördüğü kişilerin vefatıyla maddi sıkıntılar yaşamaya başlamış ve tahsilini devam ettirerek tamamlamıştır. Bir medresede müderrislik yapar. H 975\ M 1567-68 tarihinde vefat eder. Kabri Yenişehir'dedir (Erdoğan, 2011 ;21-40).

Cevrî: "Cevrî, *Cevrî Çelebi*, *Cevrî Dede*" diye anılan şairin asıl adı "*İbrâhim*"dir. H 1004-1009 \ M 1595-1600 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Gençliğinde iyi bir tahsil gören Cevrî, Galata Mevlevîhânesi şeyhi İsmâil Ankaravî'nin sohbetlerine katılır, ayrıca Beşiktaş ve Yenikapı mevlevîhânelerine devam eder. Derviş Abdî-i Mevlevî adlı bir hattattan yazı dersleri alır. Cevrî bir süre Dîvân-ı Hümâyûn kâtipliği yapar. Daha sonra istifa ederek devlet ricâli için istinsah ettiği eserlerin geliriyle geçimini sağlar. Safâî, Tezkiresi'nde, Onun günde 1000 beyit yazıp 1000 akçeye sattığını söyler. Şeh-nâme, Târîh-i Vassâf, Künhü'l-ahbâr gibi büyük hacimli eserlerin yanı sıra Mesnevî'yi de yirmi iki defa istinsah ettiği kaydedilir. Sohbetlerine katıldığı Melâmî-Bayramî tarikatının büyük şahsiyetlerinden Reîsülküttâb Sarı Abdullah Efendi'nin bazı eserlerini temize çekip istinsah eder. Müstakimzâde onun Bayramî-Melâmîleri'nden olduğunu söyler. Cevrî'nin ölümü ve defniyle ilgili en geniş bilgi, Müstakimzâde'nin "Risâle-i

Melâmiyye-i Şüttâriyye"sinde bulunmaktadır. Buna göre komşularıyla görüşmediğinden cenazesine kimse gelmez. Sarı Abdullah Efendi yirmi otuz arkadaşıyla birlikte cenazesini Eğrikapı Savaklar'daki Cemâleddin Uşşâkî Tekkesi civarına defneder, mezarını düzleyerek baş ve ayak ucuna birer selvi diker.

Eserleri: Dîvân, Selim-nâme, Hilye-i Çihâr-yâr-ı Güzîn, Hall-i Tahkîkat, Aynü'l-füyûz, Melhame (Ayan, 1993;460-461).

Cezmî: Tam adı "*Aziz Efendizâde Mehmed Abdülkerim Cezmî Efendi*"dir. Babası, Azîz Efendizâde Yahyâ Efendi'dir. Sultan IV. Mehmed (1648-1687) zamanında şeyhülislâm olan şair Bahâyî Efendi'nin küçük kardeşidir. H Recep 1056/ M Ağustos-Eylül 1646'da Bahâyî Efendi ikinci kez Rumeli kazaskeri olduğunda mülâzım olur. H Recep 1067/ M Nisan 1657 ile H Şevval 1086/ M Ocak 1676 tarihleri arasında; Anbar Gâzî, Manısalı Çelebi, Kasım Paşa, Etmekçioğlu ve Sinan Paşa Medreselerinde müderrislik yapar. H Ramazan 1087/ M Kasım 1676 ile H Rebiülevvel 1104/ M Kasım 1692 tarihleri arasına sırasıyla; Bosna, Belgrat, Diyarbakır, Kayseri, Ankara ve tekrar Diyarbakır kadılığı görevlerinde bulunur. H Receb 1104/ M Mart 1693'te Diyarbakır'da vefat eder (Aksoyak, 2014).

Ebüssuûd: "Müftilenâm, şeyhülislâm, sultânü'l-müfessirîn, hâtimetü'l-müfessirîn, muallim-i sânî, allâme-i küll, Hoca Çelebi, Ebû Hanîfe-i Sânî" unvanlarıyla da anılır. Asıl adı "Muhammed"dir. Ebüssuûd Efendi, yaygın görüşe göre H 17 Safer 896\ M 30 Aralık 1490'da İstanbul yakınlarındaki Meteris (Metris-Müderriş) köyünde dünyaya gelir. Babası Şeyh Muhyiddin Muhammed Yavsî'dir. Annesi Sultan Hatun, Ayderûsî ve Mecdî Efendi'nin kaydettiğine göre Ali Kuşçu'nun kardeşinin, Atâî ve Âlî'nin belirttiğine göre ise bizzat Ali Kuşçu'nun kızıdır. Ebüssuûd Efendi ilk tahsilini babasının yanında yapar. Daha sonra, bazı kaynakların verdiği bilgilere göre İbn Kemal'den ders alır. Hocası Mevlânâ Seydî-i Karamânî'nin kızı Zeyneb Hanım'la evlenir.Çeşitli yerlerde kadılık ve müderrislik görevlerinde bulunur. Rumeli kazaskerliği görevinde de bulunur. Kara Boğdan, Estergon ve Budin seferlerinde padişahın yanında yer alır.

H Şâban 952\ M Ekim 1545'de Fenârîzâde Muhyiddin Efendi'nin yerine şeyhülislâm olur. Yirmi sekiz yıl on bir ay şeyhülislâmlık yapan ve bu arada bazı siyasî olaylarda ağırlığını hissettiren, Kıbrıs seferinin açılmasını fetvasıyla destekleyen Ebüssuûd Efendi H 5 Cemâziyelevvel 982\ M 23 Ağustos 1574'te vefat eder. Cenaze namazı Fâtih Camii'nde Kadî Beyzâvî tefsirine hâşiye yazan Muhaşşî Sinan Efendi tarafından kıldırılıp Eyüp Camii civarında kendisinin inşa ettirdiği sıbyan mektebinin hazîresine defnedilir. Ahmed, Mehmed, Mustafa adlarında üç oğlu ile Hatice, Rahime ve Kerime adlarında üç kızı vardır. Yazarın tefsir, hukuk, dil ve edebiyat alanında yazılmış yirminin üzerinde eseri vardır (Akgündüz, 1994;365-371).

Ebü'l-Me'ânî: *Sâbit Ebü'l- Me'ânî.* H 1283\ M 1866 yılında Nemnekan'da doğar. Hz. Ali'nin soyundandır. On kardeşi vardır. Tahsil hayatına Nemnekan'da tamamladıktan sonra Hokand şehrine gider. Burada kendini geliştirdikten sonra ders vermek için memleketine geri döner. Bir çok kez hacca giden şair son ziyaretinde Medine'ye giderek orada üç yıl kalır. H 1346\ M 1927 senesinde Nemnekan'da vefat eder. Beşâretü'n-Necât fî-İrşâdi's-Salât, Techîzü'l-Emvât, Keşfü'n-Nikâb an Mes'ele'l-Hicâb, El-Fetâvâ, Fethu'r-Rahmânî olmak üzere beş eseri vardır. Fethu'r-Rahmânî adlı eseri öğrencisi Hâmid Mirzâ en-Nemnekânî tarafından, fetvalarının biraraya toplanmasıyla oluşturulmuştur.¹

Ekrem Beg: *Recâizâde Mahmud Ekrem* 1 Mart 1847'de İstanbul Vaniköy'de doğar. Babası şair, hattat ve vak'anüvis Mehmed Şâkir Recâi Efendi, annesi Advîye Hanım'dır. Küçük yaşta babasından Arapça ve Farsça öğrenir. Beyazıt Rüşdiyesi ve Mekteb-i İrfân'da bir süre eğitim gördükten sonra Harbiye İdâdîsi'ne girer. İkinci sınıfta hastalanınca okuldan ayrılmak zorunda kalır. 1862'de Hariciye Mektûbî Kalemî'nde çalışmaya başlar. Burada Leskofçalı Gâlib, Hersekli Ârif, Namık Kemal ve Âyetullah Bey ile tanışır. Fransızca öğrenir. Tasvîr-i Efkâr, Terakkî, Hakâyıku'l-vekâyî ve Hazîne-i Evrak gazetelerinde yazıları yayımlanır. 1866'da Maliye Esham Kalemî'ne, üç ay sonra da Tahrîr-i Emlâk Kalemî'ne geçer. 1868'de amcasının kızı Güzide Hanım ile evlenir.

1872'de Şûrâ-yı Devlet aza muavinliğine getirilir. 1876'da tedavi için bir süre Viyana yakınlarında bir kasabada kalır. Bir yıl sonra Şûrâ-yı Devlet üyesi olur. Daha sonra Temyiz Mahkemesi üyeliğiyle Tanzimat Dairesi reisliğine getirilir. 1877-87 yılları arasında Mekteb-i Sultânî ile Mekteb-i Mülkiyye'de edebiyat öğretmenliği yapar. Bu sırada yazdığı eserlerden dolayı eleştiri alması ve ilk çocuğu Piraye ile yatalak oğlu Emced'i kaybetmesi şairin zor bir dönem geçirmesine sebep olur. 1883'te dünyaya gelen oğlu Nijad onu tekrar hayata bağlar. Ancak Nijad'ı da 15 yaşında iken veremden kaybeder. 1889'da görev nedeniyle Trablusgarp'a gider. Dönüşte, yaşadığı sıkıntılar nedeniyle Avrupa'ya kaçmaya niyetlenir ancak Malta konsolosu tarafından İstanbul'a gönderilir. Bir süre Büyükada'da yaşar (1890-1893).

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanının ardından Evkaf ve Maarif nâzırlıklarına getirilir. Daha sonra Meclis-i Âyan üyesi olur. 31 Ocak 1914'te vefat eder. Anadoluhisarı'ndaki Küçüksu Mezarlığı'na oğlunun yanına defnedilir.

Eserleri; Nağme-i Seher, Yâdigâr-ı Şebâb, Zenzeme I-II-III, Tefekkür, Pejmürde, Nijad Ekrem, Nefrîn, Afife Anjelik, Atala yahut Amerika Vahşileri, Vuslat yahut Süreksiz Sevinç, Çok Bilen Çok Yanılır, Muhsin Bey yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi, Şemsâ, Araba Sevdası, Nâçiz, Ta'lîm-i Edebiyyât, Takdîr-i Elhân, Kudemâdan Bir Kaç Şair ve Takrîzât (Uçman, 2007; 503-504).

1 <http://www.ehlisunnetbuyukleri.com/Evliyalar-Ansiklopedisi/Detay/Ozbekistan-Fergana-SABIT-EBUL-MEANI/1223>, 18.04.2018.

Elvân Çelebi: Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin Kırşehir'de doğduğu tahmin edilmektedir. Babası XIV. yy Anadolu Türk tasavvuf ünlü simalarından Âşık Paşa'dır. Süleyman (Selman) ve Can adında iki kardeşi vardır. Hayatının büyük bir kısmını Çorum-Mecitözü arasında bulunan ve kendi adını taşıyan köyde inşa ettirdiği zâviyesinde geçirir. Şairin ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Mezarı Elvançeşlebi Köyü'ndeki zâviyesinin içinde yer alan türbede bulunmaktadır. Günümüze ulaşan tek eseri "*Menâkıbü'l-kudsiyye*"sidir (Ocak, 1995; 63-64).

Emîr Hüsrev: *Ebü'l-Hasen Emîr Hüsrev b. Emîr Seyfiddîn Mahmûd-ı Dehlevî.* H 651\ M 1253 tarihinde Delhi'nin kuzeyindeki Müminpûr kasabasında doğmuştur. Lâçin adlı bir Türk kabilesine mensuptur. Üç kardeşlidir. Yedi-sekiz yaşlarında babasını kaybettikten sonra dedesi İmâdülmülk'ün himayesine girer ve onun çevresinde yapılan ilmî ve edebî sohbetlere katılır. Dedesinin ölümünden sonra da Keşli Han'ın maiyetine girer. Keşli Han ile sohbetlere katılan Emîr Hüsrev bu sohbetler esnasında Buğra Han'ın dikkatini çekerek onun hizmetine girer. Buğra Han Bengal valiliğine atanınca onunla birlikte Bengal'e gider. Yakınlarının hasretine dayanamayıp Delhi'ye geri döner. Burada Mültanlı Prens Muhammed Kaan Mâlik'in davetine uyarak onun nedimlerinden biri olur ve Mültan'a gider. Mültan'da şair Hasan-ı Dehlevî ile tanışır. Moğol istilası sırasında iki şair de esir düşerler. Esarette kurtulduktan sonra Sultan Balaban Han'ın ölümüne kadar dostları ve akrabaları ile Müminâbâd'da otururlar. Daha sonra himayesine girdiği Hatem Han'ın Oudh şehrine tayin edilmesiyle Oudh'a gider. Bir müddet sonra saraydan gelen teklifle Delhi'ye gelen şaire "saray şairi" ünvanı verilir.

Şair, Firûz Şah Halacî döneminde sarayda mushafdarlık yapar. Firûz Şah Halacî'den sonra Sultan Alâeddin'den beklediği ilgiyi göremeyen şair, Nizâmeddin Evliyâ'ya intisab eder. Sultan Alâeddin'in ölümünden sonra, şiir ve müziğe ilgi duyan, Kutbüddin Mübârek Şah ona saraydaki eski itibarını tekrar kazandırır. Sultan Gıyâseddin Tuğluk zamanında Bengal seferine katılır. Şeyhinin öldüğünü duyarak Delhi'ye geri döner. Şeyhinin Gıyâspûr'daki mezarında bir süre inzivaya çekilir ve bir müddet sonra H 8 Şevval 725\ M 17 Eylül 1325'de burada vefat eder. Kabri Nizâmeddin Evliya'nın kabrinin yakınına defnedilir.

Türkçe, Arapça ve Farsça'nın yanında Hint dili ve edebiyatını da iyi bilmesi şairin şöhretini yaygınlaştırır. Hindistan'da gazel türünün gelişmesine katkıda bulunur. Türklüğüyle övünen Emir Hüsrev'in bir özelliği de Hint-Müslüman musikî geleneğinin kurucusu olmasıdır.

Eserleri: Dîvânları (Tuhfetü's-sığâr, Vasatü'l-hayât, Gurretü'l-kemâl, Bakıyye-i Nakıyye, Nihâyetü'l-kemâl), Mesneviler (Kırânü's-sa'deyn, Miftâhu'l-fütûh, 'Aşika (Düvelrânî Hızır Han), Nüh Sipih, Tuğluk-nâme), Hamse (Matla'u'l-envâr, Şîrîn u Hüsrev, Mecnûn u Leylî, Heşt Bihişt, Âyîne-i İskenderî adlı mesnevilerden oluşmaktadır), İ'câz-ı Hüsrevî, Efdalü'l- fevâ'id, Hazâ'inü'l- fütûh (Kurtuluş, 1995; 135-136).

Emîrî: İsmi "*Seyyid Mahmûd*"dur. Bursalıdır. Çoğu zaman "nakibü'l-eşraf" olarak anılır. Babası Sultan Bayezid'in hocası Seyyid Abdullâh'dır. Küçük yaşta ailesine kaybeder. Molla Kırîmî tarafından yetiştirilir ve büyütülür. Bir süre Arap ve Acem diyarına seyahat edip tasavvufa yönelir. İstanbul'a döndüğünde nakibü'l-eşraf tayin edilir. Sultan Bayezid ve Sultan Selim zamanlarında bu görevi icra eder. Ölüm tarihi hakkında çeşitli kaynaklarda farklı tarihler yer alır. Tuhfe-i Nâilî'de ve Hasan Çelebi'nin tezkiresinde H 943/ M 1536 yılında, Sicill-i Osmanî'de H 938/ M 1531 yılında, Âşık Çelebi'nin tezkiresinde de H 941/ M 1534 yılında vefat ettiği belirtilir. Lâtîfî ise tezkiresinde, Kânûnî Sultân Süleymân tahta çıktığı günlerde şairin vefat ettiğini söyler (Ördek, 2015).

Es'ad Efendi: H 18 Rebülevvel 1204\ M 6 Aralık 1789'da İstanbul Ayasofya yakınlarında bir evde dünyaya gelir. Ailesi Malatya'nın Arapkir kazasına bağlı Nerdübanlı köyündendir. 1738'de İstanbul'a göç ederler. Babası sahaflık yaptığı için Es'ad Efendi "Sahaflar Şeyhizâde" diye şöhret bulur. Babasının Kudüs ve Mısır kadılıkları zamanında yanında bulunan şair bu sırada Arapça öğrenir.

8 Mayıs 1808'de müderrisliğe başlar. 7 Kasım 1819'da mûsile-i Sahn'a yükselir. Ancak maddi zorluklar nedeniyle müderrisliği bırakarak Adapazarı nâibliğinde, meşihat mektupçuluğu yamaklığında, Kütahya ve Birgi'de nâibliklerde bulunur. Daha sonra İstanbul'a döner. Bir yıl İstanbul kadılığı vekâyi' kâtipliği yapar. 3 Aralık 1824'ten itibaren de kapan nâibliği yapar. Es'ad Efendi'ye 29 Eylül 1825'te vak'anüvislik görevi verilir ve ölümüne kadar bu göreve devam eder. II. Mahmud'a takdim ettiği "*Târih*"inin müsveddeleri sayesinde ilmî rütbesi hareket-i altmışlıya yükseltilir. "Üss-i Zafer" adlı eserinin müsveddelerini takdim edince de kendisine Evkaf müfettişliği ve Üsküdar mahreci pâyesi verilir. 6 Ağustos 1828'de Rus cephesine gönderilen Selim Mehmed Paşa kumandasındaki orduya Edirne kadılığı pâyesiyle ordu kadısı tayin edilir. Daha sonra yerine Çerkesî Mehmed Efendi gönderilerek vak'anüvislik görevini yerine getirmesi için İstanbul'a çağırılır. 11 Eylül 1828'de Üsküdar kadılığına tayin edilir. Bir yıl sonra Mekke pâyesiyle görevinden alınır. Arpalık olarak kendisine Yalova kadılığı verilir. 1 Kasım 1831'de neşrine başlanan ve ilk Türkçe gazete olan Takvîm-i Vekâyi' nâzırlığına ve başyazarlığına getirilir. Matbaa-i Âmire'nin idaresini yürütür. 31 Mayıs 1833'te İstanbul kadılığı pâyesini alır. Ertesi yıl vak'anüvislik ve Takvimhâne nâzırlığı görevlerinde de kalmak sûretiyle İstanbul kadısı olur. Kadılık süresi bitince görevi dört ay daha uzatılır. 6 Eylül 1835'te Anadolu kazaskerliği pâyesi ve büyükelçilik ünvanıyla Feth Ali Şah'ın oğlu Mehmed Şah'ı tebrik için İran'a gönderilir. Bir yıl sonra İstanbul'a dönünce hastalığından dolayı görevlerinden azledilerek sadece vak'anüvislik yapar. Ağustos 1838'de yeni kurulmuş olan Karantina Meclisi'ne iye seçilir. Birkaç ay sonra bu görevinden alınır. 4 Aralık 1838'de Rumeli kazaskerliği pâyesini alır. Ölümüne kadar bir çok görevde bulunur.

Rahatsızlığının giderek artmasının sonucunda H 4 Safer 1264\ M 11 Ocak 1848'de vefat eder. Devrin ileri gelenlerinin katılımıyla cenazesi kaldırılan Es'ad Efendi'nin kabri, İstanbul Yerebatan'da yaptırdığı kütüphanenin bahçesine gömülür.

Eserleri: Târih, Üss-i Zafer, Teşrîfât-ı Kadîme, Sefernâme-i Hayr, Âyâtü'l-hayr, Ahvâl-i Tunus, Münşeât, Bağçe-i Safâ-endûz, Şâhidü'l-müverrihîn, Pend-nâme, Mesh-i Ricl ve Mesh-i Huf, Nasrun azîz, Delâilü nübüvveti nebiyyinâ, Mehâsin-i Mecîdiyye, Beyânü's-sıfâtî's-sübûtiyyeti'llâhi Teâlâ, Zibâ-yı Tevârîh, Mahmûdü'l-eser fî tercemeti'l-Mustazrafi'l-müste'ser, Kevkebü'l-mes'ûd fî kevkebeti'l-cünûd, Es'ile ve Ecvibe, Îmân-ı Ebeveyn (Yılmaz, 1995; 341-345).

Fennî: Asıl adı *Mehmed*'dir. Avlonyalı Sadrazam Ayas Paşa'nın torunudur. İstanbul'da doğmuştur. Cihangirî Hasan Efendi'nin etkisiyle Halvetiye Tarikatı'na katılır. Daha sonra Bursa Mevlevîhânesi şeyhi Sâlih Dede'ye intisab ederek Mevlevî olur. Sonraları sırasıyla Adem Dede Efendi ve Seyyid Halil-i Ruhâvî'ye bağlanır. Şaire, Köprülüzâde Fâzıl Ahmet Paşa'ya yazdığı kasidenin beğenilmesi üzerine, Cizye kitâbeti makamı verilir. IV. Mehmed'in musâhipliğini yapar. İstanbul Rumelihisarı'nda planını çizdiği ve yapımına nezaret ettiği yalısında hayatını devam ettirir. H 1120\ M 1708 senesinde bu yalıda vefat eder (Arslan, 1994;100-102).

Ferîdüddin Attâr: *Ebû Hâmid Ferîdüddin Muhammed b. Ebî Bekr İbrâhîm-i Nişâbûrî*. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte kaynaklarda H 513-553\ M 1119-1158 yılları arasında farklı tarihler verilmektedir. Nişabur'a bağlı Kedken kasabasında dünyaya gelmiştir. Eczacılık ve tıp ile ilgilendiği için "Attâr" mahlasını almıştır. Aktarlık mesleği Ferîdüddin'e babasından miras kalmıştır. Küçüklüğünden beri babasının dükkanında çalışan şair, bu sırada ilim ve irfân öğrenmiştir. İyi derecede Arapça bilmektedir. Bazı şiirlerinde Ferîdüddin'in kısaltması olan "Ferîd" mahlasını da kullanmışsa da çoğunlukla "Attâr" mahlaslı şiirler kaleme almıştır. Hayatıyla ilgili kaynaklarda kesin bilgilerin yer almadığı Attâr'ın ölüm tarihi de kesin değildir. Bununla ilgili tezkirelerde H 589-632 \ M 1193-1234 yılları arasında farklı tarihler yer alır. Ancak neredeyse bütün tarihler Attâr'ın Nişabur'daki Moğol istilası sırasında şehit edildiğini söylemektedir. Mezarı Şâdyâh'ın dışında Bezirgânlar kasabasıdır (İran). Şairin mezarına ilk kez Kâdıyu'l-Kudât Yahya b. Sâid türbe ve imaret yaptırmıştır. Daha sonra Ali Şîr Nevâ'î H 891\ M 1486 yılında tekrar imar etmiştir. İlâhî-nâme, Esrâr-nâme, Musîbet-nâme, Hüsrev-nâme, Muhtâr-nâme, Mantıku't-tayr, Dîvân, Tezkiretü'l- Evliyâ ve Pend-nâme olmak üzere dokuz eseri mevcuttur (Kopuz, 2012; 19-25).

Figânî: Trabzon'da, tahmini 1505 yılında dünyaya gelir. Asıl adı "*Ramazan*"dır. Kaynaklarda çocukluk ve ilk gençlik yılları hakkında bilgi yoktur. Gençlik yıllarından itibaren düzensiz bir hayat sürer. Buna rağmen güçlü hafızası sayesinde Arapça ve Farsça öğrenir. Aşık Çelebi'ye göre kısa bir medrese eğitiminin ardından mukataa kâtipliğinde çalışır. Sehî Bey ve Latîfî O'nun bir ara tabib Şah

Mehmed'e şâkirdlik yaptığını ve tıpla uğraştığından bahsederler. Şiirler yazmaya "*Hüseynî*" mahlasıyla başlar. Daha sonra "*Figânî*" mahlasını kullanır. Şair aynı zamanda içkiye düşkünlüğü ile tanınmaktadır. Geçimini, büyük ölçüde, kaside sunduğu kişilerin verdiği bahşişlerle sağlar. Şair bir ara Edirne'ye gider. Bir süre de Seyyid Battal Gazi Türbesi etrafındaki zaviyede yaşar. Sürekli ikamet mahali ise İstanbul'dur. Şair, Kânûnî Sultan Süleymân'ın şehzâdeleri Mustafa, Mehmed ve Selim için yazdığı "*Sûriyye*" kasidesi ile şöhreti artar. Sadrazam İbrahim Paşa'nın Mohaç Savaşı'ndan sonra Budin'den getirip kendi sarayının karşısına diktirdiği heykeller münasebetiyle söylediği sanılan bir beyit Figânî'ye atfedilir. Bu beyit yüzünden İbrahim Paşa'ya gammazlanan Figânî, İstanbul subaşı tarafından Tahtakale'de yakalanıp iskeleye götürülür. Burada önce dövülüp işkence edilir. Daha sonra, tahmini olarak, 1532 yılının baharında orada asılmıştır. Erken yaşta ölümünden dolayı derli toplu bir eseri yoktur (Karahan, 1996; 57-58).

Fuzûlî: *Muhammed (Mehmed, Mahmud) ibn-i Süleymân*. Türkmenlerin Bayat kabilesindendir (Tâhir, 1972; C.2, 107). Şairin "*Fuzûlî-i Bağdâdî*" diye anılması onun Bağdatlı olduğu düşüncesini doğurmaktadır. Ancak farklı kaynaklarda şairin doğum yeri; Hille, Kerbelâ, Necef, Kerkük veya dolayları olarak belirtilmektedir. Doğum yılı da velâdet yeri gibi kesin değildir. Kaynaklar 1480 ile 1505 yılları arasında farklı tarihler vermektedir. Tahsil gördüğü çevrenin de etkisiyle Arapça ve Farsçayı çok iyi öğrenmiştir. Bağdat dışında Kerbelâ, Necef ve Hille şehirlerinde bulunmuştur. 1556 yılında veba salgını sırasında hayatını kaybetmiştir. Ölüm yeri yine rivayetten ibarettir. En sağlam rivayet ise Kerbelâ da vefat ettiği'dir. Aile fertleriyle ilgili kaynaklarda yalnızca oğlu Fazlî Çelebi hakkında bilgi bulmak mümkündür.

Eserleri; Türkçe Dîvân, Leylâ vü Mecnûn, Beng ü Bâde, Hadîs-i Erbaîn Tercümesi, Sohbetü'l-esmâr, Hadîkatü's-süedâ, Mektuplar, Farsça Dîvân, Heft-câm, Enîsü'l-kalb, Risâle-i Mu'ammeyât, Rind ü Zâhid, Hüsn ü 'Aşk, Arapça Dîvân, Matlâ'u'l-i'tikâd (Karahan, 1996; 240-242).

Gani-zâde Nâdirî: Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte H 980\ M 1572 yılı genel kabul görür. Aynı mahlası kullanan Bağdatlı Nâdirî'den ayrılması için "*Ganî-zâde Nâdirî*" denilmektedir. Aslen Boluludur. Büyük dedesi Bayezid Efendi Bolevî Çelebi unvanıyla tanınan bir kadı, babası kazasker Abdülganî Efendi'dir. İlmî eğitimin yanında ailesinin içinde bulunduğu Nakşibendî çevrelerinde tasavvuf terbiyesi edinir. Eğitiminin ardından Hoca Sâdeddin Efendi'den mülâzım olur. H 1000\ M 1592 yılında 40 akçe ile İstanbul'da Papasoğlu Medresesi'nde öğretim hayatına başlar. Çeşitli medreselerde müderrislik yapar. H 1005\ M 1596-97'de Sahn-ı Semân, ardından da Süleymâniye Medresesi'nde bulunur. Bu arada Şeyhülislâm Sun'ullâh Efendi'nin kızıyla evlenir. H 1011\ M 1602 yılında Selânik kadılığına tayin edilir. Kahire ve Edirne kadılıklarını yapar. Edirne kadısı iken I. Ahmed'in dikkatini çekerek H Şevval 1015 \ M Şubat 1607'de İstanbul kadılığına

getirilir. H Şevval 1018\ M Ocak 1610'da bu görevinden azledilerek Galata kadılığına getirilir. İki yıl sonra da Anadolu kazaskerliğine yükselir. H Cemâziyelevvel 1023\ M Haziran 1614'de bu görevinden de azledilir. H Şevval 1028\ M Eylül 1619 Şeyhülslâm Zekeriyyâ-zâde Yahyâ Efendi'nin yerine Rumeli kazaskerliğine getirilir. Bir yıl sonra bu görevden emekli olur. H 1031\ M 1622'de Galata kazası arpalık olarak şaire verilir. İki yıl sonra ikinci defa Rumeli kazaskerliğine getirilir. Bu görevden de H Şevval 1034\ M Temmuz 1625'de ayrılır. Altı ay kadar felçli olarak yattıktan sonra H Cemâziyelâhir 1036\ M Şubat 1627'de İstanbul'da vefat eder. Fâtih'te evinin yakınında bulunan Âbid Çelebi Mescidi hazîresine defnedilir.

Eserleri: Dîvân, Şeh-nâme, Münşeât, er-Risâletü'l-kalemiyye (Risâle-i Kalemiye, Kalemiyye), Tefsîr-i Beyzâvî Hâşiyesi (Uzun, 1996; 355-356).

H'âce Hâfız (Hâfız-ı Şîrâzî): *H'âce Şemseddin Muhammed*. Şîrâz'da dünyaya gelir. Doğum tarihi hakkında verilen bilgiler H 717-726\ M 1317-1326 tarihleri arasında değişmektedir. Araştırmacılar arasında babasının adının Bahâeddin olduğu ve Salgurlular döneminde Kûhpâyê'den Şîrâz'a geldiği kabul edilir. Annesi Kâzerûnludur. Babasının vefâtından sonra kardeşleri arasında en küçüğü olmasına rağmen ailenin geçimini fırında çalışarak sağlar. Bu sırada okumaya karşı büyük ilgi duyar. İyi bir eğitim aldığı okuduğu kitaplardan belli olur. Öğrenimi sırasında Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlediği için "Hâfız" lakabını alır. 1303-1357 yıllarında Şîrâz'da hüküm süren İncû hânednının son hükümdarı Ebû İshak'a intisap eder. Devlet içinde yaşanan sorunlardan dolayı bir ara Yezd'e gider ve kısa bir süre sonra Şîrâz'a geri döner. H 791-792\ M 1389-1390 yılları arasında Şîrâz'da vefat eder. Bugün türbesinin bulunduğu Hâfiziye semtine gömülür. Dîvân'ı vardır (Yazıcı, 1997; 103-106).

H'âce Selmân (Selmân-ı Sâvecî): *H'âce Cemaleddin Selman b. H'âce Alaeddin Muhammed Sâvecî*. Tahran'ın Sâve şehrinde dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi H 709\ M 1309'dur. Babası Tebriz'deki İlhanlılar sarayında maliye işleri ile görevlidir. Şair, İlhanlı Devleti'nin yıkılması üzerine Bağdat'a gider. Burada "melikü's-şuarâ" ünvanına kavuşur ve hükümdarın oğluna hocalık yapar. Hayatının son yıllarını yalnızlık ve yoksulluk içinde geçiren şair H 12 Safer 778\ M 1 Temmuz 1376'da vefat eder. Dîvân, Cemşîd ü Hurşîd, Firâk-nâme adlı üç eseri mevcuttur (Karaismailoğlu, 2009;446-447).

Hakîm Enverî: Tam adı *Evhadüddin Muhammed b. Muhammed b. Ali*'dir. İran edebiyatının en büyük kaside şairidir. Velâdet tarihi bilinmemektedir. Horasan'ın Deşt-i Haveran vilayetine bağlı Ebiverd ilçesinin Bedene köyünde doğar. Bu sebeple "Ebîverdî" lakabıyla da tanınır. Adı bazı kaynaklarda Muhammed, bazı kaynaklarda da Ali olarak gösterilmektedir. Şiirlerinden hareketle Enverî mahlasının ona başkaları tarafından sonradan verildiği anlaşılmaktadır. Çok iyi bir eğitimi

görmüştür. Felsefe, astroloji, riyâziyyât, edebiyat, kelâm, mantık gibi bilimlerde oldukça geniş bilgileri sahiptir. Sultan Sencer'e intisap etmiş, o ölünceye kadar yanından ayrılmamıştır. Nücûm ilmindeki geniş bilgisine güvenen Enverî, bir kehânette bulunmuş ve halkın büyük masraflar yapmasına sebep olmuştur. Kehâneti gerçekleşmeyince halkın tepkisiyle kaşılaştı ve Belh'e kaçmak zorunda kaldı. Belh'te de yöre halkını hicveden "Harnâme" isimli eser şaire atfedilince kadın kılığına sokularak sokaklarda dolaştırılır. Bu durumdan Kâdîlkudât Ebû Bekir Hamîdî sayesinde kurtulur. Ölümüyle ilgili farklı tezkirelerde H 547\ M 1152- H 585\ M 1189 arasında bir kaç tarih verilmektedir. Ölüm yeri Belh'tir (Karahan, 1995; 267-268). Dîvân'ı vardır.

Hâletî: H 977\ M 1570'de İstanbul'da doğar. Babası, Sultan III. Murad'ın hocası âlim ve şair Azmî Efendi'dir. Medrese öğrenimini tamamladıktan sonra Hoca Sâdeddin Efendi'den mülâzım olur ve 1591 yılında müderrisliğe başlar. İstanbul'un bazı medreselerinde çalışır ve derece derece yükselerek 1597'de Sahn, 1600'de Süleymânîye müderrisi olur. Daha sonra kadılığa geçerek 1602'de Şam, 1604'te Kahire kadılığına tayin edilir. Bir süre sonra azledilir. 1606'da Bursa kadısı olduysa da devrin meşhur âsilerinden Kalenderoğlu'nun şehre girmesi üzerine kadılıktan ayrılır. Bir müddet Ahyolu arpalığı ile geçinir. 1611'de tayin edildiği Edirne kadılığında da dört ay kalabilir ve buradan Şam'a gönderilir. İki yıl sonra azledilerek İstanbul'a döner. 1613'te İstanbul kadılığına getirilir, fakat iki ay kadar kaldığı bu görevden de uzaklaştırılır. Dört yıl boşta bekler, Sultan II. Osman'ın tahta geçmesi üzerine sunduğu bir "arz-ı hâl" mesnevisiyle 1618'de Mısır kadılığına tayin edilir. Ancak 1619'da yine azledilir. 1623 yılında Sultan IV. Murad'ın cülûsunda Anadolu kazaskeri olur. Bir yıl sonra kendisine Rusçuk arpalığı verilerek bu görevden de alınır. 1627'de Rumeli kazaskerliğine getirilir ve 1629'da emekliye sevk edilir. H 26 Şâban 1040\ M 30 Mart 1631'de vefat eder. İstanbul Sofular'da oturduğu evin karşısına yaptırdığı mektebin bahçesine defnedilir (İpekten, 1991; 348-349).

Hâmî: *Hâmî-i Âmidî*. H 1090\ M 1679 tarihinde Diyarbakir'de doğar. Asıl adı "Ahmed"dir. Gençliğinde iyi bir eğitim alır ve hattatlık öğrenir. Otuz yaşında İstanbul'a gelerek Sadâret Kethüdâsı Muhzinzâde Abdullah Paşa'nın divan kâtipliğini yapar. Bir süre sonra Diyarbakir beylerbeyliğine tayin edilen Köprülüzâde Hacı Abdullah Paşa ile, onun divan kâtibi olarak, memleketine döner (1718). Ertesi yıl Abdullah Paşa ile önce Van'a ardından da Erzurum'a gider. 1725'te Tebriz'in işgali sırasında gösterdiği başarılar nedeniyle kendisine Hâcegânlık rütbesi verilir. 1726'da Diyarbakir'e geri döner. 1730 yılında İstanbul'a gider ancak kısa bir süre sonra memleketine geri döner. Arkadaşlarının daveti üzerine Erzurum'a gider ve dönüş yolunda yağmalanır. Devletin yardımlarıyla rahat bir hayat sürer. H 1160\ M 1747'de Diyarbakir'de vefat eder. Dîvân'ı vardır (Eroğlu, 1997; 457).

Hâşimî: Tam adı "*Bursalı Seyyid Mehmed Hâşimî*"dir. Kafzâde Fâ'izî şairin adını "Emir Hâşimî" olarak kaydeder. Şairin Peygamber neslinden geldiği için "Hâşimî" mahlasını aldığı, "Seyyid" ünvanıyla anıldığı bilinir. Şair iyi bir eğitim görür. Müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunur. Bu işlerden fazla maddi gelir sağlayamadığı için Bursa'da bir saraç dükkanı açar. Sultan I. Ahmed'in sadrazamı ve damadı Nasuh Paşa'ya yakınlığıyla bilinir. Ölüm tarihi H 1037\ M 1627'dir. Na'şısı İstanbul, Edirne Kapısı dışındaki Emir Buhari Tekkesi civarına defnedilir. Dîvân'ı vardır (Bulan, 1993; 10-12).

Hayâlî Bey: Adı "*Mehmed*", lakabı "*Bekâr Memî*"dir. Vardar Yenicesi'nde, H 886-918\ M 1481-1512'de dünyaya gelir. İlk tahsilini memleketinde yapar. Tahsili sırasında çeşitli memleketleri dolaşır. Yenice'de bulunduğu sırada, Baba Ali Mest-i Acemî adlı bir kalenderî mürşidi Yenice'ye uğrar. Hayâlî, bu dervişlerin sohbetinden zevk alır ve o kafiye katılarak İstanbul'a gidip gelmeye başlar. Bu seyahatler esnasında tasavvufa dair birçok şey öğrenir. Gelibolulu Âlî, *Künhü'l-Ahbâr* adlı eserinde bu mürşidin onu evlat edinerek okuttuğunu, meşhur bir şair olması için çok emek sarfettiğinden bahseder. Şairin bir İstanbul ziyareti sırasında İstanbul Kadısı Sarıgürz Nureddin Efendi böyle yakışıklı bir gencin kalenderiler arasında bulunmasının doğru olmadığını söyleyerek şairi onlardan ayırıp Şehir Muntisibi Uzun Ali'ye emanet eder. Bu sırada medrese tahsiline devam eder. Defterdar İskender Çelebi bu genç şairi himayesi altına alır. Şair daha sonra Sadrazam İbrahim Paşa, ardından da Kânûnî Sultan Süleymân'ın himayesine girer.

Kendisine önce ulufe, daha sonra tımar ve ardından zeâmet verilir. Dünya malına önem vermeyen şair, dostlarının teşvikiyle Padişah'tan bir kere sancak beyliği ve bir kere de Rumeli Kethüdalığı istediye de sonradan pişman olur. İskender Çelebi ve Sadrazam İbrahim Paşa'nın idamının ardından Padişahın şaire olan iltifatı azalır ve onbin akçe dirliği elinden alınır. Edebiyata ve tasavvufa önem vermeyen Rüstem Paşa'nın sadrazamlığı döneminde şair, kendisine haset edenlerin hücumuna uğrar. Bunun üzerine Hayâlî saraydan çekilmek ister ve bir sancak beyliğine talip olur. Adının "Hayâlî Bey" oluşu bu isteğinin yerine getirildiğini göstermektedir. Ahmet Reşit Efendi tarafından şairin, Şehzâde Mustafa'nın öldürülmesinde parmağının bulunduğu iddia edilir. Ali Nihad Tarlan ise bu duruma karşı çıkarak sebebini, Şehzade Mustafa'nın ölümünün ardında şairin mersiye yazmaması olarak açıklar. Halep ve Bağdat'ta bulunur. Şair H 964\ M 1557'de Edirne'de vefat eder. Kabri Edirne'dedir. Şair bir evlilik yapar ve bu evlilikten *Ömer* adlı bir oğlu vardır (Tarlan, 1945; VII-XII).

Hayâtî¹: 1. **Hamdî-i Kadîm:** Tezkirelerde "*Hamdî-i Kadîm*" olarak bahsedilen şair "Hayâtî" mahlasını da kullanmıştır. Doğum ve ölüm tarihi

1 Mecmuada yer alan kıt'a "Hayâtî" mahlasının hangi şaire ait olduğunu anlamamızda yetersiz olduğu için, dîvân sahibi olduğu bilinen, ulaşabildiğimiz tüm "Hayâtî" mahlaslı şairlerden bahsedildi.

bilinmemektedir. Kaynaklarda Fâtih Sultan Mehmed'in saltanatının sonlarında vefat ettiği söylenmektedir. Buradan hareketle 1481 yılından ölmüş olması gerekmektedir. Ahmedî ve Atâyî'nin arkadaşıdır. Kastamonuludur. Farsça şiirler de yazmıştır. Kaside ve gazellerini mürettep Dîvân'ında toplamıştır. Ancak bu eser bugün elimizde mevcut değildir. Latîfî Tezkiresi ve Künhü'l-Ahbâr'da onun gazelleriyle ünlü olduğu söylenmektedir (Kılıç, 2013).

2. Hayâtî Çelebi: Kanûnî Sultan Süleymân devri şairlerinden olan Hayâtî İstanbul-Cemal Halife Mahallesi'nde doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. İlim tahsilinde bulunmuştur. Sipahi zümresine dahildir. Sicill-i Osmânî'de III. Murad dönemi oralarında öldüğü belirtilir. Latîfî, Hayâtî'nin mürettep Dîvân sahibi olduğunu belirtse de bu Dîvân elimizde mevcut değildir (Kaplan, 2014).

Hazret-i İmâm Âlî: *Ali b. Ebî Tâlib b. Abdilmuttalib b. Hâşim b. Abdi Menaf b. Kusay b. Kilâb b. Murre b. Ka'b b. Luey el-Kureşî el-Hâşimî.* Babası Ebû Tâlib annesi Fatîma bt. Esed'dir. Ailenin en küçük çocuğudur. M 600 yılında, Mekke'de dünyaya gelmiştir. 5-6 yaşlarındayken Mekke'de baş gösteren şiddetli kuraklık nedeniyle Hz. Muhammed (s.a.v.) Hz. Ali'yi himayesi altına alır. Hicretin ikinci yılında Hz. Peygamber'in kızıyla evlenir. Bu evlilikten Hasan, Hüseyin, Muhsin (doğmadan ölmüştür), Zeyneb ve Ümmü Gülsüm isimli beş çocuğu olur. Hz. Fatma'nın ölümünden sonra birçok kez evlenen Hz. Ali'nin bu evliliklerden de birçok çocuğu olmuştur. İslâm tarihinde önemli yeri olan Bedir, Uhud ve Hendek Savaşları gibi birçok savaşa katılmış ve kahramanlıklar göstermiştir. Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir döneminde savaşlarda ve resmî görevlerde bulunmaz, ilimle meşgul olur. Ancak Hz. Ebû Bekir önemli kararlar almadan önce yine Hz. Ali'ye danışır. Aynı şekilde Hz. Ömer döneminde de devlet yönetimi konusunda danışmanlık yapar. Hz. Osman'ın ölümünün ardından Müslümanların ısrarı üzerine Hz. Ali halife seçilir. Halifeliği döneminde birçok siyasi ve dini olayla baş eden Hz. Ali Kûfe Mescidi'nde Abdurrahman b. Mülcem el-Murâdî tarafından zehirli bir hançerle H 17 Ramazan 40\ M 24 Ocak 661'de yaralanır ve H 21 Ramazan 40\ M 28 Ocak 661'de vefat eder (Ünlüsoy, 2011; 15-32).

Hıfzî: Şairin birkaç şiirinin yer aldığı Nilüfer Mecmuası'nın H Rebî'ülâhir 1308 tarihli 50. sayısında şairin Uşak valisi olduğu söylenir.¹

Hızır Beg: Doğum tarihi bazı kaynaklarda H 810\ M 1407 olarak verilir. Eskişehir'e bağlı Sivrihisar kazasında doğar. Babası Sivrihisar kadısı olan Celâleddin Efendi'dir. Annesinin Nasreddin Hoca'nın kızı olduğuna dair bilgiler verilse de bu bilgiler şüphelidir. İlk öğrenimini babasından görür; ardından Bursa'da Molla Yegân olarak şöhret bulan Ahmed b. Armağan'ın yanında tahsiline devam

¹ Nilüfer Mecmû'ası yz., S. 50, H Rebî'ülâhir 1308, s. 605.

eder. Bu arada hocasının kızı ile evlenir. Öğrenim hayatını tamamladıktan sonra Sivrihisar'daki bir medresede müderris olarak göreve başlar. Taşköprizâde onun H 837\ M 1433'de burada kadı olarak bulunduğunu belirtir. Bir rivayete göre Hızır Bey, Edirne'de II. Mehmed'in huzurunda yapılan ilmî toplantılardan birinde Mısır veya Suriye'den gelen bir Arap âlimiyle girdiği tartışmada üstünlük sağlayınca padişahın dikkatini çeker, bir Osmanlı âliminin bu başarısı karşısında memnun olan padişah sırtından kürkünü çıkarıp kendisine giydirir ve onu Bursa'daki Çelebi Mehmed (Sultâniye) Medresesi'ne 50 akçe ile müderris tayin eder. H 848\ M 1444'de İnegöl kadılığına getirilir. Daha sonra H 855/ M 1451'de Edirne'deki Üç Şerefeli Cami Medresesi'nde ders veren Hızır Bey Yanbolu kadılığı da yapar. Fâtih Sultan Mehmed, İstanbul'un fethinden hemen sonra Hızır Bey'i yeni başşehre kadı olarak tayin eder. Ancak bu görevde iken genç sayılabilecek bir yaşta H Rebûlevvel 863/ M Ocak 1459'da vefat eder. Mecdî, kabrinin Şeyh Vefâ yakınında divan şairi Necâtî Bey'in yattığı tekkenin hazîresinde bulunduğunu kaydeder. Hızır Bey'in üç oğlu ve iki kızı vardır. Oğulları; Yâkub Paşa, Müftü Ahmed Paşa ve Tazarru'nâme sahibi Sinan Paşa'dır. Kızları; Hacı Kadın ve Fahrünnisâ Hatun'dur.

Eserleri: el-Şasîdetü'n-nûniyye, 'Ucâletü leyle ev leyleteyn, Tefsîr-i Yâsîn-i Şerîf, Terceme-i Külliyyât-ı Hoca Ubeydullah, Terceme-i Metâli'ü'l-envâr, Tuhfe-i Sultân Murâd Han (Yazıcıoğlu, 1998; 413-415).

Hikmet: Tam adı "Seyyid Hacı Ahmed Ârif Hikmet"tir. İstanbul'da doğar. Büyük dedesi I. Mahmud devri vezirlerinden Malatyalı İbrâhim Paşa, dedesi I. Abdülhamid devri vezirlerinden Reîsülküttâb Râif İsmâil Paşa, babası ise III. Selim devri kazasker ve nakîbüleşraflarından İbrâhim İsmet Bey'dir. Ârif Hikmet 1796'da müderris pâyesi alarak ilmî ve edebî çalışmalara başlar. 1814'te hacca gider. Daha sonra sırasıyla Kudüs, Mısır ve Medine kadılıklarında bulunur. 1829'da nüfus tahrir işlerine nezâret etmek üzere Rumeli'de görevlendirilir. Seyyid olması dolayısıyla bir yıl sonra nakîbüleşraf, 1833'te Anadolu kazaskeri, 1838'de Rumeli kazaskeri olur. Ertesi yıl Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye âzalığına, hemen ardından da Rumeli müfettişliğine getirilerek Meclis-i Maârif-i Muvakkat'a üye seçilir. Mekkîzâde Mustafa Âsım Efendi'nin vefatı üzerine 11 Aralık 1846'da şeyhülislâm tayin edilir. Bu görevde yedi buçuk yıl kadar kalır. Sultan Abdülmecid devrindeki Softalar Vak'ası'nda müsamahakâr davrandığı için 24 Mart 1854 tarihinde azledilir. Yerine tayin edilen Mehmed Ârif Efendi'nin 1858'de ölümü üzerine ikinci defa şeyhülislâmlığa getirilmesi söz konusu olduysa da Sadrazam Âlî Paşa ile arasının açık olması dolayısıyla tayini gerçekleşmez. Ârif Hikmet 22 Mart 1859'da İstanbul'da vefat eder, Üsküdar Nuh Kuyusu'nda Kartalbaba Tekkesi (bugün Kartalbaba Camii) karşısında bulunan hazîreye defnedilir.

Eserleri: Dîvân, Tezkire-i Şuarâ, Mecmuatü't-terâcim, Hulâsatü'l-makalât fi mecâlisi'l-mükâlemât, el-Ahkâmü'l-mer'iyye fi'l-arâzi'l-emîriyye. Bunlardan başka İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde İbnülemin yazmaları bölümünde kendi el yazısıyla Rumeli Teftiş Defteri ile Mecmû'a-i Eş'âr ve kısa bazı bilgiler ihtiva eden

bir hatıra defteri bulunmaktadır. Ayrıca İbnülemin'in de bahsettiği Keşfü'z-zunûn'a hazırladığı bir zeylin eksik bazı nüshaları İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Bilge, 1991; 365-366).

İbrâhîm Hakkı Bey: H 1238\ M 1822-23 senesinde Misivri'de doğar. H 1258\ M 1842-43 senesinde Dersââdet'e gelir. H 1259\ M 1843-44 senesinde de Evkâf-ı Hümâyûn Hazînesi dahilinde bulunan Muhasebe Kalemi'ne bir süre devam eder. H 1267\ M 1850-51 yılında Hazîne-i merkume Tahrîrât Odası ketebesini yoluna dehâlet eyler (Sarıkaya, 2007; 161).

İmâm-ı Rabbânî: *Ebü'l- Berekât Ahmed b. Abdilehad b. Zeynilâbidîn el-Fârûkî es-Sirhindî.* H 14 Şevval 971\ M 26 Mayıs 1564'te Doğu Pencap'taki Sirhind'de doğar. Kâbil asıllı bir aileye mensuptur. Babası Çiştîyye ve Kâdirî şeyhidir. Ahmed-i Sirhindî öğrenimine babasının yanında başlar. Babasının şeyhliği dolayısıyla küçük yaşta Çiştîyye ve Kâdirîyye tarikatlarına intisap eder. Aklî ve fikhî ilimleri öğrenmek için Siyâlkût'a gider. Burada bir çok meşhur hocadan ders alır. Öğrenimini tamamladıktan sonra memleketine dönen şair yaklaşık üç yıl sonra Agra'ya gider. Dönüş yolunda bir süre Şânesar'da kalır ve burada Şeyh Sultan'ın kızıyla evlenir.

Babasının vefatından sonra hac vazifesini yerine getirmek için yola çıkar. Yol üstünde uğradığı Delhi'de bir süre kalır. Burada Hâce Bâkî-Billâh ile tanışır ve ona intisap eder. Daha sonra Sirhind'e geri döner. Hâce Bâkî-Billâh'ın en önemli halifesi konumuna gelir. Bu durum Bâbürlü Hükümdarı Cihangir'in dikkatini çeker ve sorgulanmak üzere H 1028\ M 1619 yılında Agra'ya getirilir. Sirhindî'nin verdiği cevaplarla ikna olmayan Cihangir onun tutuklanarak Gevâliyâr Kalesi'ne hapsedilmesini emreder. Yaklaşık bir yıl sonra serbest bırakılır. Bir süre kendi arzusu ile sultanın sarayında kalır. H 8 Safer 1034\ M 20 Kasım 1624'te vefat eder. Sirhind'e defnedilir.

Eserleri; İsbâtü'n-nübüvve, Te'yîd-i Ehli's-sünne (Redd-i Revâfız), Mektûbât (Algar, 2000; 194-199).

İzzet: Asıl adı "Mehmed İzzet"tir. İstanbul Samatya'da Canbaziye Mahallesi'nde, 1786 tarihinde doğar. Konyalı bir aileye mensup olup I. Abdülhamid devri kazaskerlerinden Keçecizâde lakabıyla tanınan Sâlih Efendi'nin oğlu, Tanzimat devrinin ünlü devlet adamlarından Fuad Paşa'nın babasıdır. Babasının ölümünde henüz on üç yaşlarında bulunan İzzet Molla, enişterisi Meş'alecizâde Esad Bey ile Kazasker Moralızâde Hâmid Efendi'nin himayesinde büyür ve oldukça güç şartlar altında medrese tahsilini tamamlayıp müderris rütbesi alarak 1797 tarihinde ilmiye mesleğine girer. Rivayete göre içkiye, eğlence ve sefahate düşkünlüğü yüzünden bir müddet sonra müderrislikten uzaklaştırılır. Bunun üzerine ümitsizliğe kapılarak intihara teşebbüs ettiyse de bir tesadüf eseri kurtulur. Hayata dönmesine vesile olan lugat yazarı Hançerî Bey vasıtasıyla saray kethüdâsı Hâlet Efendi ile tanışır. Bu

tanışmadan sonra 1809 yılında Şeyhülislâm Sâlihîzâde Esad Efendi'nin aracılığıyla Bursa müfettişliğine, ardından rikâb-ı hümâyûn kethüdâlığına tayin edilir. Hâlet Efendi ile olan dostluğu sayesinde 1820'de Galata kadılığına getirilir.

1822'de Hâlet Efendi'nin görevinden azledilip katledilmesi üzerine birçoklarının yaptığı gibi saf değiştirip onun aleyhine dönmediği, aksine onu övüp düşmanlarını yerdiği için 27 Şubat 1823'te mansıbı kaldırılmaksızın Keşan'a sürgüne gönderilir. Sürgünün onuncu ayına doğru Sadrazam Gâlib Mehmed Paşa'ya sunduğu bir kaside sayesinde 16 Şubat 1824'te affedilerek İstanbul'a döner. Bir yıl sonra Mekke kadısı pâyesini aldı ve 1826'da İstanbul kadısı pâyesiyle Haremeyn müfettişliğine tayin edilir. Ertesi yıl mahallî idarelerin harcamaları için halktan yapılan tahsilâtı kontrol etmekle görevlendirilir. Mayıs 1828'de, Mora isyanı dolayısıyla Ruslar'a karşı savaş ilân edilip edilmemesinin görüşüldüğü Meclis-i Umûmî'de alınan savaş kararına başlangıçta katılmış görünmekle beraber daha sonra savaşa karşı olduğunu açıklayan bir lâyihayı padişaha sunar. Lâyihası isabetli görülmediği için idamına karar verilmişken Yâsincizâde Abdülvehhâb Efendi'nin araya girmesiyle bağışlanıp 17 Kasım 1828'de Sivas'a sürgüne gönderilir. Dokuz ay kadar sonra henüz kırk üç yaşında iken H Safer 1245 / M Ağustos 1829 Sivas'ta vefat eder. Naaşı önce Sivas'ta Garipler Mezarlığı'na defnedilir, 1919 yılında kemikleri İstanbul'a getirilerek Canbaziye Mahallesi'nde Mustafa Ağa Mescidi'nin avlusunda babasının yanına konulur.

Eserleri: Dîvân-ı Bahâr-ı Efkâr, Dîvân-ı Hazân-ı Âsâr, Gülşen-i Aşk, Mihnetkeşân, Devhatü'l-mehâmid fî tercemeti'l-vâlid Şerh-i Elgâz-ı Râgıb Paşa, Lâyihalar (Okçu, 2001;561-563).

‘İzzet ‘Alî Paşa: Asıl adı Ali'dir. Müstakimzâde Süleyman Sadettin Efendi İstanbul'da, Safâî ise Edirne'de doğduğunu söylemektedir. Doğum tarihi olarak H 1103\ M 1692 yılı kabul edilir. H 1143\ M 1732'de derfterdâr olur. Daha sonra defterdârlık görevinde kalması üzerine kendisine vezirlik rütbesi verilir. H 1144\ M 1732'de sadâret kaymakamı olur. Bir yıl sonra azledilir ve Anadolu beylerbeyi olarak Bağdat cephesine gönderilir. Ardından, İran'a karşı Revan cephesi seraskeri ve muhafızı olur. Bu görev sırasında Revan'da hayatını kaybeder. Buradaki Sâliha Sultan Camii hazîresine defnedilir.

Eserleri: Dîvân, Târih- i Aynî'den Mütercem Bir Parça ve Nigâr-nâme (Albayrak, 2001; 556-557).

Karamanlı Kâmî: Seyyid Kâmî Mehmed Efendi. Karaman'da doğmuştur. Şeyh Cemâl-i Halvetî'nin kardeşinin oğludur. Eğitimini tamamladıktan sonra Rumeli, Arkadiye ve bunlardan başka yerlerde kadılık görevinde bulunur. Amcası Şeyh Cemâl-i Halvetî'ye intisap eder. H 952\ M 1545-46 yılında vefat eder.

Elde tam bir eseri bulunmayan Kâmî'nin varlığından bahsedilen "Yûsuf u Züleyhâ" adlı bir mesnevisi vardır. Ölümünden sonra bu eseri kaybolmuşsa da tezkirelerde bazı bölümlerinden alıntılar yapılmıştır (Kaplan, 2014).

Kemâl Beg: *Mehmed Nâmık Kemal*. H 26 Şevval 1256\ M 21 Aralık 1840'ta Tekirdağ'da doğmuştur. Babası Mustafa Âsım Bey, annesi Fatma Zehra Hanım'dır. Kemal'in çocukluğu babasından ziyade dedesi Abdullatif Paşa'nın yanında geçmiştir. Dedesinin memuriyeti dolayısıyla Tekirdağ, Tırhala ve ardından Afyon'a gider. Afyon'a gidişinin ikinci yılında annesini kaybeder. Burada Hacı Vâhid Efendi'den Farsça dersleri alır, Coşkun Dede'den sema çıkarır. 17 Ekim 1848'de dedesinin tayini dolayısıyla tekrar İstanbul'a dönerler. İstanbul'a dönen şair, ilk ve orta öğrenimini burada tamamlar. Lazistan sancağı mutasarrıflığına atanan dedesiyle Trabzon'a gider. Mart 1853'te Kars'a tayini çıkan dedesiyle bu vilayete gider ve burada müderris Vâizzâde Mehmed Efendi'den tasavvuf ve edebiyat öğrenir. Bunların yanında Kara Veli Ağa'dan binicilik, cirit ve av gibi sporları öğrenir. Tekrar İstanbul'a dönen Nâmık Kemal, burada Arapça ve Farsça dersleri alır ve tekrar kavuştuğu babasıyla Osmanlı tarihi okumaya devam eder.

On ay kadar sonra dedesiyle Sofya'ya gider. Buradan ayrılmasına yakın, ailesinin ısrarı üzerine, Niş Kadısı Mustafa Râgıb Efendi'nin kızı Nesîbe Hanım ile evlenir. Dedesi ve anneannesini kaybeden şair tekrar İstanbul'a döner ve üvey annesi Dürriye Hanım'ın Hobyar'daki evine eşiyle yerleşirler. Burada Encümen-i Şu'arâ'ya dahil olur. İstanbul'a gelişinin beşinci yılında Şinasi ile tanışır ve Tasvir-i Efkâr'da yazılar yazmaya başlar. Bu yazılar zamanla siyasi bir içerik kazanmaya başlayınca şairin hükümetle arası açılmaya başlar. Ve hayatını geçireceği sürgün yıllarının başlamasına sebep olur. Bir süre sonra rütbesi yükseltilerek Erzurum'a vali muavini olarak tayin edilir. Bu tayinle birlikte muharrirlikten men olunur. Türü bahanelerle bu tayini geciktiren Nâmık Kemal bir süre sonra Avrupa'ya kaçır. 30 Mayıs 1867'de Paris'e ulaşır. Daha sonra Ziya Paşa ile Londra'ya gider. Paris ve Londra'da çeşitli gazetelerde yazılarına devam eder. Hukuk dersleri alır. Viyana ve Brüksel'de de yaşar.

Bir süre sonra yurda dönen Nâmık Kemal yine çeşitli gazetelerde yazılar kaleme alır. Yazı faaliyetlerini gösterdiği en önemli gazete "*İbret*" gazetesidir. 9 Ağustos 1872'de Gelibolu mutasarrıflığına tayin olunur. Buradaki yolsuzlukları ortaya çıkarması ve bunların üstüne gitmesi sebebiyle görevinden azledilir. 25 Aralık 1872'de İstanbul'a döner. Bir süre sonra kaleme aldığı tiyatro eserinin halkta uyandırdığı hürriyet duygusu dolayısıyla gazetede yazı arkadaşlarıyla birlikte tekrar Magosa'ya sürgüne yollanır. Daha sonra V. Murad'ın tahta çıkmasıyla affedilirler ve Kıbrıs'tan hareketle İzmir'e de uğrayarak İstanbul'a gelirler. Ardından II. Abdülhamid'in tahta çıkmasıyla birlikte 7 Eylül 1875'de Şûrâ-yı Devlet üyeliğine getirilir. 2 Kasım 1876'da Kânûn-i Esâsî'nin hazırlanması için oluşturulan komisyona dahil edilir. 4 Şubat 1877'de Kemal hakkında padişaha verilen jurnallar nedeniyle 6 Şubat 1877'de tutuklanır. Beş aylık tutukluluk halinin ardından 10 Temmuz 1877'de Akdeniz adalarından birinde oturması şartı ile serbest bırakılır. 19 Temmuz'da ise İstanbul'dan Midilli'ye hareket eder. 18 Aralık 1879'da Midilli'ye mutasarrıf olarak

tayin edilir. 8 Şubat 1881'de görevinden alınıp Sakız Adası'na çağrılır ve 20 Mayıs 1881'de Midilli'ye geri döner.

1881'de rütbesi ülâ evveline yükseltilir ve 1883'te de Osmânî nişanı ile ödüllendirilir. 1884'te Rodos mutasarrıflığına tayin edilir. 1886 yılında imtiyaz madalyasına layık görülür. 1877 yılında Sakız Adası mutasarrıflığına tayin edilir. Burada zatürre hastalığına yakalanır ve 2 Aralık 1888 yılında vefat eder. Kabri Gelibolu'da Süleyman Paşa türbesi hazîresine defnedilir.

Eserleri: Vatan Yahut Silistre, Gülnihal, Âkif Bey, Kara Belâ, Zavallı Çocuk, Celâleddin Harzemşah, Bahar-ı Daniş, İntibah (Sergüzeşt-i Ali Bey), Cezmi, Tahrîb-i Harâbât, Takip, Renan Müdafanâmesi, Devr-i İstila, Barika-i Zafer, Evrak-ı Perişan, Kaniye, Silistre Muhasarası, Osmanlı Tarihi, Büyük İslam Tarihi. Yazarın bunlardan başka mensur ve manzum eserleri de mevcuttur. (Akün, 2006; 361-376).

Kemâl-i Hucendî: Mâverâünnehir bölgesinde bulunan Hucend'de doğmuştur. Genç yaşta hacca gider. Hac dönüşünde uğradığı Tebriz'e yerleşir ve burada etrafına çok sayıda mürid ve talebe toplanır. Daha sonra Sultan Toktamış Han'ın Tebriz'e hakim olmasıyla Saray şehrine götürülür. Dört yıl sonra tekrar Tebriz'e döner. Burada Sultan Hüseyin b. Üveys ona bir tekke yaptırır ve giderlerini karşılaması için bir müktar vakıf tahsis eder. H 803\ M 1401 yılında vefat eder. Kabri, tekkesinin bulunduğu Ferahbahş Mahallesi'ne defnedilir. Dîvân'ı vardır (Şahinoğlu; 226).

Kuddûsî: Şeyh Ahmed Kuddûsî Hazretleri, 11 Rebiü'l-evvel 1183 (M 15 Temmuz 1769)'da Bor'da doğmuştur. Babası Nakşî şeyhi Maraşî-zâde El-Hac Es-Seyyid İbrahim Efendi'dir. Mehmed adlı bir ağabeyi ile Mahmud ve Şerife Emetullah adlı iki kardeşi vardır. Kardeşlerinden Mehmed ve Şerife Emetullah'ın annesi ayrı bir hanımdır. Bunlardan başka öz annesinin on sekiz çocuğu olduğu söyleniyorsa da bunlardan sadece Mahmud ve Ahmed yaşamış, diğerleri vefat etmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarında yaşlılarından farklı ve üstün haller içinde bulunmuştur. Çok genç yaşta babasından Nakşî usulünce ders alarak tasavvuf alemine dahil olur. Daha sonra Kadîriye tarikine sülûk eyler.

Medrese tahsili sırasında Kâzîmîr Haşiyesi'nde "*İlm-i zâhir ile Hakk Celle ve Âlâ bilinmez, ilm-i yakîn hâsıl olmaz*" ibaresini okuyunca medrese öğrenimini bırakarak kendini tamamen tasavvuf ilmine verir. Sırasıyla; Turhal (Tokat), Erzincan, Şam, Mısır, Mekke'ye gittikten sonra annesinin isteği üzerine tekrar Bor'a dönmüştür. H 1222\ M 1807 ve H 1225\ M 1810 yıllarında yapılan Osmanlı- Rus savaşına iki kere katılmıştır. Dîvân'ındaki 114 no'lu şiirde onaltı kere evlendiğini ve bu evliliklerden yirmi altı evladı olduğunu söylemektedir. Çocuklarından yalnızca onbir tanesi hayatta kalmıştır. H 1265\ M 1848'de Bor'da vefat etmiştir. Naaşı Bor'da Sarı Saltık hazretlerine ait türbenin yakınındaki bir yere defnedilmiştir. Daha sonra bugünkü kabristanda ziyaretgah olan yerine nakledilmiştir.

Dîvân ve Külliyyât-ı Kuddûsî olmak üzere iki eseri mevcuttur (Kuyumcu,1982;18-52).

Manastırlı Rıf'at Beg Efendi: Manastır'da doğar. Babası Râşid isimli Müslüman bir muhâcirdir. Öğrenimini tamamladıktan sonra bir süre Harbiye Mektebi'nde öğretmenlik yapar. Daha sonra Anadolu Ordu-ı Hümâyûnu'nda Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın maiyetinde, ardından da 3. ve 5. Ordu-ı Hümâyûn'da hizmet eder. H 1325'de Halep'de vefat eder.

Birçok eseri vardır. Bunlardan bazıları: Mecâmiu'l-edeb, Çanta, Hendese-i Hattıye, Manzûm İlm-i Hâl, Usûl-i Bedâyi', H'âce-i Lisân-ı Osmânî, Menâkıb-i Tabiiyyât (Mehmed Tâhir, 1972; 331-332).

Meftûnî: bk. Sultan II. Mustafa.

Mevlânâ : H 6 Rebiülevvel 604\ M 30 Eylül 1307'de Horasan'ın Belh şehrinde dünyaya gelir. Mesnevî adlı eserinde adını *Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin el-Belhî* olarak kaydeder. "Celâleddin, Hudâvendigâr, Belhî, Rûmî, Mevlânâ-i Rûmî, Mevlânâ-i Rûm, Molla Hünkâr, Molla-ı Rûm" gibi ünvanlarla da zikredilir. Babası Bahâeddin Veled, annesi Mümine Hatun'dur. Siyasi nedenlerden dolayı ailesiyle Belh'ten ayrılan şair, Bağdat, Kûfe ve Hicaz'a gider. Daha sonra bütün aile Hicaz'dan dönerken Şam'a uğrar, oradan Malatya, Sivas ve Erzurum üzerinden Akşehir'e gelirler. Ardından Mevlâna Lârende'ye gider ve burada adına yaptırılan medresede ders verir. Sultan Alâeddin Keykubad'ın isteği üzerine Konya'ya gelir ve buraya yerleşir. Gevher Hatun'la evlenir. Bu evlilikten Sultan Veled ve Alâeddin adında iki oğlu dünyaya gelir. Gevher Hatun'un ölümünün ardından Kira Hatun ile evlenir. Bu evlilikten de Muzafferüddin Âlim Çelebi ve Melike Hatun dünyaya gelir. Bu sırada babasını kaybeden Mevlana onun yerine müderrislik yapmaya başlar. Konya'da Seyyid Burhâneddin'in müridi olur. Eğitim için Şam'a gider. Şam yolculuğu sırasında Kayseri ve Halep'e de uğrar. Şam'da zâhir ilimler eğitimini alan Mevlânâ Konya'ya geri döner. Burada Şems-i Tebrîzî ile tanışır. Bu tanışmanın ardından Mevlânâ kendisini dış dünyadan tamamen soyutlayarak sadece Şems ile muhattap olmaya başlar. Bu durum halkın tepkisini çeker ve Şems ile Mevlânâ'yı türlü oyunlar ve baskılarla ayırmayı başarırlar. Şems'in Konya'dan ayrılmasının üzerine Mevlânâ hastalanır ve dönmesi için ona mektuplar yazar. Bir süre sonra Sultan Veled Şam'a gider ve Şems ile geri döner. Bir süre daha Mevlânâ ile mârifetullaha dair sohbet ederler. Bu sırada Şems, Mevlânâ'nın evlatlığı Kimyâ Hatun ile evlenir. Ve kısa bir süre sonra tekrar Mevlânâ'nın yanından ayrılır fakat bu kez geri dönmez. Bunun üzerine şair aşkla şiirler söyler ve gece gündüz semâ eder. Şems-i bulmak için Şam'a gider fakat bulamaz ve Konya'ya döner. Selâhaddin Zerkûb ile dostluk kurar, sohbetlerde bulunur. H 5 Cemâziyelâhir 672\ M 17 Aralık 1273'te vefat eder. Öldüğü günü sevgiliye kavuşma günü olarak tanımlayan şairin ölüm yıldönümü "şeb-i arûs (düğün gecesi)" olarak anılır.

Eserleri; Dîvân-ı Kebîr, Mesnevî, Fîhi Mâ Fîh, Mecâlis-i Seb'a ve Mektûbât (Öngören, 2004; 441-448).

Mevlânâ Haydar Herevî: *Burhaneddin Haydar b. Mahmud al-Havafi al-Herevî*. Doğum tarihi bilinmemektedir. Sadeddin Taftazânî'nin öğrencisidir. Vefat tarihi H 830\ M 1426'dır (Uğur, 1988; 429).

Fâtih Sultan Mehmed dönemi şairlerindendir. "*Keşşâf*" adlı eserin şerhine bir haşiye yazar. "*İsağuci*" adlı eser hakkında da bir şerh yazar (Bitlisî, 2010; 78).

Mîr Mehmed Nazmî, Mîr Nazmî (Edirneli Nazmî): Edirne doğumlu olan şairin velâdet tarihi bilinmemektedir. Dîvân'ında yer alan "Mesneviyât" bölümünde Kanûnî Sultân Süleymân'a hitâben kaleme aldığı arz-ı hâlden hareketle XV. yüzyılın son çeyreğinde dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Yine Dîvân'ındaki şiirlerinde kendi ağzından asıl adının "Mehmed" olduğunu belirtmektedir. Şairin kendisini Genceli Nizâmî ile özdeşleştirmesinden dolayı bazı kaynaklarda adı "Nazmî-i Nizâmî, Mehmed Nizâmeddîn" olarak geçmektedir.

Şairin bilinen en hacimli divana sahip olması, hacimli bir nazire mecmuası olması, aruz ve belâgata vukûfiyetinin bulunması, bunların yanında şiirlerinde bahsettiği kitaplar onun iyi bir eğitimden geçtiğini göstermektedir. Arapça, Farsça ve Slav dillerine vâkıftır. Klasik mûsikî ve halk müziğine de vâkıftır. Tezkirelerde şairin yeniçeri, silahtar, sipahi, ahkam kâtipliği, bölük başılık ve muhasiplik görevlerinde bulunduğu söylenmektedir. Yavuz Sultân Selîm ve Kanûnî Sultân Süleymân zamanlarında bir çok sefere katılmıştır. Hayatının bir döneminde Nakşibendî Şeyhi Filibeli Mahmûd Baba Efendi'nin himâyesine girmiş ve ondan yardım görmüştür. Hayatının büyük bir bölümü fakr u zarûret içinde geçmiştir. Velâdet tarihi net olmayan şairin vefât tarihi de net değildir. H 955\ M 1548-49 ile H.970 \ M 1563 yılları arasında vefat ettiğine dair sunulan tezlerde fikir birliğine varılamamıştır. Menzel'e göre şairin kabri Edirne'de Şeyh Şücâ Türbesi'ne defnedilmiştir.

Nazmî'nin bilinen üç eseri vardır: Dîvân, Mecmuaü'n-nezâ'ir, Pend-nâme (Doğan, 2010; 1-19).

Monteskiyo: *Clarles Louis de Secondat Cont de Montesquieu*. 18 Ocak 1689 yılında Bordeaux'da doğar. Yedi yaşında annesini, yirmi dört yaşında da babasını kaybeder. İyi bir eğitim görür ve hukuk okur. Latince ve Eski Yunancayı öğrenir. 1714'te Bordeaux'daki parlament denilen mahkemeye danışman olur. Bir yıl sonra Jeanne de Lartique ile evlenir. Bu evlilikten iki kızı ve bir oğlu olur. 1716'da ölen amcasının yerine Bordeaux başyargıçlığına getirilir. Ve şair bu tarihten sonra Montesquieu adını alır. 1717'de şehrin parlamentosuna müşavir olarak tayin edilir. 1727'de Fransız Akademisi üyeliğine seçilir. 1728-31 yılları arasında tüm Avrupayı dolaşır. 1729'da İngiltere'ye giderek Lord Chesterfield'in iki yıl misafiri olur. Burada Londra kraliyet cemiyeti üyeliğine kabul edilir. Bir süre şatosuna çekilir ve çeşitli eserler kaleme alır. 10 Şubat 1755'te vefat eder.

Lettres Persanes (İran Mektupları), Considerations sur les Causes de la Grandeur et de decadence des Romains (Romalıların Büyüklük ve Yıkılış Sebepleri

Üzerine Düşünceler), De Lespit du Louis (Kanunların Ruhu) eserlerinden bazılarıdır (Bayram, 2011; 12-14).

Mu'allim Nâci: Asıl adı *Ömer*'dir. 1849 yılında İstanbul'da doğar. Babası Ali Bey, annesi Fatma Zehra Hanım'dır. İlköğrenimini Fâtih'teki Feyziye Mektebi'nde başlar. Babasının vefatının ardından Varna'ya dayısının yanına gider ve eğitimine oradaki mahalle mektebinde devam eder. 1867 yılında Varna'da açılan rüşdiyeye ikinci muallim olarak atanır. O zamanlarda okuduğu Giritli Aziz Ali Efendi'nin "*Muhayyelât*" adlı eserindeki bir hikayenin kahramanı olan "*Nâci*"yi kendisine mahlas olarak seçer. *Tuna, Tercümân-ı Hakikat, Teâvün-i Aklam, İmdâdü'l-midâd, Mürüvvet, Mecmua-i Muallim* isimli gazete ve dergilerde muharrirlik yapar. 1876 yılında Varna'ya mutasarrıf olarak atanan Kürt Said Paşa, şairi hususî kâtibi olarak yanına alır. Birlikte Tulçı'ya giderler. 1877-78 yıllarında çıkan Osmanlı-Rus Savaşı nedeniyle İstanbul'a dönerler. Said Paşa ile kâtiplik, Mektûbî Kalemî gibi çeşitli görevlerle Yenişehirfeneri, Halep, Diyerbekir, Ma'mûretülazîz (Elazığ), Sivas, Erzurum, Trabzon ve çevresi, Sakız Adası'na gider. 1889 yılında Stockholm'de toplanan VIII. Müsteşrikler Kongresi tarafından Türkçeye katkılarından dolayı altın madalyaya layık görülür. 1891 yılında padişak tarafından Osmanlı tarihi yazmakla görevlendirilir. Bu nedenle arkadaşları Şeyh Vafî ve Ali Rıza Bey ile Söğüt, Bilecik, Eskişehir, Yenişehir ve Bursa'ya giderler. Bu gezi dönüşünde İstanbul Fâtih'teki evinde geçirdiği kalp krizi sonucu 12 Nisan 1893'te vefat eder. Ertesi gün Divanyolu'nda II. Mahmud Türbesi'nin hazînesine defnedilir.

Eserleri; *Mûsâ b. Ebu'l-Gâzân* yahud *Hamiyyed*, *Terkîb-i Bend-i Muallim Nâci*, *Âteşpâre*, *Şerâre*, *Fürûzân*, *Sünbüle*, *Zâtü'n-Nitâkayn* yahud *İbnü'z-Zübeyr*, *Mir'ât-i Bedâyi'*, *Yâdigâr-ı Nâci*, *Muallim*, *Demdeme*, *Mîzan*, *İstılâhât-ı Edebiyye*, *Lugat-ı Nâci*, *Çocuklar İçin Lugat Kitabı* ve *Kâmûs-ı Osmânî* (yarım kalmıştır) (Uçman, 2005; 315-317).

Mustafa Reşit: 1861 yılında Edirne'de doğar. Düzenli bir eğitim almamıştır. Niğde, İzmir ve Rodos'da bulunur. Adliye ve Maârif nezaretlerinde görev alır. Mümeyyizlik ve müdürlük yapar. Basiret ve Tarık gazetelerinde yazılar yazar. Şark ve Envâr-ı Zekâ dergilerini çıkarır. 7 Ekim 1936'da hayatını kaybeder. Birçok şiiri ve romanı mevcuttur. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz: *Şükûfe-i İstiğrak* (1892), *Milona Marşı* (1895), *Muzzefferiyat İçinde Mürüvvet* (1897), *Medfun Emeller* (2 cilt, 1919, 1925), *Şehit Onbaşının Oğluna Vasiyeti*, *Bir Çiçek Demeti* (1886), *Tezkîr-i Mâzî* (1886), *Yeis* yahud *Cürm-i Meşhûd* (1886), *Flora* (1886), *Hayf* (1886), *Hayal-ı Şebab* (1887), *Gözyaşları* (1887), *Cüzdanımdan Bir Kaç Yaprak* (1888), *Son Salon ve Aşk* (1889) (Akbaş, 2012 ; xii).

Nâbî: Adı *Yusuftur*. H 1052\ M 1642 senesinde Ruha (Şanlıurfa)'da doğmuştur. Babasının adı Seyyid Mustafa'dır. Gençlik yıllarını doğduğu şehir Ruha'da arzuhalcilik yaparak geçirir. H 1076\ M 1666'da İstanbul'a gider. Burada bir

müddet Damat Mustafa Paşa'nın dîvân kâtipliğini yapar. H 1089\ M 1678-79 senesinde hacca gider. Hac dönüşünde Mustafa Paşa'nın kethüdâlığına yükselir. Daha sonra Mustafa Paşa'nın görevinden azledilmesiyle onunla birlikte Boğazhisar'a gider ve H 1098\ M 1687 yılında Paşa'nın ölümüne kadar orada kalır. Ardından Halep'e yerleşir. Oğulları Ebülhayr Mehmed Çelebi ve Mehmed Emin burada dünyaya gelirler. H 1121\ M 1710 yılında sadrazam olan Baltacı Mehmed Paşa ile tekrar İstanbul'a gelir. Bu devrede Darphâne eminliği, başmukabelecilik ve mukâbele-i süvârî mansıplığı görevlerinde bulunur. Ağır bir hastalığa yakalanan Nâbî, H 6 Rebûlevvel 1124\ M 13 Nisan 1712 senesinde vefat eder. Kabri Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nda Miskinler Tekkesi sofasına defnedilmiştir.

Eserleri: Dîvân, Dîvânçe, Hayriyye, Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn, Hayrâbâd, Surnâme, Tuhfetü'l-Haremeyn, Münşeât, Fetihnâme-i Kamaniçe, Zeyl-i Siyer-i Veysî (Karahan, 2006; 258-260).

Nâfîz: Asıl adı *Hacı Hamdî*'dir. "Nâfîz" mahlasını kullanmıştır. H 1265\ M 1849 yılında Çorum'da doğmuştur. Hacıabdurrahman oğullarındandır. Öğrenimini Çorum Medresesi'nde tamamlamıştır. Ömer Efendi ve Çakaloğlu'ndan dersler almıştır. Değişik memurluklarda bulunan şair Keskin ilçesinde mal müdürlüğü yapmıştır. 188 yılında Ankara ili basımevi müdürlüğüne atanmıştır. H 1323\ M 1905 yılında vefat etmiştir. Basımevi müdürlüğü görevi sırasında *Ankara* gazetesinde çok sayıda yazı yazmışsa da şiirlerini bastırıp yayımlamamıştır (Gürsel, 1997; 81).

Nedîm: Tahmînî H 1092\ M 1681 tarihinde, İstanbul'da doğar. Adı "Ahmed"dir. Babası Kadı Mehmed Efendi, annesi Sâliha Hatun'dur. Dedesi bazı çirkin lakapları yüzünden "*Mülakkab Mustafa Efendi*" olarak anıldığından Nedîm de zaman zaman "*Mülakkabzâde*" olarak bahsedilir. Aile çevresinde iyi bir eğitim görür. Dönemin klasik ilimlerinin yanında Arapça ve Farsça öğrenir. Tahsilini tamamladıktan sonra yapılan bir imtihanla Hariç Medresesi müderrisliğini kazanır. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya yazdığı şiirler sayesinde Paşa tarafından daima gözetilir. İbrahim Paşa'nın kütüphanesinde hâfız-ı kütüplük yapar. Paşa tarafından kuruşen tercüme heyetlerinde görev alır. H 1138\ M 1726'da Hariç Medresesi müderrisliğinden Mahmud Paşa Mahkemesi nâibliğine getirilir. H 1139\ M 1727'de Molla Kırîmî Medresesi'nde, H 1140\ M 1728'de Nişancı Paşa-yı Atîk Medresesi'nde görev alır. Bir yıl sonra Sahn-ı Semân Medreseleri müderrisliğine yükselir. Şairin Patrona Halil İsyanı sırasında damdan dama atlarken düşerek yada içkiye düşkünlüğü ve afyon kullanması yüzünden titreme hastalığından öldüğüne dair rivayetler vardır. Kabri Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nın Miskinler Tekkesi kısmındadır.

Eserleri: Dîvân, Sahâifü'l-ahbâr, Aynî Tarihi (Macit, 2006; 510-513).

Nef'î: Asıl adı "Ömer"dir. H 980\ M 1572 yıllarında doğduğu tahmin edilmektedir. Erzurum'un Pasinler ilçesindendir. Pasinler sancak beyi Mirza Ali'nin torunu, Mıcingerd (Sarıkamış) sancak beyi Mehmed Bey'in oğludur. Nef'î, eğitim

hayatına Pasinler'de başlar ve Erzurum'da devam eder. Bu arada Farsça öğrenir. Şiir yazmaya "Darrî" mahlasıyla başlayan şaire Gelibolulu Âlî tarafından "Nef'î" mahlası verilir. I. Ahmed'in ilk saltanat yıllarında İstanbul'a giden Nef'î, sadrazam tarafından Padişaha tanıtılır. Sunduğu kasidelerle Sultan Ahmed'in gözüne giren şair, Dîvân-ı Hümâyûn'da maden mukâtaacılığı görevine getirilir. Daha sonra mukâtaa kâtipliği, kısa bir süre sürgüne gönderildiği Edirne'de de Murâdiye mütevelliliği ve İstanbul'da cizye muhasebeciliği görevlerinde bulunur. Dört padişah döneminde yaşayan Nef'î, IV. Murad devrinde sanatının ve şöhretinin zirvesini yaşar. Ancak sivri dili ve ölçüsüz hicivleriyle kısa zamanda herkesin gözünden düşer. Şiirlerinden anlaşıldığına göre üç kere görevinden uzaklaştırılır. Bir rivayete göre: IV. Murad, şairin "Sihâm-ı Kazâ" adlı eserini okurken tahtının yakınına yıldırım düşer. Bu durum neticesinde Nef'î'ye hiciv yazmasını yasaklar. Ancak Nef'î hiciv yazmaya devam edince onu Edirne'ye, Murâdiye mütevelliliği göreviyle sürgün eder. Sürgünün ardından padişaha yolladığı kasidelerle afedilerek tekrar İstanbul'a döner. Ancak geri döndüğünde hicivlerine devam eden Nef'î ölüm cezasına çarptırılır. Naimâ'ya göre Bayram Paşa tarafından Boynueğri Mehmed Ağa'ya teslim edilerek saray odunluğunda boğdurulup cesedi denize atılır. Kaynaklarda ölümü için farklı tarihler verilmekteyse ölümü ile ilgili yazılan mısralar ölüm tarihinin H Şaban 1044\ M Ocak 1635 olduğunu gösterir.

Eserleri: Türkçe Dîvân, Farsça Dîvân, Sihâm-ı Kazâ, Tuhfetü'l-uşşâk (Akkuş, 2006;523-525).

Nergisî: Asıl adı "Mehmed"dir. Babası Ahmed Efendi'nin kadılık yaptığı Saraybosna'da dünyaya gelir. H 988\ M 1580- H 993\ M1585 tarihleri arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Kadı Nergisîzâde olarak bilinen bir aileye mensup olduğundan "Nergisî" mahlasını alır. Öğrenimine Saraybosna'da başlar. Ardından İstanbul'a gelerek Kafzâde Feyzullah'a intisap eder, ondan dersler alır. Babasının ölümü üzerine geçim sıkıntıları başlar ve eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalır. Feyzullah Efendi'den mülazemet alarak maaşa geçer. Birçok yerde müderrislik yapar. İstanbul'a giderek Rumeli sadâretine bağlı kadılıklarda bulunur. Çaniçe kadısıyken Kafzâde Fâizî'ye yazdığı tebrik mektubunun ardından Kafzâde ailesinden yardım görmeye başlar. Aralık 1618'de Selânik kadısı olan Fâizî'nin yanında kadı nâibi ve mülâzım olarak göreve başlar.

Fâizî'nin Selânik kadılığından azlinin ardından birlikte İstanbul'a dönerler. Şair, H 1030\ M 1621'de Bosna'nın Hersek sancağında Mostar kadılığına gönderilir. H 1031\ M 1622'de Yenipazar sancağı kadılığını yürütür. Şair, Sultan II. Osman'ın katledilmesi ve hâmisî Kafzâde Fâizî'nin vefatı üzerine duyduğu derin üzüntü sebebiyle görevinden istifa ederek İstanbul'a döner. Elbasan kadısı olur. H 1035\ M 1626 yılının sonlarında H 1036\ H 1628-29'un başlarında İstanbul'a döner. Bosna'nın Banaluka kadısı iken Manastır'a tayin edilir. Oradaki görevini bitirmeden H 1044 Ramazan\ M 1635 Şubat-Mart tarihinde İstanbul'a gelerek Revan seferine gidecek olan orduya vak'anüvis sıfatıyla katılır. Yolculuk sırasında, ordu henüz İzmit'e

varmadan Gebze yakınlarında bir bataklıkta atından düşerek H Şevval 1044\ M Mart-Nisan 1635'te vefat eder. Mezarı hakkında kaynaklarda sağlıklı bilgi yoktur.

Eserleri: Hamse (el-Akvâlü'l-müselleme fî gazavâtî'l-Mesleme, Kânûnü'r-Reşâd, Meşâkku'l-uşşâk, İksîr-i Saâdet, Nihâlistân), Münşeât (Esâlîbü'l-mekâtib), el-Vasfû'l-kâmil fî ahvâli vezîri'l-âdil, Horos-nâme (Çaldak, 2006; 560-562).

Nev'î: Asıl adı "*Yahyâ*"dır. H 940\ M 1533-34 yılında Malkara'da doğar. Babası Pîr Ali, Ankara'dan gelip Malkara'ya yerleşmiş olan Nasuh Halife'nin oğludur. Annesi, Muhammediyye müellifi Yazıcıoğlu Mehmed'in soyundan gelir. İlk eğitimini tasavvuf konusunda yetişkin bir zat olan babasından alır. H 957\ M 1550'de İstanbul'a giderek "Ahaveyn" diye bilinen iki kardeşten Karamanî Ahîzâde Ahmed Efendi'nin Dâvud Paşa Medresesi'nde ve Mehmed Efendi'nin Sahn'daki derslerine devam eder. H 962/ M1555 yılında, hocası Ahîzâde Mehmed Efendi'nin Edirne'deki Beyazıt Medresesi'ne tayini üzerine onunla beraber gider. H 970/ M 1563'de de yine hocasının Süleymânîye Medresesi'ne tayiniyle İstanbul'a dönerek mülâzım olur. H 973/ M 1566'da Gelibolu'daki Balaban Paşa ve Mesih Paşa medreseleri müderrisliğine gönderilir. H 980\ M 1572'de İstanbul'da Şahkulu, ardından Murad Paşa, Câfer Ağa, bir yıl sonra da Mihrimah Sultan medreselerinde müderrislik yapar. H 993\ M 1585'te evlenir. İki yıl sonra tayin edildiği Çınarlı Medresesi'ndeki müderrisliği H 998\ M 1590'a kadar sürer. Aynı yıl Bağdat kadılığına gönderilir. Hiç istemediği bu göreve gitmeden III. Murad tarafından Şehzade Mustafa'nın hocalığına getirilir. Bâyezid, Osman ve Abdullah adlı şehzadelerin de katıldığı bu dersler şehzadelerin öldürüldüğü H 1003\ M 1595 yılına kadar devam eder. Daha sonra almakta olduğu maaşa ilâveten kendisine kazasker emekli maaşı bağlanır, ayrıca kayınpederi Nişancı Mehmed Bey'in kurduğu medresenin 50 akçelik yevmiyesi de verilir. H 30 Zilkade 1007 \ M 24 Haziran 1599 tarihinde vefat eder. Şeyh Vefâ Camii hazîresinde Şeyh Şâban Efendi'nin yanına defnedilir. Eline geçen bütün servetini ihtiyaç sahiplerine dağıttığı için cenaze masrafları padişah tarafından karşılanır.

Eserleri: Dîvân, Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn, Hasb-i Hâl, Keşfû'l-hicâb min vechi'l-kitâb, Netâyicü'l-fünûn ve mehâsinü'l-mütûn, Nevâ-yı Uşşâk, Fasılun fî fazîleti'l-ışk, Fezâilü'l-vüzerâ ve hasâilü'l-ümerâ, Risâle-i Şikâyet-i Rûzigâr, Sinan Paşa'ya Mektup, Tercüme-i Münşeât-ı Hâce-i Cihân, Gül-i Sadberg. Şairin bunlardan başka Arapça kitapları da vardır (Sefercioğlu, 2007; 52-54).

Niyâzî: Şairin doğum ve ölüm tarihi ile ilgili bilgi yoktur. Yalnız Kânûnî döneminde yaşadığı bilinmektedir (Köksal, 2013).

Nizâmî: 1.: *Ebû Muhammed Cemâlüddîn İlyâs b. Yûsuf b. Zekî Müeyyed.* Doğum ve ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Genel kanaat H 535-540\ M 1141-1145 tarihlerinde dünyaya geldiği yönündedir. Bazı kaynaklarda doğum yerinin Kum ve Tefreş olduğu belirtilse de babasının Gence'ye gelip yerleştikten sonra

burada dünyaya geldiği kabul edilir. Burada iyi bir eğitim alır. Farsça ve Arapçadan başka Pehlevîce, Süryânîce, İbrânîce, Ermenice ve Gürcüce gibi dilleri öğrendiği de anlaşılmaktadır. Eğitiminin ardından resmî bir görevde bulunmaz, geçimini devlet adamlarına gönderdiği şiirlerden elde ettiği gelirle sağlar. Ölüm tarihi net aolarak bilinmeyen şairin eserlerinden hareketle, altmış yaşlarında, H 597-611\ M 1201-1214 yılları arasında öldüğü söylenmektedir. Kabri Gence şehrinde. Son zamanlarda Azerbaycan mimarisine göre bir anıtmezar yaptırılmıştır. *Hamse'si* vardır. (Kantar, 2007; 183-185).

2. Karamanlı Nizâmî: H 839-844\ M 1435-1440 yılları arasında Konya'da doğar. Babası Konya'nın vâ'iz ve müderrislerinden Molla Veliyyüddin Efendi'dir. İlk derslerini babasından alır. Ardından bir süre İran'da bulunur. Edebî bilgileri ve Farsçayı öğrendikten sonra Konya'ya geri döner. Osmanlı'nın Karaman Beyliği'ni ortadan kaldırmasına kadar olan dönemde rahat bir hayat süren Nizâmî, beyliğin ortadan kaldırılmasıyla sıkıntılı bir hayat geçirmeye başlar. Daha sonra Fâtih'in âlim ve sanatkârları İstanbul'a toplama düşüncesiyle İstanbul'a davet edilir. Davet üzerine yola çıkan şair yolculuk esnasında hayatını kaybeder. Vefat tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin H 874-878\ M 1469-1473 tarihleri arasında öldüğü tahmin edilmektedir. *Dîvân'ı* vardır (Bilgin, 2001; 453-454).

‘Örfî-i Şîrâzî: *Cemâleddin Muhammed.* H 963\ M 1556 tarihinde Şiraz'da doğar. Babası Zeynelâbidîn Ali Belevî'dir. Eğitimi Şiraz'da görür. Hat ve mûsikî alanında beceriklidir. Sert, uyumsuz mizacı ve yakalandığı bir hastalıktan dolayı yüzünde meydana gelen şekil bozukluğu nedeniyle toplum önüne çıkamaması onun ülkesinden ayrılmasına sebep olur. H 989\ M 1581'de önce Ahmednagar'a, ardından da Fetihpûr Sikri'ye gider. Burada karşılaştığı Fevzî-i Hindî sayesinde sarayda görevli bir kaç kişi ile tanışır. Hayatının sonuna kadar sarayda kalır. H 999\ M 1591'de Lahor'da yakalandığı dizanteri hastalığından hayatını kaybeder. Ve oraya gömülür. Kabri otuz yıl sonra Necef'e nakledilir.

"Dîvân" ve "Risâle-i Nefsiyye" adlı iki eseri vardır." Mecma‘u'l-ebkâr" ve "Şîrîn u Ferhâd" mesnevilerini yazmış ancak tamamlayamamıştır (Kurtuluş, 2007; 96-97).

Râgıb Paşa (Koca Râgıb Paşa): H 1110\ M 1698-99 yılında İstanbul'da doğar. Asıl adı "*Mehmed*"dir. Babası Defterhâne kâtiplerinden Şevki Mehmed Efendi'dir. Akranlarına oranla çok iyi bir eğitim almıştır. Osmanlı İran savaşı sebebiyle bölgeye gönderilen Defterhâne görevlileri arasında yer alır. Serasker Ârifî Ahmed Paşa'nın maiyetine girer ve onun mektupçuluğunu yapar. Revan'ın fethedilmesinin ardından H 1137\ M 1725 yılında umûr-ı mühimme kitâbetine getirilir. Ancak görev bölgesindeki karışıklıklar nedeniyle işini yapamaz. Köprülüzâde Abdullah Paşa, Bağdat Valisi Ahmed Paşa ve Hekimoğlu Ali Paşa'nın yanında kâtiplik, mektupçuluk, defter eminliği görevleriyle doğu cephesini dolaşır. Ordu riyâseti vekilliği görevine kadar yükselir.

H 1140\ M 1728 yılında Revan defterdarı olur. Kısa bir süre sonra Revan'ın muhassıla devredilmesiyle İstanbul'a döner ve cizye muhasebeciliği görevini icra eder. H 1142\ M 1732-33 yılında Bağdat valisi olur. Başarılarından dolayı kendisine maliye tezkireciliği ihsan edilir. Defterdârlık, ordu defterdârlığı ve reîsülküttâb vekâletleriyle orduya dahil edilir. İran ile yapılan barış görüşmelerinde Reîsülküttâb İsmâil Efendi'nin tercümanlığını yapar. Görüşmelerin ardından sadâret mektupçuluğuna getirilir. Nemirow'da yapılan görüşmelere üçüncü delege sıfatıyla katılır. Bu arada H Zilhicce 1149\ M Nisan 1737 yılında şaire şikk-ı sâni pâyesi verilir. Adakale ve Belgrad fetihlerinde önemli rol oynar. Avusturya ve Rusya ile yapılan görüşmelere ikinci delege sıfatıyla katılır. H 19 Zilkadde 1553\ M 5 Şubat 1741'de reîsülküttâblık makamına getirilir. H 10 Rebûlevvel 1157\ M 23 Nisan 1744'te görevinden azledilir ve vezirliğe yükseltilmiş olarak Mısır valiliği görevine getirilir. H 1161\ M 1748 yılında nişancılık göreviyle İstanbul'a çağırılır. Mâlikâne suretiyle Aydın muhassıllığına tayin edilir. H Safer 1164\ M Ocak 1751'de Rakka'ya tayin edilir. 24 Ağustos 1755'te Halep'e gider. H 9 Cemâziyelâhir 1170\ M 29 Şubat 1757 tarihinde vezîriâzamlığa getirilir.

1761'de devlet yönetimindeki başarılı girişimleri sayesinde iltifata nail olarak padişahın kız kardeşi Sâliha Sultan ile evlendirilir. Son günlerini İstanbul Koska'da geçirir. H 9 Ramazan 1176\ M 24 Mart 1763'te rahatsızlanır ve H 23-24 Ramazan\ M 7-8 Nisan gecesi vefat eder. Naaşı bir ay kadar önce açılmış olan Fâtih Camii kütüphanesinin bahçesine, sıbyan mektebinin dibindeki türbesine defnedilir.

Eserleri: Münşeât-ı Râgıb, Fethiyye-i Belgrad, Tahkik ve Tevfik, Dîvân-ı Râgıb, Mecmû'a-ı Râgıb Paşa, Sefînetü'r-Râgıb ve Defînetü'l-metâlib, Aruz Risâlesi, Tercüme-i Matla-ı Sa'deyn ve Tercüme-i Ravzatü's-Safâ (Aydiner, 2007; 403-406).

Receb Vahyî: H 1284 tarihinde doğar. Babası Eskici Hacı Ali'nin oğludur. Bursa Askerî Lisesi'ni bitirir. Mühendishâne-i Berri'ye girer. Harbiye'nin istihkam kısmına geçer. M 1891'de Erkân-ı Harp yüzbaşılığına terfi eder. M 1893'te kolağası olur. Hastalığı nedeniyle hava değişimi için Kandiye'ye gider. Daha sonra kuleler inşaatı başkanı olarak Girit'e gider. Selânik ve Serez'de bulunur. Miralay rütbesine terfi eder. H 1329\ M 1923'te vefat eder. Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilir.

"Terkib" ve Terci-i Bend" adlı eserleri vardır. Basılmamış eserleri de mevcuttur (Çelik, 1997; s. 30).

Reşîd; Mehmed Reşîd: Asıl adı "*Mehmed*"dir. İstanbul Üsküdar'da doğan şair, İbrâhim Sırrı'nın akrabalarındandır. Sarây-ı Atık'te teberdar, daha sonra da mütevellî olur. Kaleminden yetişen şair, ilerleyen yıllarda Divan tarihçisi tayin edilir. Reşîd, ömrünün sonuna doğru tasavvufa yönelip Halvetiyye'den A'rec Hasan Efendi'ye bağlanır. Şairin vefat tarihi hakkında kaynaklarda farklı bilgiler yer alır. (Akpınar, 2013).

Rûhî-i Bağdâdî: Asıl adı "*Osman*"dır. Bağdatlıdır. "Rûhî" mahlasıyla şiir yazan şairlerden ayrılması için kendisine "Bağdâdî" sıfatı verilir. Şiirlerinden, bir dönem sipahilik yaptığı ve bu meslekte ilerleyerek kendinine bir kasabanın dirliğinin verildiği anlaşılmaktadır. Askerlikten ayrılan Rûhî, diyar diyar dolaşır. Ancak herhangi bir yere yerleşemez. Esrar Dede, Rûhî'nin Mevlevî olduğunu ve İstanbul'a giderek bir süre Galata Mevlevîhânesi'nde kaldığını, daha sonra Konya'da Mevlânâ Türbesi'ni ziyaret edip Hicaz'a ve Şam'a gittiğini yazar. Kendi ifadesince, devlet ve büyükleriyle tanışmak, onlara hizmet etmek ve takdirlerini kazanmak amacıyla Necef, Kerbelâ, Dimaşk ve Erzurum'u dolaşır. 1602-1604 yılları arasında Şam kadısı Azmîzâde Mustafa Hâletî'nin himayesini kazanır. H 1014\ M 1605-1606 yılında Şam'da vefat eder.

Günümüze ulaşan tek eseri "Külliyât-ı Eş'âr-ı Rûhî-i Bağdâdî" adıyla basılan Dîvân'ıdır (Ak, 2008; 205-206).

Rûhî-yi Kilisî: Tam adı "*Mustafa Rûhî Efendi*"dir. Çelebizâdelerdendir. H 1133 \ M 1720/21 tarihinde doğar Kilis'te. Çekmecelizâde'den ikmâl-i tahsil ederek icâzetnâme alır. Bundan sonra Güllü Câmî Medresesi'nde ders okutmağa başlar. Rûhî Türk, Arap ve Fars lisanlarının edebiyatına vâkıftır. Bir süre Şâm'da bulunur (Ün, 2007; xiii). Çalışmamızda yer alan "*Gice sâ'at ikide zelzele yıkdı Şâmı*" tarihinden hareketle şairin Şâm'da bulunduğu tarih olarak H 1173\ M 1759-60 yıllarını söylemek mümkündür. Rûhî, ilim ve edebiyat cihetiyle parlak ve hürmetli bir hayat yaşadıktan sonra H 1212\ M 1797/98 tarihinde vefat eder.

Eserleri: Rûhu's-Şurûh, Dîvân, Ta'bîr-nâme, İnşâ ve Kur'ân-ı Kerîm Havâssı (Ün, 2007; xv).

Rüşdî-zâde Hasan Reşîd: Asıl adı "*Hasan*"dır. "Rüşdî-zâde" adıyla da anılır. Lugazlarında "Reşîd" mahlasını kullanır. Doğum yeri İstanbul'dur. Aslen Mostarlı bir aileden gelmektedir. Doğum tarihi bilinmemekle birlikte babasının ölüm tarihi olan 1699 senesinde ya da bu seneden daha önce doğmuş olduğu söylenir. Babası müderrislik de yapmış olan Sahhaf Ahmed Rüşdî Efendi'dir. Babasının müderris olması sebebiyle iyi bir medrese tahsili görür. Çeşitli yerlerde kadılık yapar. Reşîd, Âdâb-ı Zurâfâ ve Sicill-i Osmânî'ye göre 1152 / 1739-40'ta, Mecmua-i Tevârih ve Tuhfe-i Nâilî'ye göre ise 1156 / 1743-44'te hamamda iken İstanbul'da "isâbet-i sekte" ile ölür. Kaynaklar Reşîd'in mezarının Merkez Efendi civarında Yenikapı Mevlevihanesi yakınlarında babasının mezarı yanında veya Yenikapı Mevlevihanesi'nde olduğunu belirtir. Ancak yapılan araştırmalarda mezar taşı tespit edilemez (ERTÜRKÖĞLU, 2015).

Safvet¹: 1. Diyarbakırlı Mustafa Safvet Efendi; Diyarbakır'da doğmuştur. Bir müddet eğitim gördükten sonra Anadolu'da bir çok valinin katipliğini yapmıştır. H 1224 tarihinde İstanbul'a gelerek Rumeli'de divan katipliği görevine devam eder. Daha sonra bir müddet duhan (tütün) gümrüğü sandık memurluğunda bulunur. Buradan da Ebniye-i Hassa Müdürlüğü (Devlet Binaları Müdürlüğü)'ne nakl edilir. H 1263 yılında dâr-ı bekâya irtihal eyler (Çiftçi, 1996; 264). Esâmî-i Şu'ârâ-yı Âmid'de ise şairin ölüm tarihi H 1262 olarak verilir (Yılmaztürk, 1999; 563).

2. Galatalı Mustafa Safvet Efendi: H 1209 tarihinde İstanbul Galata'da doğmuştur. H 1238'de Tophane-i Âmire'de Ruznamçe Kalemi (Gelir Dairesi)'nde memurluk yapar. H 1249 senesinde Tersâne-i Âmire Ruznamçe Kalemi'ne nakledilir. Üç-dört sene burada görev aldıktan sonra bir müddet evinde dinlenir ve daha sonra Karantinahâne ikinci kâtipliğine getirilir. Yedi-sekiz ay sonra buranın başkâtibi olur. Bu sırada kendisine hocalık rütbesi verilir. H 1261 yılında sâlise (binbaşılık) rütbesi verildikten sonra H 1262 senesinde bu memuriyetinden de ayrılarak istirahatata çekilir. Bir divan oluşturacak kadar şiiri vardır (Çiftçi, 1996; 264-265).

Şâ'ib (Sâ'ib-i Tebrîzî): *Mirzâ Muhammed Alî b. Mirzâ Abdürrahîm Tebrîzî İsfahânî.* H 999\ M 1591'de İsfahan'da doğduğu söylenmektedir. Babası Mirzâ Abdürrahîm'dir. Genç yaşta hacca gider. Dönüşte Osmanlı'nın bazı şehirlerini dolaşarak İsfahan'a gelir. Bu durum neticesinde kendisini çekemeyenlerin Osmanlı sarayı ile ilişkisi olduğuna dair attığı iftiralarla Hindistan'a gitmek zorunda kalır. Yolda Herat ve Kâbil şehirlerine uğrar. Buradan Zafer Han ile Burhânpûr'a gider. Şah Cihan şairi Müsteid Han unvanıyla taltif ederek binbaşı rütbesiyle maiyetine alır. Zafer Han ile Keşmir'e gider. Daha sonra babasıyla İsfahan'a döner. Ardından Meşhed, Kum, Kazvin, Erdebil, Yezd ve Tebriz'de kalır. Şah II. Abbas döneminde "melikü's-şuarâ" unvanını alır. H 1081\ M 1670-71 veya H 1087\ M 1676 yılında vefat eder. Kabri İsfahan'da Sâ'ib Tekkesi adını taşıyan türbesindedir.

Dîvân, Kandeihâr-nâme, Mahmûd u Ayaz, Beyâz, Mir'âtü'l-cemâl, Meyhâne, Vâcibü'l-hıfz ve Ârâyiş-i Nigâr olmak üzere sekiz eseri vardır (Sadıkoğlu, 2008; 541-542).

Sâmî Beg: *Sâmipaşazâde Sezâî.* 1859 yılında babasının İstanbul Aksaray Taşkasap'taki konağında dünyaya gelir. Eğitimi bu konakta; Çankırlı Hâşim, Mehmed Gâlib, Resul Mestî ve Muallim Feyzî gibi hocalardan alır. Osman Nevres, Üsküdarlı Hakkı ve Yenişehirli Avni'den şiir ve edebiyat zevki alırken Mösyö Fabre adlı bir Fransız hocadan da Fransızca dersleri alır. Abdülhak Hâmid ve Recâizâde Ekrem ile tanışır. Şair, 1879'da Evkâf-ı Hümâyûn Mektûbî Kalemi'ne girer. Bir yıl sonra Londra Sefâreti ikinci kâtipliğine tayin edilir. Ancak babası bu göreve

1 Kaynaklarda iki tane Mustafa Safvet Efendi yer almaktadır. Çalışmada ikisinin de hayatlarından kısaca bahsedilmiştir. Hangisinin mecmuada yer alan şair olduğu bilgi eksikliği nedeniyle tespit edilememiştir.

katılmasına müsaade etmez ve şair babasının ölümünden sonra göreve başlar. 1885'te İstanbul'a gelir ve görevinden azledilir. Aynı senenin kışını Paris'te geçirir.

Paris'te, Tunuslu Mahmûd b. Ayat'ın kızı Latife Hanım ile evlenir. Bu evliliği kısa sürer. 1886'da Viyana Sefâreti ikinci kâtipliği görevini reddeder. 1901 yılına kadar Hariciye Nezâreti İstişare Odası muavinliğinde çalışır. 1901'de Paris'e kaçar. II. Meşrutiyet'in ilanına kadar Şûrâ-yı Ümmet gazetesinde mevcut rejimi eleştiren yazılar yayımlar. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte İstanbul'a döner. 1909-19021 yılları arasında Madrid sefirliği yapar. 1914 yılında hastalanır. 1916-18 yıllarını tedavi amacıyla İsviçre'de geçirir. 1921'de görevinden azledilir. İstanbul'a dönerek çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yayımlar. Ölümüne kadar Mühürdar'da İstanbul Belediyesi tarafından kiralanmış bir evde yaşar. 26 Nisan 1936'da vefat eder. Kabri Küçüksu Mezarlığı'ndadır.

Eserleri: Sergüzeşt, Küçük Şeyler, Şîr, Rumûzu'l-edeb, İclâl ve Konak (tamamlanmamış) (Kerman, 2009; 77-78).

Selâmî: Tam adı *Şeyh Mustafa Selâmî Efendi*'dir. Dîvânı'nın giriş kısmında yer alan " Tarîk-i Nakşibendiyye meşâyihünden Şeyh Selâmî Efendi merhûmuñ Dîvân-ı belâgat-‘unvânlarıdır"¹ ifâdesinden anlaşıldığı üzere şâir Nakşibendî tarikatına mensuptur. İzmir doğumludur. Babası Şeyh İsmâil Şerhî Efendi'dir. H 1228'de Hz. Halid (Eyyüp) civarında (Raza) da Baba Haydar Mahallesi'nde şeyhlik makamında bulunduğu dergâhta vefat etti. Matbû bir *Dîvân'ı* ve bir de *Mevlid* manzûmesi vardır(Tâhir, 1975; C.1, 188-189).

Seyyid İbrâhîm Efendi:Doğum tarihi meçhuldür. Peygamber soyundan geldiği için "Seyyid" unvanıyla anılmaktadır. Gözünün biri kör olduğu için "Yek-çeşm" ya da "Kör Muallim Hayâtî" olarak da anılmaktadır. Konyalıdır. Bir süre vaizlik yapmış daha sonra Mustafa Efendi Medresesi'ne müderris olarak getirilmiştir. Buradan sonra da Hüsrev Kethüdâ Medresesi ve Gazanfer Ağa Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Naiplik görevinde de bulunmuştur. 1758 sonu\ 1759 başlarında vefat etmiştir. Râmiz Tezkiresi'nde şair-i mezkûrun bir Dîvân'ı olduğundan söz etse de bu esere henüz ulaşılammıştır (Gürbüz, 2014).

Seyyid Vehbi: Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen şair, İstanbul'da doğar. Adı "*Hüseyn*"dir. İmamzâde Mehmed Efendi'nin kethüdâsı Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. Nesebi Ehl-i beyt'e dayandığından "Seyyid" lakabıyla anılır. Silsilesi Hüsâmeddin Efendi'ye ulaştığı için gençliğinde bir müddet "*Hüsâmî*" mahlasını kullanır. Daha sonra hocası şair Mirzazâde Ahmed Neylî'nin tavsiyesiyle "*Vehbî*" mahlasını alır. Sünbülzâde Vehbî ile karıştırılmaması için "*Vehbî-i Kadîm*" veya

1 Şeyh Mustafa Selâmî Efendi, *Dîvân-ı Selâmî*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307886.pdf, s. 1, <https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/KUTUPHANEDE%20BULUNAN%20DİJİTAL%20KAYNAKLAR/KI-TAPLAR/EHT/197307886%20DİVAN%20I%20SELAMI/197307886.pdf>, 14.01.2018.

"*Vehbî-i Evvel*" diye de anılır. Mirzazâde Şeyh Mehmed Efendi'den ders alır ve iyi bir öğrenim görür. Ayrıca Abdülbâki Ârif Efendi'den hat dersi alır. H 1108/ M 1696'da Hocaâde Seyyid Osman Efendi'nin Anadolu kazaskerliğinde mülâzım olur. H.1123\ M 1711 yılında Rus seferi vesilesiyle yazdığı kaside ve tarihlerle III. Ahmed'in ilgisini çeker. Uzunca bir süre İstanbul medreselerinde müderrislik yapar. 1720'de kaleme aldığı Surnâme'sine mükâfat olarak ikinci defa fethedilen Tebriz'e kadı tayin edilir. Ardından Kayseri, Manisa ve Halep mevleviyetlerinde bulunur. H 1147\ M 1735'te Halep'ten ayrılırken hacca gider. Dönüşünde hastalanır ve İstanbul Aksaray'daki evinde vefat eder. Cerrahpaşa'da Cambaziye Mescidi hazîresine defnedilir.

Eserleri: Dîvân, Sur-nâme, Hadîs-i Erbaîn Tercümesi, Risâle-i Sulhiyye (Dikmen, 2009; 74-75).

Sezâî: Asıl adı *Tahsin*'dir. 1873 tarihinde Çorum Hacıyusuf Mahallesi'nde doğmuştur. Rüştîyeyi bitirdikten sonra medreseye devam eder. Bu sırada babasından edebiyat ve şiir tekniğini öğrenir. Çorum'da çeşitli memurluklarda bulunan şair, Liva kalemi müsevvidi iken 1914 yılında Çorum'da vefat etmiştir (Gürsel, 1997; 89).

Silahşor İbrahim Yâver: Asıl adı "*İbrahim*" olan şair, şiirlerinde "*Yâver*" mahlasını kullanır. Babadağı'nda dünyaya gelir. Arnavut asıllıdır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Babası Yûsuf Paşa'dır. Annesi varlıklı bir ailedendir. Şair eğitimini Enderun'da alır. Silahdarlık ve mîr-âhûr-ı sâni vekilliği görevlerini icra eder. İstanbul, Kırım, Musul, Ahıska şehirlerinde bulunur. Babasının ölümünden sonra yoksulluk ve sıkıntı içinde yaşamını sürdürür. Şairin, Rukiye ve Zeynel Abidin isimli iki evlâdı olur. Fakat ikisi de kendinden önce âlem-i bekâyâ göç ederler. Mevlevîlik yoluna sülûk eder. Şeyh Muhammed Sıdkî tarafından H 1174\ M 1760-61 yılında irşâd edilir. Ölüm tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin kaleme aldığı manzumelerden hareketle H 1188/ M 1774 tarihinde vefat ettiği söylenmektedir.

Mecmualarda yer alan manzumeleri dışında elde toplu bir eseri mevcut değildir (Üstüner, 2014; 159-172).

Sultan II. Mustafa: 8 Zilkadde 1074 (2 Haziran 1664) tarihinde Edirne'de dünyaya geldi. Babası IV. Mehmed, annesi Gülnûş Emetullâh Sultan'dır. İlk dersini beş yaşında iken Vanî Mehmed Efendi'den alır. Daha sonra hocasının tavsiyesiyle Seyyid Feyzullah Efendi'nin öğrencisi olur. Çeşitli nedenlerle padişahlığı engellenen Şehzâde Mustafa 6 Şubat 1695'de yani 31 yaşında iken tahta çıktı. Babası Sultan IV. Mehmed'den itibaren padişahların eğlenceye düşkünlükleri ve ihmalleri yüzünden düşmanın İslâm ülkelerini ele geçirdiğini söyleyen Sultan II. Mustafa bizzat orduların başına geçerek seferlere başlar. Bu arada şehzâdeleği sırasında talebesi olduğu Seyyid Feyzullah Efendi'yi yanına aldırır ve O'nu şeyhü'l-İslâm yapar. Gâlibiyetler ve mağlubiyetlerle geçen pâdişahlık dönemlerinde şiirle de ilgilenen Sultan, "*İkbâlî*" ve "*Meftûnî*" mahlaslarıyla bir çok şiir ve ilâhî kaleme alır, beste

yapar. Hat sanatıyla da uğraşan şâir Hocaşâde Mehmed Enverî ve Hâfız Osman'dan ders alır; sülûs, nesih ve celî yazılarda başarılı örnekler verir. Mûsikî ile ilgilenir, ok atma ve cirit oynamada ustadır. Yaptığı işlerle zamanında kendinden sıkça söz ettiren Sultan Mustafa 1703 yılında Edirne Vak'ası ile tahttan indirilir.¹ Tahttan indirildikten kısa bir süre sonra Edirne'de ebedî âleme göç eder. Vefâtının ardından na'şısı İstanbul'a getirilerek, Turhan Sultan Türbesi'nde, babası Sultan IV. Mehmed'in yanına gömülür.

Sulţân Süleymân(Kânûnî): H 6 Safer 900\ M 6 Kasım 1494'te Trabzon'da doğar. Babası Yavuz Sultan Selim, annesi Hafsa Sultan'dır. Çocukluk yılları babasının sancak beyliği yaptığı Trabzon'da geçer. İlk eğitimini yine Trabzon'da sarayda kendisine tahsis edilen hocalardan alır. H Rebûlâhir 915\ M Temmuz-Ağustos 1509'da sancak beyi olarak Kefe'ye gider. Babası Selim'in cülusunun ardından İstanbul'a çağırılır. H Safer 919\ M Nisan 1513'de Manisa'ya sancak beyi olarak gönderilir. Babasının seferleri sırasında tahta vekâlet ve muhafaza görevleriyle Edirne'de bulunur. Babasının vefâtının ardından H 17 Şevval 926\ M 30 Eylül 1520'de İstanbul'a giderek tahta oturur. Padişahlığı sırasında bir çok sefere katılan Süleyman, kazandığı zaferlerle Osmanlı Devleti'nin üç kıtaya da hakimiyet kurmasını sağlamıştır. Adil bir hükümdar olmasından dolayı kendisine tarihçiler tarafından "Kânûnî" lakabı takılır. H 21 Safer 974\ M 6-7 Eylül 1566 gecesinde hasta olarak katıldığı Sigetvar Kuşatması sırasında hayatını kaybeder. Sigetvar Kalesi alınana kadar Sultan'ın ölümü herkesten gizlenir. Zaferin ardında Padişah'ın naaşı yaşıyormuş gibi Belgrad'a taşınır. Ölümünün ardından tahta geçen II. Selim'in Belgrad'a gelişi üzerine Sultan'ın ölümü resmen ilan edilir. İstanbul'a ulaşıldığında 23 Kasım'da Süleymânîye Camii'inde cenaze namazı kılınır. Cami yanındaki türbeye defnedilir. Bir Dîvân'ı vardır. Şiirlerinde "Muhibbî" mahlasını kullanır (Emecen, 2010; 62-74).

Surûrî: Adı "*Seyyid Osman*"dır. Doğum tarihi bilinmemektedir. Adana'da doğar. Babasının adı Hâfız Mûsâ'dır. Baba tarafından Hz. Peygamber'in soyundan geldiği rivayet edildiğinden "*Seyyid*" olarak anılır. Öğrenimini Adana'da yapar. Şeyhülislâm Yahyâ Tevfik Efendi, Surûrî'de gördüğü kabiliyet üzerine onu İstanbul'a götürür. Şiir yazmaya başladığında "*Hüznî*" mahlasını kullanan şair, hiciv ve hezel türü şiirlerinden oluşan Hezeliyyât'ındaki manzumelerde "*Hevâî*" mahlasını tercih eder; İstanbul'a geldikten sonra "*Surûrî*" mahlasını kullanmaya başlar. Surûrî, İstanbul'a geldiğinde Şeyhülislâm Esadefendizâde Mehmed Şerif Efendi'ye mülâzım olur. H 1195\ M 1781'de Anadolu Sadâret Kalemî'nden kadılığa geçerek on altı yıl boyunca dört yerde kadılık yapar. H 1196\ M 1782'de Yeğen Mehmed Paşa'nın sadâreti sırasında Bâbiâli'den kendisine 12 kuruş ücretle ayrıca duâgûluk görevi verilir. Tarih düşürmedeki üstün kabiliyeti dolayısıyla şöhreti bütün Osmanlı

1 Abdülkadir Özcan, " Mustafa II ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C: 31, 2006, s. 275-280, <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c31/c310186.pdf>, 15.01.2018.

ülkesine yayılır. H 1202\ M 1788 yılından sonra Sünbülzâde Vehbî'nin kethüdâsı olarak Eski Zağra'ya gittiye de onunla geçinemez. Fatin Efendi Tezkire-i Hâtimetü's-şuarâ'da halkın şikâyetiyle bir müddet hapsedildiğini kaydeder. Yenipazar'daki kadılık görevinin ardından 1800 yılında Mostar kadılığı yaparken İstanbul'a döner. 1802'de III. Selim'e sunduğu bir kaside üzerine son resmî görevi olan Anadolu kazaskerliği emrine tayin edilir. Üç defa evlenen Surûrî H 11 Safer 1229\ M 2 Şubat 1814'te vefat eder. Kaynaklar, mezarının Topçular'da La'li Çeşmesi'ne yakın bir yerde Sünbülzâde Vehbî'nin yanında olduğunu bildirmekteyse de Tahir Olgun mezarını bulamadığını ifade eder.

Eserleri: Dîvân, Hezeliyyât, Surûrî Mecnû'ası (Batur, 2010; 172-173).

Sûzî: Asıl adı *Ahmed* olan şâir H.1179/M1765'te Sivas'ta doğmuştur. Kaynaklarda adı; Sûzî -i Sivâsî, Ahmed Efendi, Sûzî Ahmed Efendi, Sûzî El-Rûmî, Şeyh Şemseddin-i Sûzî Ahmed Efendi, Türkî Eş-şeyh Ahmed Rûmî gibi isimlerle kaydedilir (Arslan, 2010; 2). Sûzî, Şeyh Şemseddin Sivâsî hazretlerinin torunudur. Âlet ilimlerini ve dinî ilimleri Hâdimî merhumdan, tasavvuf ilimlerini de Şeyh Abdülmecid Efendi'den tahsil etmiştir (Tâhir, 1975; C.1, 191). Henüz on dokuz yaşındayken hacca giden Ahmed Sûzî, siyer ilmini tahsil etmek ve “seyr ü süluk” için birkaç yıl gurbette kalır. Hac görevini yerine getirdikten sonra dedesi Şeyh Şemseddin-i Sivasî namına bina edilen Şemsî Dergâhı meşihatında bulunur (Arslan, 2010; 2). Şeyh Sûzî H.1246 / M1830 yılında vefat ederek dergâh içerisinde bulunan büyük dedesi Şeyh Şemseddin-i Sivasî hazretlerinin kabri civarına defnedilir etmiştir (Tâhir, 1975; C.1, 191).

Dîvân-ı Sûzî, Pendnâme-i Sûzî, Kasîde-i Bürde Tercümesi, Sülûk-nâme-i Sûzî ve Farsça Dîvânı olmak üzere beş eseri mevcûddur(Arslan, 2010; 3-5).

Süleymân Fehîm: H 1203\ M 1788-89'da İstanbul'da doğar. Şairi XVII. yüzyılda yaşayan Fehîm-i Kadîm'den ayırmak için "*Fehîm-i Cedîd, Süleyman Fehîm-i Sâni ve Hoca*" da denilir. Mehmed Emin Efendi şairin, Londra'da elçilik yapan İsmâil Ferruh Efendi'nin hizmetkârı olarak onun evinde büyüdüğünü ve bu ilim ortamında yetiştiğini söyler. Memuriyet hayatı Dîvân Kalemî'nden başlar. II. Mahmud ve Abdülmecid dönemlerinde Dîvân-ı Hümâyûn Mühimme Kalemî'nde ve Darphâne-i Âmire'de çalışır. Daha sonra Rumeli'ye giderek voyvodalık ve mütesellimlik görevlerinde bulunur. İstanbul'a dönünce Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyyesi'ne devam eder. Burada Farsça dersleri verir ve Farsça dîvânlar okutur. Şair, emekli olduktan sonra Karagümrük'teki konağına çekilir. Burada devrin şair ve edipleriyle kültür, şiir ve siyasete dair sohbetler gerçekleştirirler. Süleyman Fehîm, H 15 Rebûlevvel 1263\ M 3 Mart 1847'de konağında vefat eder.

Eserleri: Dîvân, Sefînetü's-şuarâ, Şerh-i Gazelliyât-ı Sâib (Serdaroğlu, 2010; 87-88).

Süleymân Şevket: Nilüfer Mecmuası'nın 16. ve 53 sayılarında adı geçen şairin Manastırlı olduğu söylenmektedir.¹

Sünbül-zâde Vehbî: *Mehmed bin Râşid bin Mehmed* (Yenikale, 2012; 12). Şairin 1133 (1718) yılında doğduğu tespit edilmiştir (Beyzadeoğlu, 2000: 13). Maraşlıdır. Eğitimini Maraş'ta tamamladıktan sonra İstanbul'a gider. Burada kadılık ve müderrislik görevlerinde bulunur. Arkadaşı Sürûrî, onun Yaş ve Bükreş'te on yedi yıl kadılık yaptığını Eflak, Boğdan ve Siroz'da da bulunduğunu ifade eder (Yenikale, 2012; 14). Sultan III. Mustafa zamanında kadılıktan Hâcegânlık mesleğine terfi ettirilmiştir (Faik Reşad, 1312: II, 40). Bir çok devlet meselesi içerisinde yer alan şair Şahin Giray'ın yakalanıp idam edilmesinde önemli rol oynar. Şahin Giray'ın intikamını almak isteyen bir grup tarafından ailesiyle yakalanarak 45 gün hapis tutulur. Bu olay üzerine kadılıktan azledilen Vehbî, Sultan III. Selim'den tekrar mansıb ister (Yenikale, 2012; 17). III. Selim döneminde "sultanü's-şuarâ" unvanını da alan ve mimari eserler için düşürdüğü tarihler İstanbul'un çeşitli yerlerini süsleyen Vehbî, yine bu devrede Manisa ve Siroz'da kadılık yapmıştır. Daha sonra Manastır kadılığına tayin edilen Vehbî'ye son olarak Bolu kadılığının verildiği, ayrıca Tırhala ve Şumnu mansıplarının da verildiği tespit edilmiştir (Akün, 1993: 240). Ömrünün kalan kısmını İstanbul'da geçiren yaşlı şair, nikris hastalığına yakalandıktan sonra iki seneden fazla hasta yatıp H 14 Rebiyülevvel 1224\ M 29 Nisan 1809'da vefat eder. Edirnekapısı dışındaki Topçular'a defnedilmiştir.

Münşeât, Tuhfe-i Vehbî, Nuhfe-i Vehbî, Şevk-engîz, Lutfiyye ve Divân olmak üzere altı eseri mevcuttur (Yenikale, 2012; 18-19).

Şa'bî: Hayatı hakkında bilgi yoktur. Ebced hesabıyla yazdığı ve H 966\ M 1558 tarihli bir mısrası vardır (İpekten vd., 1988: 161).

Şems Fahrî: *Şemsuddîn b. Mevlânâ Fahrüddîn İsfahânî*. XIII\XIV. yüzyılın ünlü şair ve yazarlarından.

İlk Farsça lugatlardan olan "Mi'yâr- Cemâlî"nin yazarıdır. Bir diğer eseri ise "Mi'yâr-ı Nusretî"dir.² H 744\ M 1344-45 yılında vefat etmiştir (Çiftçi; 8).

Şerâfeddin Yezdî: *Şerefüddîn Alî b. Şemsiddîn Alî Râzî-i Yezdî*. Yezd yakınlarındaki Teft şehrinde doğar. Lakabı "Mahdûm", mahlası "Şeref"tir. Gençlik yıllarını ilim öğrenmekle geçiren Şerefeddin Ali, çeşitli mutasavvıflardan da ders alır. Mirza İbrâhim Sultan'ın Fars bölgesine tayin edilmesinin ardından Şirâz ve Sultâniye'de nedimi bulunur. Ve Sultan'ın ölümüne kadar onunla birlikte kalır. Daha sonra Mirza Sultan Muhammed b. Mirza Baysungur'un Kum'da maiyetine girer. Bu yıllarda bir süre Teft şehrindeki dergahında ikamet eder ve müridlerini yetiştirir.

¹ Nilüfer Mecmû'ası yz., S. 53, H Receb 1308, s. 650.

² <http://www.irankulturevi.com/lang-tr-EMSFAHR.cgi>, 18.04.2018.

Mirza Abdüllatif ile Herat'a giden Şerefeddin orada Uluğ Bey'in mülazımı olur. Şerefeddin, Şahruh'un vefatının ardından Horasan'ı ele geçiren Mirza Sultan Muhammed'in izniyle H 853\M1449 yılında Yezd'e dönüp Teft'e yerleşir. H 858\M 1454'te burada vefat eder. Kabri Şerifiye Medresesi'nde babasının mezarı yanına defnedilir.

Zafer-nâme, Hulel-i Mutarraz der Fenn-i Mu'amma vü Lûgaz, Risâle-i 'Akd-i Enâmîl (Risâle fî hisâbi'l- 'ukûd), Kûnhü'l-murâd fî 'ilmi'l- vefk ve'l a'dâd ve Dîvân'ı olmak üzere beş eseri mevcuttur. Şerefeddin'in, Timur'un fetihlerini konu edinen *Timur-nâme* adlı manzum eseri basılmış ,bir kısım şiirleri İrec Efşâr tarafından *Manzûmât* adıyla yayımlanmıştır. Şerefeddin Ali Yezdî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır : Bûsîrî'nin *Kasidetü'l-Bürde*'sinin Şerhi, Arapça ve Farsça şiirler antolojisi *Tuhfetü'l-fakîr* ve hediyeetü'l-hakîr, Kitâb-ı Usturlâb, Hakâ'iku't- tehlîl, Mevâtın, Münşeât (Dilek, 2010; 550-51).

Şeyh Gâlib: H 1171\ M 1757'de İstanbul'da, Yenikapı Mevlevîhânesi yakınlarında bir evde dünyaya gelir. Mevlevîhânenin şeyhi Kûçek Mehmed Dede ve Halefi Seyyid Ebûbekir Dede'nin tavsiyesiyle "*Mehmed Esad*" adı konulur. Babası Mustafa Reşid Efendi, annesi Emine Hatun'dur. İlk eğitimini babasından alır. Hamdi Efendi'den Arapça, Hoca Neş'et'ten de Farsça öğrenir. Neş'et Efendi kendisine "*Esad*" mahlasını verir. Daha sonra dönemin Esad isimli şairleriyle karıştırılmaması için "*Gâlib*" mahlasını kullanmaya başlar.

Dîvân-ı Hümâyûn Kalemî'nde bir müddet çalıştıktan sonra H 1198\ M 1784'te, ailesinin onayı olmadan, Konya'ya giderek Mevlânâ Dergâhı'nda çileye girer. Çelebi Seyyid Ebûbekir Efendi'nin sohbetlerinde bulunur. Babası Mustafa Reşid Efendi, oğlunun İstanbul'dan ayrılmasına dayanamadığından Çelebi Seyyid Efendi'ye başvurur. O da, Gâlib'i Yenikapı Dergâhı'na, İstanbul'a gönderir. Şair, H 1201\ M 1787'de Yenikapı Dergâhı'nda çilesini doldurarak "dede" olur. Ali Nutkî Efendi'den hilâfet alır. H 5 Receb 1204\ M 21 Mart 1790'da Sütluçe'de bir ev alarak buraya yerleşir. 1791'de Konya Âsitânesi şeyhi Mehmed Emin Çelebi'nin emirnâmsiyle H.9 Şevval 1205\M 11 Haziran 1791'de Galata Mevlevîhânesi şeyhliği Gâlib Dede'ye verilir. Ayrıca Humbarahâne-i Cedîd'de yapılan Yenicami'deki mesnevîhânlık da Şeyh Gâlib'e verilir.

II. Selim, H 10 Safer 1209\ M 6 Eylül 1794'te çıkardığı bir fermanla mesnevîhânlıkların inhâsını da Gâlib'e verir. Şair H 27 Receb 1213\ M 4 Ocak 1799'da vefat eder. Kabri, Beyoğlu'nda, bugün Dîvân Edebiyatı Müzesi olarak faaliyet gösteren, Galata Mevlevîhânesi bahçesindeki İsmâil Ankaravî Türbesi'ndedir. Şâirin Şerife Âişe adında bir şeyh kızından, Zübeyde isimli bir kızı, Ahmed ve Mehmed isimli iki oğlu vardır.

Eserleri: Dîvân, Hüsn ü Aşk, Şerh-i Cezîre-i Mesnevî, es-Sohbetü's-sâfiye (Kalkışım, 2010; 54-57).

Şeyh Sa'dî-i Şîrâzî: Tam adı *Ebû Muhammed Sa'dî Müşerrefüddîn (Şerefüddîn) Muslih b. Abdillâh b. Müşerrif Şîrâzî*'dir. Doğum tarihi hakkında çeşitli rivayetler mevcuttur. Şîrâz'da dünyaya gelmiş, bu nedenle Sa'dî-i Şîrâzî olarak tanınmıştır. İlk eğitimini babasından alan Sa'dî, 12 yaşında yetim kalmıştır. Babasını kaybettikten sonra dedesi Mes'ûd b. Muslih el-Fârisî tarafından yetiştirilmiştir. 1223'te Moğol istilası nedeniyle döneminin en meşhur ilim yuvası olan Nizamiye Medresesi'ne giderek burada tahsilinin tamamlamıştır. Bağdat'tan sonra Hemedan, Horasan başta olmak üzere hemen hemen bütün doğuyu dolaşmıştır. Mekke, Şam, Kuzey Afrika ve Hindistan'da bulunmuştur. Bu seyahatler sırasında hükümdar ve vezirlerden halkın en fakir kesimine değin toplumun her tabakasına yaklaşmıştır. Seyahatlerinin ardından Moğol istilasından kurtulan Şîrâz'a dönen şair 1292 yılında burada vefat etmiştir. 1766 yılında mezarı Han Zend tarafından yeniden yaptırılmıştır (Dikmen, 2016; 167-168).

Sa'dî'nin manzum ve mensur eserleri "Külliyât" adı altında toplanmıştır. Külliyât içerisinde yer alan eseleri ise; Bostân (Sa'dî-nâme), Kasâyid-i 'Arâbî, Kasâyid-i Fârsî, Merâşî, Mûlemma'ât ve Müsellesât, Tercî'ât, Tayyibât, Bedâyi', Havâtim, Gazelliyât-ı Kadîm, Sâhibiyye, Hubsîyyât (Habîsât), Rubâ'îyyât, Müfredât, Gülistân, Takrîr-i Dibâce, Nasîhatü'l-mülûk (Nesâyihu'l-mülûk), Risâle-i Akl u 'İşk, Risâle-i Enkiyânû, Mecâlis-i Penc-gâne, Risâle-i Selâse (Takrîrât-ı Selâse, Se Risâle), Su'âl-i Sâhib-dîvân, Mülâkât-ı Şeyh bâ Abaka Han, Risâle-i Şemseddîn Tâzî-gûy'dur (Çiçekler, 2008; 406-407).

Şeyhülislam Kemâlpâşazâde: Asıl adı *Şemseddin Ahmed*'dir. Şehzade Bayezid'e lalalık yapan dedesi dolayısıyla "Kemâlpâşazâde, Kemalpaşaoğlu, İbn-i Kemâl" olarak da anılır. H 3 Zilkadde 873\ M 15 Mayıs 1469'da dünyaya gelir. Doğum yeri ile ilgili olarak kaynaklar Tokat, Edirne ve Amasya olmak üzere üç şehir zikredilir. Babası Süleyman Çelebi'dir. Annesi Fâtih Sultan Mehmed dönemi kazaskerlerinden Küpelioglu Muhyiddin Mehmed'in kızıdır. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledikten sonra Amasya ulemasından Arap dili ve edebiyatı, Farsça ve mantık eğitimi alır. Sipahi olarak seferlere katılır. Edirne'de Molla Lutfi'den dersler alır. Daha sonra da çeşitli âlimlerden dersler alarak tahsilini tamamlar. Edirne'de Ali Bey Medresesi'nde müderrislik yapar. Ardından Üsküp'teki İshak Paşa Medresesi'ne gönderilir fakat bir yıl sonra Edirne'ye dönerek Halebiye ve Üç Şerefeli medreselerinde çalışır. Bir ara İstanbul'a gelerek Sahn-ı Semân'da ders veren şair tekrar Edirne'ye döner ve Sultan Bayezid Medresesi müderrisliğine tayin edilir. H 921\ M 1515'de Edirne kadılığına, H 14 Şâban 922\ M 12 Eylül 1516'da Anadolu kazaskerliğine getirilir. Bu görevde iken Mısır seferine katılır. Burada padişahın büyük itibar gören şair beylerbeyi olarak tayin edilen Hayır Bey'e yardımcı sıfatıyla Mısır'ın tahririnde görev alır. H 21 Rebûlevvel 923\ M 13 Nisan 1517'de azledilseyde H 5 Rebûlâhîr 923\ M 28 Nisan 1517'de tekrar vazifesine döner. H 924\ M 1518'de Karaman'ın tahriri ile görevlendirilir. Ertesi yıl kazaskerlikten alınır. H 926\ M 1520 yılı başlarında önce Edirne Dârülhadisi'ne, iki yıl sonra da buradaki

Sultan Bayezid Medresesi'ne müderris tayin edilir. İki yıl sonra İstanbul'a gelerek Fâtih Medresesi'nde görevini sürdürür. H Şâban 932\ M Mayıs 1526'da Zenbilli Ali Efendi'nin yerine şeyhülislâmlığa getirilir. Şeyhülislâmlığı sırasında H 2 Şevval 940\ M 16 Nisan 1534'de vefat eder. Kabri, Edirnekapı Mahmud Çelebi Zâviyesi hazîresine defnedilir. 1971'de yapılan çevre yolları düzenlemesi nedeiyle kabri başka bir yere nakledilir (Turan, 2002; 238).

Şairin ilmî ve edebî bir çok eseri vardır: Tevârîh-i Âl-i Osmân, Dîvân, Yûsuf ile Züleyhâ, Kasîde-i Bürde Tercümesi, el-Felâh şerhu'l-Merâh, Resâ'ilü İbn Kemâlpâşâ, Risâletü meziyyeti'l-lisânî'l-Fârisî 'alâ sâ'iri'l-elsine mâ hala'l-'Arabîyye, Risâle fî tahkîki ta'rîbi'l-kelimâti'l-A'cemiyye, et-Tenbîh 'alâ ğalati'l-câhil ve'n-nebîh, Risâle-i Kâfiye, Dekâiku'l-hakâik, Nigâristân bunlardan bazılarıdır. Şairin zikredilenlerin haricinde bir çok eseri mevcuttur (Çelebi; 2002; 245-247).

Şinâsî: Adı "İbrâhim Şinâsî"dir. Doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. İstanbul'da dünyaya gelir. Annesinin adı Esmâ'dır. İbrâhim Şinâsî önce mahalle mektebine gönderilir. Annesi Tophane Müşirliği'nde binbaşı rütbesiyle görevli bir kişiyle evlenince üvey babası tarafından oradaki kalemlerden birine devamı sağlanır. On beş yaşından evvel başladığı tahmin edilen kalemdeki hayatı on yıl kadar devam eder. Zamanla Tophane Mektûbî Odası'nda hulefâ sınıfına geçip H'âcelik derecesine yükselir. Burada İbrâhim Efendi'den başta Arapça olmak üzere klasik bilgileri öğrenir; hocasının tavsiyesiyle Fîrûzâbâdî'nin el-Ğâmûsü'l-muhît'inin önemli bir kısmını ezberler. Asıl adı "Châteauneuf" olup Tophane Müşirliği'ne uzman sıfatıyla geldikten sonra Müslümanlığı kabul eden ve Mehmed Reşad adını alan bir Fransız subayından Fransızca öğrenmesinin yanında Batı ilimleri ve edebiyatı zevkini alır. Bu arada Avrupa'ya talebe gönderileceğinden haberdar olunca Reşad Bey'in tavsiyesi üzerine arzusunu Tophane Müşiri Fethi Paşa'ya bildirir, onun yardımıyla Sultan Abdülmecid'in huzuruna kabul edilerek Paris'e gidiş iznini alır.

Padişah iradesiyle hem kendisine hem geride kalan annesine maaş bağlanır, 5000 kuruş harcırah verilir ve muhtemelen 1849 Nisanı başında Paris'e ulaşır. Silvestre de Sacy'nin oğlu, Fransız Akademisi üyesi ve Journal des débats'nın başyazarlarından Samuel Silvestre de Sacy başta olmak üzere ilim ve edebiyat çevresinden bazı önemli kişilerle tanışıp yakınlık kurar. Mevcut ipuçlarından hareketle kolejde iki yıl (1849-1851) okuduktan sonra 1851 yaz ayları içinde Paris'e yerleştiği söylenir. 25 Haziran 1851 tarihinde Soci  t   Asiatique'e üye kabul edildiği Journal asiatique'teki kayıtlara dayanılarak tesbit edilir. Buraya Kemal Efendi'den (Mart 1850) sonra üye olan ikinci Türktür. Mustafa Reşid Paşa'nın yönlendirmesiyle maliye eğitime yönelir.

Sacy Ailesi ve Soci  t   Asiatique üyelerinden Ernest Renan ve Littr   sayesinde Alphonse de Lamartine'in meclisine devam etmeye başlar. Kendi beyanlarından, bir ara Fransa Maliye Bakanlığı'na staj mahiyetinde devam ettiği anlaşılır. D  rt beş yıl kaldığı Paris'ten d  n  ş tarihi kesin değildir. Ancak d  nd  kten sonra 4 Temmuz 1855'te Meclis-i Ma  rif   yeliėine tayin edildiği, 18 Eyl  l 1856'da

kesintiye uğrayan görevine 8 Mayıs 1857'de affedilerek devam ettiği bilinir. Eflak'ta vergi mükelleflerini ve hesaplarını denetlemek için Bükreş tarafına geçici olarak görevlendirilir. Gidiş hazırlıklarını yaptığı sırada Meclis-i Maârif'teki memuriyeti yanında bu geçici görevinden de uzaklaştırılır.

1858-1859 yılları içinde Şinâsi'nin Tiryal Sultan'ın sarayından Nâvekter Hanım'la evlenir. Kuleli Vak'ası diye bilinen (14 Eylül 1859), Sultan Abdülmecid'e karşı düzenlenmiş bir suikast olayına adının karıştığı bilinir. Şinâsi, 1860 yılı içinde imtiyazı Âgâh Efendi adına alınan "*Tercümân-ı Ahvâl*" adıyla bir gazete çıkarmaya teşebbüs eder. Gazetenin ilk sayısı H 6 Rebûlevvel 1277\ M 22 Eylül 1860'da çıkar ve bununla ilk özel Türk gazetesi neşir hayatına girmiş olur. "*Şair Evlenmesi*" adlı eseri ile Batılı tarzda ilk tiyatro eserini Türk edebiyatına kazandırır.

Tercümân-ı Ahvâl'den kısa bir süre sonra ayrılan Şinâsi, kendi başına "*Tasvîr-i Efkâr*" gazetesini çıkarır. Yazılarına açıkça yansımaya bile siyasî otoriteyi rahatsız edecek bazı hicivleri ve genellikle eleştirici tutumu yüzünden Şinâsi, Sultan Abdülaziz'in iradesiyle 4 Temmuz 1863'te Meclis-i Maârif'teki işine son verilerek memuriyetten ihraç edilir. Bir ara Said Paşa ile dil tartışmasına girer. 1 Ocak 1865'te yürürlüğe koyulan "*Matbuat Nizamnâmesi*"nin ağır şartlarıyla kendisini baskı altında hisseden şair ilk fırsatta Paris'e gider. Şinâsi'nin bu ikinci Paris seyahatinde zamanı Bibliothèque Nationale ile evi arasında bir sükûnet ortamı içinde geçer. Masrafları Fâzıl Paşa tarafından karşılanır. Padişahın maiyetiyle beraber Peşte'ye giden Şinâsi, padişahın ayrılmasının (31 Temmuz 1867) ardından orada bir süre daha kalıp Macar dil bilginleri ve şarkiyatçılarla görüşür. Mustafa Fâzıl Paşa, Şinâsi'yi Peşte'den alıp İstanbul'a getirir. Bu gelişinde sadece birkaç ay kalan Şinâsi bu arada, Fuad Paşa'ya bir dilekçeyle başvurup İstanbul'a dönmesi yolunda yardım ricasında bulunan karısını bu davranışından dolayı boşar. Üçüncü kez Paris'e giden şair, 1869 yılı sonuna doğru İstanbul'a döner.

Kötü hayat şartları ve yoğun çalışma temposu yüzünden daha önce başladığı anlaşılan beynindeki rahatsızlığı ilerleyen Şinâsi, bir ara Mustafa Fâzıl Paşa'nın ilgisiyle iyileşir gibi olduysa da tekrar ağırlaşarak 13 Eylül 1871'de ölür. Ayas Paşa Mezarlığı'ndaki kabri sonraki yıllarda yapılan inşaatlar sırasında kaybolmuştur.

Eserleri: Sadr-ı Esbak Merhum Reşid Paşa Hazretlerinin Sitâyîşini Mutazammın Olan Bazı Kasâid-i Âcizânemdir, Tercüme-i Manzûme, Şair Evlenmesi, Müntehabât-ı Eş'âr (Dîvân-ı Şinâsi), Durûb-i Emsâl-i Osmâniyye, Müntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Fatîn Tezkiresi (Kahraman, 2010; 166-169).

Taşlıcalı Yahyâ: Arnavut asıllı Dukakin ailesindendir. Kaynaklarda, mensup olduğu aile dolayısıyla "Dukakinzâde", taşlık bir bölgeden gelmesi nedeniyle de "Taşlıcalı" adları ile anılır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Arnavutluk'tan devşirilip İstanbul'a getirilir. Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran ve Mısır seferlerine katılır. Daha sonra Hayâlî Bey ile Kânûnî'nin Bağdat Seferi'ne iştirak ederler. Padişah'tan beklediği ilgiyi göremeyince vezir Rüstem Paşa'nın himayesine girerek Eyüp Vakfı yöneticisi olur. Kısa bir süre sonra Rumeli, İzvornik sancağına

sürülür. Burada Yahyalı Akıncılar Ocağı'na katılır ve İstanbul'a bir daha geri dönmez. 1566 yılında Kânûnî'ye son kasidesini sunar. Bu kasideyi yazdığında seksen yaşındadır ve padişah'tan çocuklarını himaye altına almasını ister. Hayatının son yıllarında Gülşenî şeyhi Uryânî Mehmed Dede'ye intisap ederek kendini tamamen tasavvufa verir. Ölüm tarihiyle ilgili çeşitli kayıtlar bulunan Yahya'nın H 990\ M 1582 yılında doksan yaşını aşmışken vefat ettiği kabul edilir. Mezarı Sırbistan, İzvornik yakınlarındaki Lozniçe'dedir.

Eserleri: Dîvân, Hamse (Şâh u Gedâ, Gencîne-i Râz, Yûsuf u Zelîhâ, Kitâb-ı Usûl, Gülşen-i Envâr), Şehrengîz-i Edirne, Şehrengîz-i İstanbul (Kaya, 2011; 156-157).

Yezîd: Asıl adı "*Yezîd b. Miksem es Sekafî*"dir. Annesinin adı Dabbe'dir. Yezîd, çocukluğunu geçirdiği Tâîf'te bir müddet kaldıktan sonra Dimaşk'a göç eder. Orada Emevîler'den Halife Yezîd b. Abdülmelik'in (II. Yezîd) oğlu Velîd b. Yezîd'e bağlanır. Emevî hilâfeti H 105\ M 724 yılında Hişâm b. Abdülmelik'e geçince Yezîd, Hişâm'ın halifeliğini tebrik etmeye gelir ve onu metheden bir kaside okumak ister. Ancak Hişâm bunu kabul etmez, "Sana Velîd gerek, git onu methet, ona şiir oku" diyerek huzurundan çıkarılmasını emreder. Çünkü Halife Hişâm bir yandan İslâmî değerlere karşı saygısız davranan Velîd'e öfke duyar, diğer yandan kendisinden sonra hilâfete oğlu Mesleme'yi getirmek için Velîd'i ve onun yakınlarını kendisinden uzak tutar. Bu hususu bilen Velîd, Halife Hişâm'ın Yezîd'i hapsedirmesi veya öldürtmesinden endişe ederek kendisine 500 dinar gönderir ve Dimaşk'tan ayrılıp Tâîf'te yaşamasını sağlar. Buradan hareketle Yezîd'in, Hişâm'ın halifeliği boyunca 724-743 tarihlerinde Tâîf'te kaldığı anlaşılr.

Hişâm'ın ölümü üzerine Velîd b. Yezîd (II. Velîd) halife olunca Yezîd Tâîf'ten Dimaşk'a döner, Velîd onu çevresine alarak çeşitli ihsanlarda bulunur. Ancak hilâfet makamında kısa bir süre kalabilen (6 Şubat 743 - 16 Nisan 744) Velîd'in öldürülmesinden sonra kaynaklarda Yezîd'le ilgili herhangi bir kayda rastlanmamaktadır. Emevîler'in ilk halifelerini (Muâviye ve Abdülmelik) görecekt kadar eski bir şair olan Yezîd'in H 130\ M 748 yılı civarında vefat ettiği düşünülmektedir.

Günümüze ulaşan yazılı ve derli bir eseri mevcut değildir (Demirayak, 2013; 517-518).

Zâ'îk: Tam adı "*Şeyh Mehmed Emin Zâ'îk Efendi*"dir. Niyâzî-i Mısri Hazretlerinin hulefasından, Ebyat-ı Bayramiye ve Mısriye şârihi, Şeyh Mehmed Suhfî'nin hafîdzâdesi Şeyh Hâfız Mehmed Zeynüddîn Efendi'nin oğludur. H 1208/ M1793'te Bursa'da doğar. Eğitim almaya babasından başlar. Daha sonra döneminin diğer büyük şahsiyetlerinden ilim tahsil eder. Camii-i Kebîr yakınındaki Şeker Hoca Mahallesi'nde Dergâh-ı Mısri meşihatinde bulunan babasının H 1232/ M 1816'da Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere arasında vefatı üzerine, küçük kardeşi Ahmed Şemseddîn Efendi ile ve onun ölümünden sonra da tek başına şeyhlik yapar.

Arzu edenlere Arapça ve Farsça okutur ve tefsir istinsah eder. Bursalı Müşir Eşref Paşa ile Bursa ulema ve şeyhlerinden bazıları kendisinden eğitim görürler. Bazı zevâtın daveti üzerine H 1251/ M 1835'te de İstanbul'a gelir. Burada evlenerek isteyenlere Arapça ve Farsça okutur. İstanbul'da bulunduğu sırada Bursa'daki dergâh, kardeşi ve onun vefatından sonra da büyük oğlu Necat Efendi tarafından idare olunur. Zâik, İstanbul'da hastalanarak Bursa'ya döner. Burada H.1269 / M1852'de, 61 yaşında iken vefat eder. Dergâhın hazîresinde Niyazi-i Mısırî'nin oğlu Şeyh Çelebi Ali Efendi'nin kabrinin civarına defnolunur. Dîvân'ı vardır (Karakoyun, 2007; 6).

Zekâî: İstanbul, Üsküdarlı olan şâirin asıl adı *Şeyh Mustafa Zekâî Efendi*'dir. Babası Üsküdar muhafızı, Bursa Yenişehirli İbrahim Bey'dir. Mustafa Zekâî Efendi bir müddet Dîvân-ı Hümâyûn kaleminde görev alır. Babasının vefatından sonra bu görevinden ayrılarak Halvetiye Tarikatı'nın Şa'bâniye koluna girer ve Simav kasabasına doğru yol alır. Burada tarikatın şeyhi ve mürebbîsi olan Hasan Efendi'den halifelik elbisesini devralır. "Zekâî ehl-i keşftir ki Ümmî Sinân oldu" tarihinden de anlaşılacağı üzere 1220 senesinde İstanbul'a dönerek Şehreminî'de Ümmî Sinân Dergâhı şeyhliğine atanarak Çuhadar Muhammed Efendi'den hilâfet alır (Çiftçi, 1996: 136).

Şefkat, Tezkiresi'nde tarih belirtmeden, Mustafa Zekâî'nin Nasûhî-zâde Şeyh Es-seyyid Fâzıl Efendi Hazretleri'nin şeyhlerinden olduğunu söyler (Önder, 2006:108). Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmet Bey, Tezkiretü's-Şu'arâ'sında Zekâî'nin şiirlerini vasat olarak değerlendirir ve üç gazelinin bulunduğu bahseder (Çınarcı, 2007; 52). Fatîn Tezkiresi'nde ise şâirin herkesçe bilinen ve tanınan matbû bir Dîvânı olduğunu söylenir (Çiftçi, 1996: 136). Bursalı Mehmed Tâhir Efendi de Fatîn Davud'un söylediklerine ilave olarak, Zekâî'nin bir de Nasûhî Hazretlerinin "Risâletü'l-Velediyye"sini şerh ettiğini ancak bu eserin basılmadığını belirtir (Tâhir, 1975; C.1, 233). Şâirin ölüm tarihi Şefkat ve Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmet Bey tezkirelerinde Hicrî 1227 olarak verirken, Fatîn Tezkiresi'nde H 1207 olarak verir. Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmet Bey Tezkiresi'nde şâirin ölümüyle ilgili iki târîh beyti yer alır: " Bezm-i 'irfândan Zekâ'i etti 'azm'-ilâ-mekân." "Hû ile 'ârif Zekâ'i 'azm-ı lâhût eyledi. 1227." (Çınarcı, 2007; 52) Kabri Ümmî Sinân Dergâhı'ndadır(Tâhir, 1975; C.1, 234).

Ziyâ Paşa: Asıl adı *Abdülhamid Ziyâeddin*'dir. 1829 yılında, İstanbul, Kandilli'de dünyaya gelir. Babası Galata Gümrüğü kâtiplerinden Ferîdüddin Efendi, annesi İtir Hanım'dır. İlk eğitiminin ardından Süleymâniye civarındaki Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye'de, daha sonra Beyazıt Rüştiyesi'nde okur. Arapça ve Farsça öğrenir. 16-17 yaşlarındayken Dâire-i Sadâret-i Uzmâ Mektûbî Kalemî'ne kâtip olarak girer. 1856'da Sadrazam Mustafa Reşid Paşa vasıtasıyla Mâbeyn-i Hümâyûn beşinci kâtibi olarak saraya girer.

1861'de Fuad Paşa'nın sadrazamlığa getirilmesiyle yükselme hırsı yüzünden ortaya koyduğu tuhaf davranışlardan dolayı Mâbeyn-i Hümâyûn'daki görevine son verilerek Zaptiye Müsteşarlığı'na getirilir. Nisan 1862'de "*Paşa*" unvanını alarak Kıbrıs mutasarrıflığına tayin edilir. Buranın iklimine alışamamasından dolayı sıtmaya yakalanır, bir çocuğu felç olur. Babasının ölümü üzerine yaptığı başvuru sonucu bir yıl sonra Meclis-i Vâlâ âzalığı ile İstanbul'a döner. Daha sonra rütbesi mîrimîranlığın ûlâ sınıfına yükseltilerek beylikçiliğe terfi eder. Siyasi nedenlerden dolayı bu görevinden istifa eder.

Eylül 1863'te Bosna'dan dönerek Meclis-i Vâlâ âzalığına ve ardından da Deâvî Nâzirliği'ne tayin edilir. Yaklaşık üç yıl sonra, İstanbul'dan uzaklaştırılma düşüncesiyle, Amasya mutasarrıflığına tayin edilir. Burada bir çok imar faaliyeti gerçekleştirir. Bu sırada çıkarlarına dokunduğu Zile Müftüsü Feyzullah Efendi ve Hacı Hasan Ağa gibi kişilerin suistimal söylentileri üzerine Canik mutasarrıflığına tayin edilir. Ekim 1865'te Meclis-i Vâlâ üyeliğiyle tekrar İstanbul'a döner.

Muhbir gazetesinde yazdığı yazılarla hükümetin iç ve dış politikalarını eleştirir. 17 Mayıs 1867'de Mustafa Fâzıl Paşa'nın daveti ve *Courrier d'orient* gazetesinin sahibi Giampietri ile Fransız büyükelçisi Bouret'in yardımıyla gizlice Paris'e kaçır. Burada Mustafa Fâzıl Paşa'nın bağladığı maaşla bir süre yaşamını sürdürür. Temmuz 1867'de Sultan Abdülaziz'in Paris'e gelmesi üzerine Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin diğer üyeleriyle Londra'ya geçer. 29 Haziran 1868'de Nâmık Kemâl ile "*Hürriyet*" gazetesini çıkarmaya başlar. Gazetenin 67. sayısında çıkan bir yazısı nedeniyle, Bâbîâli'nin başvurusu üzerine, İngiliz hükümeti tarafından tutuklanır. Kefaretle serbest bırakılır. Can güvenliği endişesiyle önce Paris'e, oradan da Cenevre'ye geçer. Sultan Abdülaziz'e sunduğu bir kasideyle havayı yumuşatarak İstanbul'a döner.

1872 yılının başlarında Ahkâm-ı Adliyye'de kurulan İcra Cemiyeti reisliğine getirilir. Şuârâ-yı Devlet üyeliğine getirilir. 1876'da Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilip yerine V. Murad'ın çıkarılmasıyla Maarif Müsteşarlığı'na atanır. Henüz görevinin başlarındayken sürgün edilenlerin affı konusundaki düşüncelerini sadrazama iletmesiyle, aceleci davrandığı gerekçesiyle, görevinden azledilir. Sırasıyla; Kânûn-i Esâsî Encümeni, Hediyye-i Askeriyye Cemiyeti başkanlığı, Suriye ve Konya valiliği görevlerinde bulunur. Son olarak Adana valiliğine gönderilen Ziyâ Paşa, 17 Mayıs 1880 tarihinde burada vefat eder. Cenazesi, Adana Ulu Camii hazînesine defnedilir.

Eserleri: Eş'âr-ı Ziyâ, Zafer-nâme, Rüyâ, Arz-ı Hâl, Harâbât, Verâset-i Saltanat-ı Seniyye Hakkında Mektup, Endülûs Tarihi, Riyânın Encâmı ve Engizisyon Tarihi. Ziyâ Paşa'nın bunların dışında, yayımlanamayan veya müsveddeleri kaybolduğu tahmin edilen birkaç eserinden daha söz edilmektedir (Uçman, 2013; 475-479).

Yahyâ, Fevzî, Hamdî, Baba Mâcid-i Horasânî, Tâlibî, Tayyibî, Sıddîk, Şafvet, Müştâk ve Râzî isimli şairler yaşadıkları yüzyıllar tesbit edilemediği için "Mecmuada Yer Alan Şâirlerin Hayatı" kısmına dahil edilmemiştir.



İKİNCİ BÖLÜM

**KONYA YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ
8358 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ
TRANSKRİPSİYONU
(1-183. SAYFALAR)**

1. sayfa yok ve 2. sayfa bir kaç karalama dışında boştur.

(s. 3)

(1)

Mecmû'a-ı İlâhîden ¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gel vücûdum âteş-i 'aşk-ı Hâbîbu'llâha bak ²
Çeşm-i kalbi ol ziyâda ³ feth idüp Mevlâya bak
- 2 Sînem ⁴ içre nûr-ı zıkr ile uyandır bir çerâğ
Ol çerâğuñ şu'lesiyle görine dîdâr-ı Hâk
- 3 Nûr-ı fâhr-i 'âleme eyle teveccüh dâ'imâ
Mâh-ı kalbi ⁵ ide engüşt-i 'inâyet iki şakḳ
- 4 Maḥrem-i sırr-ı Hudâ peygamber-i âḥir-zamân
Kümmel-i ehl-i ḥaḳîkat andan aldılar sebak
- 5 Mu'cizâtuñ ⁶ şubḥ-ı şâdık gibi zâhir bâ-ḥuşûş
Ḥâzret-i Ḳur'ânı inzâl eyledi "*Rabbü'l-felak*" ⁷
- 6 Şems-i Hâkdan irişüp nûr-ı 'inâyet bir nefes
Dilerüm kalb-i Zekâ't ⁸ açıla mişl-i şafaḳ

1 Na't-ı Şerîf-i Zekâ't.

Sinan Köseoğlu, *Zekâyî Dîvânı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997, s. 21.

Şeyh Muştafâ Zekâ't-i Sinânî, *Dîvân-ı Zekâ't* yz., TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307837.pdf, s. 10, <https://acikerisiMtbmMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1152/197307837.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.

Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, C. I, Meral Yayınevi, İstanbul, Hzl. A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen, s. 233.

2 Gel: Gül Mehmed Tâhir s. 233; vücudum: vücûduñ; bak: yak Köseoğlu s. 21, ZD s. 10, Mehmed Tâhir s. 233.

3 ziyâda: ziyâdan Köseoğlu s. 21, ZD s. 10, Mehmed Tâhir s. 233.

4 sînem: sîneñ Köseoğlu s. 21, ZD s. 10, Mehmed Tâhir s. 233.

5 kalbi: kalbiñ Köseoğlu s. 21, ZD s. 10, Mehmed Tâhir s. 233.

6 Mu'cizâtuñ: Mu'cizâtı Köseoğlu s. 21, ZD s. 10.

7 Rabbü'l-felâk: "*Kul eûzu bi rabbil felak, min şerri mâ halak, ve min şerri gâsıkın izâ vekab, ve min şerrin neffâsâtı fil ukad, ve min şerri hâsîdin izâ hased.*" "*Yarattığı şeylerin kötülüğünden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin kötülüğünden, düşümlere üfleyenlerin kötülüğünden, haset ettiği zaman hasetçinin kötülüğünden, sabah aydınlığının Rabbine sığınırım.*" *Kur'ân*, Felak Sûresi, Âyet 1-5, <https://www.kuransitesi.com/felak-suresi-nas-suresi/>, 05.05.2019.

8 Zekâ't: Zekâyî Köseoğlu s. 21, ZD s. 10.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

Bir mu'azzam pâdişâhsın ki kuluñdur cümle şâh
 Kırb-ı "ev ednâda"² vaz' oldu senüñçün taht-gâh
 Nüh felek heft ü zemîn ancak saña bir bâr-gâh
 Emrüne³ maḥkûmdur 'âlem her sözün⁴ vahy-i İlâh
 E's-şalât u ve's-selâm ey hâdî-i râh-ı Hudâ
 Küntü 'âşî⁵ yâ şefî'-al-müznibîn irḥam lenâ⁶

II⁷

Kangı ḥâke başsa pâ-yı devleti⁸ ol Tûr olur
 Cânib-i Hâkdan tecellî zâtuna⁹ pür-nûr olur
 Her nazarda 'aynuna¹⁰ vech-i Hudâ manzûr olur
 Bu selâmuñ¹¹ ḥidmeti¹² na'tuñ ile mağfûr olur
 E's-şalât u ve's-selâm ey hâdî-i râh-ı Hudâ
 Küntü 'âşî¹³ yâ şefî'-al-müznibîn irḥam lenâ

1 Na't-ı Şerîf-i Müseddes-i Selâmî.

Muṣṭafâ Selâmî, *Dîvân* yz., Toronto Üniversitesi Kütüphanesi, PL 248 S314A17 1870, s. 45-46, <https://ia800308.us.archive.org/3/items/divansel00selauoft/divansel00selauoft.pdf>, 15.01.2018.

Şeyh Selâmî Efendi, *Dîvân-ı Selâmî* yz., TBMMKütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307886.pdf, s. 45-46, <https://acikerisiMtbmMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1005/197307886.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.

Mehmed Tâhir s. 189.

2 ev ednâda: " *Fe kâne kâbe kavseyni ev edna.* " " *Böylece iki yay mesafesi kadar, (hatta) daha yakın oldu.* " *Kur'an*, Necm Sûresi, Âyet 9, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=53&ayet=9>, 05.05.2019.

3 Emrüne: Emriñe ŞSD s. 45, MSD s. 45.

4 sözün: sözüñ ŞSD s. 45, MSD s. 45.

5 'âşî: 'âş ŞSD s. 45, MSD s. 45.

6 irḥam-lenâ: üsfu'lena Mehmed Tâhir s. 189.

7 II . bent Mehmed Tâhir nüshasında yoktur.

8 devleti: devletüñ ŞSD s. 45, MSD s. 45.

9 tecellî zâtına: tecelliyât ile ŞSD s. 45, MSD s. 45.

10 'aynuna: 'aynuña ŞSD s. 45, MSD s. 45.

11 selâmuñ: Selâmî ŞSD s. 45, MSD s. 45.

12 ḥidmeti: ḥidmet-i ŞSD s. 45, MSD s. 45.

13 'âşî: 'âş ŞSD s. 45, MSD s. 45.

(3)¹

Müstefîlün Müstefîlün

I

Allâhu Rabbî lâ-yezâl
Yâ Vâhidü yâ Zü'l-Celâl
Ey pâdişâh-ı bî-zevâl
Yessirlenâ hayrû'l-umûr

II

Vakt-i seher feryâdımız²
‘Arşa çıkar efgânumuz³
Cürm ü haşâdur kârımız⁴
Yessirlenâ hayrû'l-umûr

(s. 5)

III

Senden irüşmezse amân
Olur kamu işler yamân
Yâ şâhib-i⁵ kevn ü mekân
Yessirlenâ hayrû'l-umûr

IV

Meftûnî ‘âciz hem⁶ garîb
Luţfuñdan etme bî-naşîb
Yâ Bâkî vü Hayy u Mucîb
Yessirlenâ hayrû'l-umûr

(4)

Murabba‘-ı Şafvet⁷

Mefâ‘ilün Fe‘ilün (Fâ‘ilâtün)

I

Gözüm ki kane boyandı
Şarâbı n'eyleyeyüm
Ciger ki odlare yandı
Kebâbı n'eyleyeyüm

1 İlâhî-i Meftûnî (Sultan II. Mustafa).

İskender Pala, *Şiirin Sultanları*, Divan Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s. 101.

2 seher feryâdımız: seherde dâdımız Pala s. 101.

3 efgânumuz: feryâdımız Pala s. 101.

4 haşâdur kârımız: haşâ mu‘tâdımız Pala s. 101.

5 Kelime metinde "şâhib ü" şeklindedir.

6 Meftûnî ‘âciz hem: İkbâlî âsidür Pala s. 101.

7 Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*, Hece Yayınları, II. Baskı, Ankara 2009, s. 147.

Hasan Basri Çantay, *Âkıfname (Mehmed Akif)*, Ahmed Said Matbaası, İstanbul 1966, s. 130, 243.

II
Ne yâre yarada ismüm
Ne tende pâk ola cismim¹
Îlâhî ben bu bir avuc
Turâbı n'eyleyeyüm

III
Çeküldi kâfile gitdi
Beğâ-yı 'âleme gitdi
Yüz zevk u şevkile gitdi
Kitâbı n'eyleyeyüm

IV
Kurulsa mahşer-i kazâ
Açulsa defter-i kazâ²

V
Açuldu mü'mine cennet
Şaçuldu mü'mine rahmet
O günde bî-çâre Şafvet
Hesâbı n'eyleyeyüm

(s. 6)

(5)

Îlâhî-yi Mekteb³
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I
Her sa'âdet celbüne 'izz ü şeref oldu sebab
Bâ'is-i izz ü şerefdür mekteb-i 'ilm ü edeb
Mektebe ragbet ider her 'âkil-i 'âlî-neseb
Bâ'is-i 'izz ü şerefdür mekteb-i 'ilm ü edeb

II
Kim ki ister zulmet-i cehli izâle itmege
Bâtılı terk eyleyüp râh-ı şavâba gitmege
Mektebe gelsün ma'ârif sözlerin işitmege
Bâ'is-i 'izz ü şerefdür mekteb-i 'ilm ü edeb

1 Ne yâre yarada ismüm Ne tende pâk ola cismüm: Ne yâre yaradı cismim, ne bana, bilmem hiç Ersoy s. 147; Ne bana yaradı cismim Ne yâre yâr oldu Çantay s. 130, 243.

2 Metinde iki beyit eksiktir.

3 Şairi tespit edilemedi.

III

Âdemi insân ider ‘ilm ü edeb ile hüner
Câhilüñ dünyâ vü ‘uqbâda işi ‘aksî döner
Âteş-i cehl ü dalâlet âb-ı ‘ilm ile söner
Bâ‘is-i ‘izz ü şerefdür mekteb-i ‘ilm ü edeb

IV

‘İlm ü şan‘atdan haberdâr olmayanlar ac olur
Müflis-i bî-vâye kalup herkese muhtâc olur
Şâhib-i ‘ilm ü edeb her başa lâıyık tâc olur
Bâ‘is-i ‘izz ü şerefdür mekteb-i ‘ilm ü edeb

7. sayfa boş, 8-15. sayfalar eksik, 16. sayfa da boşdur.

(s.17)

(6)¹

Ez-Dîvân-ı Sûzî Kıddise Sırruhu

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

- 1 N'oldı yine zâr(e)² düşdüñ n'eyleyeyüm gönül seni
Bir oñulmaz kâre düşdüñ n'eyleyeyüm gönül seni
- 2 Derdiñe bulmaduñ devâ bilemeduñ çâre aña
Kıpladı seni mâsivâ n'eyleyeyüm gönül seni
- 3 Aşl u uşûle göçmeduñ fer‘-i sivâdañ geçmeduñ
Yâri ağyârdan seçmeduñ n'eyleyeyüm gönül seni
- 4 Aldı seni hüzn (ü) elem bilemeduñ lıtf u³ kerem
Kılmadı bir söz ki diyem n'eyleyeyüm gönül seni
- 5 Serümi⁴ sevdâya şalduñ varluğum elümden alduñ
‘Aşkıle dîvâne kılduñ n'eyleyeyüm gönül seni

1 Gâzel-i Sûzî.

Şeyh Ahmed Sûzî, *Dîvân-ı Sûzî yz.*, T.B.M.M. Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307863.pdf, s. 143-144, <https://acikerisiMtbmMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/984/197307863.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.

Zafer Arslan, *Dîvân-ı Sûzî-i Sivâsî Tenkitli Metin- İndeks*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2010, s. 292-293.

Metin Ceylan, *Ahmed Sûzî Dîvân'ının Edisyon Kitiği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 1999, s. 289.

2 Metinde "zâr" şeklindedir.

3 hüzn: hüzn; bilemediñ: bilmediñ Arslan s. 292, u: - SD s. 143.

4 Serümi: Serrimi Arslan s. 292.

- (s. 18)
- 6 Girmedi gûşuña şadâ idemedüñ ‘ahde vefâ
Dostdan olduñ¹ her dem cüdâ n'eyleyeyüm gönül seni
- 7 Sen seni bilmedüñ nesin şanduñ² dostdan gayrısıñ
Añlar iseñ birlikdesin³ n'eyleyeyüm gönül seni
- 8 Dostile dost olamadüñ kendi nefsün bilemedüñ
Bir dem şad olup gülmedüñ n'eyleyeyüm gönül seni
- 9 Yârene⁴ merhem bulmadüñ sırrına mahrem olmadüñ
‘Aşkuñ demiyle tölmadüñ n'eyleyeyüm gönül seni
- 10 Bir gün ola yâr olasuñ vuşlat dîdârın⁵ bulasun
Hakķile⁶ hem-vâr olasuñ n'eyleyeyüm gönül seni
- 11 Ma‘şûkdan irse merhabâ cümle hevâ olur hebâ
Sûzî o dem bulur şafâ n'eyleyeyüm gönül seni

(7)⁷

Faşlün fî Evşâfî'l- Qalbi ve Kemâlihî⁸

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Gönül bir sırr-ı a‘zamdur anı ‘ârif bilür ancak
Cenâb-ı Hakķa mahremdür anı ‘ârif bilür ancak
- 2 Gönül bir kenz-i mahzûndur⁹ daħi bir dürr-i meknûndur
Serây-ı kudse maķrûndur anı ‘ârif bilür ancak
- 3 Gönül bir taķt-ı şâhîdür maķâm-ı "lî ma‘allâhdur"¹⁰
Nazar-gâh-ı İlâhîdür anı ‘ârif bilür ancak

1 olduñ: oluñ Arslan s. 292.

2 -: ki Arslan s. 292, Ceylan s. 289, ûzî s. 143.

3 birlikdesin: bizlûkdesin SD s. 144.

4 Yârene: Yâreme Ceylan s. 289.

5 vuşlat dîdârın: vuşlat-ı dîdâr Arslan s. 293, Ceylan s. 289, SD s. 144.

6 Hakķ ile: Hakķıyla SD s. 144.

7 Ėazel-i Sûzî.

Arslan s. 55-56, SD s. 27-28, Ceylan s. 112-113.

8 Faşl-ı fî Evşâfî'l- Qalb ü Kemâle: Gönül Üzerine Olan Nutûklardır Arslan s. 55.

9 mahzûn: mahzûn SD s. 27, Ceylan s. 112.

10 lî ma‘allâhdur: Hadis-i Şerif: “Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde edememiştir.”, Muhammet Kuzubaş, *Divan Edebiyatında Hadis-İ Şeriflerin Yeri*, Yedi İklim Dergisi Edebiyatta Peygamberimiz Özel Sayısı, http://www.muhammetkuzubas.com/makaleler/hadis1.htm#_ednref12.

lî-ma‘- Allâhdur: lî-mâ‘llahîdür Arslan s. 55.

(s. 19)

- 4 Göñüldür maqşad-ı aqşâ daği "kavseyni ev ednâ"¹
Kamu a'lâlardan² a'lâ anı 'ârif bilür ancak
- 5 Göñül âyîne-i iclâ riyâz-ı cennet-i a'lâ
Göñüldür maḥrem-i Mevlâ anı 'ârif bilür ancak
- 6 Göñül Haḫkuñ kitâbıdır ki nuṭḫ-ı³ hem beyânıdır
O rûḫânî lisânıdır anı 'ârif bilür ancak
- 7 Göñüldür remz-i Kur'ânî o Beytu'llâh-ı⁴ nûrânî
Büyükdür cümleden şânı anı 'ârif bilür ancak
- 8 Göñüldür kûbbe⁵-i 'âşık daği bir rehber-i şâdık
Ki sırr-ı cümleye fâ'ik⁶ anı 'ârif bilür ancak
- 9 Göñül maḥbûb-ı Mevlâdur ki dosta özge me'vâdur
Göñül bir gizli kimyâdur anı 'ârif bilür ancak
- 10 Göñüldür menba'-ı î mân göñüldür me'ḥaz-ı Kur'ân
Göñüldür menşe'-i 'irfân anı 'ârif bilür ancak
- 11 Göñül bir 'arş-ı Raḥmândur daği hem sırr-ı bürhândur
Göñül maḥfice bir kândur anı 'ârif bilür ancak
- 12 Göñüldür kâmile mi'râc daği 'âriflere ser-tâc
Kamu â'mâl aña muḥtâc anı 'ârif bilür ancak
- 13 Göñül olmuş muḥîṭ⁷ 'âlem daği ser-levḫa-ı âdem
Ki ḥukmî cümleden aḫdem anı 'ârif bilür ancak
- 14 Göñül sırr-ı ezelîdür mir'ât-ı⁸ lâ-yezâlîdür
Kamudan ḫadri⁹ 'âlîdür anı 'ârif bilür ancak
- 15 Göñül meyhâne-i Haḫdur ki sâkîsi anuñ Haḫdur
Bu sekr bir cezbe-i Haḫdur anı 'ârif bilür ancak

1 maqşad: maqşûd Arslan s. 55, kavseyn ev ednâ: kavseyn ü ev ednâ SD s. 27.

kavseynî ev ednâ: "Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ." "Böylece (aradaki mesafe) iki yay boyu veya daha yakın oldu." Kur'an, Necm Sûresi, Âyet 9, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=53&ayet=9>, 05.05.2019.

2 a'lâlardan: 'âlilerden Arslan s. 55, Ceylan s. 112.

3 nuṭḫ-ı: nuṭḫ Arslan s. 55.

4 Beytu'llâh-ı: Beytu'llâhi Ceylan s. 112.

5 kûbbe: kûbe Arslan s. 55, Ceylan s. 112, SD s. 27.

6 fâ'ik: fâytık Ceylan s. 112, SD s. 27.

7 muḥîṭ: muḥîṭ-i Arslan s. 56.

8 mir'ât-ı: ki bâkî Arslan s. 56, Ceylan s. 113.

9 ḫadri: ḫader Arslan s. 56, SD s. 28.

- 16 Göñüldür merci‘-i¹ Sûzî göñüldür melce‘-i Sûzî
Göñüldür maqşad²-ı Sûzî anı ‘ârif bilür ancaq
- 17 Bu Sûzî miskînüñ göñli olupdur mesned-i ‘ulvî
Ki nefsi cümleden süflî³ anı ‘ârif bilür ancaq

(8)⁴
Ġazel

- (s. 21)
- 1 Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Dervîş olan kendini ednâ bilür
Ġalb gözin açar bunı a‘mâ bilür
- 2 Boynı egri ‘ibret ile gezer ol
Kimi görse kendiden a‘lâ bilür
- 3 Hoş nazar ider kamu kullara ol
Gördigüni Hızr⁵ ile Mûsâ bilür
- 4 Kimseye ‘arz eylemez hâlünü ol
Hâlünü anuñ hemân Mevlâ bilür
- 5 Teslîm olur mürşidinüñ nuṭṭuna
Her ne emr itse anı kimyâ bilür
- 6 Kendi sözi farz olursa da eger
Mürşidüñ⁶ sünnetünü evlâ bilür
- 7 Görse bir ser-hôş yanmuş⁷ sekründen⁸
Ġüsn-i zann⁹ ider anı maġmâ bilür
- 8 Az uyur az yir az içer her zamân
Zıkr ü fikriñ kendine ahlâ¹⁰ bilür
- 9 Sûzî tefvîz it umûruñ Haḳḳa gel
Her ne olsa Haḳ anı a‘lâ bilür

1 merci‘-i: merci‘î Arslan s. 56.

2 maqşad: maqşid Arslan s. 56.

3 süflî: süflî Ceylan s. 113.

4 Ġazel-i Sûzî.

Arslan s. 159, Ceylan s. 189-190, SD s. 77.

5 Hızr: Hızr Ceylan s. 189, SD s. 77.

6 Mürşidüñ: Mürşidüñ SD s. 77.

7 yanmış: yatmış Ceylan s. 189.

8 Bu beyit vezne uymamaktadır.

9 zann: - Ceylan s. 189, SD s. 77.

10 ahlâ: ehlâ Ceylan s. 190.

(9)¹

Bu dağı
10'lu Hece Ölçüsü

I

Geldüm sûzâne şem'(e)² pervâne
Bağmazam cânê gizli pâzâr³ var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

(s. 22)

II

Dil-i bî-mârum şorsa ol yârüm
Ne var hünkârüm âh-ı seher var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

III

'Aşkile giryân cigerüm⁴ biryân
Olmuşam hayrân cânâda eser var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

IV

Zülfî telinden bâğ-ı gülünden
Dostuñ ilünden⁵ geldüm haber var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

V

Göñlüm pür⁶-yare geldüm tîmâre
Eylegil çâre dilde keder var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

VI

Derdile hûşem mest ü medhûşem
Dostdan gelmişem bende haber⁷ var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

1 Murabbâ-ı Mütেকerrir-i Sûzî.

Arslan, s. 142-143, Ceylan s. 176-177, SD s. 68-69.

2 şem'(e): şem'î Ceylan s. 176.

3 Kelime metinde "pâzâr" şeklindedir.

4 cigerüm: çekerim Ceylan s. 176.

5 ilünden: elinden SD s. 69.

6 Kelime metinde "ber" şeklindedir.

7 Kelime metinde "gevher" şeklindedir.

VII

Sûzî¹ dilüm var tâze gülüm var
Gizli sırhum var bende² hüner var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

(10)³

Bu dağhı

14'lü Hece Ölçüsü

- (s. 23)
- 1 Gel terk eyle dünyâyı tevîhîde gel tevîhîde
Gel zîkr eyle Mevlâyı tevîhîde gel tevîhîde
 - 2 Mâl u mülk(ü) her işi⁴ terk it bâtıl teşvîşi
İster iseñ cünbüşi tevîhîde gel tevîhîde
 - 3 Gel ıalbüni pâk eyle gel cismüni hâk eyle
Hem sîneñi çâk eyle tevîhîde gel tevîhîde
 - 4 Zâhid aldanma mekre kendiñi şalma fikre
Ulaş meclis-i zikre tevîhîde gel tevîhîde
 - 5 Gel şıdkile cûş eyle gir ıalbüni hûş eyle
'Aşk bâdesün nûş eyle tevîhîde gel tevîhîde
 - 6 Bu erenler meydânı gelenler virdi cânı
Şorulmaz bunda ıanı tevîhîde gel tevîhîde
 - 7 Kalk şeheriñ âh eyle virdiñi Allâh eyle
'Azmüni dergâh eyle tevîhîde gel tevîhîde
 - 8 Bu fânîye tayanup böyle bâkîdür şanup
Bu ğafletden uyanup⁵ tevîhîde gel tevîhîde
 - 9 Dervîşleriñ Ka'besi olur ihyâ gicesi
Budur cennet bağçesi tevîhîde gel tevîhîde

1 Sûzî: Sûz-i Ceylan s. 176.

2 bende: bunda Ceylan s. 176.

3 Gazel-i Sûzî.

Arslan s. 273-274, Ceylan s. 275-276, SD s. 133-134.

4 işi: şeyi Ceylan s. 275.

5 uyanub: uyanıp Ceylan s. 276.

- 10 Ey münkir itme inkâr gel zikre eyle ikrâr
Bir gün ider saña kâr tevhîde gel tevhîde
- (s. 24) 11 Kime atlasla dîbâ anlaruñ soñı hebâ
Al hırkayı gey ‘abâ tevhîde gel tevhîde
- 12 Tevhîde gel itme ‘âr gayrîlere kılma kâr
Bulam dir iseñ dîdâr tevhîde gel tevhîde
- 13 ‘Ucb u riyâyı terk it ‘âkıbet hâli fikr it
Sûzî kalbûñle zıkr it tevhîde gel tevhîde

(11)¹

Îlâhî

7'li Hece Ölçüsü

I

‘Aşk-ı nigâr kandedür
Şevk u tarab andadur
Hak dil-i vîrânadur
İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur²

II

‘Aşka uyandur velî
Tañrıya hem sevgili
‘Âşıka dirler deli
İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur

III

Kimi verir nân u aş³
Kor⁴ yoluna cân (u) baş
Kimi atar aña taş
İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur

IV

Kimisi cândan sever
Kimi yanından kovar⁵
Hıdmetüne pek ever⁶

1 Muhammes-i Mütakerir-i Kuddûsî.

Fehmi Kuyumcu, *Kuddûsî Divânı*, Gaye Matbaacılık Sanayii, Ankara, 1982, s. 255-256.

2 Kuyumcu nüshasında şiirin bu mısrası hiçbir bentte yoktur.

3 "verir nân u aş" ifadesi metinde "urur nâr-ı ‘aşk" şeklindedir.

4 Kelime metinde "Koy" şeklindedir.

5 Mısra metinde "Gönlünü hoşca tutar" şeklindedir.

6 Kelime metinde "uyar" şeklindedir.

İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur

V¹

Kimi giyer ‘abâyı
Kimi giyer zîbâyı
Kimi sever Mevlâyı
İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur

(s. 25)

VI

Kimisi Kıddûsiyâ
Eyler aña cân fedâ
Kimi ider çok ezâ
İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur

(s. 26)

Bismi’lîlâhi’r-raḥmani’r-raḥîm

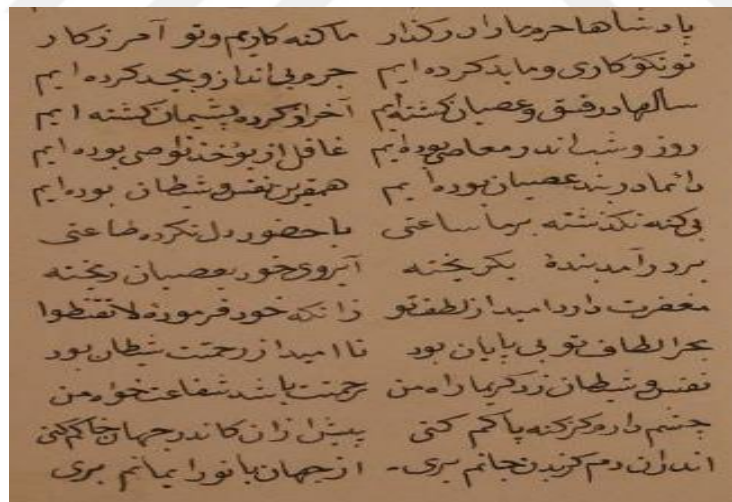
(s. 27)

(12)²

Ez-Pend-nâme-yi Şeyh ‘Attâr Rahmetu’lîlâhi Te‘alâ

Der Münâcât-ı Kâzîü'l-hâcât

Bismi’lîlâhi’r-raḥmani’r-raḥîm



1 V: - Kuyumcu.

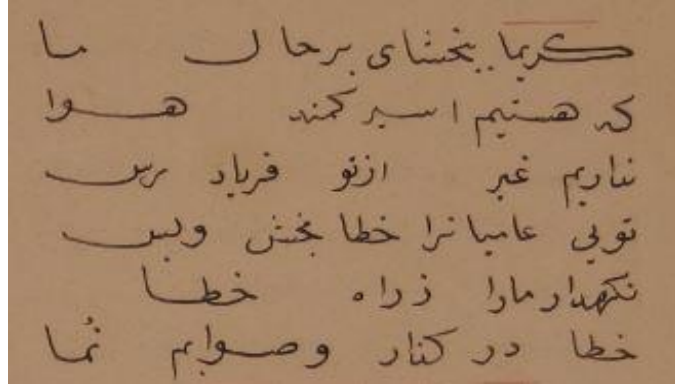
2 Pend-nâme-i Ferîdüddîn Attâr.

Ferîdü'd-dîn Muḥammed bin İbrâhîm ‘Attâr-ı Nişâbü'rî, *Pend-nâme yz.*, s. 6, http://www.ketabfarsi.org/ketabkhaneh/ketabkhani_4/ketab4054/ketab4054.pdf, 11.04.2018.

(s. 28)

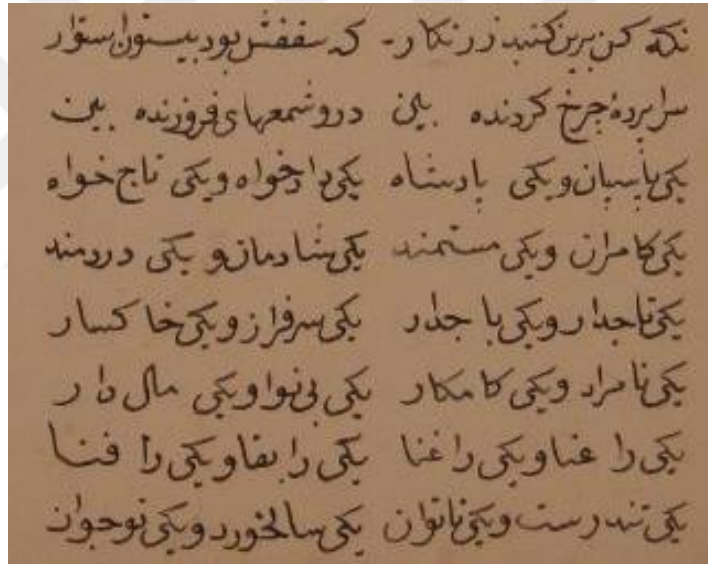
(13)¹

Ez-Pend-nâme-i Yekî Ez-Meşâyiḥ-i Kirâm Der-Münâcât



(14)²

Emr Der Müşâhede-i Qazâ vü Qader



1 Pend-nâme-i Sa'dî-i Şîrâzî.

Melek Dikmen, "Nasihat Edebiyatına Dair Bir Eser; Sa'dî'nin Pendnâmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. IX, S. 9, Nisan 2016, s. 169, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi43_pdf/1dil_edebiyat/dikmen_melek.pdf, 11.02.2018. Nûshada, mecmuadaki beyitlere ek olarak üç beyit daha yer almaktadır.

Muşlihü'd-dîn Sa'dî-i Şîrâzî, *Pend-nâme* yz., s. 1,

http://www.ketabfarsi.org/ketabkhaneh/ketabkhani_2/ketab2226/ketab2226.pdf, 11.04.2018.

2 Pend-nâme-i Sa'dî-i Şîrâzî.

Dikmen s. 182. Dikmen nüshasında; 3,5-7,9,11,13-17. beyitler yoktur.

PSS s. 16-18.

(s. 29)

یکی در صوب و یکی در خطا یکی در دعا و یکی در و غا
یکی در خلق و یکی در خوی یکی در بار و یکی در جوی
یکی در نعم و یکی در عذاب یکی در مشقت و یکی در مایاب
یکی در جهان جلالت امیر یکی در کمند حوادث اسیر
یکی در کاستن رخت مقیم یکی با غم و بیخ و بخت ندیم
یکی در برون رفت ز لذت زمال یکی در غم نان و خرج عیال
یکی در شوق روز و صبح و شب یکی خفته در کج میخانه مست
یکی در نیت خردار و نیت اعتقاد یکی غرق در بحر عشق و فساد
یکی غازی و جاپیک و پهلوان یکی عاجز و مست و ترسند جهان

(15)

Der Beyân-ı 'Adem Sebât-ı Dünyâ

بسایا و شاهان شوکت نشان بسایا پهلوانان کشور مناد
بسایا نگردان لشکر شکن بسایا شیر مردان شمشیر زن
بسایا ماه رویان شمشاد قد بسایا نازنینان خورشید خند
بسایا نامد رویا کامکار بسایا سرو قد بسایا کلعدار
که گردن پیرهن عمر چاک کشیده اند زیر کبریا رخااک
چنان خرمین نامشان شد بباد که هرگز کسی زان نشانی نهد

(s. 30)

منه دل برین کاخ خرم بقوا که می بارد از آسمانش بلا
شانی ندارد جهان ای سپر بغفلت میر عمر در روی سپر

(s. 31)

(16)¹

Fuzûlî Ez-lisân-ı Türkî

Meḥ'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Vaşluñ baña hayât virür firkatüñ memât
Sübhâne hâliki *halaka 'l-mevte ve 'l-hayât* ²
- 2 Hicrânuña taḥammül iden vaşluñı bulur
Tûbâ li men yüsâ'adehü's³-şabru ve's-sebât
- 3 Mihrüñdür âfitâb⁴-ı mekâşid vesîlesi
Mâşâ'e men erâde bihi'l- fevze ve'n-necât
- 4 Dökmüş riyâz-ı tab'uma bârân-ı şevküñi
Men enzele'l- miyâhe vü ihyâ bihe'n-nebât
- 5 Hâk âferînişe⁵ sebeb itdi vücûdını
Evcebite bi'z-zuhûri⁶ zuhûrû'l-mükevvenât⁷
- 6 İzid serîr-i hüsne se(n)i kıldı pâdişâh
A'lâ kemâli zâtike fî aḥsenü's-şifât
- 7 Kıldıñ edâ-yı na'tı Fuzûlî tamâm kıl
Kellemt bi's-selâmi vü temmemte⁸ bi's-şalât⁹

1 Gâzel-i Fuzûlî.

Mehmet Fuzuli, *Divan-ı Fuzuli* yz. , Toronto Üniversitesi Kütüphanesi. PL 248 F95A17 1838, s. 15, <https://ia600200.us.archive.org/15/items/divanfuzuli00fuzuuoft/divanfuzuli00fuzuuoft.pdf>, 10.12.2017.

Ali Nihad Tarlan, *Fuzûlî Divânı Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1981, s. 122-123.

2 *halaka 'l-mevti ve 'l-hayât: Ellezî halakal mevte vel hayâte li yebluvekum eyyukum ahsenu amelâ(amelen), ve huvel azî zul gafûr(gafûru).* "Sizin hanginizin en güzel ameli yapacağını" imtihan etmek için ölümü ve hayatı yaratan O'dur. Ve O; Aziz'dir, Gafûr'dur." *Kur'ân*, Mülk (Tebâreke) Sûresi, Âyet 2, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=67&ayet=2>, 05.05.2019.

3 yüsâ'adehü's: yüsâadeti's FDŞ s. 122.

4 Mihrüñdür âfitâb: Lutfundur iktinâ FDŞ s. 122.

5 âferînişe: âferîn nice FD s. 15.

6 bi'z-zuhûri: bi'-zuhûri FDŞ s. 123.

⁷ Bu beyitte "*Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk.*" (*Sen olmasaydın, sen olmasaydın eflakları yaratmadım.*) Hadis-i Kudsisine gönderme vardır, FDŞ s. 123.

⁸ Kellemt: Kemmelte, temmemte: tememte FDŞ s. 123.

9 Beyitte Ahzâb Suresi 56. Ayet'e gönderme vardır: "*İnna(A)llâhe vemelâ-iketehu yusallûne*

'alâ-nnebiy(yi)(c) yâ eyyuhâ-llezhîne âmenû sallû 'aleyhi vesellimû teslîmâ(n)." (Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin.), <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=33&-ayet=56>, 05.05.2019.

(17)¹

Na't-ı Şerîf

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)

- (s. 32)
- 1 Ey vücûduñ eñeri hilkat-i eşyâ sebebi
Nebî ol vaqt ki bi'l-fi'l gerekmezdi nebî
 - 2 Seyyid-i Ebtaḥî vü ümmî vü Mekkî² vü zekî
Hâşimî vü Kureşî vü Medenî vü 'Arabî³
 - 3 Sebkat-ı zâtuña⁴ eyvân-ı risâlet şadrı
Şeref-i aşl ile fihrist-i rüsûl munteḥabı
 - 4 'Azm-i çarḥ itdi Mesîḥâ ki bula mi'râcuñ
Yetmedi menzil-i maḫşûda tarîk-i talebi
 - 5 Enbiyâdan⁵ kime sen teg bu müyesserdür kim
Âdeme vech-i mübâhât ola 'azv u nisebi⁶
 - 6 Ḥalef-i mu'teber-i Âdem ü Havvâ sensin
Ce'alallâhu fedâen leke ümmî ve ebi
 - 7 Yâ Nebî kılma Fuzûlîni ḳapuñdan maḫrûm
'Afv ḳıl var ise der-gâhda terk-i edebi

33. ve 34. sayfalar boştur.

(s. 35)

(18)⁷

Târîḫ Berây-ı Türbe-i Şuheyb Raḍiya'l-lâhu 'anhu vü Câmi'-i Şerîf

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 Ḥazret-i 'Abdülḥamîd Ḥân şâh-ı zî-şân-ı cihân
Zıll-ı memdûd-ı Ḥudâ Sultân-ı İskender- tûvân
- 2 Pâdişâh-ı cem-ḫaşem şâhen-şeh-i fârûḳ-ı câh
Olsa şâyân zîr-i fermânunda cümle ins ü cân

1 Gazel-i Fuzûlî.

FD s. 193-194, FD s. 84, FDŞ s. 617-618.

2 "vü Mekkî" kelimesi metinde yoktur.

3 vü: - FD s. 84.

4 zâtuña: zât ile FD s. 194, FD s. 84, FDŞ s. 617.

5 Enbiyâdan: Enbiyâda FDŞ s. 618, FD s. 84.

6 'azv: 'izz FD. s. 194, FD s. 84; 'azv u: izz-i FDŞ s. 618.

7 Gazel-i Sezâî.

- 3 Dâ'imâ maşrûfdur hayra 'ulüvv-i himmeti
Nice biñ hayrât-ı 'ulyâ yapıdı mânend-i cinân
- 4 Siyyemâ bildi Çorum şehründe medfûn olduğun
Zâ'ire aşhâb-ı zî-şândan Şuheyb-i bin Sinân
- 5 Nâ'il-i câh-ı 'alemdârî-i fahrü'l-enbiyâ
Maẓhar-ı merzât-ı Mevlâ naşşile oldu 'ayân
- 6 Böyle bir zât-ı kerîmün şânuna ta'zîm idüp
Kubbe-yi 'ulyâ binâ itdürdi hâkân-ı zemân
- (s. 36)
- 7 İtdi bir câmi' dañi hatm ü 'ilâve luţfile
Kim aña mânend olur olsa kıbâb-ı âsumân
- 8 Ehl-i îmânı bu ihsân-ı hümâyûn itdi şâd
Feyz-i tevfiķ-i İlâhî dâ'im olsun hem-'inân
- 9 Ey Sezâî iki târif-i mücevher söyledüm
Hâk-i der-gâha kalemnden 'âcizâne armağan
- 10 İtdi Sultân-ı cihân inşâ bu 'âlî türbeyi
Câmi'-i Abdülhamîd Hân gün gibi revnâk-feşân

(19)¹

Levha Berây-ı Sitâyîş-i Hazret-i Şuheyb
bin Sinân Rađiya'l-lâhu 'anhu
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
I
Ahter-i burc-ı hidâyet zeyn-i aşhâb-ı kirâm
Bunda olmuşdur defîn-i hâk-i pâk-i ihtirâm
Sânî-i râyet-keşân-ı Hazret-i fahrü'l-enâm
Bunda hâşıldur dil-i 'uşşâka feyz-i müstedâm
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu makâm
(s. 37) Mehbit-ı feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u 'âm

II

Râh-ı Hakda nefis-i pâkûn eylemişdür iştirâ
Hak-ı 'âlisünde "ni'me'l-'abd"² buyurdi Muştafâ
Naşş-ı Kur'ân ile şâbitdür bu mazmûn-ı rızâ
Âsitân-ı pâküne eyle hemîşe ilticâ
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu makâm

1 Müseddes-i Nâfiz.

2 ni'me'l-'abd: "Ve vehbnâ li dâvûde suleymân(suleymâne), ni'mel abdu, innehu evvâb(evvâbun)." "Dâvûd'a Süleyman'ı bağışladık. O ne güzel kuldu! Şüphesiz o, Allah'a çok yönelen bir kimse idi." Kur'ân, Sad Sûresi, Âyet 30, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=38&ayet=30>, 05.05.2019.

Mehbî-ı feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

III

Hem-civâridur ‘Ubeyd Gâzî vü mu‘idi Kereb
Zâ‘irâna şart (u) lâzımdur mürâ‘ât-i edeb
Bunda medfûn olmağa neyl-i şehâdetdür sebab
Şıdkile cân u gönülden eyle maşşûduñ taleb
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maqâm
Mehbî-ı feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

IV

(s. 38) ‘Âşık-ı şâdık bu bâbuñ hâşş kurbânı olur
Evliyâ elbet delîl-i kurb-ı Rabbânî olur
Naqd-i cânun bezl iden manzûr-ı cânânî olur
Bunda ‘ârif neş'e-yâb-ı zevk-i rûhânî olur
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maqâm
Mehbî-ı feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

V

Bundadır yâ Hû dil-i ‘uşşâka merhem bundadır
Bunda(dur) miftâh-ı genc-i sırr-ı a‘zam bundadır
Bundadır ehl-i dile feyz-i dem-â-dem bundadır
Kutb-ı ‘âlem her seher Allâhu â‘lem bundadır
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maqâm
Mehbî-ı feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

VI

Bânî-i ‘âlîsüne eyle du‘â-yı bî-hisâb
Zâtuna Hâkdan dem-â-dem ola avn ü feth-i bâb
Hâzret-i ‘Abdülhamîd Hân pâdişâh-ı kâm-yâb
Bunda elbette du‘âlar olur cümle müstecâb
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maqâm
Mehbî-ı feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

VII

(s 39) Eyle ihdâ Hâzret-i Peygambere yüz biñ selâm
Yüz sürüp bu der-gehe iste şefâ‘at şubh u şâm
Âl ü aşhâba dañi olsun ilâ yevmi'l-kıyâm
Bunda ey Nâfiz Cenâb-ı Hâkka it ‘arz u merâm
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maqâm
Mehbî-ı feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

40- 43. sayfalar eksik, 44. sayfa boştur.

(s. 45)

Muktebesât

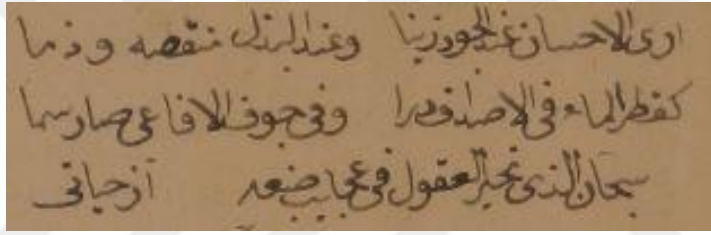
İncü ma‘nâsınadur, mürvârîd gûş-i mâhî eşidürseñ. Dey-i şadef fâ‘ide-i şadef
zâtunda kablumbağa gibi bir hayvândur. Ekşer Hind ü Çin deryâlarında olur. Mâh-ı

Nîsân nıfıyla yigirmisi beynünde, gâlibâ on sekizinci gününde, deryâ yüzünde ağzın açar. Yağan yağmur katrelerinden bir düşerse bir tek incü olur. Aña dürr-i yetîm daî ferîde dirler. Ve eger iki düşerse aña ihvân dirler. Lâkin kıymetde evvelküne aşlâ mümâsil olmaz. Bundan soñra üç katreye üç incü dört katreye dört incü ve kıs ‘alâ-hâzâ hâşılı ‘adedi ziyâde oldukça bahâsı nâkış olur.

Hikmet-i şadef ibtidâ-yı emirde cevân, ba'dehû inciüyü alunca ka'r-ı deryâyâ çöker. Ağaç köki gibi yere kök şalar. Ba'dehû taş gibi olur, bir tarafa hareket itmez. Hâşılı etvâr-ı şelâse şâhibi olur. Tavr-ı evvel hayvâniyyet ki incü tahammülüne kâbil olmak için, tavr-ı sâni şeceriyet ki fi'l-cümle nemâyâ kâbil olmak için, tavr-ı sâlis hacariyet ki hareket ile cümle (s.46) fesâda irişmesün deyü. 'İbret-i şadef tahammül-i dürr için nîsânun yevm-i ma'rûfunda yağmurdan katre aldığı günde yılan yavrıları gerek yerde gerek bahırde ağzın açar. Hâşılı şadefe düşen katre incü olur. Yılan ağzına düşen katre zehr-i kâtil olur.

(20)

Qıt'a

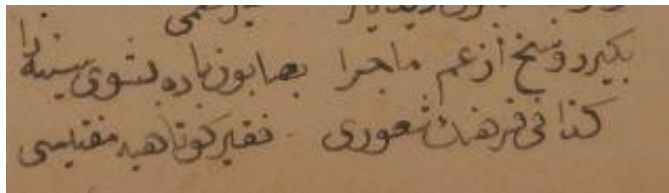


Müşterek Cümle Lisânda Şâbûn

Her lisânda şâbûn dirler. Sebeb-i tesmiyesünde şöyle rivâyet iderler ki mûcîdi Şemsü'l-Ma'ârif şâhibi Şeyh 'Abdurrahman El-Bûnî, ibtidâ-ı şâbûnı tertîb itdükde bir münâsib ism lâzım olmağla aşâbu'l-Bûnî didiler. Ba'dehû harûr-ı eyyâm ile tahfîf olunup şâbûn didiler.

(21)

Mîr Nazmî

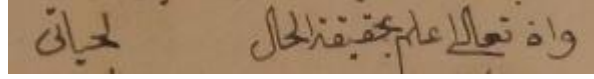


(s. 47)

Şâhib-i ferâ'idü'l-fünûn 'Abdullâh Efendi merhûm ve mağfûrun-leh Hazretlerine biñ yüz toksan dört senesi idi. "Sultânüm 'ind-i şerîfûñüzde Ferheng-i Şu'ûrî var mı?" deyü su'âl eyledüm. Cevâbda, "Neylersün bir kezzâbı ki zamân-ı

sa'âdetde mevcûd olan şâbûnı Şemsü'l-Ma'ârif şâhibüne isnâd ider." deyü buyurdılar.

(22)

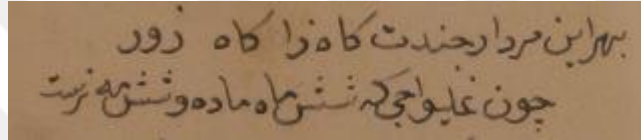


Dilegi gör ki tâze cevâna ve maħrûru'l-mizâca münâsib degüldür. Ammâ pîr ü ihtiyâr u bâridü'l-mizâca nâfi'dür.

'Acîbe menkûldür ki çaylak kuşu altı mâh erkek ve altı mâh diş olur imiş. "Ve hüve 'alâ külli şeyin kadîr."¹

(23)

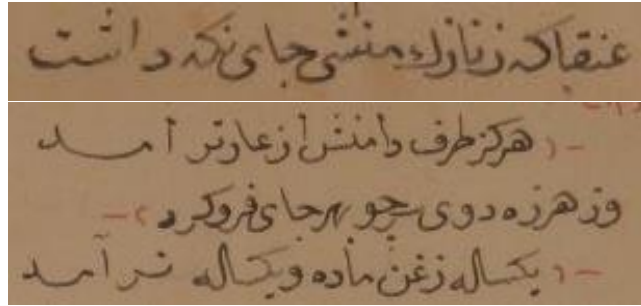
Emîr Hüsrev



Ba'zılar didiler ki bir yıl erkek ve bir yıl diş olur.

(24)²

Hakîm Enverî



(s. 48)

1 ve hüve 'alâ külli şeyin kadîr: "Tebârakellezî bi yedihî mulku ve huve alâ kulli şey'in kadîr(kadîrun)." "Hükümler elinde olan Allah, yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." Kur'ân, Mülk (Tebâreke) Sûresi, Âyet 1, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=67&ayet=1>, 05.05.2019.

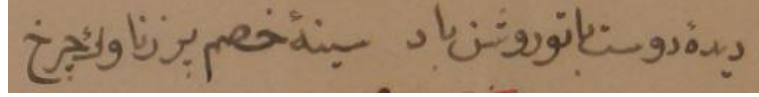
2 Evhadüddin Muhammed b. Muhammed b. Ali, *Dîvân-ı Enverî* yz., İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: HP_Osm_00041, Yer no: 891.551 NİZ 891.551 NİZ 1266 H/1849-50 1, s. 62 (derkenar), <http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/kitablar/530005600055000540005300095001140011500069.pdf>, 16.04.2018.

Latîfe

Bir kimse, "Bu çaylağıñ hâli acabâ vâkı‘ midür?" deyü bir zarîfe su'âl idünce zarîf cevâbun da "Bu maķûle nesneyi taşhîh bir kaçusuna çaylak olmağa muhtâc." deyü ilzâm buyurdılar.

(25)

Şems Faḥrî



(26)

Şeyḥ Sa‘dî



(27)

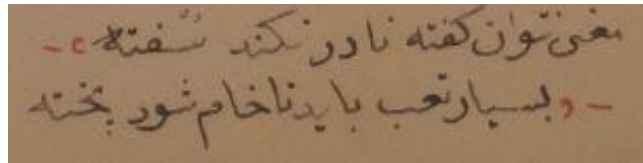
Nâzım-ı Nihîrîrû't-Tuḥfe-i Vehbî Der Kaşîde-i Sühen¹

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Bir alay şâ‘ir-i nâ-puḥteleri ‘aşrumuzuñ²
Nazm-ı rüsvây ile eyledi rüsvây-ı sühen¹

(28)

Ebü'l-Me‘ânî



¹ Sünbülzâde Vehbî,; *Sünbülzâde Vehbî Dîvânı*, Haz. Ahmet Yenikale, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü e-kitap, Ankara 2017, s. 277, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,196833/sunbulzade-vehbi-divani.html>, 30.01.2018.

Şevkiye Kazan, *Divan Şiirinde Önemli Bir Leitmotif: Sühan Redifli Şiirler*, Cankaya University Journal of Arts and Sciences, Aralık 2004, S. 2, <http://jAScankaya.edu.tr/gecmisYayinlar/yayinlar/04dec/sk.pdf>, 18.04.2018

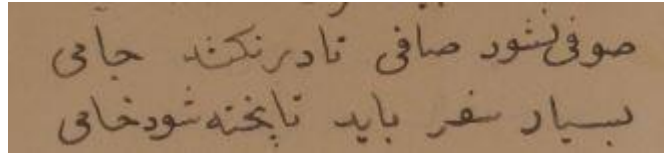
² nâ-puḥteleri ‘aşrımızıñ: nâ-muntazâm-ı bed-mahlas Yenikale s. 277, Kazan s. 16.

¹ rüsvây: rüsvâyî Kazan s. 16.

(s. 49)

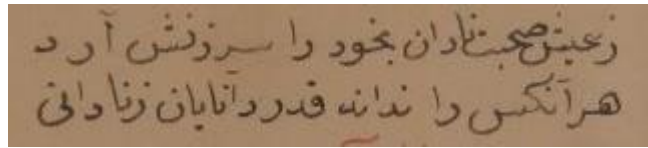
(29)

Beyt-i Şâ'ir



(30)

Ebü'l-Me'ânî



(31)

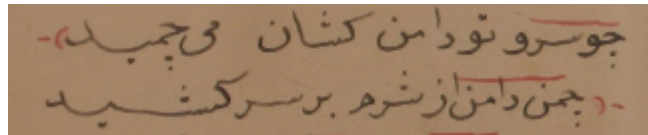
Şâ'ir-i Türkî

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Eger gûş itmeyeydüm kışsa-ı mûr (u) Süleymânı
Kânâ'at mi iderdüm böyle dest-âvîz-i nâ-çîze

(32)

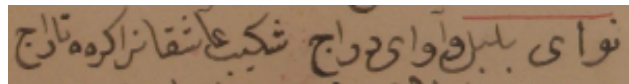
Şerefeddîn Yezdî



Bu beyt mu'ammâdur ism-i necm çıkar.

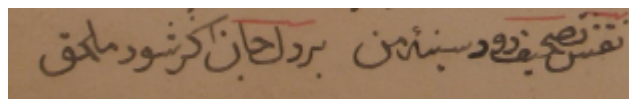
(33)

Şeyh Nizâmî

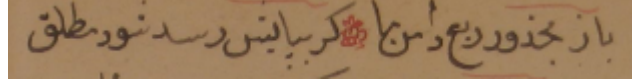


(34)

Şerefeddîn Yezdî Der-Mu'ammâ-yı Çârûk



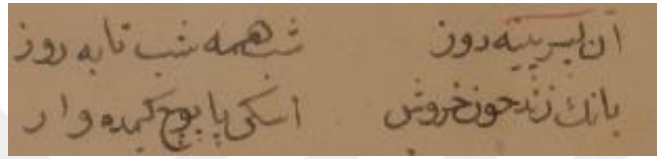
(s. 50)



Tevcîh-i mu‘ammâ böyledür ki *devr* (دور) ‘Arabîdür, Fârisîde *kesr* (کسر) ile *kerem* (کرم) ma‘nâsuna. *Keremden* murâd Muşşafı fethîle *kerem*, andan daîhi murâd-ı ‘Arabîsi *hârr* (حار), anı daîhi nokta ile taşhîf itdük *çar* (چار) oldu. Cândan murâd *rûh* (روح)dur. Kâlbî *vâv* (و)dur. *Çârû* (چارو) oldu. *Dâmen-i mâdan* murâd *elif* (ا)dür. Elifden murâd *yeñi* (یكى) lafzıdur. Yeñi hesâbda kırkıdur. Rub‘ı on. Onuñ meczûrı yüz, yüziñ harfi *kâf* (ق)dur. *Çârûk* (چاروق) oldu. Fâ-fehm Hayâtî 364

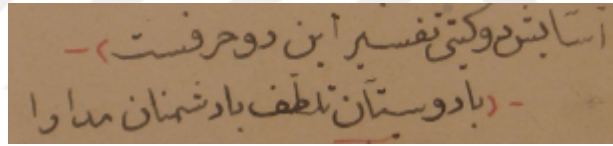
(35)

Hâzret-i Mevlânâ Beyt-i Musammaţ



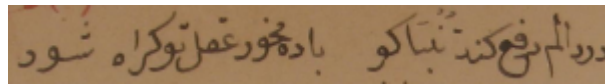
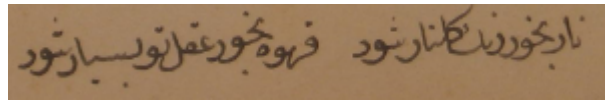
(36)¹

H‘âce Hâfız



(37)

Kıt‘a

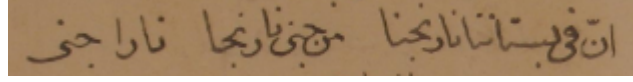


(s. 51)

1 Hâfız Şemseddin Muhammed H‘âce, *Dîvân-ı Hâfız-ı Şîrâzî* yz., İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: BG_250 , Yer no: 891.551 HAF 891.551 HAF 1289 H/ QQQ 1, s. 4, <http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/kitablar/490005700055000540005300095001140011500069.pdf>, 30.04.2018. Şehdî Osman Efendi, *Rusya Sefâretnâmesi 1757-1758*, Haz. Türkan Polatçı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 33. Mehmet Kanar, *Hâfız-ı Şîrâzî'den Gazeller*, s. 16, https://issuu.com/ihramcizade/docs/h_f_z-ir_z-den_100_gaze.

(38)

Şâ‘ir-i ‘Arabî

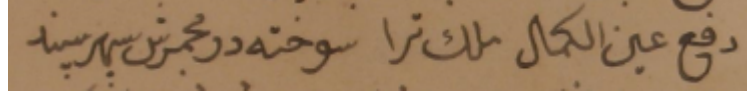


Ve Mine'l-Mücerrebât

Yüzerlik tuhumı ki ‘Arabîde hârmel dirler. İşâbet-i ‘aynı def‘ için etfâle buhûr gibi yakarlar.

(39)

Şems Faḥrî



(40)¹

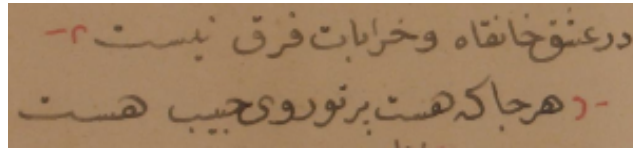
Sünbül-zâde Vehbî

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Fârisî bilmeyen âdem olamaz nâdire-gû

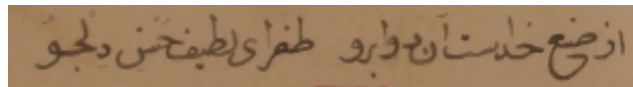
(41)²

H̱âce H̱âfız



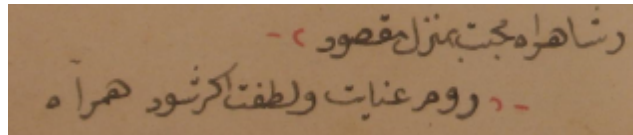
(42)

Mîr Nazmî



(43)

Ebü'l-Me‘ânî



1 Atabey Kılıç, "Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Vehbî (Metin)", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/2, Spring 2007, s. 456.

2 Kanar s. 148, HŞD s. 44.

(44)

(s. 52)

Bu daḥi

بنده دیرینه را لطف کرم داشتی -
- عادت دیرینه است در شبنم مهران

(45)

Şeyḥ Sa'dî

چو خلقت در میان آمد بخوهم شیخ کائنانه
تمنای بهشت نیست چون دیداری بیم -

(46)

Şâ'ir

مدرس از دشمنی که دوست خویش
حذر از دوستی که دشمن خویش

(47)

Şâ'ir

Kıṭ'a

بارها با خود برقرار کنم که رفیق غمناک
باز اندیشه می کنم که اگر نکتم عاشقی چه کار کنم

(48)

Ḥakîm Enverî

پایم از خط فرمان تو بیرون نشود -
- سره از پیش تو چون شیخ بیرند بکاز

(49)

Şâ'ir

طبیعت مرا مگر این نکته حل نیست
که در نه شبته داروی اجل نیست

(50)¹

(s. 53)

Şâ'ib

در تمام عمر بکروز عاشق بوده -
در حساب زندگانی روز حشر آسوده

(51)

Şeyh Sa' dî

درد او حسرتنا که غنایم زدست رفت
دستم نمی رسد که بکیرم غنایم دوست

(52)

Bu daḥi

جهان کچه سر لالزار است -
برقنه بامرو آبخال خار است

(53)

H'âce Hâfız²

عاشق که شد که یار بجالش نظر نکرد
ای خواجه درد نیست و کز نه طیب هست

(54)³

Ve lehu eyẓan

بجان و بار و بحق قدیم و عهد درست
که مونس دل و جانم دعای دولت تست

(55)

Şâ'ir

نویسم عشق یارم در دفتر بجام چون قلم بر لوح محفوظ

1 Mirza Muhammed b. Mirza Abdürrahim, *Divân-ı Sâ'ib* yz., İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Yz_K_0434, Yer no: 891.551 SAI 891.551 SAI 1, s.193b, http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/yazmalar/BEL_Yz_K0434.pdf, 30.04.2018.

2 HŞD s. 44.

3 HŞD s. 31.

(s. 54)

(56)¹

Hâce Selmân

ای کریمی که بدوران بهار عدت -
در همه روی زمین باد خلاقی نوزید -

(57)

Şâ'ir

روم در راه مهرش چون مهر -
که بمشرق تا بمغرب رفته باشم -

(58)

Hâce Kemâl

بطلب یافت نشان از لب شیرین فرهاد
ره سولعل نبردند بمجز کوه کفاف

(59)

Mîr Meḥmed Nazmî

دوش دبدت بارقیان دوستات
کج کله ساغر بکف در بوسنات

(60)

Ve lehu eyẓan

میشود افتاده هر که بیدت -
هان که باشد کربۀ عاشق بدت -

(61)²

Hâce Hâfız

عمران باد افرونی ساقیان بزم جم -

1 Hacı Cemaleddin Selman b. Hacı Alaeddin Muhammed, *Dîvân* yz., İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş:Bel_Yz_K_1452, Yer no: -, s. 29b, http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/yazmalar/Bel_Yz_K1452.pdf, 07.05.2018.

2 HŞD s. 3, Kanar s. 36.

55-56. sayfalar yoktur.

(62)

(s. 57)

Şâ'ir

اگر پرسی زمین را صفای چیست -
صفای اندر وصال اندر فنا نیست

(63)

Kemâl-i Hucendî

خشم که بگفت و گو در آمد بامن
ریشی جو چو ال دیدمش تا دامن
گفتم که در آن ریش دوم عظم گفتم
باسک بجوال در نشاید رفتن

(64)

Beyt-i Lâ

ارگنی خواهش وصل دلارام را
تا بسحر آه کن تا برسی مقصدت

(65)

Şeyh Sa'dî

چو رخنکوی فانی شود مرورا سخن عمرانی شود

(66)

Beyt

بوعالی حکمت و خاتم کف و نعمان منقلب
مصطفی خلق و مسیح آدم و یوسف دیدار

(67)¹

Beyt

(s. 58) Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Sikender-seyr iseñ de sedd-i nuṭṭ it pîş-i kâmilde
Felâtûn-ı ḥaḳîḳât-bîne naḳl-i mâcerâ olmaz

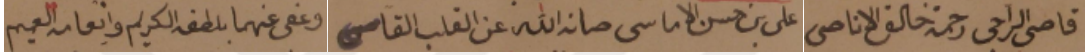
59. sayfa boş, 60-65. sayfalar yok ve 66. sayfa boştur.

(s. 67)

Ez- Fenn-i 'Arûz²

Bismi'llâhi'r-raḥmani'r-raḥîm

Elḥamdüli'llâhi Rabbü'l-'âlemîn ve's-şalavatü ve's-selâm 'alâ- ḥayrû'l-rütbet-i Muḥammed ve âla ecma'in emmâ bi'dâyâ selîmi'l-ṭab' şerîfû'n-neseb teberrâ Allâh 'aleyke. Ṭarîḳü'l-'ilmü'l-edeb bilgil ve âgâh olgıl kim fenn-i 'arûz u 'ilm-i mîzân ḥilye-i zurefâ vü pîrâye-i şurefâdur. Şi'r itmek ve idülmüş şi'ri mevzûn okumağa sebep ü kuvvetdür. Pes bu bende-i 'âşî vü mücrim



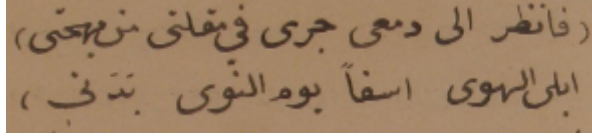
bu durur. Fevâ'idî ve ğurer-i 'aḳâ'idî cem' idüp ḳaleme getürdigümden maḳşûd-ı küllî oldur ki ṭab'-ı selîm ü zihn-i müstaḳîm şâhibi olan 'azîz ḳarındaşlar! Bu nüşha-i müfideden müstefîd oldukları vaḳt ümîddür ki iḥsânlarından (s. 68) bu nüşhanuñ mü'ellifüne Fâtihatü'l-kitâbumuzdan en'âm ideler inşâllâhü'l-'azîz.

Ammâ ba'zılar dimüşler ki ṭab'-ı veḳḳâd u zihn-i naḳḳâd olan kimselere 'arûz ḥâcet degüldür. Zîrâ ki vicdân-ı insân ebyâtuñ rekâketin ve saḳâmetüni kuvvet-i ṭab' ile temyîz idüp bilür dimüşler. Velâkin biz iderüz. 'Arûz bilmekde iki fâ'ide vardur: Biri oldur ki 'arûzuñ iştilâḥâtun bilür ve ḳanġi beyt ḳanġi mücerreden eydüġin ve ne vezn eydüġin taḳtî' idüp çıkarur. İkinci ol kim şâhib-i ṭab' olmayan kimselere kuvvetdür. 'Arûz bilmek müsebbibiyle beyti mevzûn okur. Zîrâ ki 'arûz mîzândur. Ya'nî şi'rüñ terâzüsidür. Pes her beyti mîzânla mevâzın eyler ve daḫi ḥiffetün ü şıḳletün bilür. Nâ-mevzûn okumaz. Ve daḫi 'Arab şi'irlerinde beyt olur ki 'arûzîler ḳatunda mevzûndur. Ammâ şâhib ṭab' ḳatunda mevzûn gelmez. Ṭabî'ate şaḳîl gelür. Zîrâ 'Arab şâ'irleri bir beytde fer'den aşla naḳl iderler. Ve beytüñ bir mısrâı aşl vezne ve bir mısrâı (s. 69) fer' veznüne olur. Daḫi ṭabî'at anı temyîz idemez. nâ-mevzûn şanur Mişâlühü beyt:

1 Fennî. Ahmet Talat Onay. *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü (Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı)*, Haz. Cemal Kurnaz, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2013. syf. 151.

Mehmed Sirâceddin, "Fennî", *Mecma'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Haz. Mehmet Arslan, Dilek Matbaacılık, Sivas 1994, s. 104.

2 Kazım Yetiş, "XVI. Yüzyıl Başında Yazılmış Bir Kavaid-i Şiiriyye Risalesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 29, Ocak 2000, s. 289-290, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/158047>, 08.05.2018.



İşte bu beytün bir mısrâi bir vezne bir mısrâi bir veznedür. Mevzûn ma‘nevîdür. Amâ tabî‘ate rekîk gelür. ‘Arab şî‘ründe bunuñ gibi çokdur. Pes ma‘lûm oldu ki şî‘rde hem tabî‘at ve hem ‘arûz gerekmiş. Ve dañi ma‘nâ-yı ‘arûz mîzân-ı şî‘r dimekdür. Şî‘rün zihâf-ı selîmi vü şahîh-i sakîmi anuñ mi‘yâruyla bilinür.

Evvelâ şî‘r deyü her beyt ki mevzûn-ı ma‘nevî ola. Aña şî‘r dirler.

Beyt deyü iki mısrâa dirler. Gerekse kâfiyede âhirleri birbirine mu‘âbık olsun gerekse olmasun.

Meşnevî deyü şol beytlere dirler ki: Mısrâarınun âhiri birbirine kâfiyede muvâfık gele. Dâstân beytleri gibi

Rubâ‘i deyü çâr mısrâa dirler. Ya‘nî iki beyte dirler, âhirleri kâfiyede bir ola. (s. 70) *Kıt‘a* deyü üç beytden toköz beyte varunca olan beytlere dirler. Evvel mısrâi beyt-i âhirine kâfiyede mu‘âbık olmaya.

Kaşıde deyü toköz beytden ziyâde olan şî‘re dirler. Ne deñlü ziyâde olursa olsun.

Tercî‘ deyü üç şî‘re derler. Yâhûd beş şî‘re veyâhûd yedi şî‘re derler. Ki her şî‘rün arasında bir beyt ola kim aña tercî‘-i bend dirler.

Gazel deyü mañbûbuñ hüsnün öğmege dirler. Şî‘rle, şöyle ki, ‘arz (u) iştîyâk muhabbet ü şikâyet ü hasret ü firâk göstermege dañi dirler.

Medh deyü mañbûbı veyâ bir kimseyi evşâf-ı hamîde ile zıkr itmege dirler.

Hicv deyü kişiyi zemm itmege dirler.

Mersiye deyü ölüyi medh itmege dirler.

Neşîd deyü eydünmüş gazele dirler. Ve şî‘ri ‘an‘ane ile okumağa dirler.

(s. 71) *Terceme* deyü bir dilden bir dile sözi döndürmege dirler. Gerekse nazm olsun gerekse neşr olsun.

Nazm deyü, sözi vezne getürüp şî‘r eylemege dirler. *Neşr*, nazmuñ ‘aksüne derler.

*Nazîre*¹ deyü bir kimsenüñ şî'ri kâfiyesünde anuñ kaçdların bir 'ibâdet-i âhîr ile getürüp şî'ri kaçdınuñ 'aksiyle şî'r itmege dirler. Ya'nî ceddî hezle döndürmege dirler.

Muvaşşah deyü şol şî're dirler ki: Her beytün evvelinde bir harf getürmüş olalar. Bir âdem adı çıқа.

Müstezâd deyü şol şî're dirler ki: Her mışrâ-yı âhîründe ziyâdesi ola. Ve ol ziyâde daği bir kâfiye düşüre veyâ redîf vâkı' ola.

*Mu'ammâ*² deyü şol beyte dirler ki: Anda mağbûb adın gizlemüş olalar ve daği anı ferâsetile bileler

Ammâ mu'ammâ bilmenüñ kavâ'idî çokdur. Ve kavâ'idin ba'zısın beyân idelüm: Pes gâh olur ki bir lûgatuñ 'Arabîsüne vardular. Ve olur ki 'âded-i hurûfla bilinür ve gâh olur ki mağlûb (s. 72) okurlar ism çıkar, ve olur ki taşhîf iderler ve olur ki göz añarlar 'ayn(ع) murâd olur, ve kaç añarlar nûn(ن) murâd olur, ve zülf añarlar cîm (ج) murâd olur veyâhûd dâl (د) murâd olur, ve leb añarlar dâl(د) murâd olur, ve ağız añarlar mîm (م) murâd olur, ve kıdd zıkr iderler elif (ل) murâd olur, ve diş zıkr iderler sîn (س) murâd olur. Bunuñ gibi vechler çokdur. Ammâ şol bir lûgatuñ 'Arabîsüne varılır. Mişâlühü bi's-şî'r:

(69)

(میم دانا یفتن از عربی) (تابدانی بنام آن جایی)

Mişâlühü: Dânanuñ 'Arabîsi 'alîm(علیم) dūr. Mîmüñ bırakduñ "'alî (علی)" kıaldı. Ve ol ki 'aded-i hurûfla bilinür. Mişâlühü bi's-şî'r:

(70)

Üç otuzla bir otuz bir ad olur
Bu mu'ammâyı bilen üstâd olur

Mişâlühü: üç cîm(ج), otuz lâm(ل), ve bir elif (ل), ve yine otuz daği lâm(ل) Celâl (جلال) olur. Ve ol ki mağlûb okunur ad çıkar.

(71)

Mişâlühü bi's-şî'r

مجموعه نام حسن خوی مراد از نوشند قابضوی

1 Nazîre: Nakîza Yetiş s. 290.

2 Muammâ ile ilgili olan kısım Yetiş 'de yoktur.

(s. 73)

Miṣâlühü: Fesevvî(فسوى)i maqlûb okusañ Yûsuf (يوسف) olur. Ve ol ki taṣhîf idüp ad çıkar. Miṣâlühü bi's-şi'r:

(72)

نیزه مقلوب را نصیف کن و آنکه اوراد در میان برونه

Miṣâlühü: Nîzenüñ 'Arabîsi rümh(رمح)dür. Maqlûb kılsañ hemz(همز) olur. Zîrâ taṣhîf deyü, noktasuz harfi noktalı ve noktalı harfi noktasuz kılmaga derler. Ve ok kim sehm(سهم)dür. Anuñ ortası hâ(ه)dur. Ve hemz ki taṣhîf olunmuş idi. Hâyı âhirüne getürdüñ, Hamza (همزه) oldı. Ve ol ki göz añarlar 'ayn murâd olur. Miṣâlühü bi's-şi'r:

(73)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'il

Yarım taş üstüne bir göz komuşlar
Anı bir dilberüñ adın dimüşler

Miṣâlühü: Taşdan mermer (مرمر) murâd olur. Ve yarımı mer(مر)dür. Üzerine bir göz koduk ki 'ayn(ع)dur. 'Ömer (عمر) oldı.

Ve ol ki kaç añılur nûn murâd olur. Miṣâlühü bi's-şi'r:

(74)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Fitne kaşuñ bî-nihâyet sihrile
Cigerümi gâh deler ü gâh deler

Miṣâlühü: Kaşdan nûn(ن) alurlar. Bî-nihâyet sihrile didi (s. 74) idi. Sihr(سحر)üñ nihâyeti râ(ر)dur. Râ gitdi sih(سح) kaldı. Nûnı sih(سح) üzerine koyduk, nish(نسخ) oldı. Ve ciger aındı idi. Cigerden murâd kalb olur. Nish(نسخ) maqlûb okuduk Hasan(حسن) oldı.

Ve ol ki zülfden cîm ve ağızdan mîm murâd ola. Miṣâlühü bi's-şi'r:

(75)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ağızına alduğda zülfün ol şanem
Kim görürse yüregine kan durur

Miṣâlühü: Ağızdan mîm(م) murâd olurdu. Ve zülfdan cîm(ج) murâd olurdu. Cîmün şeklünden hâ(ح)ya varurlar. Kaçan cîm ile ism çıkmasa bu kez hâ aldu. Maḥ(م) oldu. Kañ aña. Kañuñ ‘Arabîsi dem(دم)dür. Ve ciger aña kalb murâd oldu. Dem maḥlûb okuduḡ med(مد) oldu. Maḥ med üzerine urduḡ Muḥammed(محمد) oldu. Ve bunlardan ġayrı mu‘ammâ kavâ‘idi çokdur. Ammâ bu deñlüce ki gösterdük bâķîsün şâḥib-i ferâset olan kimseler añlar.

Luğaz oldur ki: Bir nesnenüñ evşâfun zıkr iderler. Ve ‘aķlile anı bilürler. Miṣâlühü bi‘ş-şî‘r:

(s. 75)

(76)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Ol nedür kim yokdur cismünde cân
Karun içi tobtolu yılañ çıyan
Dili yokdur yetmiş iki dil bilür
Başunı kesicegüz söyler ‘ayân

İşte bu kâlemdür. Bunuñ gibi nesnelerden ki âdem adınıñ ġayrı çıka aña lûğaz dirler.

Ba‘dehû şanâyi‘-i şî‘r bildirmege başlatalum:

Evvelâ *maṭla‘* deyü şî‘rün evvel beytüne dirler. *Taḥallüş* deyü âḥir beytüne dirler ki andan şâ‘ir adı çıkar ve añlanur.

Tâc beyt deyü şâ‘ir adı añılan beytden soñra gelen beyte dirler.

*Ķâfiye*¹ deyü şî‘rün âḥiri ne ḥarf üzerine binâ olursa aña dirler. Ve andan soñra gelen mükerrir lafzlara *redîf* dirler. Miṣâlühü:

(77)

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Niçe bir sihr odına bağrumı biryân idesün
Beni yola bakudup gözümi giryân idesün

Lafzı ki mükerrer geldi. Aña redîf dirler. Ammâ biryân(بريان), giryân(گريان) lafzı ki kâfiye vâkı‘ olmuşdur. Kaçan bunlaruñ yâ(ی)sı birine (s. 76) tâ şî‘r âḥirine olunca kâfiyede yâ ḥarfı ri‘âyet olunsa. Miṣâlühü ‘ürân(عريان), dayan(ديان), giryân(گريان) gibi yâ ḥarfı muḳâbelesünde ġayrı ḥarf getürmeseler; ‘aṭşân(عطشان), ḥandân(خندان), dermân(درمان) meşellü aña revî‘ dirler. Kañı ḥarfle olursa olsun hemân yâya maḥşûş degüldür. Miṣâlühü: İmâmı(امامی), hümâmı(همامی),

¹ Yetiş s. 290-293.

tamâmı(تمامی) gibi ki mîm-i evvel yerine ğayrı harf getürmeyesün. Şöyle: selâmı(سلامی), kelâmı(کلامی), kıyâmı(قیامی) gibi ki işte revî‘ şan‘atı bu vechledür.

Müsecca‘ deyü beyti üç pâre kılup birbirine kâfiye gibi uydurmağa derler. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(78)

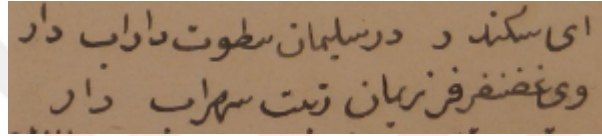
Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Kaşuñdur câzû-yı mekkâr gözüñdür âhû-yı sehğâr
Bilüñ zülfündedür gaddâr gönül şayd itmege ey cân

Ve bu şan‘ata *musamma‘* daği derler.

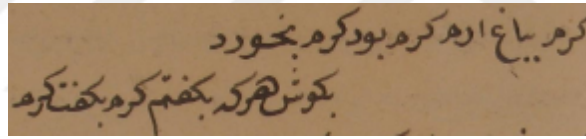
Terşî‘ oldur ki birbirine müteşâbih elfâzla beyti tezyîn ideler. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(79)



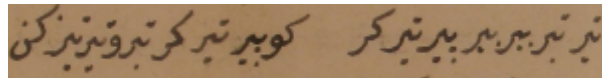
Tecnîs-i tâmm oldur ki: İki kelime birbirine harfde ve lafzda (s. 77) müsâvî ola. Ammâ ma‘nâda muğâyir ola. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(80)



Tecnîs-i haţţ oldur ki: İki kelime şûret-i haţţda bir yazıla ammâ elfâz muğâyir ola. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(81)



Îhâm oldur ki: Bir beytüñ veyâ bir ‘ibâretüñ ma‘nâsı zü'l-vecheyn ola. Ya‘nî mevzû‘lesinden ğayrı daği bir ma‘nâ daği mevhûm ola. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(82)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Gün yüzüñe Müşterî Mıhrile Mâh
Müşğ şacuñ bendüne bende esîr

Reddû‘l-‘acüz ‘ale‘ş-şadr şol şan‘ata dirler ki: Beyt evvelinde kangı lafz gelürse âhir mısrâ evvelinde daği anı añarlar. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Ġarîbüm lutfuñ umageldüm ey şâh
Ġarîb olmaya lutf itseñ Ġarîbe

Teşbihât oldur ki: Ay u gün ü şem' ü şu'le vü nûr (s. 78) u gül ü lâle vü semen ü ergavân zîkr iderler maḥbûbuñ yüzi murâd olur. Ve cennet ü ravza vü gülistân u bâğ u bûstân u İrem añañlar ḥüsn murâd olur. Ve küfr ü zulmet ü gice vü kader ü berât ü sünbül ü misk ü ġâliye vü nâfe vü mâr u seḥâb u ṭurre añañlar şacı murâd olur. Ve hilâl ü yây u nûn u cîm ü miḥrâb añañlar kaşı murâd olur. Ve dürr ü gevher ü sîn ü naẓm u necm ü pervîn zîkr iderler diş murâd olur. Ve serv ü çenâr ü sidre¹ vü şanavber ü Tûbâ vü mûntehâ vü 'ar'ar u şimşâd ü elif añañlar boy murâd olur. Ve ok u tîğ ü ḥançer ü peykân añañlar kirpik murâd olur. Ve nokta vü zerre vü çeşme-i ḥayvân u kevşer ü şeker ü ḥâtem ü mîm ü beste vü şadef ü dürc ü kaffâ' añañlar ağız murâd olur. Ve fitne vü câzû vü bâdem ü nergis ü bî-mâr u mest-âne vü ḥûnî vü ḥarâmî vü 'ayyâr u âhû vü ġazâl zîkr iderler göz murâd olur. Ve daḥi nice bunlara beñzer (s. 79) var ise teşbihât dirler. Ve *isti'âre* daḥi dirler. Şanâyi'-i şî'riye daḥi çokdur. Ammâ tatvîl olmasun içün getürmedük.

Ba'dehû kavâ'id-i 'arûz ve kavâ'id-i evzân beyân idelim:²

Bilgil kim 'arûzuñ aşlı sekiz rükndür. Ol sekiz rûkn daḥi iki kısımdur. Biri ḥumâsî ve biri sübâ'idür. Ḥumâsî oldur ki ânuñ rükni beş ḥarf üzerine mebnî ola. Fa'ül fâ'ilün gibi. Ve sübâ'î oldur ki anuñ rükni yedi ḥarf üzerine mebnî ola. Mefâ'ilün mefâ'ilatün fâ'ilâtün müstef'ilün mütefâ'ilün mef'ûlâtü gibi. Ve bu sekiz rüknden on altı baḥr çıkar. 'Aded-i buḥûr; hezec, recez, remel, muzâri', münserih, serî', mütekârib, ḥafîf, müctes, ṭavîl, medîd, basîṭ, kâmil, vâfir, mukteẓib, mütedârik.

Bu on altı baḥrûñ fûrûğı çokdur. Ba'zusun getürdük. Ve ol ki Türkîde vü Fârisîde deġin müsta'mel degüldür. Anı getürmedük. Ve daḥi kâ'imde 'arûz oldur ki beyt (s. 80) taqtî' idecek mîzân-ı ḥurûfile beyt-i ḥurûfat şayup muvâzene kılmak dürüst degüldür. Zîrâ ki şî'rden olur. İki sâkin bir ḥarf şayılır. Yâr(يار) ve cân(جان) ve şâh(شاه) gibi bilgil. Vaḳt olur ki üç sâkin bir ḥarf yerine ṭurur. dost(دوست), post(پوست), ḥâst(جاست) gibi. Ve olur ki bir ḥarf-i müteḥarrikle bir sâkin ḥarf bir ḥarf-i müteḥarrik şayılır. Meselâ: çü(چو) ve ki(كى) ve ne(نه) gibi. Ve olur ki teşdîd bir ḥarf şayılır. Ya'nî bir ḥarf yerine ṭurur. Kuvvet(قوت) ve himmet(همت) ve şiddet(شدت)

1 "sidre" kelimesi metinde "şidre" olarak geçmektedir.

2 Ahmet Sevgi, "Ahmed-i Bardahî'nin Türkçe ve Farsça Manzum Aruz Risalesi", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Dergisi*, Konya 2008, s. 37-55, sefad.selcuk.edu.tr/sefad/article/download/404/380, 24.12.2017.

Yetiş s. 294.

gibi pes ma'lûm oldu ki 'aded-i hurûfa i'tibâr olmaz imüş. Aşl vezn gözetmek imüş.
Mişâl-i evzân-ı 'arûz u buhûr:

(84)

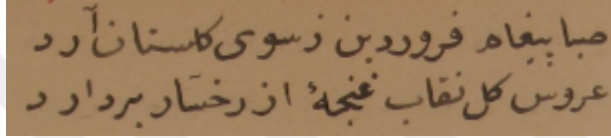
Evvelâ baħr-i hezec-i sâlim-i müsemmen¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gel imdi 'aklı gavvâş it ayâ ilm ü² hûner-perver
'Arûz-ı bahre sen tâlib çıkargıl dürrile gevher
Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Buña derler hezec sâlim öñünde tut ayâ server

(85)

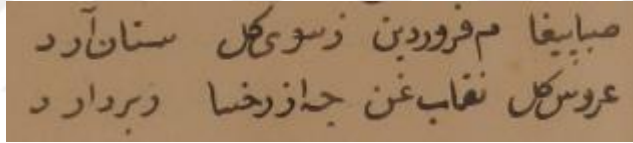
Mişâlühü bi'l- Fârisî



(s. 81)

(86)

El-takţî'



(87)

Baħr-i hezec-i maħzûf-ı müseddes

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Şaçuñ "ve'l-leyli"³ yüzüñ âyet-i Nûr⁴
Ruħuñ alnuñ nedür "nûrun 'alâ nûr"⁵

1 Türkçe örnek beyitler Yetiş 'de yoktur.

2 ilm ü: ilmi Sevgi s. 42.

3 ve'l-leyli: "Vel leyli izâ yagşâ." "Örteceği zaman geceye andolsun."Kur'ân, Leyl Sûresi, Âyet 1, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=92&ayet=1>, 05.05.2019.

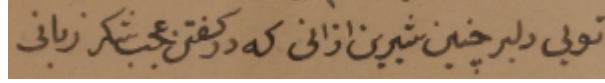
4 Şaçuñ ve'l-leyli yüzüñ âyet-i Nûr: Olur üstinde zülf 'ârız-ı kâfûr Sevgi s.42.

5 nûrün 'alâ nûr: "Allâhu nûrus semâvâtî vel ard(ardı), meselu nûrihî ke mişkâtîn fihâ misbâhun, el misbâhu fî zucâcetin, ez zucâcetu ke enneha kevkebun durriyyun, yûkadu min şeceratin mubâraketin zeytûnetin lâ şarkîyyetin ve lâ garbiyyetin, yekâdu zeytuhâ yudûu ve lev lem temseshu nâr(nârun), nûrun alâ nûr(nûrin), yehdillâhu li nûrihî men yeşâu, ve yadribullâhul emsâle lin nâsi, vallâhu bi kulli şey'in âlîm(alîmun)." "Allah ışıdır göklerin ve yeryüzünün. Işığının örneği, kandil konan bir yere benzer, orada bir kandil var, kandil, bir sırça içinde, sırça da parl parıl parlayan bir yıldız sanki; doğuda da olmayan, batıda da olmayan kutlu zeytin ağacından yakılmış; ateş dokunmadan da yağı, hemen ışık verecek; nûr üstüne nûr. Allah, doğru yolu

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
Hezec maḥzûf budur aña ey ḥûr

(88)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî



(89)

Baḥr-i hezec-i müseddes¹

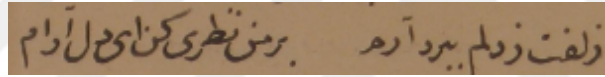
Meḥ'ûlü Mefâ'îlün Fe'ûlün

Gülsün dir-iseñ yüzüñ ferecden
'İlm okı ḥalâş bul ferecden²
Meḥ'ûl(ü) mefâ'îlün fe'ûlün
Gec baḥr-i müseddes-i hezecden

(s. 82)

(90)

Miṣâle bi'l-Fârisî



(91)

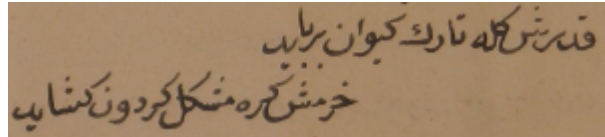
Baḥr-i hezec-i aḥreb-i mekfûf-ı müsemmen³

Meḥ'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Zü(l)fûñi gören dâire-i ḥüsnüñe aḳreb
Didi ki yine olmuş iki⁴ menzili aḳreb
Meḥ'ûl(ü) mefâ'îl(ü) mefâ'îl(ü) fe'ûlün
Mekfûf olıcaḳ böyle okunur hezec aḳreb

(92)

Miṣâle bi'l-Fârisî



gösterir nûruyla dilediğine ve Allah, örnekler getirir insanlara ve Allah, her şeyi bilir."Kur'ân, Nûr Sûresi, Âyet 35,
<http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?süre=24&ayet=35>, 05.05.2019.

1 - : -i makbûz Sevgi s. 42, Yetiş s. 294.

2 ferecden: harecden Sevgi s. 42.

3 -ı müsemmen: - Sevgi s. 43.

4 iki: ayuñ Sevgi s. 43.

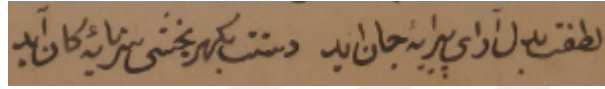
(93)

Baħr-i hezec-i aħreb-i müsemmen¹
Meḥ'ülü Mefâ'ilün Meḥ'ülü Mefâ'ilün

Gül-zâr-ı cinân lutf-ı hüsnünde müzeyyendür
Şîr ü 'asel (ü) kevser la'lünde mübeyyendür
Meḥ'ül(ü) mefâ'ilün meḥ'ül(ü) mefâ'ilün
Uş vezn-i hezec aħreb budur ki müsemmendür

(94)

Mişâle bi'l-Fârisî



(s. 83)

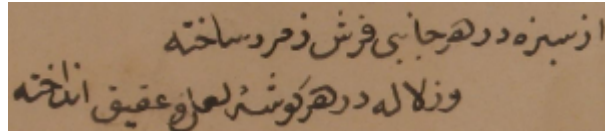
(95)

Baħr-i recez-i sâlim-i müsemmen
Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Nisbet idersem yüzüñi aya güne gelmez yakîn
İnanmaz iseñ elüñe âyîne alup bir bakın
Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Sâlim recez uş bu durur 'ilmü'l-yakîn 'ilmü'l-yakîn²

(96)

Mişâlühü bi'l-Fârisî



(97)

Fer'-i recez
Fa' Müfte'ilün Mefâ'ilün Fa'

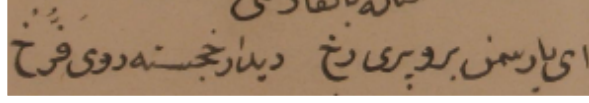
Dil-bende saña vü cân çâker
Vâlih yañaguña şems-i hâver
Fa' müfte'ilün mefâ'ilün fa'
Fer'-i recezi işit ey dilber

1 aħreb-i müsemmen: aħreb-i maksûr-ı mahbûn-ı müsemmen Sevgi s. 43, Yetiş s. 295.

2 'ilmü'l-yakîn: 'ayne'l-yakîn Sevgi s. 43.

(98)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî



(99)

Baḥr-i remel-i müsemmen¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âfitâb-ı tal'atun 'âlemleri² rûşen kılur

Nereye kim düşse sâyeñ serv ile gülşen kılur

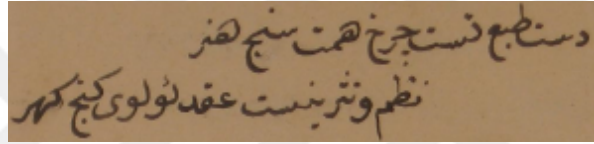
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

(s. 84)

Bu remel baḥri durur kim ṭab'uhnı rûşen muḥzin kılur

(100)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî



(101)

Baḥr-i remel-i maḥzûf-ı hezec³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Her ki ḥûb aḥlâkile mevşûf ola

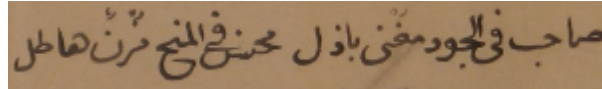
Devlet-i kevneyn aña ma'tûf ola

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Vezn budur çün remel maḥzûf ola

(102)

Miṣâlühü bi'l-'Arabî



1 - : -i maḥzûf. Sevgi s. 44, Yetiş s. 295.

2 Âfitâb-ı tal'atun 'âlemleri: Âfitâb-ı tal'atun 'âlemi Sevgi s. 44.

3 hezec: müseddes Sevgi s. 44, Yetiş s. 295.

(103)

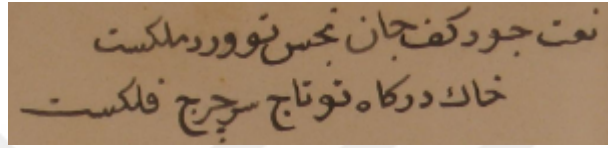
Baħr-i remel-i maħbûn-ı müseddes¹
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Gözünüñ ‘işvesüne her ki kılsa nazarı²
Şanemâ kopdı şanur fitne-i devr-i kameri
Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün³
Bu durur vezni remel kim ola maħbûb eşeri⁴

(104)

Mişâlühü bi'l-Fârisî

(s. 85)



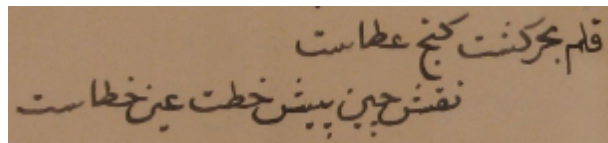
(105)

Baħr-i remel-i maħbûn⁵
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Ne senüñ ħüsnüñe var şerh ü beyân
Ne benüm derdüm var hadd ü payân
Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilât⁶
Remel-i maħbûn⁷-ı müseddesdür ey cân⁸

(106)

Mişâlühü bi'l-Fârisî



(107)

1 müseddes: müsemmen Sevgi s. 45, Yetiş s. 295.

2 gözünüñ: gözüñ, ki kılsa: kim ider ise Sevgi s. 45.

3 Bu mısra vezne uymamaktadır. Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün: Fe‘latün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün Sevgi s. 45.

4 maħbûb eşeri: maħbûn iy perî Sevgi s. 45.

5 - : -ı müseddes. Sevgi s. 45, Yetiş s. 295.

6 fe‘ilât: fe‘ilün Sevgi s. 45.

7 maħbûn: habn Sevgi s. 45.

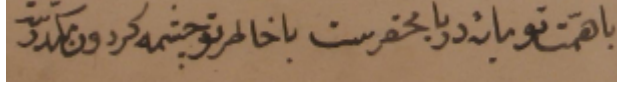
8 Bu mısra vezne uymamaktadır.

Baħr-i muzâri‘-i aħreb
Meḡ‘ülü Fâ‘ilâtün Meḡâ‘îlü Fâ‘ilât

Peyveste ƣorlu¹ dutar elde ƣaşıñ kemân
Yâ Rabb ne şûḡ (u) zâlim uşbu² bed-gümâñ
Meḡ‘ül(ü) fâ‘ilâtün meḡâ‘îl(ü) fâ‘ilât³
Eşit muzâri‘-i aħrebüñ üç vezni ‘ayân⁴

(108)

Mişâlühü bi'l-Fârisî



(s. 86)

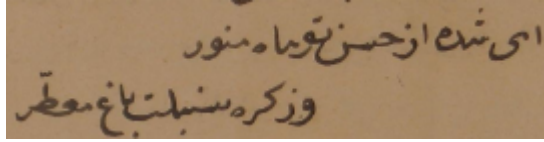
(109)

Baħr-i münserih-i maṭvî-i mekşûf
Müfte‘ilün Fâ‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

Lü'lü'-i terdür⁵ dişüñ lâle-i ģamrâ yüzüñ
‘Anber-i sârâ şaçuñ nergis-i şehlâ gözüñ
Müfte‘ilün fâ‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün
Münserih-i maṭvîdür bilgil ey meh-rû⁶ sözüñ

(110)

Mişâlühü bi'l-Fârisî



(111)

Baħr-i serî‘-i maṭvî
Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

Ey şanem-i dilber-i ģulk-ı ģasen
Dünyede ol ‘ömr-i bekâyile sen
Müfte‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün
Maṭvî serî‘ uşbu durur añla sen

1 ƣorlu: kürlar Sevgi s. 45.

2 ne:- , zâlim uşbu: zâlim olur uşbu Sevgi s. 45.

3 fâ‘ilât: fâ‘ilün Sevgi s. 45.

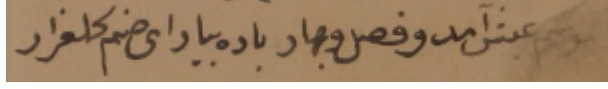
4 muzâri‘-i: muzâri‘, üç vezni: evzânını Sevgi s. 45.

5 terdür: ter Sevgi s. 46.

6 bilgil ey meh-rû: keşf-i mutarrâ Sevgi s. 46.

(112)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî



(113)

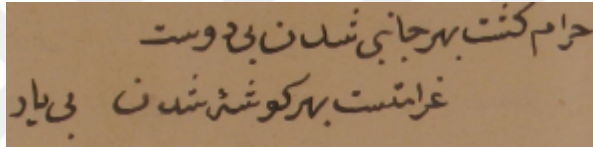
Baḥr-i müctes

Mefâ'ilün Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'ilât

(s. 87) Ḥayâl-i¹ ḥaṭṭuñ u ḥâlũñ kılalı dilde qarâr
Kara saçuñ gibi her dem günüm işde² qarâr
Mefâ'ilün fâ'ilâtün mefâ'ilün fâ'ilât³
Bu baḥr-i maḥbûnı bilgil itme⁴ qarâr

(114)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî



(115)

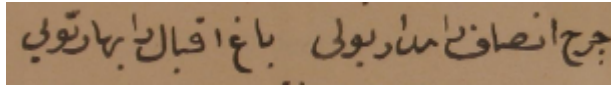
Baḥr-i ḥaff-i maḥbûn⁵

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Gül yañağunda⁶ oldı tâze bahâr
La'lũñ âb-ı ḥayâtı eyledi zâr
Fâ'ilâtün⁷ mefâ'ilün fe'ilün
Maṭvî durur⁸ ḥaff ey yâr-i nigâr

(116)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî



1 Ḥayâl-i: Hayâli Sevgi s. 47.

2 günüm işde: günümü uşda Sevgi s. 47.

3 fâ'ilâtün: fe'ilâtün ; fâ'ilât: fe'ilât Sevgi s. 47.

4 baḥr-i maḥbûnı bilgil itme: baḥr-i müctesi (bilene) kıla baht Sevgi s. 47.

5 maḥbûn: matvî Sevgi s. 47, Yetiş s. 296.

6 yañağunda: yanağundan Sevgi s. 47.

7 Fâ'ilâtün: Fe'ilâtün Sevgi s. 47.

8 Maṭvî durur: Matvîdür bu Sevgi s. 47.

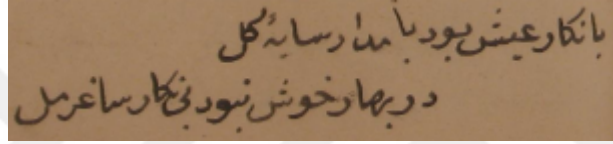
(117)

Baħr-i ħaff-i müntaħab¹
Fâ'ilâtü Müfte'ilün Fâ'ilâtü Müfte'ilün

Ey nigâr-ı ħadd-i semen-ber ey² ħabîb-i ğonce-dehen
Gül-'izâr (u) sim-beden (ü) serv-ķadd u sîb-zekân
Fâ'ilât(ü) müfte'ilün fâ'ilât(ü) müfte'ilün
Bu ħaff-i müntaħab-ı baħrüh iden³ saña fen

(118)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî



(s. 88)

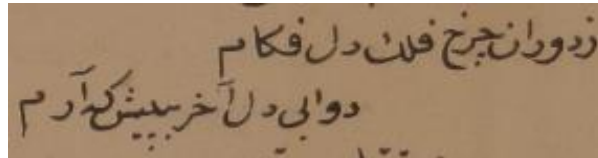
(119)

Baħr-i mütekârib-i sâlim
Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün

Nigâr-ı semen-ber⁴ şeker-leb perî-rûy
Yeñi⁵ 'anber-i ter şaçı ğâliye-bûy
Fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün
Teķârüb k'ola⁶ sâlim uş ey perî-rûy

(120)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî



1 müntaħab: müteħaffif Yetiş s. 297.

2 semen-ber ey: semen v'ey Sevgi s. 48.

3 müntaħab-ı baħriñ iden: münteħabuñ bahrin ideyin Sevgi s. 48.

4 semen-ber: semen-ruh Sevgi s. 48.

5 Yeñi: Beni Sevgi s. 48.

6 k'ola: ola Sevgi s. 48.

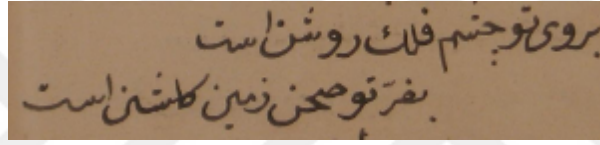
(121)

Baħr-i mütekârib-i maḳşûd¹
Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl

Dilâ ehl-i derd ol² belâya ḥamûl
Ne kim gelse dilberden eyle³ ḳabûl
Fe‘ûlün fe‘ûlün fe‘ûlün fe‘ûl
Teḳârüb sekiz rûknle buldı uşûl⁴

(122)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî



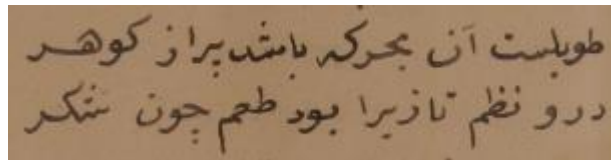
(123)

Baħr-i ṭavîl⁵
Fe‘ûlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün Mefâ‘îlün

(s. 89) Bu baħr-i ṭavîli sen işit ey boy(ı) uzun
Ki niçe laṭîf ü ḥûbdur müntehâ mevzûn
Fe‘ûlün mefâ‘îlün fe‘ûlün mefâ‘îlün
Hemîşe sa‘âdet yârûñ ü⁶ devletûñ efzûn

(124)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî



1 maḳşûd: maḥbûn Sevgi s. 48; maḳsûr Yetiş s. 297.

2 Dilâ ehl-i derd ol: Dil ehli gerek(dür) Sevgi s. 48.

3 gelse dilberden eyle: yârden gele ola Sevgi s. 48.

4 buldı uşûl: old'usûl Sevgi s. 48.

5 - : be-istilâh-ı Arab Sevgi s. 49, Yetiş s. 297.

6 sa‘âdet yârûñ ü: (ola) yârun sa‘id Sevgi s. 49.

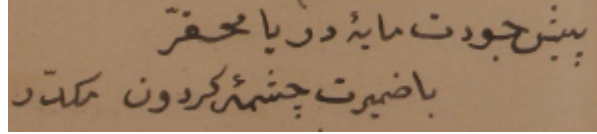
(125)

Baħr-i medîd-i müseddes
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün

Çün medîd ola müseddes vezn¹ budur
Çîn-i zülf(i) gibi yârũñ müşg-bûdur
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün
Hoş düzülmüş lü'lü' dişũñ gibi bu dürr

(126)

Mişâlühü bi'l-Fârisî



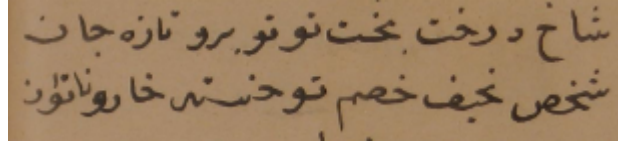
(127)

Fer'-i medîd-i müsemmen²
Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün

(s. 90) Fitnesün câzû gözüñ 'âlem tutar ser-te-ser³
Zülfüñile kimse hiç çıkışamaz⁴ ser-be-ser
Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
Nazmile her sözüñi kıl baħr-i medîd-ber dürrer⁵

(128)

Mişâlühü bi'l-Fârisî



(129)

Baħr-i basîť
Müstef'ilün Fâ'ilün Müstef'ilün Fâ'ilün

'Aşķũñ durur cânımı derde giriftâr iden
Hecrüñdür⁶ hâlümi irt e gice zâr iden
Müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün
Baħr-i basîť ol durur söz ey⁷ şeh-vâr iden

1 vezni: vezni Sevgi s. 49.

2 Fer'-i: Baħr-i Sevgi s. 49.

3 Fitnesün câzû gözüñ 'âlem tutar: Fitnesi cazu gözüñüñ 'âlemi tuttu Sevgi s. 49.

4 kimse hiç çıkışamaz: kimesne hiç çıkışamadı Sevgi s. 49.

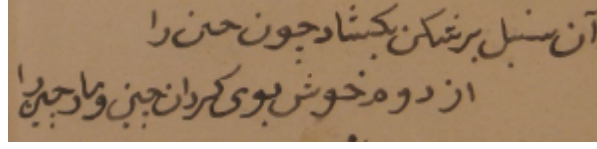
5 medîd-ber dürrer: medîdle pür-dürrer Sevgi s. 49. Bendin vezin bulunan mısrası hariç diğer mısralar vezne uymamaktadır.

6 Hecrüñdür: Hecrüñdürür Sevgi s. 50.

7 ol durur söz ey: oldı sözüñ dürr ü Sevgi s. 50.

(130)

Misâlühü bi'l-Fârisî



(131)

Bahr¹-i basîṭ-i maḥbûn

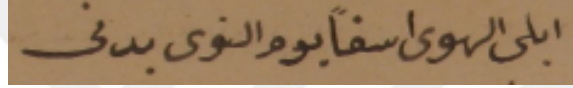
Müstef'îlün Fe'îlün Müstef'îlün Fe'îlün (Fa'lün)

Bahr²-i basîṭ dirûm aña vü diñle beni

‘İlmile muḥterem it cehd eyle cân u teni

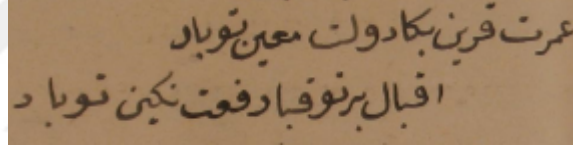
Müstef'îlün fe'îlün müstef'îlün fe'îlün

(s. 91)



(132)

Misâlühü bi'l-Fârisî



(133)

Fer'-i basîṭ

Müstef'îlün Fe'ûlün Müstef'îlün Fe'ûlün

Fer'-i basîṭ bilseñ saña irmez melâme³

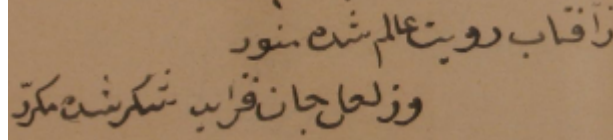
Vaḥdet etegini dîn ister selâme⁴

Müstef'îlün fe'ûlün müstef'îlün fe'ûlün

Men cerebû'l-mücerreb ḥallet bihi'n-nedâmet⁵

(134)

Misâlühü bi'l-Fârisî



1 Bahr: Fer' Sevgi s. 50, Yetiş s. 297.

2 Bahr : Fer' Sevgi s. 50.

3 basîṭ: basîti, melâme: melâmet Sevgi s. 50.

4 etegini dîn ister selâme: etegin tut ister iseñ selâmet Sevgi s. 50.

5 Men cerebû'l mücerreb ḥallet bihi'n-nedâmet : (Vaḥdete irmeyenler bilmez nedür hakikat) Sevgi s. 50.

(135)

Baħr-i kâmil

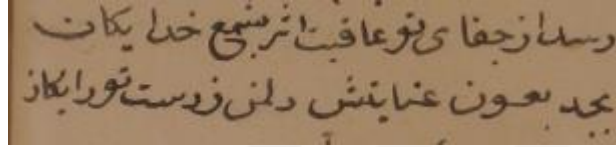
Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün

Nazar itdigümce cemâlüne gözümüñ ziyâsı mezîd olur
Lebüh(ün) beyânun iderisem dil ü cân şafâsı mezîd olur
Mütefâ'ilün müteâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün
Buña¹ baħr-i kâmil okuriseñ söziñüñ bahâsı mezîd olur

(s. 92)

(136)

Misâlühü bi'l-Fârisî



(137)

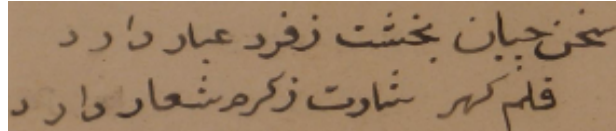
Baħr-i kâmil-i muḳaṭṭaf

Mütefâ'ilün Fe'ûlün Mütefâ'ilün Fe'ûlün

Şeker(i) hacîl kıldı² sözüñüñ nebât (u) ḳandi
Ereli şaçıñ nesîmi bu 'anberi misk unutdı³
Mütefâ'ilün fe'ûlün mütefâ'ilün fe'ûlün
Buña kâmil-i muḳaṭṭaf didiler ey cân efendi⁴

(138)

Misâlühü bi'l-Fârisî



(139)

Baħr-i vâfir

Mefâ'iletün Mefâ'iletün Mefâ'iletün

Şehâ dilesüh ki sen bilesün bu vâfiri hoş
O bir dil ü cân 'aql u⁵ fehmüñe bile hoş
Mefâ'iletün mefâ'iletün mefâ'iletün
Buña 'Arabî baħr düşer ḳalan bu gûş⁶

1 Buña: Bu ki Sevgi s. 51.

2 hacîl kıldı: hacel kılalı Sevgi s. 51.

3 bu 'anberi misk unutdı: bûy-ı müşk-i Çin utandı Sevgi s. 51.

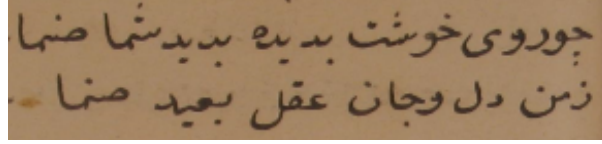
4 kâmil-i muḳaṭṭaf didiler ey cân efendi: (vezn-i bahr-i) kâmil-i mukattaf-ârâ dendi Sevgi s. 51.

5 O bir dil ü cân 'aql u: Uyar dil ü cân u 'akluñı Sevgi s. 51.

6 baħr: buhûr, ḳalan bu gûş: kalan(ları) boş Sevgi s. 51.

(s. 93)

(140)
Mişâlühü bi'l-Fârisî

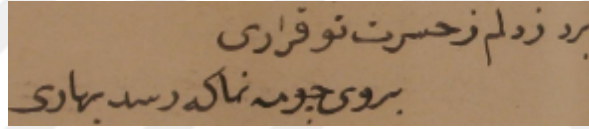


(141)
Baḥr-i muḳteḍab

Mefâ'iletün Mefâ'iletün Fe'ûlün

Bu muḳteḍabuñ buḥûrun¹ añla ey cân
Ki Tâzî dile dürüst gelür bu mîzân
Mefâ'iletün mefâ'iletün fe'ûlün
Ne Fârisî vü ne Türkî gelür bu evzân

(142)
Mişâlühü bi'l-Fârisî

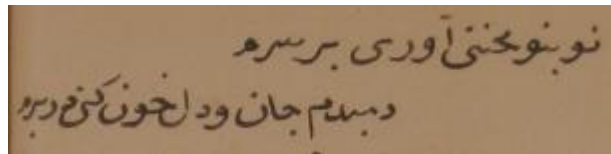


(143)
Baḥr-i mütedârik-i rekzü'l-ḥayl²
Fâ'ilün Fâ'ilün Fâ'ilün Fâ'ilün

Her kimüñ rehberi ola 'aql u edeb
Aña hem-râh u hem-dem³ ola faẓl-ı Rabb
Fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün
Rekz-i ḥayli budur bilmege üç sebeb⁴

(144)
Mişâlühü bi'l-Fârisî

(s. 94)



1 buḥûrun: buḥûrını Sevgi s. 52.

2 rekz: rekd, - : nîz be-güyend Sevgi s. 52, rekzü'l-ḥayl: rekzü'l-ḥayâl nîz-güyend Yetiş s. 297.

3 hem-dem: huddâm Sevgi s. 52.

4 Rekz-i ḥayli : Rekd-i hayl uş , üç: ol Sevgi S. 52.

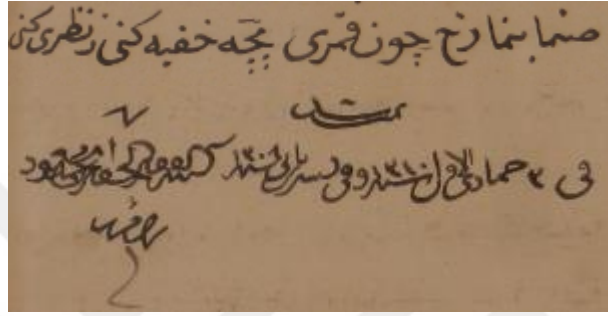
(145)

Baħr-i mütedârik-i maħbûn¹
Fe‘ilün Fe‘ilün Fe‘ilün Fe‘ilün

Mütedârik ki ola çînün revân²
Şanemâ ideyüm saña añı beyân
Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün
Buña rekz daħi³ dinür añla ‘ayân

(146)

Misâlühü bi'l-Fârisî



(s. 95)

(147)

Mu‘ammâ

Ol nedür ki girdi çıkdı girecek
Girdi çıkdı ammâ girmeyecek
Girmedî lâkin girecek
Ne girdi gayrı ne girecek

(148)

Mu‘ammâ

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

Didüm ismüñ nedür tebessüm idüp
Didi bir nokta ile zâhir olur

(149)⁴

Mu‘ammâ

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

Gülün ortasuna şu gelse ey cân
Olur bir ism-i hûb andan nümâyan¹

1 - : ve rekz nîz-günend Yetiş s. 297.

2 ki: eger, çînün: habn-ı Sevgi s. 52.

3 rekz daħi: rekd-i hayıl Sevgi

4 Nevin Çakıroğlu, *Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbî 1542’de Kayıtlı Muammâ-Lugaz Mecmû’ası (İnceleme-Metin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, s. 43.

(150)

Mu‘ammâ

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

Bileyüm dirseñ ism-i nâzenîni

Çıkar hamsun içinden erba‘îni

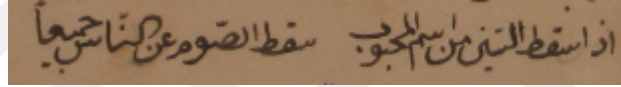
(151)

Mu‘ammâ

- 1 Ol nedür kim ikidür insânda
Üçden artık olmadı hayvânda
- 2 Sende var bende var âdemde yok
Cümlede var disem ‘âlemde yok
- 3 Serserî gezdüm Mısrda görmedüm bir dânesüni
Şâma vardum gözüm üstünde turur üç dânesi

(152)

Mu‘ammâ



(153)

Mu‘ammâ

(s. 96)

Kes mu‘îdüñ başunı hem müderris ayağun
Ko ayağun baş yerine tâ bile adını

(154)

Mu‘ammâ

Ol nedir ki hâ dökerler başunı
Döke döke bitürürler işüni
Altıdur gözi anuñ eksük degül
Duymasun deyü dıkarlar gûşunı

(155)

‘Ârifâ mua‘ammâ

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

‘Ârifâ tokuz atadan bir oğul toğmuş nedür
İsmi zâhir cismi gâ‘ib ‘âleme gelmiş nedür

1 ism-i hûb andan nümâyan: dil-ber ismi anda pinhân Çakıroğlu s. 43.

(156)
Mu‘ammâ

Dudağıñ başı şokşañ şarâba
Olur ma‘mûr anuñ ile çok Һarâbe

(157)
Mu‘ammâ

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Һarf-i cerr‘in kelimesi ğayrısı lâzım degül
Ger koyarsañ târ üzre âһirinde yâ degül

(158)
Mu‘ammâ

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

‘Aceb seyl gelse ger re’si bahâna
Maһbûbuñ adını çıkar ‘ıyâna

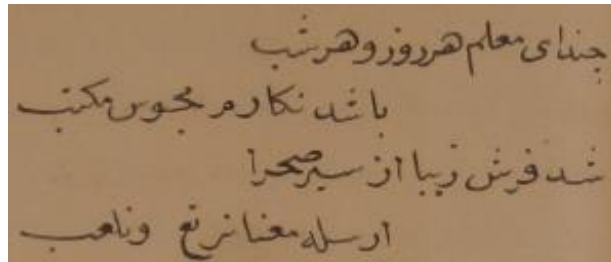
(159)
Mu‘ammâ

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Ol nedür ki iki gözli bir kişı
Gözinüñ birini Һapatur işi
İş bitünce göresin birden toğar
Ba‘zı toğmaz ba‘zı da her-ğâh Һutar

(s. 97)

(160)



(161)

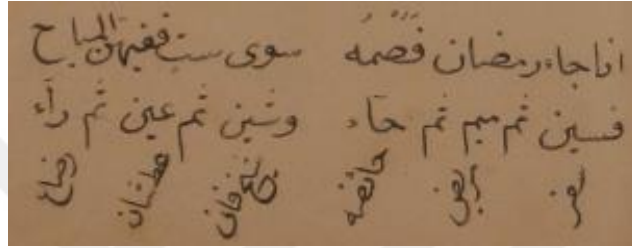
‘Amelüm yok ğarîķ-i ‘işıânım
Müstahak-ı nişâb-ı ğufrânım

(162)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

- 1 Vaţanunda ne  adar olsa ki i a'l adan
 urdu unca da i a  ar olur edn adan
- 2  a'r-ı dery ada iken d  r bulamaz kıymet ni
Ba   zere get  r rl   ıkıca  dery adan

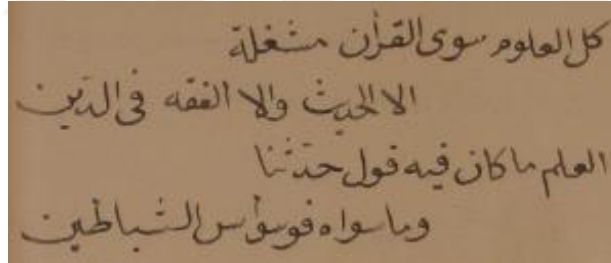
(163)



(s. 98)

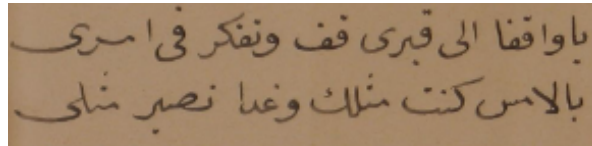
(164)

L -edr  k  le

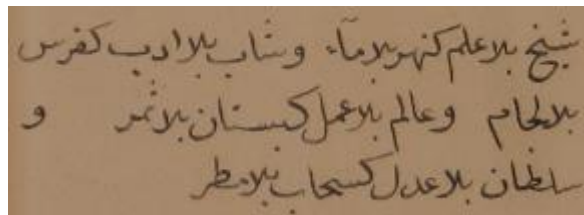


(165)

M fred



(166)



(167)
Kıṭ'a

الاولم يكن في العلم لم وفي الحبان كم لانتم
وفي الاخبار عن كنت تروى ترى في كل سوق الف عالم

(168)

الفرق بين البصيرة والبصر البصيرة رؤية القلب والبصر
رؤية

(s. 99)

(169)

رؤية العينين ابوالسعود
الموسيف للفتى لا خوفه فيما الخ
ان كان عنه خاليا قد خاف ممن لا فتى

(170)

ابو جهم كه احمد لا يضروست جرونون احمد را نرسد
من علي يم كه على حرف جرات نيت ممكن على جرنكند

(171)

محمد مصطفى سلطان بن است رسول الله بن جليل است

(172)¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey Fuzûlî dâ'imâ gerdûn muḥâlifdür baña²
Gûyiyâ³ erbâb-ı isti'dâdî devrân istemez

1 FD s. 42, FD s. 153, FDŞ s. 304.

2 dâ'imâ gerdûn: muttaşıl devrân; baña: saña FD s. 42, FD s. 153, FDŞ s. 304.

3 Gûyiyâ: Ğâlibâ FD s. 42, FD s. 153, FDŞ s. 304.

(173)

Müfred

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Ġam degüldür gide dünyâ kıala dîn
Ġam oldur ki kıala dünyâ gide dîn

(174)

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Âb-ı rûy-ı Ĥabîb içün yâ Rabb
Odlare yakma ben giriftârı

(s. 100)

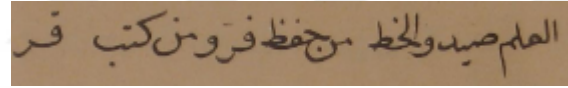
(175)

Müfred

Fe'ilâtün (Fâilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şubḥ-ı şâdık gibi ey ġâfil ağardı şaķaluñ
Ĥaberuñ yok seni penbe-ile boġazlar eceluñ

Nesr

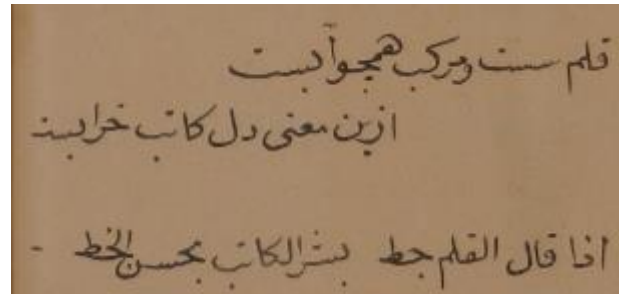


(176)

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Tâlibü'l-ilme irünce meleke
Virmez anuñ lezzetüni feleke

(177)



(178)¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gülsitân-ı dehre geldük reng yok bû kalmamuş
Çeşme-sâr-ı merhametde bir içim şu kalmamuş

(179)²

Müfred

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ümîd itdüklerin ey dil uyarsa rây-ı takdîre
Zuhûr eyler saña elbet ne hâcet rây u tedbîre

(s. 101)

(180)³

Beyt

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün

Tîz olma te'emmül kıl her hâle taḥammül kıl
Tedbîr bozar takdîr Allâh'a tevekkül kıl⁴

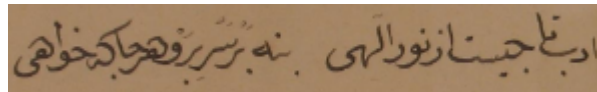
(181)

Müfred

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ehl-i dünyâ bir 'acâyib ṭab'a girmüş bu zamân
Müside ta'zîm iderler cümle mü'min ḥâşş ü 'âm

(182)



1 Ali Fuat Bilkan, *Nabî'nin Tükçe Divanı (Karşılaştırmalı Metin)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993, s. 642.

2 Gürol Pehlivan, "Ahmed Vehbî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=526>, 12.05.2018.

3 Şeyhü'l-islâm Kemâlpâşazâde, "Divan-ı Kemal Paşazâde", TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307884.pdf, s. 177, <http://212.174.157.46:8080/xmlui/handle/11543/1004>, 14.01.2018.

4 Tedbîr bozar takdîr Allâh'a tevekkül kıl: Allâh'a tevekkül kıl tedbîri bozar takdîr ŞKE s. 177.

(183)¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 'Âlem-i rü'yâdur ey gâfil hakîkatde cihân
Lîk bu rü'yâyı bir ta'bîr ider nâ-yâbdur
- 2 Gerçe her eşyâ² mu'abbirdür lisân-ı hâl ile
H'âb-ı gaflet bize bir ta'bîr olunmaz³ h'âbdur

(184)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Derîn dünyâ kişi bî-gam nebâşed
Eger bâşed benî âdem nebâşed

(s. 102)

(185)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Felek 'indünde nâ-puhte kemâl ehlünden a'lâdur
Anuñçün rûy-ı hâke meyve-i hâm olmaz üftâde

(186)

Müfred

الدين مبنى على القول لا على مناسبات العقول

(187)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Egerçi sûhte-i ümm-i sûz-i cân nemîdânem
Garîb-i murğ-ı hamûşum figân nemîdânem
Nemîdânem nemîdânem nemîdânem nemîdânem
Yitürdüm Türkce mi bilmem şorarlarsa nemîdânem

(188)

اكل العسل قبل العصفاء في شهر رمضان

1 Kaplan Üstüner, "Bir Divan Müsveddesi: Silahşor İbrahim Yâver'in Şiirleri", *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 37, Nisan 2015, s. 278-311. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt8/sayi37_pdf/1dil_edebiyat/ustuner_kaplan.pdf, 14.01.2018.

2 her eşyâ: eşyâ heb K. Üstüner s. 28.

3 bize bir ta'bîr olunmaz: vaşf olunmaz bir 'acâyib K. Üstüner s. 28.

(189)¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hak kûlundan intikâmı yine 'abd ile alur²
Bilmeyen 'ilm-i ledüni anı 'abd itdi şanur³

Laîfe

Cümle harf-i gurbetün rağbetde mevcûd olduğı dâlldür ki ehl-i gurbet cümlesi şâdidedür.

(s. 103)

(190)

Müfred

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kimseye bâkî degüldür mülk-i dünyâ sîm ü zer
Bir harâb olmuş gönül ta'mîrin itmekdür hüner

(191)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bu bâgun bâğ-bânı lâleden çok murğ uçurmuşdur
Bizim gibi niçe dîvâne kondurmuş göçürmüşdür

(192)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hân-kâh-ı cây-ı talebdür bekleyen irşâd olur
Tıfl-ı ebced-h'ân iken bir gün hemân üstâd olur

(193)

Beyt

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bilinmez mâcerâdur dem-be-dem gülzâr-ı 'âlemde
Yine çâk-i girîbân eyleyüp feryâd ider bülbül

1 İmâm-ı Rabbânî Ahmed-i Fârûkî Serhendi. *Mektûbât Tercemesi*. Çev: Hüseyin Hilmi I. 23. Baskı, Hakikat Kitâbevi Yayınları, İstanbul. s. 96. www.hakikatkitavevi.net/public/book.download.php?type=PDF&bookCode=002, 18.01.2018.

2 kûlundan intikâmı yine 'abd : teâlâ, intikâmını yine kul Ahmed-i Fârûkî Serhendi s. 96.

3 ledüni anı 'abd itdi: ledünnî anı kul yapıdı Ahmed-i Fârûkî Serhendi s. 96.

(194)¹

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

Güle gûş itdiremez yok yere bûlbûl inler
Varak-ı mihr ü vefâyı kim okur kim diñler

(195)

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

(s. 104) Mümkün mi ferâmûş ideyim ben seni ey cân
Uşşa fikrünü zıkr iderüm yevm-i kıyâmet

(196)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Gevherüñ kadrini şarrâf bilür
Yohsa cehl ehli kırı lâfı bilür

(197)

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Kişi kendi rızâsıyla çıkup terk-i diyâr itmez
Sebebsüz gurbetüñ qahrın özine ihtibâr itmez

(198)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Ey birâder zâhir oldu gün gibi mâhiyyetüñ
Hiç birine beñzemezsün yetmiş iki milletüñ

(s. 105) Yaramazlarla yâr olma eyülerden iyilik öğren

Hazret-i İmâm ‘Alî Keremullâhi
Vechehu Rađıyallâhu ‘anhu

Rütbetü'l-‘ilm a‘le'r-rüteb.

1. İ. Hilmi Soykut, "Karamanlı Kâmi" Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asra Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefeyle Dolu Unutulmaz Mısralar, Sönmez Neşriyat A.Ş. Yayınları, İstanbul 1968, s. 203.

Kemâl Beg

Âdemüñ hayvâniyyeti yemekle insâniyyeti okumakla kâ'imdür.

(199)

Mu'allim Nâci

‘İlmüñ ‘ulüvv-i kadrini ber-vech-i bihterîn
İşbât ider şehâdet-i *hel-yestevi'l-lezîn*¹

Ekrem Beg

İnsânüñ müddet-i ‘ömri içinde yâd u tesellîye lâıyık bir mevsim-i sa‘âdet var
ise o da mücerred tahşîl-i ma‘rifetle geçen zamândur.

Sâmî Beg

Bir cem‘iyyetüñ refâh u sa‘âdetüni ta‘yîn içün her ne lâzım ise hepsi
ma‘ârifden tevellüd ider. Nev‘-i beşer içün ma‘ârifden başka selâmet yolu yokdur.

Ahmed Midhat

Cehâlet koca bir milleti esâret altına alır.

Mu'allim Nâci

Terbiye-i fikr insân içün en mühim vazîfedür. Terbiye-i fikrûñ gâyeti ise
istikâmetdür.

(s. 106)

Sâmî Beg

Hayât-ı insâniyye ma‘ârifledür

Kemâl Beg

Dünyâda şeref-i insâniyyet feyz-i ma‘rifetden ‘ibâretdür.

Sâmî Beg

Ma‘ârif insânüñ fikrini uyandırıp ‘aqlunı parlatdırur zekâvetünü artırur.

1 helyestevi'l-lezîn: "Em men huve kânitun ânâel leyli sâciden ve kâimen yahzerul âhırate ve yercü rahmete rabbihî, kul hel yestevillezîne ya 'lemûne vellezîne lâ ya 'lemûn(ya 'lemûne), innemâ yetezekkeru ulûl elbâb(elbâbi)." "Hiç o, âhiretten sakınarak ve Rabbinin rahmetini umarak geceleri secde eden, kıyamda bulunan ve böylece itâat ve ibâdet eden kişiye benzer mi? De ki: Eşit olur mu bilenlerle bilmeyenler? Bunu ancak aklı başında olanlar düşünür, bundan ancak onlar öğüt alır."Kur'an, Zümer Sûresi, Âyet 9, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=39&ayet=9>, 05.05.2019.

Monteskiyo¹

Muṭâla‘a ṭab‘a gelen kelâl ü melâlûñ eñ mü'essir bir devâsıdur. Hic bir kedere müşâdif olmadum ki bir sâ‘atlük muṭâla‘a anı izâle itmüş olmasun.

(s. 107)

(200)

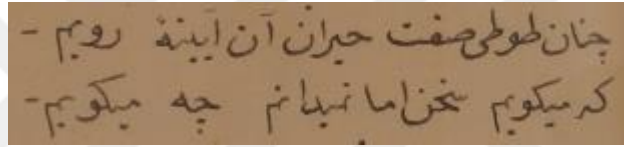
El-cenâb-ı Şeyh ‘Elvân Çelebi Raḥmetu'llâh Te‘âlâ
Veled-i ‘Âşık Paşa merḥûm

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Evliyânûñ kullarınûñ en kemi ‘Elvân durur
Kem-terîdür kem-terîdür kem-terîñûñ kem-teri

(201)

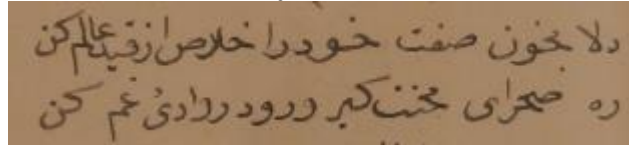
Beyt-i müfred-i Mevlânâ Ḥaydar Herevî



چنان طوطی صفت حیران آن آینه رویم -
که میگویم سخن ما نسیانم چه میگویم -

(202)

Bu daḥi



دلا بخون صفت خود را خلاص ز قید عالم کن
ره صغری مخنث کبر و رود در دای غم کن

(203)

Beyt-i Ḥâmî²

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

Var ise şübheñ eger ur mihekk tecrübeye
İşte levh işte qalem işte kütüb işte fuhûl

1 Montesquieu.

2 Ḥâmî-i Âmidî, *Dîvân* yz., Toronto Üniversitesi Kütüphanesi. PL 248 H26A17 1885, s. 51.

(204)

Râgıb Paşa¹

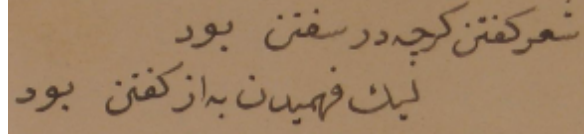
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Olmadukça tâ-nüvişte fihris-i takdîrde
Maṭlab u maḳşad bulunmaz nüṣḥa-ı tedbîrde²

(s. 108)

(205)

Mevlânâ ‘Örfî-i Şîrâzî



(206)

Sultân Süleymân

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Ḳadd-i yâre kimüsi ‘ar‘ar didi kimi elif
Cümleñ maḳşûdı bir ammâ rivâyet muḥtelif

(207)

Râgıb Paşa³

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

Nâdir bulunur tıynet-i kâmilde ḳuşûr
Kem-mâyeden eyler ne kim eylerse zuhûr

‘Osmâncıkda Koyunbaba Hâzretlerinin Der-gâh-ı Şerîfi dîvârunda muḥarrer
ü meşûr olduğı naḳl ü rivâyet idilmüşdür.

(208)

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

(Fâ‘ilâtün)

(Fa‘lün)

- 1 Kimi şeb-tâ-be-seḥer yâr ile gülşende yatur
Kimi derd ü elem-i hecrile külḥanda yatur

1 Hüseyin Yorulmaz, *Koca Râgıb Paşa Dîvânı (Araştırma ve Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989, s. 149.

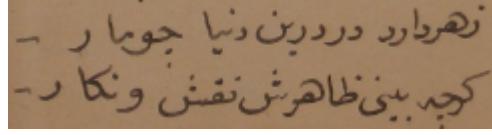
Ömer Demirbağ, *Koca Râgıb Paşa ve Dîvân-ı Râgıb*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 1999, s. 341.

2 Maṭlab u: Maṭlab-ı Yorulmaz s. 149, Demirbağ s. 341.

3 Yorulmaz s.165 , Demirbağ s. 383.

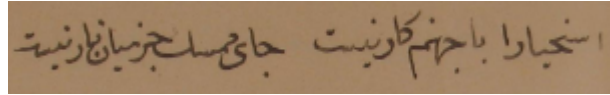
- 2 Genc-i miḥnetde rakîbâ beni râḥat şanma
Yâr eger sende yatarsa elemi bende yatur

(209)



(s. 109)

(210)



Nilüfer Gâzetesünden

(211)¹

El-cenâb-ı Receb Vahyî irşâd-ı şâ'irâne muḥammes²
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
(Fa'lün)

I

Yeter yeter bu ma'âşî nedür bu fışk u fesâd
Degül degüldür efendi bu yol tarîk-i sedâd
Amân amân bu ne ğaflet nedür bu cehl ü 'inâd
Yazık yazık bu mıdur muḳtezâ-yı 'aql u nihâd
Düşün düşün biraz encâmı ey kühen-mu'tâd

II

Teh(î) midür bu nevâhî bu men'-i fuḫşıyyât
'Abeş midür bu evâmir bu şavm u hacc u şalât
Degül mi zâtuña 'â'id şu itdigün tâ'ât
Virür mi fâ'ide insâna ma'siyet heyhât
Selâmet ister iseñ nâdim-âne kıl feryâd

III

Hudâya karşı tevekkül güzel fazîletdür
Görüp de Hakkı perestiş ne hûş 'ibâdetdür
Vişâl-i Hâzret-i Mevlâ büyük sa'âdetdür
Cemâl-i yârî temâşa şafâ-yı cennetdür
Cinân ansız Efendüm baña ḥarâb-âbâd

(s. 110)

1 Muhammes-i Vahyî.

2 Receb Vahyî, Nilüfer Dergisi yz. (1 Şevval 1304), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Süreli Yayınlar Koleksiyonu: NS1627, s.1.

IV

Rızâ-yı hâliki taḥşîl eḥaṣṣ-ı âmâlüm
Fedâ bu yolda vücûdum ḥayâtum iḳbâlüm
Vişâle irmez isem âh ‘aceb nolur ḥâlüm
Hebâ tebâh olur eyvâh cümle ef’âlüm
İderse luṭfunı benden dirîğ urup ‘ibâd

V

Ne kaldı dilde taḥammül ne bende tâb u tûvân
Fîrâkuñ eyledi te’sîr câna ey cânân
Ne ḥüzn-i sîne tükendi ne ğam-ı derd-i nihân
Vişâlûñ eylerüm ümmîd sevdüğim her ân
Yetiş yetiş ki fevâ'id ḥazînem olsun şâd

(212)

Şâ‘ire Hânım Efendinündür¹

Gazel

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- (s. 111)
- 1 Cihânda ferd-i vâḥid yok kederden ğamdan âzâde
Ne ḥikmetdür ki ḥalkuñ her biri bir başka sevdâda
 - 2 Kimisi âteş-i ‘aşk ile sûzân eylemiş göñlün
Kimisi cem‘-i mâla uğraşır bir ḥâm ḥülyâda²
 - 3 Naşîbi kimsenüñ mümkün degüldür âḥere kısmet
Nice taḳsîm olunmuşsa gelür *naḥnü ḳassemnâda*³
 - 4 Nedür ḥayṣiyyeti⁴ böyle muvaḳḳit bir vücûduñ âh
Beşer kendüsünü bâḳî mi zann eyler bu dünyâda
 - 5 Ğamile olma maḥzûn zevküne aldanma fânîdür
Ki naḳd-i ‘ömri⁵ ḳahr u zevk ile virme şaḳın bâda

1 ND (1 Şevval 1304), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Süreli Yayınlar Koleksiyonu: NS1627, s.1.

Bu gazel Tımuçin Aykanat'ın "Bir Mecmû'a Ekseninde Bazı Tesbît ve Değerlendirmeler" adlı makalesinde "Ser-Hâtem Süleymân Şevket 1284 (1867)" başlığıyla verilmiştir.

2 -: bir, ḥülyâda: dünyâda Aykanat s. 176.

3 *naḥnü ḳassemnâ*: "Eḥum yaksimûne rahmete rabbike, naḥnu ḳasemnâ beynehum maîşetehum fîl ḥayâtid dünyâ ve rafa'nâ ba'daḥum fevka ba'dın deracâtın li yetteḥze ba'duhum ba'dan suḥriyyâ(suḥriyyen), ve rahmetu rabbike ḥayrun mimma yecmaûn(yecmaûne)." " Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır." Kur'an, Zuhuf Sûresi, Âyet 32, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=43&ayet=32>, 05.05.2019.

4 ḥayṣiyyeti: ḥaṣyeti Aykanat s. 176.

5 naḳd-i 'ömri: Hâḳ da'vâ Aykanat s. 177.

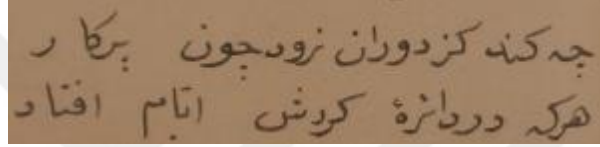
- 6 Göñül her demde bir miñnet¹ ile me'lûfdur hâlâ
Huṭûr itmez meserret (Şâ'ire)² vicdân-ı nâ-şâda

(213)³

Sünbül-zâde Vehbî

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Sirket-i şî'r idene kaṭ'-i zebân lâzumdur
Böyledür şer'-i belâgatde fetâvâ-yı sūhan
(214)
Lâ



(s. 112)

(215)⁴

Gayret-i müstaḥsenede bulunan şâ'iremüzüñ yine ḥakîm-âne bir eṣer-i dil-
pezîri: Gâzel

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

- 1 Kâbiliyyet kula iḥsân-ı Hudâdur ey dil
Ne sa'âdet ola bir kimse bu luṭfa nâ'il
- 2 Âdemiyyet gibi 'âlemde meziyyet olamaz
.....
- 3 Eyleme 'atf-ı nâzar kâlibuna her şahşuñ
Bir taqım yapma dirâyetlere olma mâ'il
- 4 Kişiniñ mu'lin-i ehliyyetidür güftârı
Olur olmaz sūhanı ağzına almaz 'âqil
- 5 Bulunur câresi her müşkilüñ 'âlemde faḫaṭ
Tab'-ı nâ-puḥtenüñ ıslâhı degüldür kâbil

1 miñnet: şıfât Aykanat s. 177.

2 Mecmuada mahlas kısmı boş bırakılmıştır. Başlıktan hareketle tarafımızca doldurulmuştur.

3 Yenikale s.281.

4 ND S. 17.

- : Tefevvuk-yâb-ı 'irfân olmak gibi bir ND S. 17, s. 1, http://katalog.ibt.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627_00017_1304H01_20-0674.pdf , 30.01.2018.

- 6 Kimsede kalmadı âşâr-ı şadâkat şimdi
Evvelî¹ bûy-i vefâ tab‘-ı beşerden zâ’il

(216)²

Hıfzî imzâsuyla vârid olan gâzel

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Kûh-ı Kâf olmuş vücûdum rûh aña ‘Ankâ gibi
Cevher-i cânı bilür bir ferd yok Mevlâ gibi
(s. 113)
- 2 Cümle hestîden geçüp kaldum mücerred şöyle kim
Âsumâne çekseler şâyesteyüm ‘Îsâ gibi
- 3 Kaldururdu nâm-ı Mecnûnı benüm mecnûnluğum
Âh kim bir yâr olsaydı baña Leylâ gibi
- 4 Tûr-ı cismümde tecellî-i şıfât eyler Hudâ
Lîk zâtuñ görmeden mest olmuşum Mûsâ gibi
- 5 Hıfziyâ âyine-i ‘âlem-nümâdur ‘avn-i Hak
Turma hüküm it ‘âleme İskender ü Dâr gibi

(217)³

Beyt

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

Hâmem tutuşur derdimi tahrîr ider olsam
Zihnüm tolaşur hâlümü takrîr ider olsam

(218)

Kıt‘a

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

Zindân görünür çeşmüme cennet daği olsa
Ta‘rîf idemem hâşılı bir derd-i dilüm vâr
Me’yûs-ı hayât oldum uşandum bu cihândan
Şimden girü zann eyleme dilde emelüm var

1 Evvelî : Olalı ND S. 17, s. 1.

2 ND s. 17.

olan - : olan ikinci ND S. 17, s. 1.

3 ND S. 18, s. 1. http://katalog.ibt.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627_00018_1304H15_200675.pdf, 30.01.2018.

(s. 114)

(219)¹

Süleymân Şevket Efendinün gazelidür

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Her mübtelâ-yı 'aşka cihânda devâ mı var
Dehrüñ cefâ vü kahrına hîc intihâ mı var
- 2 Öldüm diseñde merhameti var mı kimsenüñ
Ey dil bu gurbet ilde saña âşinâ mı var
- 3 Oldum esîr-i 'aşk sezâ-vâr²-ı derd iken
Şevket bu dâm-ı gamdan ümîd-i rehâ mı var³

Erkân-ı Harbiyye kâ'im-makâmılarından şâ'ir-i mâhir Manastırlı Rıf'at Beg Efendi tarafından yazılan Terceme-yi Belîganuñ şûretidür:

(220)⁴

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Halvet-i şâhen-şeh-i 'aşkda bizüz halvet-nişîn
Halkdan vâresteyüz çün ü çerâyı bilmeyüz⁵
- 2 Nakş-ı reng- â-reng dârından bizüz vâreste-dil
Resm-i şûret-kârî-i Çîn ü Haţâ'yı bilmeyüz
- 3 Nezdümüzde heb berâberdür bizüm 'âlî denî
Peyker-i hûrşîdden nûr-ı sühâyı bilmeyüz

(s. 115)

- 4 Bizlerüz bûy-ı ciger-sûz ile perverde meşâmm
Cân bahş itmez bize bâd-ı şabâyı bilmeyüz
- 5 'Akla yokdur meylümüz dil-beste-i 'aşkuz ki biz
Faqr ile perverdeyüz zevk-i gınâyı bilmeyüz
- 6 Zahımdan biz korkmayuz merhem taharrî itmeyüz
Derdden yok nâlemüz hîc bir devâyı bilmeyüz

1 ND S. 16, s. 4.

Süleymân Şevket Efendinün gazelidür: Nev-hevesân-ı edebden İslimyeî Süleymân Şevket Efendintündür ND S. 16, s. 4.

2 sezâ-vâr: ser-azâd ND S.16, s. 4.

3 - : (*) iki beyti tayy idülmüşdür ND S.16, s. 4.

4 ND S.19, s. 1-3.

Ferda Birinci Kabataş, "Hazîne-i Evrâk" Dergisi (İnceleme Analitik Fihrist ve Seçilmiş Yazılar), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 1998 , s. 212.

5 İlk 7 beyit ve 22. beyit Kabataş'ta yoktur.

- 7 Günde biñ tîr-i belâ şaşt-ı felekden gelse ger
Göz yumar zann itme çün bizler abâyı bilmeyüz
- 8 Çeynerüz elmâsı hem zehri kolay hazm eylerüz
Bizce birdür telh ü şîrîn gıdâyı bilmeyüz
- 9 ‘Âkıbet berbâd olur ey h’âce bunda her kişi
Nefsümüz bildük şükür biz h’ôd-sitâyı bilmeyüz
- 10 Cevher-i maşşûdî¹ saçma bizlere sen ey sehâb
Gönlümüz taşdur bizüm neşv ü nemâyı bilmeyüz
- 11 Nesyeden yok bahşümüz biz tâlib-i nağdüz hemân
Rûz-ı maşşerde olan aḥz u ‘atâyı bilmeyüz
- 12 Bizde var nûr-ı Hudâ zulmetden aşlâ korkmayuz
(s.116) Bizlerüz mir'at-i Hâk subḥ u mesâyı bilmeyüz
- 13 Yalvarup korkmak hele küfr-i tarîkatdur bize
Sâḥa-ı hayretde biz² ḥavf u recâyı bilmeyüz
- 14 Nükte-i tevḥîdi biz ehl-i cedelden şormayuz
Zevkümüz tevḥîd-i Hâk başka şafâyı bilmeyüz
- 15 Bizlerüz vâreste kânûn-ı nuhât (u) şarfdan³
‘Âmil ü ma‘mûl u ebvâb-ı binâyı bilmeyüz
- 16 Yazmayuz tarz-ı faşîhân üzre inşâ-yı bedî‘
Biz me‘ânî belledük sâde şenâyı bilmeyüz
- 17 Neyleriz biz dâmen-i zühd (ü) girîbân-ı riyâ
Bî-ser ü pâyuz gözüm bizler ‘abâyı bilmeyüz
- 18 Bizler aşḥâb-ı yakînüz şübheden vâresteyüz
Hâşılı şâhib-i şavâbuz biz ḥatâyı bilmeyüz
- 19 Şûret-i nağdî⁴ ile bizler riyâ göstermeyüz
Resm-i şûfiyân u tesbîḥ ü ridâyı bilmeyüz
- 20 Varlık yokluk gamundan fâriğüz biz ‘âlemüñ
Biz fenâ ḥâkünden ol âb-ı beḳâyı bilmeyüz

1 maşşûdî : maşşûd ND, S. 19, s. 2, Kabataş s. 212.

2 Sâḥa-yı hayretde: Kûy-ı hürriyette Kabataş s. 213; hayretde biz: hayretdeyüz ND S. 19, s. 2.

3 şarfdan: harfdan Kabataş s. 213.

4 nağdî : taḳvâ ND, S. 19, s. 3, Kabataş s. 214.

- (s. 117) 21 ‘Aks-i nûr-ı Muştafâya mazhar olmuş çeşmümüz
Hamdû'l-lillâh ‘aynumuz rûşen‘amâyı bilmeyüz
- 22 Tâb-ı hûrşîd kıyâmetden halâş eyler bizi¹
Kim dimüş ol pertev-i şems-i Duḥâyı bilmeyüz
- 23 Olmasa nûr-ı nebî târîk olurdu dü-cihân
Kim dimüş kim tal‘at-ı Bedr-i dücâyı² bilmeyüz
- 24 Toldı bûy-ı döst ile pirâhen-i eflâk heb
Derd-i Ya‘kûb ile bizler hûy u hâyı bilmeyüz
- 25 Çok şükür biz pîr ü aşhâb-ı peygamberlerüz³
Şer‘-i enverden diger bir reh-nümâyı bilmeyüz
- 26 Hâzret-i siddîk a‘zamdur sirâc⁴-ı dînümüz
Kim dimüş kim yâr-ı gâr-ı Muştafâyı bilmeyüz
- 27 Dînümüz şevket-nümâdur ‘adl-i Fârûkî ile
Kim dimüş kim şâhib-i ‘adl ü vefâyı bilmeyüz
- 28 Menba‘-ı cûy-ı hayâdandur hayâ-yı dînümüz
Kim dimüş kim gevher-i baḥr-i hayâyı bilmeyüz
- (s. 118) 29 Bizler evlâd-ı ‘Alî mâtem-keşîyiz dâ'imâ
Kim dimüş kim vâris-i şîr-i Hudâyı bilmeyüz
- 30 Nûr-ı tevḥîd⁵ pertevdür nûr-ı şem‘-i dînümüz
Olmasa nûr-ı ‘Alî râh-ı ‘alâyı bilmeyüz
- 31 Rıf‘atâ gel⁶ âşîkâr it kim dimüş bu sözleri
Senden aşlâ tuymaduk böyle edâyı bilmeyüz
- 32 Fârisî gördük anı bir⁷ Feyzî-i Hindî dimüş
Var ise sen tercemânsun biz riyâyı bilmeyüz
- 33 Tûtiyâ-ı çeşmümüzdür hâk-pây-ı Muştafâ
Kim dimüş kim kıymet-i âl-i ‘abâyı bilmeyüz

1 Tâb-ı hûrşîd kıyâmetden halâş eyler bizi: Sâye-i peygamberîdür rûz-ı mahşerde penâh Kabataş s. 214.

2 Bedr-i dücâyı: bedr ü câyı Kabataş s. 214.

3 peygamberleriz: peygamberdeniz Kabataş s. 214.

4 sirâc: serâğ Kabataş s. 215.

5 tevḥîd: Haydar Kabataş s. 215.

6 gel: sen Kabataş s. 215.

7 bir: biz Kabataş s. 215.

34 Şad hezâr El-ḥamdu'l-lillâh Müslümân şâ'irlerüz
Na't¹-ı Peygamberden özge ibtilâyı bilmeyüz

(s. 119)

(221)
Beyt

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

‘Âkıl oldur ki kıya mülk-i cihânda bir eser
Eseri olmayanuñ gör ki yeründe yil eser

(222)²

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

I

Çarḥ degül benden seni dür eyleyen ey nâzenîn
Heb benüm kem tâli'ümdür tâli'ümdür tâli'üm
Sende ne bende kabâḥat ey ciger köşem faḳaṭ
Heb benüm kem tâli'ümdür tâli'ümdür tâli'üm

II

Sende var ise begüm nâz u nevâzişile edâ
Bende var söz-i derûn 'aşḳ-ı füzûn eyle vefâ
Ḥasretüñle ağladup ḳan itdiren baña nevâ
Heb benüm kem tâli'ümdür tâli'ümdür tâli'üm

III

Bilürüm oldıḡunı cânâ baña mihrüñ füzûn
Sevdigüñ her vechile üftâdeñ ez-cân u derûn
Bâr-ı fırḳatle büküp ḳaddüm beni iden zebûn
Heb benüm kem tâli'ümdür tâli'ümdür tâli'üm

IV

Gör neler itdi baña Kâmil ḳara günlü ḳader
Miḥnet-i 'aşḳuñla 'âlemde çün itdi der-be-der
Derd-i 'aşḳile iden aḫvâlümi dâim beter
Heb benüm kem tâli'ümdir tâli'ümdir tâli'üm

(s. 120)

1 Na't: Lugat Kabataş s. 215.

2 Murabba-ı Kâmil.

(223)¹

Muhammes

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

I

Baňa bir gûşe mi var künc-i fenâdan ğayrı
Baňa mahrem kim olur derd-i fenâdan² ğayrı
Ger şorarlarsa dilâ bunca belâdan ğayrı
Dime kim yârde yok cevır ü cefâdan ğayrı
Ne dilerseñ bulunur mihr (ü) vefâdan ğayrı

II

Şerha şerha dilümi tîğ-i belâlar dilicek
Siper-i sînemüzi³ tîr-i havâdis delicek
Hârişüm ey⁴ ecel dâmen-i ‘ömre iricek⁵
Beni ağlañ beni kim üstüme gelmez öliceğ
Bir avuç toprâk atar bâd-ı şabâdan ğayrı

III

(s. 121) Çeşmüñe ehl-i nazar nergis-i şehlâ didiler
Mîme beñzer diyiceğ la‘lûñe zîbâ didiler
Cîme teşbîh idiceğ kâkülünü lâ⁶ didiler
Çü elif kâmetüñe vü kaşuña râ didiler⁷
Beni kim egleye ‘âlemde bu râdan ğayrı⁸

IV

Neyleyüm pertev-i hûrşîd(i) cemâlûñ var iken
Bakmazın⁹ mâh-ı neve iki hilâlûñ var iken
Ğayr-ı ağıyârdan¹⁰ dilde hayâlûñ var iken
Ne ümîd eyleye¹¹ ‘uşşâk vişâlûñ var iken
Ne ğaraz idine¹ bî-mâr devâdan ğayrı

1 Tahmîs-i Rahmî Gâzel-i Necâtî.

Mustafa Erdoğan, *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü e-kitap, Kırşehir, 2011, s. 284-285, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,195643/bursali-rahmi-divani.html>.

Muhammes: Tahmîs Erdoğan s. 284.

Gâzel için bk.: Ali Nihad Tarlan, *Necati Beg Dîvânı*, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1963, s. 520-521.

2 derd-i fenâdan: derd ü ‘anâdan Erdoğan s. 284.

3 sînemizi: sînemi de Erdoğan s. 285.

4 Hârişüm ey: Hâr-ı şahrâ-yı Erdoğan s. 285.

5 iriceğ: iliceğ Erdoğan s. 285.

6 kâkülünü lâ: zülfüñi lâ lâ Erdoğan s. 285.

7 Çü elif kâmetüñe vü kaşuña râ didiler: Şol elif kâmetüñ ile kaşuña râ didiler Erdoğan s. 285, Elif-i kâmetüñ ile kaşuña râ diyeli NBD s. 521.

8 Beni kim egleye ‘âlemde: Gönlümi egleyimez kimse NBD s. 521.

9 Bakmazın: bakmazam Erdoğan s. 285.

10 Ğayr-ı ağıyârdan: Ğayrı ağıyâr durur Erdoğan s. 285.

11 ümîd: ğaraz NBD s. 521.

V

Rahmiyâ virmeyicek yâr baña² vuşlat elin
Virmeye şâhid-i maşşûde³ bize devlet elin
Âh u zâr ile urup birbirüne hayret⁴ elin
Yüzüne tutsa Necâtî nola ger⁵ haclet elin
Nesi var yüze gelür dest-i du'âdan gayrı

(224)⁶

Muhammes

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

(s. 122) Enîsüm deşt-i sevdâ içre kalb-i bî-mecâlüm var
Karîn ü hem-demüm bir iki kaç vahşî gazâlüm var
Beşer nev'inden el çekdüm ne kimseyle maşâlüm var
Bugün Mecnûn-ı 'aşkum devr elinden bir melâlüm var
Yürürüm vâdi-i hayretde bilmem kim ne hâlüm var

II

Şanur dil her bir evrâkını her bir derde merhemdür
Galaş eyler hezâr hârî anuñ per-câm-ı pür-semdür
Egerçi sâyesünde hoş geçer dil şâd u hürremdür
Belâdur şâh-sârî berg (ü)bârî miñnet ü gamdur
Dıraht-ı 'aşk derler bâğ-ı dilde bir nihâlüm var

III

Bizüm maşşûlümüz rüsvâyıluğdur kâr-ı 'aşk içre
Oldun mest ü şeydâ fâne-i hummâr-ı 'aşk içre⁷
Şoyundum terk idüp tâcî be-küllî 'âr-ı 'aşk içre
Gedâ-yı kûy-ı yârüm cerr için bâzâr-ı 'aşk içre
Şikest olmuş elümde kâse-yi serden sifâlüm var

IV

(s. 123) Eger Lokmân olursa 'ilm ü hikmetde kamu 'âlem
'Îlâcumda benüm 'âciz qalarlar bulmayup merhem
Devâsından olur bu mürde cisme ey mesîh Âdem
Cevâbın viremez müftî-yi 'âlem ey mesîhâ-dem
Kitâb-ı 'ilm-i ihyâda lebûñden bir su'âlüm var

1 gâraş idine: murâd eyleye NBD s.521; idine: eyleye Erdoğan s. 285.

2 baña: bize Erdoğan s. 285.

3 maşşûde: maksûd Erdoğan s. 285.

4 hayret: hasret Erdoğan s. 285.

5 nola ger: ne 'aceb Erdoğan s. 285, NBD s. 521.

6 Tahmîs-i 'Ahdî Gâzel-i Rahmî.

Gâzel için bk.: Erdoğan s. 333-334.

7 Misra vezne uymamaktadır.

V

Yanukdur ‘Ahdiyâ bağrum ‘aceb mi sûz-nâk olsam
 Yüzüm dönsün dönersem tîğ-i gamla sîne-çâk olsam
 Egerçi dilberâ şemşîr-i ‘aşkuñla helâk olsam
Belâdan gam yimezdüm ‘arşâ-ı ‘aşkuñda hâk olsam¹
Diseñ Rahmî gibi bir ‘âşık-ı şûrîde-hâlüm var

(225)²Muhammes³

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

I

Cihânda hâsılum ‘işyânile ancak vebâlüm var
 Tehî destüm fenâ mülkünde âhîr irtihâlüm var
 Şükür emr-i Hudâ-yı bî- mişâlühü imtişâlüm var
Ganîdür ‘aşkile göñlüm ne mâlum ne melâlüm⁴ var
Ne vaşl-ı yâre handânum ne hicrândan melâlüm var

II

Ğamile hecr olaldan künc-i gamda kalb-i vîrânüm
 Kimesnem yok baña ağlar ve-illâ çeşm-i giryânüm
 ‘Îlâc itme baña lûtf it tabîbâ oñma dermânüm
Ne sağ olmak diler göñlüm⁵ ne ölmekden kaçır cânüm
Cihânda haste-i ‘aşk olalı bir hõşca hâlüm var

(s. 124)

III

Baña birdür ‘anâ vü derd ü hecr-i vuşlat-ı cânân
 Muhaşşal cümleden el çekmüşüm ‘indümde heb yeksân
 Katumda bir durur genc-i fenâ bile dürr-i sultân
Ne meyl-i Külbe-i Ahzân ne seyr-i şohbet-i yârân
Ne ta ‘n-ı zâhid-i nâ-dân ne ceng ü ne cidâlüm var

IV

Meger câm-ı ezel mest eyledi bu dûh-ı gam-nâki
 Derûnum hâlüne eyler delâlet sînemüñ çâki
 Şu deñlü vâlihüm teşhîş itmey ‘arz u eflâki
Ben ol hayrân-ı ‘aşkam kim yitürdüm ‘aql u idrâki
Ne ‘âlemden haberdârum ne kendümde hayâlüm var

1 yimezdüm: yimezdi,olsam: olsa Erdoğan s. 334.

2 Tahmîs-i ‘Ahdî Gâzel-i Yahyâ.

Bursalı Rahmî Dîvânı’nda "Tedsîs" başlığı altında, ele aldığımız mecmuada yer alan tahmise redif ve kafiye olarak uygun ancak içeriği farklı bir şiir yer almaktadır. Bu şiir için bk.: Erdoğan s. 265-266.

3 Gâzel için bk.: Mehmed Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey (Taşlıcalı) Dîvânı Tenkidli Basım*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1977, s. 318.

4 melâlüm: menâlüm Çavuşoğlu s. 318

5 diler göñlüm: murâdumdur Çavuşoğlu s. 318.

V

Yüri dehr-i dünyâdan ‘Ahdîyâ kaç’ eyle eşvâkı
Kuru yile varur defter-i ‘ömrüñ hûd-ı evrâkı
Dimüşdür mihr-i nazmîle münevver kılan âfâkı
Cihân fânîdür ey Yahyâ Hüve'l-Hayyu Hüve'l-Bâkı
Degüşmem atlas-ı çarha benüm bir köhne şâlum var

(s. 125)

(226)¹

Muhammes

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

I

Bu cihânuñ kıl ü kâlün ey gönül gavgâ gözet
İşbu keşret ‘âlemünden kıl hâzer tenhâ gözet
Hem özüñ her zerre-i nâ-çîzden ednâ gözet
Kendü miqdâruñdan ey dil herkesi a‘lâ gözet
Zerre-i mihr-i münevver katre-i deryâ gözet²

II

Gel bu fânî ‘âleme kılğıl ferâgatle nazar
Her ne şey'e nâzır olsañ kıl ferâsetle nazar
Pâk-bâz ol hîc kise itme ihânetle nazar
‘Âkıl³ iseñ kimseye itme hakâretle nazar
Şırça-yı gevher bil ey dil serçe-i ‘Ankâ gözet⁴

III

Cehd idüp ‘âlemde kesb-i ma‘rifet kıl ey gönül
Düş diyâr-ı ‘aşka terk-i memleket kıl ey gönül
Kande kim görseñ zebûne merhamet kıl ey gönül
Meskenüñ sa‘y eyle kûy-ı meskenet kıl ey gönül⁵
Mertebeñ eflâkden biñ mertebe a‘lâ⁶ gözet

IV

(s. 126) İtmegil ednâ nazar her şahşa nâ-dân añlayup
Kıl nazar her nâ-tüvâna dehre sultân añlayup
Kend özüñ hûr u hakîr gör hâke yek-sân añlayup
Merd iseñ merdâne bak mûr-ı Süleymân añlayup
‘Ârif iseñ her gedâ-yı bî-kesi Dârâ gözet⁷

1 Tahmîs-i ‘Ahdî Gazel-i Fevzî.

Gazel için bk.: Tarık Aksoy, *Doktor Rüştü’nün Nuhbetü’l-Etfâl İsimli Eserinin Türkçe Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2007, s. 118-119.

2 Zerre-i: Zerre-i, katre-i: katre-i Aksoy s. 118.

3 ‘Âkıl: ‘Ârif Aksoy s.118.

4 Şırça-ı: Şırçayı, gevher: cevher, serçe-i: serçeyi Aksoy s. 118.

5 - Aksoy.

6 a‘lâ: bâlâ Aksoy s.119.

7 ‘Ârif: ‘Âkıl, Dârâ: dâ‘imâ Aksoy s.118.

V

‘Âkıl olan kimse añlar ‘âlem-i genc-i fenâ
Pes nesine yetmeye örtü döşek bir bûriyâ
Hasr u nazm-ı cihân-ârâ dimüşdür ‘Ahdiyâ
‘Aşk içinde kenz-i lâ-yefnâ dimüşdür Fevziyâ¹
Her neye olsa kanâ‘at eyle istignâ gözet

(227)²

Fevzînün Gazelidür
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Kendi miqdârûndan ey dil herkesi a‘lâ gözet
Zerreyi mihr-i münevver kıtreyi deryâ gözet
- 2 ‘Ârif iseñ kimseye itme hakâretle nazar
Şırçayı cevher bil ey dil serçeyi ‘Ankâ gözet
- 3 Merd iseñ merdâne bak mûr-ı Süleymân aňlayup
‘Âkıl iseñ her gedâ-yı bî-kesi Dârâ gözet³
- (s. 127) 4 Eyleme dünyâ içün nâ-dâna her dem ser-fürû⁴
Her neye olsa kanâ‘at eyle istignâ gözet
- 5 ‘Aşk içre kenz-i⁵ lâ-yefnâ dilerseñ Fevziyâ
Mertebeñ eflâkden biñ mertebe bâlâ gözet

(228)⁶

Rûhî-i Bağdâdî

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

- 1 Şanma ey hâce ki senden zer ü sîm isterler
Yevme lâ-yenfe‘uda⁷ kalb-i selîm isterler

1 içinde kenz-i lâ-yefnâ dimüşdür: içre gez lâ-yefnâ dilerseñ Aksoy s.119.

2 Aksoy s. 118-119.

N. Ahmet Özalp, 'de 1. ve 2. beyitlerini verdiği gazelin Fevrî'ye ait olduğunu belirtmektedir.

3 ‘Âkıl: ‘Âkı, Dârâ: dâ‘imâ Aksoy s. 118.

4Soykut s. 999.

5 kenz-i: gez Aksoy s. 119.

6 Gazel-i Rûhî.

Rûhî ‘Osmân Bağdâdî, *Külliyât-ı Eş‘âr* yz., Toronto Üniversitesi Kütüphanesi, PL 248 R8A17 1870, s.192.

7 Yevme lâ-yenfe‘u: "Yevme lâ yenfau mâlun ve lâ benûn(benûne)." "Çocukların ve malın fayda vermediği gün (beni utandırma)." Kur‘ân, Şu‘arâ Sûresi, Âyet 88, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=26&ayet=88>, 05.05.2019.

- 2 Unudup bildigüñi ‘ârif iseñ nâ-dân ol
Bezm-i vaḥdetde ne ‘ilm ü ne ‘alîm isterler
- 3 Harem-i ma‘nâda¹ bî-gâneye yol virmezler
Âşinâ-yı ezeli yâr-ı kâdîm isterler
- 4 Cürmüñe mu‘terif ol tâ‘ata mağrûr olma
Ki şifâ-ḥâne-i ḥikmetde saḳîm isterler
- 5 Kible-i ma‘nâyı fehm eylemeyen kec-revler
Sehv ile secde idüp ecr-i ‘azîm isterler
- 6 Ezber it nükte²-i esrâr-ı dili ey Rûḥî
Ḥâzır ol bezm-i İlâhîde nedîm isterler

(s. 128)

(229)³

‘İzzet ‘Alî Paşa

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

- 1 Sevḳ ü taḳdîrde⁴ endâze vü mîzân olmaz
Feyz-i Mevlâya göre nâkıṣ u kâmil birdür
- 2 Kuvvet-i tâlî‘e baḳ istemez isti‘dâdı
Manşıb-ı devlete nâ-kâbil (ü) kâbil birdür
- 3 Bir olur ‘adl-i İlâhîde Süleymân ile mûr
Der-geh-i Ḥaḳda hemân şâh ile sâ‘il⁵ birdür
- 4 ‘İzzetâ rahmet-i Ḥaḳ nîk ü bede yek-sândur
Yağsa bârân-ı kerem baḥr ile sâḥil birdür

129. ve 130. sayfa boştur.

1 ma‘nâda: ma‘nâya ROH s. 192.

2 nükte: kıṣṣa ROH s. 192.

3 Gazel-i ‘İzzet ‘Alî Paşa.

Soykut s. 442-443.

Ali İrfân Aypay, *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri- Edebî Kişiliği, Dîvân Tenkitli Metin, Nigâr-nâme Tenkitli Metin*, İstanbul, 1998, s. 19-20. Aypay, bu eserinde, gazelin Benlizâde İzzet’e ait olduğunu belirtmektedir.

4 Sevḳ ü taḳdîrde: Sûk-ı tevfiḳda Aypay s. 19.

5 sâ‘il: sâyl Aypay s. 20.

(s. 131)

(230)¹

Qışsa-yı Zîbâ Terceme-i Yûsuf u Züleyhâdan
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Bir haber vir ey şabâ serv-i revânum kandedür
Cânumuñ ârâmı yok ârâm-ı cânum kandedür
- 2 Neyledüñ netdüñ felek hûrşîd-i ‘âlem-tâbumı²
Ol ruḥ-ı ferḥunde ḥâlî mihrîbânım kandedür³

(231)

Nazm-ı Yahyâ
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

Ḥalâş olmaz ecelden bende vü şâh
Ölüme çâre yok el-hükmü li'llâhi

(232)

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

Egerçi şabr olur bir ḥaşlet -i ḥûb
Dil-i Ya‘kûb ider mi şabr-ı Eyyûb

(233)

Nazm-ı Ḥamdî

Degme ḥayvân ne bilür insânı
Hızıra şor âb-ı kadr-i ḥayvânı

(s. 132)

(234)

Nazm

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

Meşeldür söylenür dillerde dübdüz
Ki yunmağile ağarmaz kara yüz

1 Ahmet Tanyıldız, *Fuzûlî'nin Hadîkatı's-Su'adâ'sı Üzerine Notlar*, Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu Özel Sayısı, S.3, s. 150.

FH s. 45.

2 ‘âlem-tâbumı: âlem-tâbum Tanyıldız s. 150.

3 ruḥ-ı: ruḥı, ḥâlî: mâh Tanyıldız s. 150, FH s. 45.

(235)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Ne deñlü şaklasa 'aşk ehli râzı
Duyurur râzını âh-ı niyâzı
- 2 Kimüñ 'âlemde âh-ı sırrı vardur
Gören bilür ki anuñ derdi vardur

(236)

Hamdî

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Cânuma ok uruldu yâresi yok
'Aşkuñ ölmekden özge çâresi yok

(237)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Egerçi şabr oluvar âgûdan acı
Velî derd ehlünüñ oldur 'ilâcı

(238)

Naẓm-ı Kemâl Paşa-zâde
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Baña bildür nedür nâm u nişânuñ
Ne gülşende biter serv-i revânuñ
- 2 Hudâ hakkıçün ey Hızır-ı zamâne
Mekânundan baña vir bir nişâne

(s. 133)

(239)

Qıı'a-yı Kemâl Paşa-zâde
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Gül isterdüm yerüm hâr itdi devrân
Beni bülbül gibi zâr itdi devrân
Habîb isterdüm uğradum raqîbe
Başuma 'âlemi târ itdi devrân

(240)

Nazm-ı Yahyâ
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Zuhûra gelmeyünce emr-i takdîr
İrüşmez menzil-i maşşûdına tîr

(241)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Sa'âdet gurre si alnunda tâli'
Leâtâfet pertevi yüzünde lâmi'
- 2 Yüzi şems alnı bedr ü kaşı gurre
Tenünde 'ayb yok mikdâr-ı zerre

(242)

Nazm-ı Yahyâ
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Yaraşur baña ağılarum ğarîbüm
Atamuñ vuşlatundan bî-naşîbüm
- 2 Bugün olmağdan ise Mışra sultân
Yegidi kim olam dervîş-i Ken'an

(243)

Yahyâ
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

'Aceb olmaz bu deñlü rây u tezvîr
İder 'aşk âdemi çoban-ı hınzîr

(s. 134)

(244)¹

Nazm
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cânile bizden eger râzı² ola cânânumuz
Câne minnetdür hemân kurbân³ olsun cânumuz

1 Fuzûlî, *Hadikatü's-sueda* yz. , İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: OE_TK_00653, Yer no: 811.24 FUZ 811.24 FUZ 1304 H/1887 1, s. 29.

2 râzı: hoşnûd FH s. 29.

3 hemân kurbân: anûñ kurbânı FH s. 29.

(245)¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cânumı cânân eger isterse minnet cânuma
Cân nedür ki² anı kırbân itmeyüm cânânuma

(246)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dost odur kim saña toğrusuñ diye
Ol degül kim saña egrisün diye

(247)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bî-vefâ olmak yaraşmaz erlere
Hic degülse bî-vefâdur dirlere

(248)

Nazm

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Ağlama ağlamak baña yaraşur
Gül ki gülmek hemîn saña yaraşur
- 2 Gülmeñ içün yaratdı seni Allâh
Yaraşur bülbül itse nâle vü âh

(249)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Mürüvvet-kânsun ihsân senüñdür
Ėarîb ü bî-kesüm fermân senüñdür

(s. 135)

(250)

Nazm

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Bâğ-bânı uyur bulan oğrı
Ola mı meyve almada toğrı

1 FH s. 30.

2 ki: kim FH s. 30.

(251)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bilmezem kendü ziyân u sûdumı
Pâdişâhum yeg bilür maqşûdumı

(252)

Nazm

Şinîdin ki bûd-mânend didün
Fırşatı terk eylemez 'âkıl meger dâna ola

(253)

Nazm

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

O bir kuşdur ki konmaz degme dala
İrem bâğunda bitmiş bir nihâle

(254)

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün

Hümâdur ol ider gönüllerde pervâz
Kaçan murğ-ı kafesle lâle dem-sâz

(255)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Ne yirde olsa bir gül yüzlü dil-dâr
Eger külhen olursa ola gül-zâr

(256)¹

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ülün (Fa'lün)

'Âkıl oldur ki itdigi 'amelün
Fikr ide ibtidâda encâmuñ
Ol² degül kim te'emmül eylemeyüp
Geçüre gafletile eyyâmün

1 FH s. 205.

2 Ol: O FH s. 205.

(257)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Tutar mı 'âşık olan şabrile Hû
Yanar od ile cem' olmaz akar şu

(258)

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Ne şabrdur dil-i 'âşık ne âbdur ğırbâl

(s. 136)

(259)

Nazm

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Merd olan ma'sûka cevır itmez meger nâdân ola

(260)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Yeri od olmasun mı ol ğarîbüñ
Yüzüñ görmez anuñ gibi ħabîbüñ

(261)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Tevekkül eyleyen zât-ı Hudâya
Elini açmak olmaz mâ-sivâya

(262)¹

Zilletile lezzeti olmaz ħayâtuñ dostum

(263)²

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Mekr bünyâdı üstüvâr olmaz
Hîle âşârı pây-dâr olmaz

1 Ataemi Mirzayev, "Fuzûlî'nin «Hadikatü's-süeda» Eserindeki Orijinal Manzum Kısımlar Hakkında", <http://www.kulturevreni.com/7-197.pdf>, 25.07.2018.

2 Fuzûlî, Saadete Ermişlerin Bahçesi, Maarif Kitabhanesi, İstanbul, 1955, s. 446.

(264)

Niyâz-ı ‘âşıkâ da nâz-ı yâr olur bâ‘is

(265)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Kimdür ol kim ‘arşa-yı dünyâya geldi gitmedi
Kimdür ol kim bu ecel tahtını vîrân itmedi

(s. 137) Belâgat-ı ‘Osmâniyyeden¹

Lâ-İlâhe İlla'llâh ‘ibâre-yi şerîfesünûn aşl-ı Türkcesi yokdur. "Tapacak
Çalabdur ancak." ‘ibâresidür. Ve Türkce Çalab lafza-ı Celâlenûn tercemesidür.

(266)²

Žiyâ Paşa

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Dil-rübâlar böyle dâmen-keş degüldi bezmden
Her gice ‘âşık ararlar mâh-rûlar var idi

(267)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Şehd-i râhat kesbider tedbîr-i menzil eyleyen
Aldı erbâb-ı hikem bu ‘ibreti zenbûrdan

(268)

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

Telh ider âdemûn elbetde mezâk-ı ‘ayşun
Bâde-nûş ile bugün eyleme fikr-i ferdâ

(269)

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fa‘lün)

Der-geh-i lutfuña gelmem zîrâ
Seni her dem görebilmek dilerüm

1 Ahmed Cevdet Paşa, *Belâgat-ı ‘Osmâniyye* yz., Toronto Üniversitesi Kütüphanesi. PL 175 C4 1905, s. 11- 22, <https://ia801407.us.archive.org/20/items/divannefi00nef1uoft/divannefi00nef1uoft.pdf>, 10.08.2018.

Ahmed Cevdet Paşa, *Belâgat-ı Osmâniyye*, Haz. Turgut Karabey & Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 5- 12.

2 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

(s. 138)

(270)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Şabâha kalma şem'üz Yûsuf-âsâ olma dâmen-keş
Bizüm engüştümüzden destümüz ey mâh kûtehdür

Beytünden şâ'irüñ murâdı, "Biz 'âcizüz. Bizden bî-hûde dâmen-keş-i ictinâb olma." dimekdür. Çünke şabâha karşı mumuñ üst tarafı yanmış olur. Ve dibi kısa kalur. Ki şâ'ir anı deste, ve ol hâlde uzanan fitîlini dañi engüšte teşbîh, ve destüñ kışalugunı 'aczen kinâye itmüşdür. Lâkin bunda pek ziyâde te'kîd vardır.

(271)¹

Fehîm Efendi

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

'Ale's-şabâh cihân halkı kâr (u) bâre gider
Belâ-keşân-ı muhabbetde kûy-ı yâre gider

(272)²

Figânî

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Şemîm-i kâkülüñ almuş³ nesîm gül-şende
Dimüş ki sünbüle sende emânet olsun bu

(273)⁴

Fehîm

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Kesret-i hırş u emel hâtır-ı pîr-ândadur
Mâr u mûruñ yuvası hâne-i vîrâdadur

1 Süleymân Fehîm, *Dîvançe-i Süleymân Fehîm* yz., TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307907.pdf, s. 22, <http://hdl.handle.net/11543/1034>, 19.02.2017.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Gülşen Çaylı Cankurt, *Figânî Divanı Gramatikal İndeksi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2015, s. 70.

3 almuş: aılmış G.Çaylı Cankurt s. 70.

4 DSF s. 24.

(s. 139)

(274)¹
Âgâh

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Ne şîşeyüm ne sebû-yı meyüm ne âyine
Düşer mi seng-i melâmetden ihtirâz baña

(275)²

Mısrâ-yı Cevdet
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Yakuşmaz ehl-i kemâl ü vaķara farķ-ı mizâh

(276)³

Beyt-i Cevdet
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâ'ilün
Bî-vücûdum çün nigâh ammâ yerüm var dîdede
Sâye-i baht-ı siyâh altunda buldum rıf'atı⁴

(277)⁵

Beyt-i Cevdet Paşa
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Sen getür bârî Sitanbuldan havâdis ey şabâ
Cânuma kâr itdi zîrâ hâr-ı zâr-ı⁶ intizâr

(278)⁷

Mısrâ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Rûzigârũ õñüne düşmeyen âdem yorılır
Tâli'î yâr olanũ yâr şarar yâresün

1 Semerkandî-i Âmidî Hacı Hâfız Mehmed Bulak, *Âgâh Dîvânı*, Haz. Şerife Akpınar, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü e-kitap, Ankara 2017, s. 54.

2 Meliha Yıldırım, *Ahmet Cevdet Paşa: Hayatı- eserleri ve Divançe-i Cevdet*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994, s. 158.

Cevdet Paşa s. 43-45, Karabey s. 26-28.

3 Yıldırım s. 208.

4 rıf'atı : 'izzeti Yıldırım s. 208.

5 Yıldırım s. 164, Karabey s. 28.

6 hâr-ı zâr-ı: rûzigâr-ı Yıldırım s. 164.

7 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

(279)¹
Beyt

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Tecellî-hâne-i hülyâda kaldı Cevdetâ ancak
Bağup mir'at-ı ruhsârına hayrân olduğum yerler

Nesr

Şehr-i şehîr İstanbul ki hevâsı fevka'l-âde laîfdür. Ahâlîsi o nisbetde zekî vü
zarîfdür.
(s. 140)

(280)²
Mısrâ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

O mâhîler ki deryâ içredür deryâyı bilmezler

(281)
Nergisî

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Şehr-i hoş âb u hevâ ya'nî Sitanbul³ ki eger
Tarhunı görse behiştî unudurdu âdem

(282)⁴
Nergisî

Me'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Kendü elimle yâre kesüp virdigüm kalem
Fetvâ-yı hûn-ı nâ-hakımı yazdı ibtidâ

(283)⁵
Mısra'

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Göñüller uğrısı bir yâr-i bî-amânum var

1 Yıldırım s. 171, Cevdet Paşa s. 50-52, Karabey s. 32-43.

2 Ali Nihat Tarlan, *Hayâlî Bey Dîvânı*, Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1945, s. 125.

3 Sitanbul: İstanbul Cevdet Paşa s. 52.

4 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

5 Cevdet Paşa s. 55- 58.

(284)¹
Beyt

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Hîâhişüñ vardur kabâ-yı câh u ikbâle Fehîm
Ben seni tahkîr için geydüm melâmet cübbesün

(285)²

Beyt-i Cevdet Paşa

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)

Neden olduñ bu kadar ye'sile nâlân gönül
Yok mı 'âlemde senüñ derdiñe dermân gönül

(286)

Mısrâ

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'îlün

Gördüñ zamâne uymadı sen uy zamâneye

Nesr

'İlm-i me'ânî bilen makâma münâsib söz bulur. Ve 'ilm-i beyânda mâhir olan
tırûk-ı muhtelifle ile edâ-yı merâm idebilür. Ve şanâyî'-i bedî'a öğrenenlerüñ sözi
müzeyyen olur.

(s. 141)

Bu dañi

Ne muṭlu bizlere ki böyle bir Pâdişâh-ı ḥamîdü'l-ḥışâlüñ envâ'i ni'am-ı vefîresiyle
her ân mütena'im oluyoruz. Ve 'ulûm u ma'ârifüñ her dürlü esbâb-ı taḥşîlünü âmâde
buluyoruz.

Pâdişâhum çok yaşa!

(287)³

Beyt-i Cevdet

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'îlün

Hûbân-ı bî-vefâ gibi dehr-i desîse-bâz
Nâz ehlüne niyâz ider ehl-i niyâza nâz

1 DSF s. 37.

2 Yıldırım s. 186.

3 Yıldırım s. 221, Cevdet Paşa'da yoktur.

(288)¹

Beyt

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

‘Âşıka ta‘n itmek olmaz mübtelâdur neylesün
Âdeme mihr ü muhabbet bir belâdur neylesün

(289)²

Beyt-i Nef‘î

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Bâtıl hemîşe bâtıl u bî-hûdedür velî
Müşkil budur³ ki şûret-i Hakkdan zuhûr ide

(290)⁴

Cevdet

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Tenezzül ‘ayn-ı rıf‘atdur anuñ-çün sun‘-ı Yezdânî
Mağâm-ı kâküli bâlâ-yı çeşm-i ‘izzet itmüşdür

Taglîb

Vâlid (ü) vâlideye vâlideyn ü ebeveyn, ve şems ile kâmere kâmereyn, ve Ebû
Bekr ile ‘Ömere Ömreyn, ve Hasan ile Hüseyne Hasaneyn, ve Sa‘ade'd-dîn Teftâzânî
ile (s. 142) Seyyid Cürcânîye Sa‘adeyn dinülür.

(291)⁵

Şi‘r

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 Zann itme hemân çehre-i zerdümde eşer var
Hicrân elemünden dil-i zârumda neler var

1 Nef‘î, "Dîvân-ı Nef‘î", TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, s. 26, <https://acikerisiMtbmMgov.tr/xmlui/handle/11543/2738>, 02.05.2018.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Bâkî, "Dîvân-ı Bâkî", İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Osm_K.00432, Yer no: 811.24 BAK 811.24 BAK Evasıt-ı Rebiülula, s. 206. <http://katalog.ibt.gov.tr/kutuphane2/kitablar/550005500052000560004800095001140011500069.pdf>, 05.02.2018.

Sabahattin Küçük, Bâkî Dîvânı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü e-kitap, Ankara, s. 260.

Cevdet Paşa s. 63.

3 budur: odur Bâkî D. s. 206.

4 Yıldırım s. 169, Cevdet Paşa s. 41.

5 Yıldırım s. 163, Cevdet Paşa s. 67.

- 2 Takrîr idemem sûz-ı dil (ü) derd-i derûnum
Söyletme beni hâtır-ı zârumda keder var
- 3¹ Yok hâlümü ‘arz eylemege tâb u tüvânım
Cevdet ser-i şûrumda bu dem derd-i sefer var

(292)²

Beyt

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

Devlet ricâli râhatı hiç görmemekdedür
Râhat ricâl-i devleti hiç görmemekdedür

(293)³

Cevdet

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

Ey şâne kıl u kâl ile tel kırmadan varup
Şerh eyle yâre hâl-i perîşânı⁴ mû-be-mû

(294)⁵

Muharrir-i Belâgat

Fâ‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

Żabı olunmaz ‘ınân-ı âh-ı seher
Çâresüz keşf-i râz ider gönüm

(295)⁶

Lâ-edrî

(s. 143) Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

İnsândur memerr-i vukû‘ât-ı nîk ü bed
Sabr it kemâl-i miñnete in nîz begüzered

1 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 Karabey s. 47-60, Cevdet Paşa s. 73, Yıldırım s. 200.

4 perîşânı: perîşânımı Yıldırım s. 64.

5 Yıldırım s. 187.

6 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

(296)¹

Bâkî

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Toyulmaz lutf u² ihsâna kanâ'at gelmez insâna
Kerem gördükçe ey Bâkî gedâlardan recâ artar

(297)³

Nef'î

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Esünce bâd-ı kahrı bahır ü berr yek-sân olur zîra
Urur birbirine emvâc-ı deryâ gibi kuh-sârı

(298)⁴

Mü'ellif-i Belâgat
Fâilâtün Fâilâtün Fâ'îlün

Şems-i ruh-ı yâre ne mümkün nazar
'Aynek-i rengîn ola gözde meger

(299)⁵

Bu daği

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Meger sermâye-i şâdî imüş kûy-ı dil-ârâda
Sirişküm nakdini hâk ile mağşûş itdügüm demler

(300)⁶

Bu daği

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Zebân bî-tâb u dil pür-tâb u çeşm-i hasretüm bî-h'âb
Mecâl-i iştikâ yok nâle-i şeb-gîr var dilde

1 Bâkî D. s. 92, Küçük s. 102.

2 lutf u : h'ân-ı Bâkî D. s. 92, Küçük s. 102.

3 Metin Akkuş, *Nef'î, Sanatı ve Türkçe Divânı*, Basılmış Doktora Tezi, Yüksek Öğretim Kurulu tez no: 14485, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1991, s. 152.

Nef'î, *Divân*, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi. PL 248 N44A17 1836. s. 31.
<https://ia801407.us.archive.org/20/items/divannefi00nef1uoft/divannefi00nef1uoft.pdf>, 06.02.2018.

Nef'î, *Divân-ı Nef'î*, İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Osm_O.00653, Yer no : 811.24 NEF 811.24 NEF 1289 H/1872, s. 40.
<http://katalog.ibt.gov.tr/kutuphane2/kitablar/550005300054000560004800095001140011500069.pdf>, 06.02.2018.

4 Yıldırım s. 201.

5 Yıldırım s. 172.

6 Yıldırım s. 207.

(s. 144)

(301)¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Hakikat bi-vefâ nâ-mihribân hûbân-ı İstanbul
Yine dil ârzû eyler ne çâre ülfet olmuşdur

(302)²

Muharrir

Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

Çeşmüñi mahmûr iden ey mest-i nâz
Dâ'ie-i işve midür bâde mi

(303)³

Fuzûlî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kangı bütdür bilmezem îmânumı gâret kılan
Sende îmân yok ki sen alduñ diyen⁴ îmânumı

(304)⁵

Mü'ellif-i Belâgat Cevdet Paşa
Me'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ey bâd-ı şubh söyle dilüñ yâre hâlünü
Şerh it niyâz-nâme⁶-i hasret- me'âlünü
- 2 Uğrar iseñ Sitanbula luğf eyle ey şabâ
Ol yâre şor unutdı mı va'd-i vişâlünü
(...)

1 DSF s. 22.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Yıldırım s. 210, Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3FD s. 34.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

4 diyen: diyem FD s. 89, FD s. 198.

5 Gazel-i Cevdet Paşa.

Yıldırım s. 212, Karabey s. 63-, Cevdet Paşa s. 95.

6 nâme: hâme Yıldırım s. 212.

(305)¹

Beyt

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

1 Ey bâd-ı şabâ uğramaz olduñ bu diyâra
Gel söyle Sitanbul tarafundan ne haber var

2 Var hâl-i perîşânumı 'arz eyle o yâre
Zîrâ o taraftan ne gelür var ne gider var
(...)

(s. 145)

(306)²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Hûş geldi baña mey-gedenüñ âb u hevâsı
Bi'l-lâhi ne hûş³ yerde yapulmuş yıkılası

(307)⁴

Lâ-edrî

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Zekâtı yok zarar itmez tükenmez eksülmez
Olur mı âdeme hûlyâ gibi hisâb-ı feraḥ

(308)⁵

Muḥarrir-i Belâgat

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Yok hâlümi 'arz eylemege tâb u tûvânım
Cevdet⁶ ser-i şûrumda bu dem derd-i sefer var

1 Gazel-i Cevdet Paşa.

Yıldıran s. 163, Karabey s. 63.

Bu beyitler Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Bâkî D. s. 240, Küçük s. 297.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 Bi'l-lâhi ne hûş: Va'llâhi güzel Küçük s. 297, Bâkî D. s. 240.

4 Naci OKÇU, *Şeyh Gâlib Dîvanı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü e-kitap, Ankara, s. 222, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78404/seyh-galib-divani.html>, 07.02.2018.

Filiz Kalyon, *Ahmed Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyye'si Transkripsiyonlu Metin- İndeks (s. 101-203)*, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 1998, s. 9-70.

Cevdet Paşa s. 97- 101.

5 Yıldıran a.g.t s. 163, Kalyon s. 10, Karabey s. 66-144.

6 Cevdet: - Kalyon s. 10.

(309)¹

Bu daḥi

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Takrîr idemem sûz-ı² dil ü derd-i derûnum
Söyletme beni ḥâtır-ı zârûmda keder var

(310)³

Beyt

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Bugün yarın deyü ümmîd-vâr olup kalduk
Kibâr va'desüne döndi gitdi va'd-i vişâl

(311)⁴

Mısrâ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Bu gün şâdem ki yâr ağlar benim çün

(312)⁵

Cevdet

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ġâlib gelüp ḥazân u şitâsı bahârına
Devrüh şafâ-yı neş'esi degmez ḥumârına

(s. 146)

(313)⁶

Bu daḥi

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Uymaz zamân⁷ kimseye ḥaqqıyla çâresüz
Lâ-ḳayd olup da gitmeli âdem uyarına

1 Yıldırım s. 163, Kalyon s. 11.

2 sûz-ı sûz u Kalyon s. 11.

3 Yıldırım s. 183, Kalyon s. 13, Cevdet Paşa s. 105.

4 Kalyon s. 15.

Bu mısra Cevdet Paşa'da yoktur.

5 Kalyon s. 15, Yıldırım s. 206.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

6 Bahâriyye-i Cevdet Paşa.

Yıldırım s. 206, Cevdet Paşa s. 109-111.

7 zamân; zamâne Yıldırım s. 206.

2 Yârûñ vefâsı yok dil-i agyâr kîne-cû
Cevdet ‘azîmet itmeli ‘uzlet diyârına
(...)

(314)¹

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Taḥammül eylemez zûr-ı hevâya perde-i ‘ismet
Girîbân-çâki-i gül dest-i bî-dâr-ı şabâdandur

(315)²

Mısrâ-yı li-muḥarririhi
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
Şâne-i zülf-i sūḥandur i‘tirâz

Kelâm-ı mûcizünde zülf ṭarandukça güzelleşdigi gibi sühen daḥi i‘tirâz
gördükçe taṣḥîḥ olunarak güzelleşür dimekdür.

(316)³

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

‘Âlem o ‘âlem olmadıḡun şimdi añladum
‘Âlemde âdem olmadıḡun şimdi añladum

(317)

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

Kıldı meftûn nigeḥûñ dilleri Hârût- mişâl
İtmeden ġamzelerûñ fitneye âġâz henüz

(s. 147)

(318)

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Mesâfât-ı ḥayâtı kaṭ‘ içün gerdûne-i ‘ömre
Şehrûñ mihr ü mâhı çarḡ işi iki tekerlekdür

(319)⁴

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

‘Âkıbet göñlüm esîr itdûñ o ġisûlarla sen
Hey ne câdûsın ki âteş bağladuñ mûlarla sen

1 N. Ahmet Özalp, "Nâmuk Kemâl", Bilgelikler Divanı, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 270.

2 Yıldırım s. 203.

3 Cevdet Paşa s. 121- 133.

4 Muhsin Macit, *Nedîm Divanı (İnceleme- Tenkidli Metin)*, Basılmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994, s. 430.

(320)

Fâ‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

‘Anber-âmîz eser nesîm-i şabâ

‘Acabâ yâr kâkülün mi tarar

(321)

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

Nergis nigeş-i dîde-i bî-mârına müştâk

Sünbül girih-i turre-yi tarrârına müştâk

(322)

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Ser-i mü farkı yokdur beynümüzde zülf-i dilberle

Siyeh bahtuz perîşân rûzigâruz hâne-ber-dûşuz

(323)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Bilmez oldum sâkiyâ derd-i firâk-ı yâr ile

Mey midür bu yâ sirişk-i çeşm-i giryânum mıdur

(s. 148)

(324)¹

Nef‘înüñ at medhünde

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Cihân-ı sür‘ate gûyâ felekdür kâse-i semmî

Ser-i mîhi şevâbıt na‘l-i zerrîndür iki² ayı

(325)³

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Zülfüñ döküp ‘izârına o mâh-rû gezer

Gûyâ derûn-ı⁴ ebr-i felekde kamer gezer

1 Akkuş s. 228; Kalyon s. 28.

2 iki: yeni Akkuş s. 228; Kalyon s. 28.

3 Bu beyit Cevdet Paşa’da yoktur.

4 derûn-ı: derûn u Kalyon s. 28

(326)¹

Ahmed Cevdet

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gümüş servi temâşâ itsün ol meh² baħr-i eşkümde
Gözümde çün hayâl-i kıadd-i sîm-endâmı kalmuşdur³

(327)⁴

Fuzûlî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sebze üzre gezdirür gül bergüni bâd-ı şabâ
Şanke sebze âsmândur kevkeb-i seyyâre⁵ gül

(328)

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
(Fa'lün)

İhâta itdi ten-i zerdümi sirişk-i keder
Miyân-ı cûda kıaldum mişâl-i nîlûfer

(329)⁶

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ruħunda hâl-i Hindû h'âba varmuş kâkûl örtünmüş
Şeh-i mülk-i Hâbeşdür gül döşenmiş sünbül örtünmüş

(s. 149)

(330)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Hased-i kalb-i 'adû luṭfile olmaz zâ'il
Sengde muzmer olan âteşe âb itmez eser

(331)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Pâk-ıynet gûşe-i ğurbetde h'âr olsun mı hiç
Gevher âġûş-ı şadefden dūr olur kıymetlenür

1 Nazîre-i Cevdet Paşa Der Gazel-i 'Ârif Hikmet Bey.

Yıldıran s. 165; Kalyon s. 28.

2 servi: severi; meh: - Cevdet Paşa s. 126.

3 kıadd: kıudd Kalyon .

4 FD s. 22; Kalyon s. 29.

5 seyyâre: seyyâr FD s. 22, Kalyon s. 29, Cevdet Paşa s. 127.

6 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

(332)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yâr için ağyâre minnet itdigüm 'ayb eyleme
Bâg-bân bir gül için biñ hâre hizmet-kâr olur

(333)

Mısrâ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Yüzi güldür saçı sünbül gözi nergis kadi serv

(334)¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sîtede bir lahza ârâm eyle gel cânum gibi
Geçme ey rûh-ı revân 'ömr-i şitâbânım gibi

(335)²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gâh engüşt-i muhannâsun gehî la'lün emüp
Dâne-i 'unnâb ile nûş-ı şarâb itmez misin³

(s. 150)

(336)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Baht-ı Kaysı zulmet-i leylî cemâl-i Leylâyı
Başuna cem' eyleyüp ol şûh gîsû koymuş âd

(337)⁴

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
(Fa'lün)

Dilümle uğradığum derde⁵ ben bu 'âlemde
Ne bülbül uğradı ne tûfî-i şeker-güftâr

1 Macit s. 479.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Macit s. 407.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 misin: misiñ Macit s. 407.

4 Macit s. 35.

5 derde: kayde Macit.

(338)

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ey âfitâb yâr ile da'vâ-yı hüsni ko
Def'-i niķâb idüp seni bir gün hicâba kor

(339)¹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Vardukça h'âb-ı nâza dahî kâkül örtünür
Hâl-i 'izârî gül döşenür sünbül örtünür

(340)

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Siyâh- baht u perîşân u hâne-ber-dûşuz
Bu rûzigârda mânend-i turra-i dil-dâr

(341)²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mû-be-mû diķķatler itdüm kıl kadar fark itmedüm
Kaşlaruñ bi'l-lâh begüm dûşuñdaki semmûrdan

(s. 151)

(342)³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kâse-i faġfûr leb-rîz olsa hîç virmez şadâ⁴
Servet-efzâyiş bulunca aġniyâ hissetlenür⁵

1 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Macit s. 433.

3 Bedri Aydoġan, " Namık Kemal'in Koca Ragıp Paşa Hakkındaki Düşünceleri ve Ona Yazdığı Bir Naziresi ", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. XXV, S. 4, 2016, s. 41.

Yorulmaz s. 89, Demirbaġ s. 259.

Onay s. 172.

4 hîç: da Aydoġan s. 41, Yorulmaz s. 89, Demirbaġ s. 259, Onay s. 172.

5 Servet : Servet-i; hissetlenür: hastalanur Kalyon s. 33.

Akdeñiz Bogazının vaşfunâ dâ'ir olan meşhûr makâle-i münşiyânenen:¹

Ahşamlarınun leţâfeti şabâhlarının rûhâniyyetüne nisbet olunsa, aralarında uykusuzluktan cemâlünü reng-i melâl bürümüş ve câme-h'âb yerine siyâh gîsûlarına bürünmüş de henüz uykuya varmış bir esmer² güzeliyle sırma saçlarını boynunun üstüne tağutmuş³ ve gâyet hafîf bir şehâb ile mestûr olan nûr-ı şehir⁴ gibi göğsünü bir ince tel⁵ ile setr itmüş henüz mâ'î gözlerini uykudan açmış şâf çehreli bir dilber kadar fark bulunur.

(343)⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

İmtiyâz-ı sâbit ü seyyârı müşkildür hayâl
Zann ider sükkân-ı keştî sâhil-i deryâ yürür

(344)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Çerâğın hüsnünü inkâr idenler rûz-ı rûşende
Semen-zâr içre görsünler fûrûğ-ı şem'-i gül-nârı

(s. 152)

(345)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Vaşf-ı dendânunı geh geh⁷ dil-i maḥzûn söyler
Söylemez söylemez ammâ dürr-i meknûn söyler

(346)

Beyt-i müfred
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Nesîm ol deñlü nâzûk tarḥ ider âb üzre emvâcı
Ki levḥ-i sîme üstâd idemez öyle kalem-kârı

1 Onur Akbaş, *Mustafa Reşit'in Müntehabât-ı Cedîde İsimli Antolojisinin Çeviri Yazısı Ve İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2012, s. 13.

Bu kısım Cevdet Paşa ve Karabey'de yoktur.

2 esmer: sümer Akbaş s. 13.

3 - : açılmış Akbaş s. 13.

4 nûr-ı şehir: nûr u sihr Kalyon s. 33.

5 - : gömlek Akbaş s. 13.

6 Beyhan Kesik, "Koca Râğb Paşa'nın Şiirlerinde Sebki-i Hindî Tesiri", Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2009, s. 150-169.

Kalyon s. 33, Demirbağ s. 238, Yorulmaz s. 112, Cevdet Paşa s. 93.

7 geh: - Cevdet Paşa s. 132.

(347)¹

Müfred

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bûy-ı gül taqîr olunmuş nâzuñ işlenmiş ucu
Biri olmuş hây biri² dest-mâl olmuş saña

(348)³

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ğazâl-ı mihr ider âvâre her şâm u seher cevân⁴
Gehî şahrâ-yı mağrib gâh deşt-i hâveristân⁵

(349)⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nâzdan hâmûşsın yoğsa zebânuñ tuymadan
İsteseñ biñ dâstân söylersin ebrûlarla sen

(350)⁷

Beyt

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Lâl olur elbet zebân-ı hâme-i pîçide-mûy
Kılca gamdan tab'-ı erbâb-ı sülhan 'illetlenür

(351)⁸

Beyt

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bûydan hoş rengden pâkîzedür nâzûk tenûñ
Beslemüş koynunda gûyâ kim gül-i ra'nâ seni

1 Macit s. 343.

2 biri: birisi Macit

3 Orhan Sarıkaya, " *İbrâhîm Hakka Bey*", Tezkirecilik Geleneği İçerisinde Fatîm Tezkiresi, Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurumu tez no: 262401, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 159.

4 ider: olup, her şâm u seher: eyler rûz ü şeb Sarıkaya s. 159.

5 deşt: saht Sarıkaya s. 159.

6 Macit s.430.

7 Cevdet Paşa s. 135 , Yorulmaz s. 89, Demirbağ s. 259, Aydoğan s. 41.

8 Macit s. 475.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

(352)¹

Beyt

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gûşe gûşe mihrler mehler bedîd olsun da gör
Seyr-i Sa'd-âbâdı sen bir kerre 'ıyd olsun da gör

(s. 153)

(353)²

Mısrâ'

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cûşîş-i eşk(e) dil-i pür-hûn bir mecrâ iki

(354)

Mısrâ'

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ĥesâbum var benüm kaşşâb ile kanlı bıçaklıyuz

(355)³

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
(Fa'lün)

Şarardı beñzi ĥasedden benümle yâri görüp
Raķîb-i rû-siyehe bir ġarîb reng oldu

(356)⁴

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Bârını gerden-i aĥbâba idenler taĥmîl⁵
Ne kadar olsa sebük-rûĥ olur elbette şakîl

(357)⁶

Mü'ellif-i Belâġât Cevdet Paşa
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 İden vuşlat demünde fikr-i hicrân ağlasun gülsün
Dökenler eşk-i şâdî böyle her ân ağlasun gülsün

1 Macit s. 310.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Cevdet Paşa s. 140-141.

3 Bâkî D. s. 234, Küçük s. 289.

4 Yorulmaz s. 130, Demirbağ s. 303, Cevdet Paşa s. 144-184.

5 Bârını: Yârini Demirbağ s. 303.

6 Gazel-i Cevdet Paşa.

Yıldırım s. 191.

2 Lebi cân tâzeler bî-mâr cismi cân alur Cevdet¹
O şûha dil viren dil-ḥaste her ân ağlasun gülsün
(...)
(358)

Beyt
Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

Dilde şafâ-yı 'aşkuñ dîde gamuñla pür-nem
Bir evde 'ayş u şâdî bir evde ye's ü mâtem

(359)

Beyt
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gider mi sîne-i ehl-i muhabbetden ḥayâl-i yâr
Nice münfekk olur şûret heyûlâ-yı merâyâdan

(s. 154)

Nesr²

İnsân kocadukca iki ḥaşleti tâzelenür: Anuñ biri hırş dîgeri tûl-ı emeldür.
İstanbul şehri Allâh Te'âlâ daha ziyâde me'mûr itsün 'âlemüñ fihristidür.

(360)³

Müfred
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

'Aceb mi tutsa el üstünde nergisi dil-dâr
Ezelden aralarında göz âşinâluğı var

(361)

Beyt
Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Gül-zâr-ı dehr içünde nesîm-i şabâ gibi
Ḥalkuñ asup şavurduğı bâd-ı hevâ imüş

1 bî-mâr cismi: bî-mâr-ı çeşmi Yıldırım s. 191.

2 Bu kısım Cevdet Paşa , Kalyon ve Karabey'de yoktur.

3 Numan Külekçi, *Gani-zâde Nâdirî Hayâtı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divânı ve Şeh-nâmesi'nin Tenkidli Metni*, Doktora Tezi, Yüksek Öğretim Kurumu tez no: 2041, Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum 1985, s. 238.

(362)¹

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn

Nevrûz irüp ağıâr ile seyr eyledi dil-ber
Giceyle günüm oldı benüm şimdi ber-â-ber

(363)

Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn

Halk ider dâd u sited biz ber-telâş u bî-naşîb
Çâr-şû-yı 'âlemüñ bir oñmaduk dellâhyuz

(364)²

Mef'ûlû Fâ'ilâtû Mefâ'ilû Fâ'ilûn

Yokdur bir murâd u nihâl-i emel deyü
Bâğ-ı cihânda çekme elem heb olur beter

(s. 155)

(365)

Mef'ûlû Fâ'ilâtû Mefâ'ilû Fâ'ilûn

Ol müsta'în-i ism-i celâlüm ki def'aten
Feth-i kelâma kudretümi Müste'ân virür

(366)³

Fe'ilâtûn Fe'ilâtûn Fe'ilâtûn Fe'ilûn
(Fâ'ilâtûn) (Fa'lûn)

Vatanuñ zevkı mülâkât-ı ahibbâ iledür
Bî-mülâkât-ı ahibbâ vatanı n'eyleyeyüm⁴

(367)⁵

Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn

Bî-nikâb u bâ-nikâb 'arz-ı cemâl eylerdi yâr
Geh hilâli bedr ü geh bedri hilâl eylerdi yâr

1 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 Basîrî. Mehmet Sarı, " Divân Şiirinde Vatan" , *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, S. 5, Ekim 2016, s. 209-244, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/266468>, 13.02.2018.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

4 neyleyeyim: neyleyelim MS s. 216.

5 Kalyon s. 43, Cevdet Paşa s. 188, Karabey s. 104.

(368)¹

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

1 Çeşm-i im‘ân ile baķduķca vücûd-ı ‘ademe
Şahn-ı cennet görinür âdeme şahrâ-yı ‘adem

2 Ğalať itdüm ne revâ cennete teşbîh itmek
Başkadur ni‘met-i âsâyış-i me‘vâ-yı ‘adem

3 Tütalum anda da olmuş ni‘am-ı gûn-â-gûn²
Öyle muhtâc-ı tenâvül midür âlâ-yı ‘adem³

(369)

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Gûş it göñül beyân-ı miyân söylerüm saña
Yok belke rişte-i dil ü cân söylerüm saña

(s. 156)

(370)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

‘Aşķa düşmüş ibtidâ bir nây bir ben bir göñül
Dâĝ-dâĝ-ı ibtilâ bir nây bir ben bir göñül

(371)

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

Hem göñlümi hem ‘aķlumu hem şabrumı aldun
Ey şûh-ı cefâ-pîşe baña sen neler itdüñ

(372)

Mısrâ

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Dil âteş dide âteş sîne âteş rûy-ı yâr âteş

1 Kasîde-i Âkif Paşa.

Sadeddin Nüzhet Ergun, "Âkif (Paşa)", Türk Şairleri, C.1, Manisa Muradiye Kütüp Hanesi, Kayıt no: 682, Tasnif no: 928, s. 35,
<https://turuz.com/book/title/Turk+Shairler-1-2-3-4-Sadetdin+Nuhzet+Ergun-1443s>, 15.02.2018.

2 ni‘am-ı: ni‘am Kalyon s. 43.

3 muhtâc-ı: muhtâc; âlâ-yı: âlây-ı Kalyon s. 43, T. Karabey s. 104.

(373)¹

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

- 1 Nice teşbîh idelüm kıdd-i nihâl-i yâre
Yogiken vech-i şebah tâze nihâl-i çemeni
- 2 O bulur kisve-yi sebzîn-i² varakle revnâk
Yâr ider kesb-i le‘âfet çıkarup pîreheni

Leff ü neşr şan‘atı ki, müte‘addid şeyler zıkr olunduğdan sonra her birine ‘âid olan hükümler îrâd olunmağdur iki kısımdur: Kısm-ı evvel müretteb, kısım-ı şâni gayr-ı mürettebdür.

(374)

Leff ü neşr-i müretteb
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
Sûz-ı ‘aşkuñ sînede sevdâ-yı zülfüñ kalbde
Nârdur kül-ğende gûyâ mârdur gencînede

(375)³

Leff ü neşr-i gayr-ı müretteb
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
Fıkr-i zülfüñ dilde tâb-ı sûz-ı ‘aşkuñ sînede
Nârdur kül-ğende gûyâ mârdur gencînede

(s. 157)

(376)

Mısrâ
Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
Oldı ruhsârîna taklîd ile gül hâr ile hôr

(377)⁴

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün
Perîşân ehl-i ‘âlem âh u efgân itdigümdendür⁵
Perîşân olduğum halkı perîşân itdigümdendiür

1 Bu beyit Cevdet Paşa’da yoktur.

2 sebzîn-i: sebzîn Kalyon .

3 NED s. 29, Akkuş s. 514.

4 FD s. 27, FD s. 141.

5 ehl: halk FD s. 27, FD s. 141.

(378)¹

Sünbül-zâde Vehbî
Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Çâh-ı zekân üftâdesi dil-beste-i zülfüz
Zencîrlikuyı anuñ içün meskenümüzdür

(379)²

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

'Alevlendi dilünde âteş-i reşk-i kefi desti
Pür oldı şâh-ı mercânile şanmañ ka'r-ı deryâyı

(380)³

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

Ser-mâye-yi şâ'irân tükenmez
Dünyâ tükenür yalan tükenmez

(381)⁴

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Kim söyleşür ol ğamze-i cân-sûz ile zîrâ⁵
Her bir müje bir nâdire-perdâz-ı muhabbet

(382)⁶

Muharrir-i Belâgat
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Dâğ-dâr olmasa hışmuñla eger
Mübtelâ-yı kelef olmazdı kamer
Hidmetüñ itnese Cevzâ niyyet⁷
Bağlamaz idi miyânuna kemer

1 Yenikale s. 380.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 NED s. 63, Akkuş s. 227.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 Menderes Coşkun, "", " Klasik Türk Şairinin Poetikası Üzerine, ' Râzî "", *Bilig Dergisi*, 2011 Kış, S. 56, s. 57-80, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873103.pdf>, 17.02.2018.

Muallim Nâcî, *Lügat-i Nâcî*, Haz. Ahmet Kartal, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 615.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

Menderes Coşkun, beytin " Râzî"ye atfedildiğini belirtmiştir. Muallim Nâcî ise beytin Şeyh Gâlib'e ait olduğunu söylemektedir.

4 Akkuş s. 460, NED s. 5, Cevdet Paşa s. 108, Kalyon s. 47.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

5 ğamze-yi cân-sûz: çeşm-i füsûn-sâz NED s.5, Akkuş s. 460.

6 Bu kıta Cevdet Paşa'da yoktur.

7 Cevzâ: cevâz-ı Kalyon s. 47.

(s. 158)

(383)¹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Esdükçe bâd-ı şubh perîşânsın ey göñül
Beñzer esîr-i turre-i cânânsın ey göñül

(384)²

Mefâ'ilün Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'ilün

Şemîm-i nâfeye dâ'ir şabâda var bir eşer
'Aceb o âhû-yı nâzende kâkûlün mi tarar

(385)³

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün)

Benüm ol nâdire -senc-i güher-i tâze- zuhûr
Köhne mazmûna degül genc-i hayâlüm mahzen

(386)⁴

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün)

Feth-i Hayber olalı eylememüşdür kimse⁵
Zûr-ı bâzû ile bir böyle hişârı teşhîr⁶

(387)⁷

Bir kaşr-ı 'âlinüñ sitâyîşi hakkında

Nef'î

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Degül mihr ü beyâz-ı şubh ufukda seyr içün sakfun
Felek baş kaldırınca hâke düşdi tâc u destârı

1 Macit s. 293.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

4 NED s. 100, Akkuş s. 297.

5 Hayber: hayr; eylememüşdür: (...) Kalyon s. 48.

6 Zûr-ı : Zûr u Kalyon .

7 Akkuş s. 149, NED s. 29.

(388)¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Şanurlar bir gül-i zer-dûzdur bir naţ'-ı hârâda
Ruĥâmunda görenler 'aks-i ĥûrşîd-i pür-envârı

(389)²

At Medĥüne Dâ'ir

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Şike(s)t itmez ĥabâbun itse cevân rûy-ı deryâda
Toĥunsa berĥ-i na'lı nerm iderken seng-i ĥârâyı

(s. 159)

(390)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün
(Fâ'ilâtün)

Ĥüsnüne ĥiĥ diyecek yok ammâ
Nigehi oĥ gibi işler câna

(391)³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Bir nihânîce tebessüm de mi şıĥmaz câna
Söyle bi'l-lâh dehenüñ tâ o ĥadar teng midür

(392)⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şeb midür bu yâ sevâd-ı âh-ı pinhân(um) mıdur
Şem'-i meclis şu'le-i dâĥ-ı nümâyân(um) mıdur

1 Akkuş s. 149, NED s. 29.

2 Akkuş s. 228, NED s. 64.

3 Macit s. 268.

4 Ergun s. 36.

(393)¹

Beyt

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Şadruñda seni eyleye Hâk dâ'im ü bâkî²
Heb 'âlemüñ itdükleri şimdi bu du'âdur

Nesr

Ol bahâdıruñ rü'ûs-ı a'dâ üzerinde şâ'îka-i seyfûni beş bulut cevalân itdirür.

(394)³

Beyt

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Gül gülse bülbül ağlasa dâ'im 'aceb degül
Zîrâ kimine ağla dimüşler kimine gül

(395)

Diger

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Miyân-ı nâzüküñi mûya beñzedürsem eger
Gürûh-ı ehl-i şafâ öyledür belî dirler

(s. 160)

(396)

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Her yana bûy-ı kâkülüñi târ-mâr ider
Kalmaz şabâya itdigi bu rûzgârdur

(397)⁴

Diger

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün)

Şuşadum şu diledüm çâh-ı zenah-dânundan
Bir 'Arab bekler imüş ben anı hâli şandum

1 Macit s. 94.

2 bâkî: sâbit Macit s. 94.

3 Küçük s. 209, Bâkî D. s. 164.

Beyt, "Belâgat-ı Osmâniyye"yi hazırlayan Turgut Karabey ve Mehmet Atalay tarafından, "Örneklerle Türk Şiir Bilgisi" ve Edebiyat Meseleleri" adlı eserler kaynak gösterilerek Zâtî'ye atfedilmiştir.

4 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

Şeyhü'l-(İs)lâm Mekkî-zâde ‘Âşım Efendinüñ vefâtunda vak‘a-nüvîs Es'ad Efendi meşîhata müteheyyi' ve müterakkıb iken ‘Ârif Hikmet Beg Efendi Şeyhü'l-İslâm olduĝda Es‘ad Efendinüñ söylemiş olduĝı:

(398)

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

- 1 Bu beytüm yâdigâr olsun cihâna
Taḥallüfle derûnum ĝamla ṭoldı
- 2 Baña lâyıķ iken câh-ı meşîhat
Ḥudânun ḥikmeti ‘Ârif Beg oldu

(399)¹

Sünbül-zâde Vehbî Ez-Tuḥfe-yi Vehbî
Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

Câh-ile câhile rif‘at mı gelür ‘âlemde
‘Alem-efrâz-ı me‘ârifdür olan şâḥib-ı tûĝ

(400)

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

Bâĝda mey içilüp nâleler eyler neyler
Sesi çıķmaz ‘acabâ bûlbûl uyur mı neyler

(s. 161)

(401)

Meḥ‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Ol meh cefâyı şanma ki devrândan öğrenür
Bî-mihr ü bî-vefâluĝı devr andan öğrenür

Cinâs-ı muḥarref

Cübbetü'l-bürd (جبة البرد), cennetü'l-berd (جنة البرد) ‘ibâresünde evvelkisünde bâ (با) maẓmûm ikincisünde meḥtûḥdur.²

(402)³

1 İlker Demirci, *Tuḥfe-i Vehbî Manzum Sözlük (Transkripsiyonlu Metin, İnceleme Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurulu tez no: 319591, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2012, s. 70.

2 evvelkisünde bâ (با) maẓmûm ikincisünde meḥtûḥdur: ki gibi cübbe (جبة) ile cenne (جنة) gibi Cevdet Paşa s.

3 Vezin bulunamadı.

Câhil yâ müfriṭ yâ müferriṭ olur

Evvelkisi fâ-i sâkine vü râ-i muḥaffefe, ikincisi fâ-i meftûḥa vü râ-i müşeddede iledür.

(403)¹

Cevdet Paşa

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

Âb-ı luṭfuñla zamân itdi zemîni sîr-âb
Tâb-ı ḳahruñla ḳazâ düşmeni eyler tehdîd ²

(404)³

Bu daḥi

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün (Fa‘lün)

Leb-i nigârda ben bence pek neşât virir
Ki nokṭa naḳş ile Cevdet olur serâb şarâb

(405)⁴

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Cevr-i dehr ile olur bûlbûl ḡurâba hem-nişîn⁵
Yine şekvâyı ḡurâb eyler ḡarâbet bundadur

(s. 162)

(406)⁶

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

‘Âleme câm-ı şafâ şundığı dem baña felek
Bir ḳadeḥ şunmadı kim virmeye biñ dürlü kesel

(407)⁷

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Âferîn ey rûzgâruñ şeh-süvâr-ı şafderi
‘Arşa aş şimdengirü⁸ tîḡ-ı Süreyyâ- cevheri

1 Yıldırım s. 93.

2 ḳazâ: gazâ Yıldırım s. 93.

3 Yıldırım s. 89.

4 Sedanur Dinçer Arslan, *Nev’î Divanı Sözlüğü (Bağlamsal Dizin Ve İşlevsel Sözlük)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan 2017, s. 130.

Bu beyit Cevdet Paşa’da yoktur.

5 cev: kahr; bûlbûl: tûf Arslan s. 130.

6 NED s. 127, Akkuş s. 53.

7 NED s. 32, Akkuş s. 155.

8 şimdengirü: şemdengirü Akkuş s. 155.

(408)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bir ehl-i himmet er bul ey dil-i mehcûr erenlerden
Ki olsun menzil-i vaşluñ yolunı gösterenlerden

(409)¹

Şi'r lil-mü'ellif

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

1 Şafâ virür bize yâr itse pür- 'itâb-ı hıttâb
Ki telh olunca ider tab'ı neş'e-yâb-ı şarâb

2 Vañan celâsı cefâsun şorar iseñ sâkî
Nevâ-yı nâle-i çîni virür cevâb çû âb

(410)²

Süleymân Fehîm

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bize 'arz-ı cemâl itmez mi Belkîs-ı emel âhir
Fehîmâ Hâtem-i dâğ-ı muhabbetle Süleymânuz

(s. 163)

(411)³

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün)

Ahter-i mañlabum âfâk-ı felekde toğmaz⁴
Günde biñ şey' toğurur leyle-i hublâ-yı 'adem

Beyitde el-leyletül'l-hublâ meşel-i meşhûrına îmâ kılunmuşdur

İktibâs kelâma Qur'ân-ı Kerîmden yâhûd Hadîs-i Şerîfden bir
şey'tazmîn olunmağdur.

1 Yıldırım s. 89.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 DSF s. 27.

3 Ergun s. 35.

4 felekde: felekten Ergun s. 35.

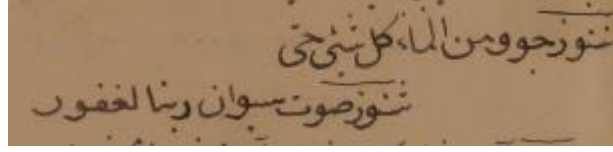
(412)¹

Mü'ellif-i fakîrûn bahâriyyesünden
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Terâne-i leb-i her cûy-bâr fa'tebirû²
Zebân-ı bülbülün evrâdı yâ 'ulî'l-ebşâr

(413)³

Dîger bir bahâriyye-i Fârisiyyesünden



Tazmîn

Bir şâ'ir kendü şî'rîne âhirûn şî'ründen bir şey' tazmîn itdirmekdür. Şol şartla ki gayruñ şî'ri oldıgına tenbîh oluna. Meger ki beyne'l-üdebâ ma'rûf bir şî'r ise tenbîhe hâcet qalmaz. niteki Nef'î bir bahâriyyesünün:

(414)⁴

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bi-hamdi'l-lâh zamânunda be-ıavl-i Şabrî-i Şâkir
Girîbân-ı felek mehcûr-ı dest-i âh-ı şekvâdur

beytünde Şabrînün ismünü taşrîh iderek bir mışrânı tazmîn eylemişdür. (s. 164) ve:

(415)

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün

İşte meydân-ı hüner gitmeyelüm Şîrâza

mişrâ-yı meşhûrını Surûrî tazmîn ile:

1 Yıldırım s. 100.

2 fa'tebirû yâ 'ulî'l-ebşâr " Huvellezî ahracellezîne keferû min ehlil kitâbi min diyârihim li evvelil haşri, mâ zanentum en yahrucû ve zannû ennehum mâniatuhum husûnuhum minallâhi fe etâhumullâhu min haysu lem yahtesibû ve kazefe fî kulûbihimur ru'be yuhribûne buyûtehum bi eydihim ve eydîl mu'minine fa'tebirû yâ ulîl ebsâr(ebsâri)." "O, kitap ehlinde inkâr edenleri ilk toplu sürgünde yurtlarından çıkarandır. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın emri onlara ummadıkları yerden geldi. O, yüreklerine korku düşürdü. Öyle ki, evlerini hem kendi elleriyle, hem de mü'minlerin elleriyle yıkıyorlardı. Ey basiret sahipleri, ibret alın." Kur'an, Haşr Sûresi, Ayet 2, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=59&ayet=2>, 05.05.2019.

3 Cevdet Paşa s. 119, Kalyon s. 57.

4 NED s. 112, Akkuş s. 341.

(416)

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fa‘lün

Rûmda aña Surûrî gelemes mi karşı
İşte meydân-ı hüner gitmeleyelüm Şîrâza

didigi gibi mu'ahharen Fehîm dahî:

(417)¹

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fa‘lün

Haleb anda ise bunda bulunur endâze
İşte meydân-ı hüner² gitmeyelüm Şîrâza

deyü tazmîn eylemişdür.

Ammâ bir şâ‘ir diğer bir şâ‘irün eş‘ârundan mısırâ yâhûd beyt gibi bir şey alup da kendü şî‘ri gibi i‘lân ider yâhûd ba‘zı elfâzını tebdîl ile mażmûnunu çalup da kendü şî‘rine kıtar ise sirkat sayılır bu ise mezmûm u maqdûldur.

(418)³

Sünbül-zâde Vehbî

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

Sirkat-i şî‘r idene kat‘ı zebân lâzımdur
Böyledür şer‘-i belâgatda fetevâ-yı sühân

Ve eger halef (ü) selefün şî‘rini ahîz u ıslâh ile anı daha a‘lâ şûretde nazm eyler ise maqûl olur.ve ba‘zı müteşâ‘irîn ki:

(419)⁴

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Fehîmâ şâ‘irân-ı bü'l-hevesde kalmamış inşâf
Kânâ‘at eylemez mażmûna dîvânı çalar çarpar

mü'eddâsunca dîvânlardan begendigüni alup da kendü nâmuna i‘lân iderler. Şu‘arâdan ma‘dûd olmadıkları cihetle mevzû‘-ı bahşden (s. 165) hâric kalurlar. Ve ba‘zen iki şâ‘irün birbiründen haberi olmaksızın bir mısırâ yâhûd bir beyt ikisünün dahî hâtırlarına sünûh eyler. Buña *tevârüd* dinölüp sirkat sayılmaz. Hele târîhlerde bu tevârüd çok def‘a vukû‘ bulmuşdur.

1 DSF s. 46.

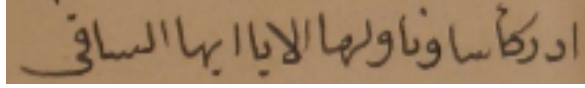
2 hüner: sühân DSF s. 46.

3 Yenikale s. 280.

4 DSF s. 24.

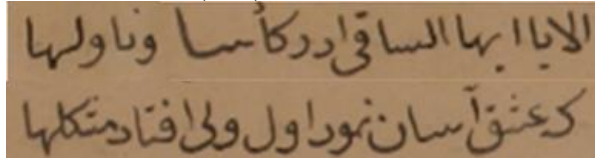
Şu'arâ-yı 'Acem ba'zen eş'âr-ı 'Arabiyyeyi kendü şi'rlerine tazmîn ile mülemma' tarzunda şi'r yaparlar. Nitekim Hâfız-ı Şîrâzî, Yezîdüñ:

(420)



beytünü bir mısrâ olmak üzere tazmîn ile:

(421)



maṭla'ını söylemiştir.

Mülemma' bir mısrâ bir lisândan ve diğer mısrâ diğer lisândan olarak nazm olunan şi'rdür

(422)¹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

Hîç kimse degül sırr-ı kâderden âgâh
Lâ-ḥavle ve lâ-ḳuvvete illâ bi'l-lâh

Beyt-i meşhûrî ile mü'ellif-i fakîrûñ bir mülemma' gazelinden:

(423)²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

Cevdet olalı çeşmüne meftûn cânâ
Lâ-nevme lehû tûle leyâlin bi'l-lâh³

Ve diğer bir mülemma' gazelinden:

(424)⁴

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Hevâ-yı zülfidir ıķşâ-yı arzû Cevdet
Sevâd-ı turre nümâyed merâ şeb-i Mi'râc

1 Süleyman Kızıltoprak, "Baba Mâcid-i Horasânî", Hoca Ali Rıza'nın Desen Defterleri'nin Transkripsiyonu ve Sergilenmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi "Projem İstanbul" Araştırma Projesi, İstanbul 2008, s. 18.

2 Yıldırım s. 204.

3 bi'l-lâh: vallâh Yıldırım s. 204.

4 Yıldırım s. 150.

(s. 166)

(425)¹

Beyt-i bî-nuḳaṭ
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

O dil ki ola hevâ-dâr-ı medḥ-i ehl-i kerem
Olur 'arâ'is-i ilhâm-ı Kird-gâra ḥarem

(426)²

Mu'ammâ

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün)

Bende yok şabr u sükûn sende vefâdan zerre
İki yokdan ne çıkar fikr idelüm bir kerre

beytünde *Nâbî* nâmuna îmâ olunmuşdur.

Şan'at-ı Târîḥe Dâ'ir

Müte'ahḥirîn-i üdebânun iḥtirâ' itdikleri bir de şan'at-ı târîḥ vardır ki bir vaḳ'ayı müş'ir olan mısırâîn yâḥûd beytün bi-ḥasebü'l-cümel 'aded-i ḥurûfî ol vaḳ'anun târîḥ-i vuḳû'una müşâdif olmasıdır. Bu daḥi şanâyî'-i bed'iyeden ma'düddür. Evâ'ilde bu şan'at yok idi. Soñraları bir vaḳ'aya târîḥ olmaḳ üzere bir kelime yâḥûd bir 'ibâre bulunmaḳ beyne'l-üdebâ de'b ü 'âdet olmuşdur. Şöyle ki: 791³ sene-i hicriyyesinde fevt olan Ḥâfiz Şîrâzînün vefâtuna târîḥ olmaḳ üzere "*ḥâk-i muşallâ* (خاك مصلى)" terkîbi bulunmuşdur ki ebced ḥesâbıyla (s. 167) 'aded-i ḥurûfî sene-i mezbûreye muvâfiḳdur.

Ve 803 senesinde Timur'un Sivas'ı taḥrîb itdigüne "*ḥarâb* (خراب)" kelimesi târîḥ düşmüşdür.

Ve Fâtîḥ Sultân Mehmed Ḥân-ı Sâni Hazretlerinün 856 senesinde Rûm ili Ḥişârını binâ itdigüne "*bünyân-ı Mehmed Ḥân* (بنیان محمد خان)" terkîbi, ve 857 senesinde İstanbul feth itdigüne "*beldetü'n-ṭayyibetün* (بلدة طيبة)" ⁴ 'ibâre-i şerîfesi,

1 Kalyon s. 60.

2 Bilkan s. 1202.

3 791: 891 Kalyon s. 61.

4 beldetün ṭayyibetün: "*Lekad kâne li sebein fî meskenihim âyetun, cennetâni an yemînin ve şimâlin, kulû min rızkı rabbikum veşkurû lehu, beldetun tayyibetun ve rabbun gafûr(gafûrun).*" "*Andolsunki Sebe kavmine, oturdukları yerde bile bir delil vardı, sağda, solda iki bahçe bulunmadaydı; yiyin Rabbinizin rızkıdan ve şükredin ona; tertemiz bir şehir ve suçları örten bir Rab.*" *Kur'an*, Sebe Sûresi, Âyet 15, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=34&ayet=15>, 05.05.2019.

ve 878 senesinde Uzun Hasan galebesüne "ve yensureke'llahu naşran 'azîza (ونيصرک الله نصر اعزیزا)"¹ âyet-i kerîmesi târîh vâkı' olmuştur.

Ve sekiz yüz toksan sekiz senesinde Molla Câmî Hazretleri vefât itdükde "ve men deḡalehu kâne âminen (ومن دخله كان آمنا)" aña târîh düşmüşdür.

Ve Yavuz Sultân Selîm Hazretlerinün 922 senesinde Sultân Gavrîye galebesüne târîh olmak üzere Kemâl Paşa-zâde "feth-i memâlikü'l- 'Arab (العرب فتح ممالک)" 'ibâresünü bulup, ba'dehû 923 senesinde diyâr-ı Mısrı feth itdügünde daḡı "fâtih-i memâlikü'l- 'Arab (فاتح ممالک العرب)" dimüşdür.

İşte ibtidâları böyle menşûr olarak târîh aranup (s. 168) bulunur iken 850 senesinde Sultân Mehmed Hân-ı Şânî Hazretleri bir câmi'-i şerîf binâ itdükde ol 'aşruñ 'ulemâ-yı üdebâsundan *Kaşîde-i Nûniyye* şâhibi meşhûr Hızır Beg "جامع زيد" mısrâmı söylemiş ve andan sonra şu'arâ manzûm târîh bulmağa daḡı heves eylemişdi.

Ve İstanbul târîh-i fethi olmak üzere:

(427)

Ehl-i dîn İstanbul aldî cidâl u cengle

اهل دين استانبولى آلدی جدال و جنگله

mısrâı söylenmişdi.

Tokuz yüz sene-i hicriyyesünden sonra güzîde târîhler söylenmeğe başladı.² Mişâl olarak ba'zıları ber-vech-i zîr taḡrîr olunur:

Esâmî	Târîhler	Sene
	(428)	
Nazmî	Engürûsı münhezim kıldı Süleymân-ı zamân انگروسى منهزم قیلدی سليمان زمان	932
	(429)	
Lâ-edrî	Âşaf eline girdi Süleymân mühri آصف الله کیردی سليمان مهری	947
	(430)	
Lâ	Süleymân virdi mührin ³ Âşafına سليمان ويردى مهرين آصفينه	962

1 ve yensureke'l-lahu naşran 'azîza: "Ve yensurakellahü nasran aziza." "Ve sana Allah, şanlı bir zaferle yardım eder. " *Kur'ân*, Fetih Sûresi, Âyet 3, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=48&ayet=3>, 05.05.2019.

2 başladı: başlandı Kalyon s. 61.

3 mührin: mürîn Kalyon s. 62.

	(431)	
Şa‘bî	Şâmı ihyâ eyledi Sultân-ı Rûmuñ câmi‘i شامی احیا ایلدی سلطان رومک جامعی	966
	(432)	
Emîrî	Şâh-ı şüdd Sultân Selîm-i kâm-yâb شاه شد سلطان سلیم کامیاب	974
	(433)	
Niyâzî	Aldı Kıbrıs atasun Şâh Selîm آلدى قبرس اطة سن شاه سلیم	978
	(434)	
Hâşimî ¹	Sa‘adette şafâ geldüñ Efendüm سعادتله صفا کلدک افندم	990
(s. 169)	(435)	
Lâ	Ehl-i sünnet menzili oldu Revân اهل سنت منزلی اولدی روان	991
	(436)	
Lâ	قلعته زاد عمر با نیها	991
	(437)	
Rûhî-i Bağdâdî	Şafâlar eyledi Şâfî cinâne başdı kadem صفالر ایلدی صافی جنانه باصدی قدم	997

El-ḥâşıl Hızır Begün açdığı ıgır giderek şu‘ârâ için bir şâh-râh olup vukû‘ât-ı mühimme için bir mısra ve ba‘zen bir beyt olmak üzere târîḥler nazm eylemege başlamuşlar idi.

Biñ târîḥünden soñra buña daha ziyâde i‘tinâ idildi.

Ve Burusa ‘ulemâsundan sâlifü’z-zıkr² Hâşimî Efendi pek güzel ve ğâyet muşanna‘³ târîḥler söyleyerek ve bu yolda sâ‘irine takaddüm eyleyerek şınâ‘at-ı târîḥde imâm olmuştur. Binâen-‘alâ-zâlik biñ târîḥünden soñra söylenmiş olan tevârîḥ-i muntaḥabeden biraz mişâller getürelüm:

1 Ayşe Bulan, *Hâşimî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı’nın Tenkidli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurulu Tez No: 26362, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993, S.153.

2 sâlifü’z-zıkr: Salefü’z-zıkr Kalyon s. 62.

3 muşanna‘: maşnu‘ Kalyon s. 62.

Esâmî	Târîhler	Sene
	(438)	
Lâ-edrî	Mescid-i müstahsen-i erkâne مسجد مستحسن ارکانه	1002
	(439)	
Ṭâlibî	Hân Mehmed oldı sultân-ı cihân جان محمد اولدی سلطان جهان	1003
	(440)	
Ṭayyibî	İtdi Kadrî Çelebi ‘azm-i beğâ ایتدی قدری چلبی عزم بقا	1004
	(441)	
Lâ	Gitdi Şem‘î Çelebi dünyâdan گتدی شمعی چلبی دنیادان	1018
	(442)	
Hâşimî	Okı rûh-ı Es‘ad içün Fâtîha اوقی روح اسعد ایچن فاتحه	1030
(s. 170)	(443)	
Hâletî ¹	Girdi Âsaf eline mühr-i Süleymân-ı zamân ² گیردی آصف الیه مهر سلیمان زمان	1035 ³
	(444)	
Lâ	Çeşmüne kuhl-i ‘adem çekdi ecel Şehlânuñ چشمه کحل عدم چکدی اجل شهلانک	1047
	(445)	
Cevrî	Cülûs-ı Hân-ı Mehmed eyledi âsûde dünyâyı جلوس خان محمد ایلدی آسوده دنیایی	1058
	(446)	
Cezmî ⁴	Ola ‘uqbâda mağâm-ı Hanefî beyt-i cinân اوله عقباده مقام حنفی بیت جنان	1069

1 Lütîfî Alıcı, *Azmîzâde Mustafa Hâletî Dîvânı I (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurumu tez no: 20961, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1992, s. 165.

2 zamân: cihân Alıcı s. 165.

3 1035: 1006 Alıcı s. 165.

4 Cezmî: - Cevdet Paşa s. 171.

Nâbî ¹	(447) Düşdi Kamanice hışnuna nûr-ı Muḥammedî دوشدی قمنجه حصنه نور محمدی	1084 ²
Şiddîk	(448) Pâdişâh-ı cihân Aḥmed Ḥân پادشاه جهان احمد خان	1115
Seyyid Vehbî ³	(449) Geldi miftâḥ-ı Revân açdı der-i ümmîdi کلدی مفتاح روان آجدی در امیدى	1137 ⁴
Ve lehû ⁵	(450) Hemedân Gence Revân fâtihî Sultân Aḥmed همدان کنجه روان فاتحی سلطان احمد	1137 ⁶
Reşîd	(451) Oldı Ḥân Maḥmûd imâmü'l-Müslimîn اولدی خان محمود امام المسلمین	1143
Râğıb Paşa ⁷	(452) Yapıldı mevķi'inde câmi'ü'n-nûr-ı 'Alî Paşa یاپıldı موقعده جامع النور علی پاشا	(1147)
Rûḥî-yi Kilisî	(453) Gice sâ'at ikide zelzele yıkdı Şâmı کیجه ساعت ایکیده زلزله یقدی شامی	1173
Sünbül-zâde Vehbî ⁸	(454) Zülâlî Mâverâ'ü'n-nehre deryâdan revân oldı زلالی ماوراء النهره دریادن روان اولدی	1195

Minvâl-i meşrûḥ üzre biñ târîḥündeñ soñra manzûm târîḥ söylemek şınâ'ati ḥaylice teraḳķî buldı. Ve 1193 senesinde Der-sa'âdete gelen Aṭanalı Surûrî Efendi bu şınâ'atun ḥurdelerini bulup toğrısı bu fennde üstâd-ı küll oldı. 'Aşrunda

1 Bilkan s. 170.

Berrin Akalın, "Nabî'nin Kamanice Kalesi'nin Fethi İçin Yazdığı 'Sultân-ı dîn şehenşeh-i dünyâ hidv-i dehr / Sultân Muhammed âb-ı ruh-ı baht-ı sermedi' Matla'lı Târih Kasidesi Ve Çağına Tanıklığı, Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi, Prof. Dr. Mine Mengi Özel Sayısı, S.5, 2016, s. 191-197, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/266464>, 24.02.2018.

2 1084: 1083 Karabey s. 127, Kalyon s. 62.

3 Hamit Dikmen, *Seyyid Vehbi ve Divanının Karşılaştırmalı Metni*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991, s. 349.

4 1137: 1138 Kalyon s. 62.

5 Dikmen s. 349.

6 1137: 1138 Kalyon s. 63.

7 Yorulmaz s. 67, Demirbağ s. 185.

8 Yenikale s. 335.

Sünbülzâde Vehbî (s. 171) gibi fenn-i şi'rde andan daha mâhir ve H'âce Münîb Efendi gibi edîb ü mütebahhir nice zevât var iken fenn-i târîhde bir kimse aña akrân olamamışdır.

El-hâşıl Surûrî bu şınâ'atda eslâf u ahlâfuna fâ'ik olup yalnız kendü zamânunun vaqâyi'ine kanâ'at itmeyerek ezmine-i sâlifenüñ vaqâyi'-i mühimmesüne daği güzel güzel târîhler söylemişdir. Dîvânını muţâla'a idenlerüñ ma'lûmıdır.

Surûrî Efendi gerek kendüsünün ve gerek eslâf u mu'âşırı olan şu'arânun târîhleründen maqbûl u müstaşsen olanlarını cem' ile bir mecmû'aya kayd idüp vefâtunda 'İzzet Molla daği 'aşrunda söylenen târîhlerüñ müntaḥablarını buña 'ilâve itmişdir. Ba'dehû Vaq'a-nüvîs Es'ad Efendi daği intiḥâb eylediği târîhleri aña katmışdır. Ḥakkâ ki eslâf-ı şu'arânun eñ güzîde târîhlerini câmi' bir eser-i bî-naẓîrdür.

Surûrî ol mecmû'ayı aşl-ı tevârîḥ-i müntaḥabe-i Türkiyye için tertîb eylemiş ise de ba'zı tevârîḥ-i Fârisiyye vü 'Arabiyyeyi daği kayd eylemişdir. Ḥattâ 1194 senesinde inşâ olunan Ḥamîdiyye Kitâb-hânesi için söylemiş olduğu:

(s. 172)

(455)

قد بنى دارالكتب سلطاننا عبدالحميد

târîḥünü daği ol mecmû'aya kayd itmişdir. Bu târîḥün bâlâsundaki kaşidesi daği heb 'Arabîdür. Ḥâlbuki bâlâda beyân olunduğı üzre baḥr-i remelün sekiz cüz'den terkîbî uşûl-i 'arûz-ı 'Arabîye muḥâlifdür. Mülemma' şi'rlerde buña bir dereceye kadar mesâğ olsa bile evzân-ı Fârisiyye üzre heb 'Arabî olarak nazm olunan şi'rler maqbûl olmaz. Ve bir de *el-kütüb* lafzı üzre vaqf itdigüne mebnî' aşrı üdebâsundan ba'zıları aña i'tirâz itmişler idi. Bu i'tirâz daği becâ vü ikvâdur.¹ Çünke eş'âr-ı 'Arabiyyede gerek vaqf ve gerek işbâ' ancak beytün âḥiründe ve bir de mısrâ ya'nî meşnevî yâ maṭla' ise mısrâ-yı evvelün daği âḥiründe olur. Sâ'ir maḥalleründe câliz degüldür. Fârisî vü Türkî şîvesi üzre 'Arabî şi'r söylemek ise müstaşsen olmaz.

Târîḥün eñ a'lâsı ḥaşvdan 'ârî ve murâd olan ma'nâyı kemâl-i vuzûḥ ile müfid olan mısrâ-yı âzâde ya'nî diger mısrâa merbûṭ olmayan bir mısrâ-yı ber-cestedür.

(s. 173)

(456)²

Surûrî'nün

Oldı Şâlih Efendi defter-dâr

اولدى صالح افندى دفتردار

¹ ikvâdur: akvâdur Karabey s. 129.

² Osman Surûrî, *Dîvân-ı Sürûrî* yz., TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307780.pdf, s. 243, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2743>, 25.02.2018.

mısrâi gibi. Ki bunu istimâ‘ iden kimse Şâlih Efendi nâmunda bir zâtuñ defter-dâr oldığını fehm ider. Ve cemî‘-i hırûfî hesâb olundukda 1214 senesinde vuķû‘ı ma‘lûm olur. Faķat böyle târîhler pek nâdir teşâdüf ider. Surûrî biñlerce nazm eylediği târîhlerinin içinde eñ ziyâde bunu begenürmüş.

(457)¹

Senüñ sinnüñ Surûrî geldi kırķa

سنگ سنگ سرورى كلى قرکه

mısrâi daħi bu kabîldendür. Ki bunu muţâla‘a idenler 1205 senesinde Surûrînün kırķ yaşuna vâşıl olduğunu der-hâl fehm iderler. 1213 senesinde ķahveden tevbe itdiğüne dâ‘ir söylemiş olduğu:

(458)²

Ķahveden kıldı Surûrî tevbe

قهوه دن قىلدى سرورى توبه

mısrâi daħi bu kabîldendür. Bu yolda söylenmiş olan târîhlerüñ güzîdeleründen ber-vech-i âtî biraz mişâller daha getürelüm:

Esâmî	- (Târîhler) -	Sene
	(459)	
Surûrî ³	Ķıldı İbrâhîm Efendi irtihâl قىلدى ابراهيم افندى ارتحال	1198
	(460)	
Ve lehû ⁴	İrtihâl itdi Muħammed Ćelebi ارتحال ايتدى محمد چلبى	1202
(s. 174)	(461)	
Surûrî	Tezevvüc itdi ‘Âşım Beg Efendi تزوج ايتدى عاصم بك افندى	1209
	(462)	
Ve lehû	Hân Selîm üç gemi indirdi yime خان سليم اوچ كى ايندردى يمه	1210

1 Özlem Güzeller, *Surûrî Dîvânı'ndaki Manzum Tarihler (Sayfa250-322)*, Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurumu tez no: 215124, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2007, s. 108.

SUD s. 266.

2 Güzeller s. 109, SUD s. 266.

3 Güzeller s. 176, SUD s. 302.

4 Güzeller s. 183, SUD s. 306.

Ve lehû ¹	(463) Eyledi riħlet gelüp Kudsî Efendi Ka‘beden 1221 ایلدی رحلت کلوب قدسی افندی کعبه‌دن	
Ve lehû ²	(464) Mîr ‘Ârif itdi ‘ağd-i izdivâc 1222 میر عارف ایتدی عقد ازدواج	
Ve lehû	(465) Yesribi aldı cünd Hân Maħmûd 1227 یثربی آلدی جند جان محمود	
Hikmet	(466) Vefât itdi Cemâle'd-dîn Efendi 1227 وفات ایتدی جمال الدین افندی	
Ve lehû	(467) Refet Raħmî ‘âlem fânî 1227 رفت رحمی عالم فانی	
Zâ‘ik	(468) Rûm iline ‘azm ü ‘avdet kıldı Hân ‘Abdü'l-mecîd 1265 روم ایلینه عزم و عودت قیلدی خان عبدالمجید	

Her vakit böyle ber-ceste mışrâlar bulunamaz. Çünke ekseriyâ ma‘nâ-yı murâda delâlet iden lafzlarıñ ‘aded-i ħurûfı târîhe muvâfık düşmez. Binâe'n-‘aleyh ħesâbı toldırmağ için ħaşv u zâ'id lafızlar ‘ilâve olunur. İşte bu ‘ilâveler ne kadar mağama münâsib ü leğâ'if beyâniyye vü bed'ıyyeyi müştemil olur ise târîh o kadar mağbûl olur. Bu yolda söylenmiş olan tevârîh-i mağbûleden dağı ber-vech-i âtî biraz mişâller getürelüm:

(s. 175)

Esâmî	Tevârîh	Sene
Surûrî ³	(469) Bârekallâh pâdişâh-ı ‘âdil oldu Şeh Selîm 1203 بارک اه پادشاه عادل اولدی شه سلیم	
Ve lehû ⁴	(470) Cân-ı şîrînini virdi Ferhâd 1204 جان شیریننی ویردی فرهاد	

1 Güzeller s. 134, SUD s. 280.

2 Güzeller s. 90, SUD s. 256.

3 Güzeller s. 200, SUD s. 315.

4 Güzeller s. 183, SUD s. 306.

	(471)	
Ve lehû ¹	Baħr(e) eyyâm-ı şitâda indi üç fülk-i cedîd بحر ایام شتاده ایندی اوچ فلک جدید	1213
	(472)	
Ve lehû	Geçdi Ğâlib Dede cândan yâ Hû کچدی غالب دده جانندن یا هو	1214
	(473)	
Ve lehû ²	Ĥayf kim kıldı Muħammed Beg Efendi riħlet حیف کیم قیلدی محمد بک افندی رحلت	1219
	(474)	
Ve lehû	Göçdi müberred-i naşaf şitâda کوچدی مبرد نصف شتاده	1219
	(475)	
Ve lehû ³	Deyüp el-ħükmu'l-lâh göçdi Kâzı-zâde me'vâya دیوب ال حکم لله کوچدی قاضی زاده مأویه	1219
	Velâdet-i Hümâyûn	
	(476)	
Ṭâlib	Kıldı tevellüd müjde kim şeh-zâdemiz ‘Abdü'l-ħamîd قیلدی تولد مزده کیم شهزادهمز عبدالحمید	1258
Târîh-i ibtidâ ber-vech-i mehrûh ĥaķîkat dâ'iresünde aranur ve bulunamaz ise mecâz u kinâye vü telmîh ü tevriye yolu ihtibâr olunur. Ve bu yolda bulunan târîh ne kadar rengîn ve ma'nâ-yı murâda delâleti ne kadar vâziħ olur ise o mertebe maķûl u müstaħsen olur. Nitekim zîrde taħrîr olunacak mişâllerden anlaşılr târîh-i vefât-ı Kânî:		
	(477)	
Sünbül-zâde Vehbî	Gitdi gevher idi ğûyâ o ma'ârif Kânî کتدی کوهر ایدی گویا او معارف کانی	1206
(s. 176)		
Esâmî	Tevârîh	Sene
	(478)	
Surûrî ⁴	Ĥaķ bu anbâr-ı cesîmi ide genc-i bereket حق بو انبار جسیمى ایده کنج برکت	1208

1 SUD s. 37.

Velehû: ‘Aynî SUD s. 37.

2 Güzeller s. 131, SUD s. 278.

3 Güzeller s. 148, SUD s. 288.

4 SUD s. 42.

	(479)		
Ġalib	Döküldi kâlib-ı maḳûl u maṭbû‘a döküm-ḥâne دوکلدی قالب مقول و مطبوعه دوکمهانه	1209	
	(480)		
Surûrî ¹	Muḳayyed-zâde kayd-ı tenden ıtlâḳ eyledi rûḥı مقیدزاده قید تندن اطلاق ایلدی روحی	1209	
	(481)		
Ve lehû ²	Ser-â-pâ ‘aşḳile sûzân iken maḥv oldu yân Molla سرپا عشقله سوزان ایکن محو اولدی یان ملا	1211	
	(482)		
Ve lehû	Mâ‘ı ḥayvân semtüne aḳdı balıḳ pazarınun ماء حیوان سمتنه آقدی بالیق بازارینک	1211	
	(483)		
Ve lehû ³	Eyledi iḳbâl üç anbârlı yime atlar gibi ایلدی اقبال اوچ انبارلی ییمه اتلر کبی	1211	
	(484)		
Ve lehû ⁴	Üç gemi yol buldı gemsiz at gibi koşdı yime اوچ گمی یول بولدی گمسز ات کبی قوشدی ییمه	1213	
	(485)		
Ve lehû ⁵	At gibi birden segirdüp üç gemi buldı yemin ات کبی بردن سگرددوب اوچ گمی بولدی یمن	1213	
	(486)		
Ve lehû ⁶	Ḳuş gibi üç kıt‘a ḳalyon uçdılar sû-yı yeme قوش کبی اوچ قطعه قالیون اوچدیلر سوی ییمه	1213	
	Ma‘den Emîni Žiyâ Paşanuñ Sadâreti		
	(487)		
Ve lehû	Pâdişeh ma‘dende buldı mührüne lâıyḳ güher پادشه معدنده بولدی مهرینه لایق گهر	1213	
	Vezâret-i Ṭayyâr Paşa		

1 Güzeller s. 177, SUD s. 303.

2 SUD s. 154.

3 SUD s. 198.

4 SUD s. 200.

5 SUD s. 200.

6 SUD s. 200.

	(488)	
Ve lehû ¹	Evc-i a‘lâ-yı vezâretde Hümâdur Tayyâr اوج اعلاى وزارتده همادر طيار	1215
	(489)	
Ve lehû ²	Hak bu anbar-ı bülendi ide kenzü'l-berekât حق بو انبار بلندی ایده کنزالبرکات	1217
	(490)	
Ve lehû ³	Gel okı Seyyid Süleymân rûhı içün Fâtîha کل اوقی سید سلیمان روحی ایچون فاتحه	1220
	(491)	
Ve lehû	Fâtîha ‘Osmân Efendi rûhına فاتحه عثمان افندی روحنه	1220
	(492)	
Ve lehû ⁴	Maḥfil-i ‘adnı maḥarr itsün Bilâl محفل عدنی مقر ایتسون بلال	1222
(s. 177)	(493)	
Surûrî ⁵	Şerbeti şundı Şeker-zâdeye sâkî-yi ecel شربتى صوندی شکرزاده یه ساقى اجل	1222
	(494)	
‘Ârif	Oldı ‘adli Hân Maḥmûduñ cülûsunda ‘ıyân اولدی عدلی خان محمودک جلوسینده عیان	1223
Bi'l-ḥaşşâ ‘adlî oldığı cülûsunda meydâna çıkmışdur		
	(495)	
‘İzzet	Maḥmûd Hâna Mevlâ mülki ide mübârek محمود خانهمولی ملکی ایده مبارک	1223
	(496)	
Surûrî	Cihândan göçdi Bülbul Hâce kondı ‘adn-i a‘lâya جهاندن کوچدی بلبل خواجه قوندی عدن اعلايه	1227
	(497)	
Hikmet	Ka‘be-i Huldî mekân eyleye rûḥ-ı medenî کعبه خلدى مکان ایلیه روح مدنى	1227

1 SUD s. 68.

2 SUD s. 42.

3 Güzeller s. 180, SUD s. 304.

4 SUD s. 296.

5 Güzeller s. 129, SUD s. 277.

Şadâret-i Dervîş Paşa

(498)

‘İzzet Kûtb-ı ‘âlem şâhib-i mühür eyledi Dervîşüni 1233
قُتُبِ عَالَمِ صَاحِبِ مِهْرِ اِيْلَدِي دَرْوِيْشُنِي

Riyâset-i Pertev Paşa

(499)

Ve lehû Sâye-i şâhânede aldı riyâset Pertevin 1242
سَايَةِ شَاهَانَهْدَةِ الدِّي رِيَاْسَتِ پَرْتَوِيْن

Velâdet-i Hümâyûn

(500)

Hakkı Fer virdi geldi ‘âleme şeh-zâdemüz ‘Abdü'l-ḥamîd 1258
فَرْ وِيْرْدِي كَلْدِي عَالَمِه شَهْزَادَمُزْ عَبْدِالْحَمِيْد

(501)

Şafvet Kõşdı Kâvî-zâdeyi gerdûne-i mevte ecel 1265
قَوْشْدِي كَاوِي زَادِه يِي كَرْدُوْنَةِ مَوْتِه اَجَل

Vefât-ı Vâlî-i Mısr

(502)

Ve lehû Ümm-i dünyâ kocasun itdi telef 1265
اُمِّ دَنْيَا قَوْجِه سَن اِيْتْدِي تَلَف

Cülûs-ı Sulṭân ‘Abdü'l-‘azîz

(503)

Cevdet¹ Viridi evreng-i cihân-dârîye fer ‘Abdü'l-‘azîz 1277
وِيْرْدِي اَوْرَنَكِ جِهَانْدَارِي يِه فَرْ عَبْدِ الْعَزِيْز

(s. 178) Ba‘zen iki üç şâ‘irüñ bir târîhde tevârüd itdikleri vardır. Zîrde muḥarrer târîhlerde olduğu gibi.

(504)

Surûrî - ‘İzzet

Muṣṭafâ Ḥâna bî‘at eyledi nâs 1222
مُصْطَفَايِ خَانِه بِيْعَتِ اِيْلَدِي نَاس

¹ Târih-i Cevdet Paşa.

Yıldırım s. 157.

(505)

Surûrî - Hîkmet¹

Uçdı şahın-ı cinâna tûtî-i Şeyh 1225
اوچدی صحن جانه طوطی شیخ

(506)

Surûrî - Hîkmet - Rif'at

Câyını 'adn eylesün Qadrî Begüñ Rabb-i qadîr 1227
جاینی عدن ایلسون قدری بک رب قدیر

(507)

Hakkı - Şinâsî

Yapdı Hân 'Abdü'l-mecîdim himem cîsr-i cedîd 1261
یاپدی خان عبدالمجیدیم همم جسر جدید

Ba'zen bir beytün mecmû'ası bir târîh olur. Nitekim Surûrî'nün 1206
senesinde söylediği:

(508)

Sehmiye meydânda aldı menzili
Dikdi taş Sultân Selîm-i kâm-bîn
سهمله میدانده آلدی منزلی
دیکدی طاش سلطان سلیم کامبین

beyti gibi. Ve ba'zen bir beytün her mışrâı birer târîh olur. Nitekim Surûrî'nün:

(509)

Kırkları her hâlde Mevlâ mu'ayyen eyleye
قرقلری هر حالده مولی معین ایلیه

Sinni kırk oldı Cenâb-ı Şeh-Selîm'in bu sene
سنی قرق اولدی جناب شه سلیمک بو سنه

beytinün her mışrâı 1215 'adedine müsâvî olarak (s. 179)başka başka birer târîhdür.

Târîh ya tam olur ki cemî'-i hûrûfî dâhil-i hesâb olur bâlâda mezkûr târîhler
gibi.

Yâhûd yalnız noktalı harfleri hesâb olunup târîh-i mu'cem ve târîh-i
mücevher denilür.

¹ SUD s. 300.

Ve-yâhûd yalnız noktasuz harfleri hesâb olunup târîh-i mühmel ü sâde dinilür.

(510)¹

Târîh-i mu‘cime mişâl Surûrî

- 1 Bir² şabî Reşîd mektebde
İtdi hatm tilâvet-i Furkân
بر صبی رشید مکتبه
ایتدی ختم تلاوت فرقان
- 2 Şu hadîs oldı cevherîn³ târîh
Hayr kim men ta‘allümü'l-Kur‘ân 1210
شو حدیث اولدی جوهرین تاریخ
خیر کم من تعلم القرآن

(511)⁴

Surûrî

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Kerûbiyyü'ş-şiyem ‘Âşir Efendi müftî-i ‘âlem
Ki vaqtûñ kuṭbıdur zât-ı şerîfi faẓl u taḳvâda
کرولی الشیم عاشر افندی مفتی عالم
که وقتک قطبیدر ذات شریفی فضل و تقواده
- 2 Surûrî cevher-i gülden ider târîhün istinbât
Muvaffaḳdur mücerred ‘aḳl-ı ‘Âşir naḳl-i fetvâda 1213
سروری جوهر کلدن ایدر تاریخن اسباط
مؤفقدر مجرد عقل عاشر نقل فتواده

(s. 180)

(512)⁵

Surûrî

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- Günâhı var ise ‘afv ola mu‘cemile didüm târîh
Naşûhî-zâde kıldı tevbe kurb-ı Haḳḳa ‘azm itdi 1218
کناهی وار ایسه عفو اوله معمله دیدم تاریخ
نصوحی زاده قیلدی توبه قرب حقه عزم ایتدی

1 Güzeller s. 114, SUD s. 269.

2 Bir: Pür Güzeller s. 114, SUD

3 cevherîn: cevherin Güzeller s. 114.

4 SUD s. 230.

5 Güzeller s. 170, SUD s. 299.

(513)¹

Târîh-i mühmele mişâl Surûrî
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Hurûf-ı sâdelerle eyledüm tahrîr târîhün
Bekir Ağa kırup sûr-ı tezevvüc ber-murâd oldu 1192
حروف سادہ لرلہ ایلدم تحریر تاریخ
بکر اغا قوروب سور تزوج برمراد اولدی

(514)

Tâlib
Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün

Fer virir mihr ile Gâlib gibi paşa şadra 1239
فر ویرر مهر ایله غالب کبی پاشا صدره

Ba'zen mışrâ-yı târîhün 'aded-i hurûfî bir kaç nâkış yâ ziyâde geldükde
makâma münâsib ta'miye ile zamm yâ tenzîl olunur. Böyle ta'miye ile söylenmiş
olan rengîn târîhlerden bir kaç mişâl getürelüm:

(515)²

Surûrî
Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün

Bâ-ile yazdı kalem sebt idicek târîhün
Kışlada itdi binâ Vâlîde Sultân hamâm 1209
بایله یازدی قلم سبت ایدیجک تاریخ
قشله ده ایتدی بنا والدہ سلطان حمام

(s. 181) İşbu mışrâ-yı târîhün 'aded-i hurûfundan iki nokşân olur. "bâ" harfünün
'adedi olan iki zamm ile ikmâl olunmuşdur.

(516)³

Surûrî

Şekl-i gird-âb gelür fikre yazarken târîh
Severdi yılğın göreñ a'dâyı Kapûdân Paşa 1204
شکل کرداب کلور فکره یازار کن تاریخ
سوردی یلکن کورک اعدایی قپودان پاشا

Bu mışrâ-yı târîhde beş nokşân olmağla şekl-i gird-âbda olan ve beşe dâll
bulunan 5 raqamı zamm ile ikmâl kılınmışdur.

1 SUD s. 141.

2 SUD s. 211.

3 SUD s. 65.

(517)¹

Seyyid Vehbî
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Şeh-i 'âlem alunca Behmenüñ tâcun didüm târîh²
'Acemden³ geldi miftâh-ı Revân Bâb-ı Hümâyûna 1137
شه عالم آئجه بهمنک تاجن دیدم تاریخ
عجمدن کلدی مفتاح روان باب همایونه

Bu mışrâ-yı târîhüñ iki ziyâdesi vardır. "Behmenüñ tâcı" ya'ni harf-i evvelî olan "bâ" harfünü aḥz u tenzîli ile tesviye olunmuşdur.

(518)⁴

Surûrî 1213

Dil kân-ı reşkle koptuḡda didüm târîhün
Aldı mihri⁵ germüñ ma'deni Yûsuf Paşa
آلدى مهرى كرمك معدنى يوسف پاشا

(s. 182) Bu mışrâ ma'den emîni Yûsuf Paşanuñ şadâreti târîhi olup bir ziyâdesi vardır. Kânuñ ḳalbi olan elifüñ tenzîli ile tesviye kılınmışdır.

Ba'zen bir mışrâîñ 'aded-i ḥurûfî murâd olan senenüñ tamâm iki ḳatı olup "dü-tâ" dinilir. Târîh-i tâm gibi maḳbûl degüldür. Faḳat bir mışrâîñ her nıṣfuñdan birer târîh çıkar ise muşanna' vü maḳbûl bir târîh olur. Nitekim Surûrî'nüñ:

(519)⁶

Bir cum'a gün şevket ile Sultân 'Osmâñ oldu şâh
بر جمعه كون شوكت ايله سلطان عثمان اولدى شاه

mışrâî iki târîhi müştēmildür. Şöyle ki "bir cum'a gün şevket ile" 'ibâresünüñ 'aded-i ḥurûfî 1168 olarak Sultân 'Osmâñuñ cülûsuna târîh olduğu gibi "Sultân 'Osmân oldu şâh" cümlesi daḫi başḳaca bir târîhdür.

Kezâlik mışrâ-yı târîhüñ ḥurûf-ı mu'ceme vü mühmelesünden bir târîh çıkar ise tevârîh-i muşanna'adan ma'dûd olur.

1 Dikmen s. 351.

2 Şeh-i 'âlem alunca Behmenüñ tâcun: Olup efser-rübâ-yı Cem şeh-i 'âlem Dikmen s. 351.

3 'Acemden: Kılıçla Dikmen s. 351.

4 SUD s. 61.

5 Aldı mihri: Mihri aldı SUD

6 SUD s. 165.

(520)

Nitekim Surûrî
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Muvaffıksın Surûrî mu'cem ü mühmel dü-târîhe
Merba'-ı vefk kişver-i Muştafâ Hândur mekârimle
موفقسین سروری معجم و مهمل دو تاریخه
مربع وفق کشور مصطفی خاندن مکارمله

(s. 183) beytünde ki mısrâ-yı târîhüñ hurûf-ı menkûtası 1222 olup sâde hurûfı dañi o kadar olmağla ikisi dañi Sulţân Muştafâ-yı Râbi' in cûlûsuna birer târîhtir.

Tevârîh-i muşanna'anuñ envâ'-ı keşîresi vardur.

Ez-cümle birisi de budur ki, bir beytün iki mısrâı birer târîh oldığı hâlde her mısrâınun âhâd u 'aşerât u mi'âtı yek-dîgere müsâvî olduğda naql-i yek-dîger uşûli ile altı târîh daha peydâ olur. Nitekim 1216 senesünde Mısr'uñ Fransa Cumhûriyedünden istihlâşuna târîh olmak üzere Surûrî'nün söyledigi:

(521)¹

Rezmle İslâmiyân bozdı Franca ceşşüni
Eyleyüp cumhûrı nâ-bûd aldı Mısrı Şeh Selîm
رزمه اسلامیان بوزدی فرانجه جیشنی
ایلیوب جمهورى نابود آلدی مصرى شه سلیم

beytünden minvâl-i meşrûh üzre sekiz vechle târîh çıkar.

Tevârîh-i muşanna'anuñ bir nev'î de ihrâc u idhâl uşûlidür. Nitekim 1142 senesünde Eşref-i Hân-ı Efgânî 'asâkir-i 'Osmâniyye ile vukû' bulan muhârebesünde münhezimen qarâr itdükde târîh-i muşanna'a olarak:

(522)

Müştaş

Eşref ez-tîğ-i Pâdişâh gürîht
اشرف از تیغ پادشاه کریخت

(s. 184) mısrâ'ını söylemişdür.

1 SUD s. 187.

SONUÇ

"Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi 8358 Numaralı Şiir Mecmuasının Tanıtımı ve Transkripsiyonu (1-183. Sayfalar)" adlı yüksek lisans tez çalışmamıza konu olan mecmua H 709\ M 1309 tarihinde doğan Hâce Selmân'dan, 7 Ekim 1936'da vefat eden Mustafa Reşit'e kadar, 627 senelik geniş bir birikimi içermektedir. Mecmuada 100'den fazla şairin eserlerinden manzum ve mensur bir çok alıntıya yer verilmiştir. Bununla birlikte şâiri belirlenemeyen şiirler (bk.: s.12) ve tarafımızca mecmuanın derleyeni tarafından yazıldığı düşünülen, "Muhtebeşât" başlığı altında " sabunun îcâdı ve inci" hakkında (bk.: s.76-78), "Laîfe" başlığıyla da iki kısa mensur kısım (bk.: s. 79,115) bulunmaktadır.

"Belâgat-ı 'Osmâniyyeden" başlığıyla, Ahmet Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyye'sinden manzum-mensur alıntılar yapılmış (bk.: s. 140-190), bu alıntıların arasına eserde olmayan bazı şiirler ve mensur kısımlar eklenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

İnsândur memerr-i vuķû'ât-ı nîk ü bed
Şabr it kemâl-i miħnete in nîz begüzered

Lâ-edrî (bk.: s. 146)

Haķîkat bî-vefâ nâ-mihribân hûbân-ı İstanbul
Yine dil ârzû eyler ne çâre ülfet olmuşdur

(bk.: s. 148)

Zülfüñ döküp 'izârına o mâh-rû gezer
Gûyâ derûn-ı¹ ebr-i felekde kamer gezer

(bk.: s. 152)

Sînede bir laħza ârâm eyle gel cânım gibi
Geçme ey rûh-ı revân 'ömr-i şitâbânım gibi

(bk.: s. 154)

Vardukça hû'âb-ı nâza daħi kâkûl örtünür
Hâl-i 'izârı gül döşenür sünbül örtünür

(bk.: s. 155)

Bûydan hoş rengden pâkîzedür nâzûk tenüñ
Beslemüş koynunda gûyâ kim gül-i ra'nâ seni

(bk.: s. 157)

1 derûn-ı: derûn u Kalyon s. 28

İnsân kacadukça iki haşleti tâzelenür: Anuñ biri hırş diğeri tûl-ı emeldür. İstanbul şehri Allâh Te‘âlâ daha ziyâde me‘mûr itsün ‘âlemüñ fihristidür (bk.: s. 159).

Nevrûz irüp ağıâr ile seyr eyledi dil-ber
Giceyle günüm oldu benüm şimdi ber-â-ber (bk.: s. 160)

Yokdur bir murâd u nihâl-i emel deyü
Bâğ-ı cihânda çekme elem heb olur beter (bk.: s. 160)

Vaţanuñ zevki mülâkât-ı ahıbbâ iledür
Bî-mülâkât-ı ahıbbâ vaţanı n'eyleyeyüm (bk.: s. 160)

1 Nice teşbîh idelüm kadd-i nihâl-i yâre
Yogiken vech-i şebah tâze nihâl-i çemeni

2 O bulur kisve-yi sebzîn-i¹ varakle revnâk
Yâr ider kesb-i leţâfet çıkarup pîreheni (bk.: s. 162)

Çâh-ı zekân üftâdesi dil-beste-i zülfüz
Zencîrlikuyı anuñ için meskenümüzdür (bk.: s. 163)

Diğەر yandan eserde, karşılaştırmalı metin olarak hazırlanan bazı divanlarda mevcut olmayan mısralar, beyitler ve bentler de yer almaktadır:

- Fehmi Kuyumcu tarafından hazırlanan "Kuddûsî Divânı"nda "İlahi" başlığıyla verilen şiirde, ele aldığımız mecmuada yer alan "İşte şafâ bundadır" mısrası yoktur (bk.: s. 71-72).

- Melek Dikmen'in , "Nasihat Edebiyatına Dair Bir Eser; Sa‘dî'nin Pendnâmesi" adlı makalesinde mecmuada yer alan şiirin: 3,5-7,9,11,13-17. beyitleri yoktur (bk.: s. 73-74).

- Mecmuada yer alan "Muamma" ile ilgili kısım, Kazım Yetiş'in, "XVI. Yüzyıl Başında Yazılmış Bir Kavaid-i Şiiriyye Risalesi" adlı makalesinde yoktur (bk.: s. 89).

- Çalışmamıza konu olan mecmuada yer alan, Ahdî'ye ait üç tahmis için incelediğimiz: Süleyman Solmaz'ın " Gülşen-i Şu'arâ (Bağdatlı Ahdî)" adlı doktora çalışması, Zülfü Güler'in "Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ Bibliyografyası ve Yayınlanmamış Şiirleri" adlı makalesi, Hasibe Mazioğlu " Ahdî-i Bağdâdî ve Şiirleri" adlı makalesi ve Hasan Gültekin'in " Ahdî-i Bağdâdî'nin Yayınlanmamış Şiirleri III" adlı makalesinde rastlanmamıştır. Hatta bu çalışmalarda (Mazioğlu hariç) Ahdî'nin sadece nazireler yazdığı söylenmiş, tahmislerinden hiç bahsedilmemiştir.

¹ sebzîn-i: sebzîn Kalyon .

Bu da Ahdî'nin tahmis de yazan bir şair olduğu ve bilinmeyen üç tahmisinin ilk kez çalışmamızda ortaya çıktığını göstermektedir (bk.: s. 129-131).

Eserde 5'i hece ölçüsü, 51'i aruz vezni olmak üzere toplam 56 farklı kalıpla yazılmış şiirler bulunmaktadır. Bunlardan en fazla kullanılanlar: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (55), Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün (51) ve Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün) (48) kalıplarıdır.

Mecmualar edebiyat biliminin yanısıra tarih (bk.: s. 173-190), sosyoloji, halkbilim (bk.: s.82), İslâmî araştırmalar gibi pek çok alanda yardımcı kaynak niteliğindedirler. Bu nedenle bu zamana kadar yapılan çalışmalara ek olarak gelecekte de bu tarz çalışmalara önem verilmeli, divan neşri konusunda yapılan çalışmalarda önemli kaynaklar olan mecmualar da göz ardı edilmemelidir.

Mecmuada yer alan alıntılar ulaşabildiğimiz tüm kaynaklarla karşılaştırılmış ve farklılıklar dipnotta verilmiştir. Böylelikle karşılaştırmalı bir metin ortaya koyulmuştur.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

(ŞAHIS, ESER VE YER ADLARI)

I.

- I. Abdülhamid 30,31
I. Ahmed 25,28,39
I. Mahmud 30

II.

- II. Abdülhamid 15,33
II. Mahmud 23,48
II. Mahmud Türbesi 37
II. Mehmed 30
II. Mustafa 35,46
II. Osman 27,39
II. Selim 18,47,50
II. Velîd 54
II. Yezîd 54

III.

- III. Ahmed 46
III. Mehmed 18
III. Murad 27,29,40
III. Mustafa 49
III. Selim 30,48,49

IV.

- IV. Mehmed 20,24,46,47
IV. Murad 27,39

V.

- V. Murad 16,33,56

A

- Abdullah 40
Abdullatif Paşa 33
Abdurrahman 19
Abdurrahman b. Mülcem el-Murâdî 29
Abdûlbâki Ârif Efendi 46
Abdûlganî Efendi 25
Abdûlhak Hâmid 44
Abdülhamid Ziyâeddin 55
Abdûlmecid 15,48
Abdûlmelik 54
Âbid Çelebi Mescidi 26
Acâib-i Âlem 16

Âdâb-ı Sedâd fî ilmi'l-âdâb 16

Âdâb-ı Zurâfâ 43

Adakale 42

Adana 14, 47,56

Adapazarı 23

Adem Dede Efendi 24

Adviye Hanım 21

Afife Anjelik 21

Afyon 33

Âgâh 14,142

Âgâh Efendi 53

Âgah Sırrı Levend 2

Agra 31

Ahaveyn 40

‘Ahdî 8,129,130, 131,192,193

Ahıska 46

Ahîzâde Mehmed Efendi 40

Ahmed Ahdî b. Şemsî-i Bağdâdî 14

Ahmed b. Armağan 29

Ahmet Cevdet Paşa

7,8,14,153,168,191

Ahmed Efendi 39,48

Ahmed Metin 17

Ahmed Midhat 8,16

Ahmed Şemseddîn Efendi 54

Ahmed Vehbî 8,17

Ahmedî 29

Ahmednagar 41

Ahmet Reşit Efendi 28

Ahmet Sevgi 16

Ahvâl-i Tunus 24

Ahyolu 27

Akdeniz 33

Âkif (Paşa) 8,17

Âkif Bey 34

Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan 19

Aksaray 44,46

Akşehir 35

Alaca Basîrî 19

Alâeddin 35

Âlî 20

Ali b. Ebî Tâlib b. Abdilmuttalib b.
Hâşim b. Abdi Menaf b. Kusay
b. Kilâb b. Murre b. Ka'b b.
Luey el-Kureşî el-Hâşimî 29
Ali Bey 37
Ali Bey Medresesi 51
Ali Emîrî Efendi 16
Ali Kuşçu 20
Ali Nihad Tarlan 28
Ali Nutkî Efendi 50
Ali Rıza Bey 37
Ali Şîr Nevâ'î 24
Alphonse de Lamartine 52
Amasya 51,56
Âmedi 17
Âmid 14
Anadolu 15,18,19,21,
22,23,26,27,30,32, 35,43,44,46
Anadolu Sadâret Kalemi 47
Anadoluhisarı 21
Anbar Gâzî 20
Ankara 20,38,40
Ankara Gazetesi 38
Antakya 17
Araba Sevdası 21
Arapça Dîvân (Fuzûlî) 25
Arapkir 23
Ârâyiş-i Nigâr 44
A'rec Hasan Efendi 42
'Ârif 8,167,184
Arkadiye 32
Arnavutlar-Solyotlar 16
Arnavutluk 53
Aruz Risâlesi 42
Arz-ı Hâl (Ziya Paşa) 56
Âşık Çelebi 19,23
Âşık Paşa 22
'Aşîka 22
Atabey Kılıç 3
Atâî 20,29
Atala yahut Amerika Vahşileri 21
Âteşpâre 37
Avlonyalı Sadrazam Ayas Paşa 24
Avrupa 16, 21,33,36,52
Avrupa'da Bir Cevlân 17
Avusturya 42
Ayasofya 23
Âyâtü'l-hayr 24

Ayderûsî 20
Aydın 16,41
Âyetullah Bey 21
Ayıntâbîzâde Mehmed Efendi 17
Âyîne-i İskenderî (Emîr Hüsrev) 22
Aynî Tarihi 38
Aynü'l-füyûz 20
Aziz Efendîzâde Mehmed
Abdülkerim 20
Azîz Efendîzâde Yahyâ Efendi 20
Azmî Efendi 27
Azmîzâde Mustafa Hâletî 43

B

Baba Ali Mest-i Acemî 28
Baba Haydar Mahallesi 45
Baba Mâcid-i Horasânî 8,57,172
Babadağı 46
Bâbîâlî 15,47,56
Bâbürlü Hükümdarı Cihangir 31
Bağçe-i Safâ-endûz 24
Bağdad 14,16,25,26,28,
Bağdâdlı Rûhî Dîvânı 8
Bağdat Valisi Ahmed Paşa 41
Bağdatlı Nâdirî 25
Bahâeddin 26
Bahâeddin Velede 35
Bahar-ı Daniş 34
Bahâyî Efendi 20
Bakıyye-i Nakıyye 22
Bâkî 8,18, 147
Balaban Paşa Medresesi 40
Baltacı Mehmed Paşa 38
Banaluka 39
Bardaklı 16
Barika-i Zafer 34
Basiret 37
Basîrî 8,19
Bayat 25
Bâyezid 40
Bayezid Efendi 25
Bayram Paşa 39
Bayramî-Melâmîleri 19
Bebek 15
Bedâyi 51
Bedene 26
Bedir 16,29
Bekâr Memi 28

Belâgât-ı ‘Osmâniyye 7,140,191
Belgrad 20,4,47
Belh 27,35
Belhî 35
Beng ü Bâde (Fuzûlî) 25
Bengal 22
Beşâretü'n-Necât fî-İrşâdi's-Salât 21
Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyyesi 48
Beşiktaş Mevlevîhânesi 19
Beyânü'l-unvân 16
Beyânü's-sıfâtî's-sübûtiyyeti'llâhi
Teâlâ 24
Beyâz 44
Beyazıt Medresesi 40
Beyazıt Rüşdiyesi 21
Beyoğlu 50
Bezîrgânlar 24
Bibliothèque Nationale 53
Bilecik 37
Bir Çiçek Demeti 37
Birgi 23
Boğazhisar 38
Bolevî Çelebi 25
Bolu 17,25,49
Bor 34
Bordeaux 36
Bosna 20,39,56
Bostân (Sa‘dî-nâme) 51
Bouret 56
Boynueğri Mehmed Ağa 39
Bozok 17
Brüksel 33
Budin 20,25
Buğra Han 22
Buhara 14
Buharalı Şeyh Saidâ 14
Bulgaristan 14,15
Burhaneddin Haydar b. Mahmud
al-Havafî al-Herevî 36
Burhânpûr 444
Bursa 14,15,17,19,23,28,
30,32,37,54,55
Bursa Askerî Lisesi 42
Bursa Mevlevîhânesi 24
Bursa Yenişehirli İbrahim Bey 55
Bursalı Mehmed Tâhir 55,59
Bursalı Müşir Eşref Paşa 55
Bursalı Seyyid Mehmed Hâşimî 28

Bûsîrî'nin Kasidetü'l-Bürde'sinin Şerhi 50
Bükreş 15,49,53
Büyük İslam Tarihi 34
Büyükada 21

C

Câfer Ağa Medresesi 40
Cambaziye Mescidi 46
Câmi‘-i Envâ‘ü'l-Edebi'l-Fârisî 16
Câmi‘u'l-Fâris 16
Camii-i Kebîr 54
Can 22
Canbaziye Mahallesi 31,32
Cebbarzâde Süleyman Bey 17
Cebelibereket 15
Celâleddin Efendi 29
Celâleddin Harzemşah 34
Cemal Halife Mahallesi 29
Cemâleddin Muhammed 41
Cemâleddin Uşşâkî Tekkesi 20
Cemşîd ü Hurşîd (H‘âce Selmân) 26
Cenevre 56
Cerîde-i Askeriyye 16
Cerrahpaşa 46
Cevdet 8,15,142,144,146,149,
151,159, 168,173,191
Cevrî 8,19,177
Cevrî Çelebi 19
Cevrî Dede 19
Cezmî 8,20,177
Cezmî Efendi 20
Châteauneuf 52
Cihangirî Hasan Efendi 24
Cizye 24
Considerations sur les Causes de la
Grandeur et de decadence des
Romains 36
Coşkun Dede 33
Courrier d’orient 56
Cüzdanımdan Bir Kaç Yaprak 37

Ç

Çakaloğlu 38
Çaldıran 53
Çaniçe 39
Çankırlı Hâşim 44
Çanta 35
Çekmecelizâde 43

Çelebi Mehmed (Sultâniye) Medresesi 30
Çelebi Seyyid Ebûbekir Efendi 50
Çelebizâde 43
Çerkesî Mehmed Efendi 23
Çınarlı Medresesi 40
Çiştîyye 31
Çocuklar İçin Lügat Kitabı 37
Çok Bilen Çok Yanılır 21
Çorum 22,38,46,75
Çorum Medresesi 38
Çuhadar Muhammed Efendi 55
Çukurova 15

D

Dabbe 54
Dağ 16
Dağarcık 16
Dâire-i Sadâret-i Uzmâ Mektûbî
Kalemi 55
Damat Mustafa Paşa 38
Dânyâl 17
Darphâne-i Âmire 48
Darrî 39
Dârülfünun 16
Dârülmuallimât 16
Dârüşşafaka 16
Dâvud Paşa Medresesi 40
De Lespit du Louis 37
Deâvî Nâzırlığı 56
Defînetü'l-metâlib 42
Defterdar İskender Çelebi 28
Dekâiku'l-hakâik 52
Delâilü'nübüvveti nebiyyinâ 24
Delhi 22,31
Demdeme 37
Demir Bey 16
Dergâh-ı Mısırî 54
Dersâdet 31
Derviş Abdî-i Mevlevî 19
Deşt-i Haveran 26
Devhatü'l-mehâmid fî tercemeti'l-
vâlid 32
Devir 16
Devr-i İstila 34
Dimaşk 43,54
Dîvân ('Örfî) 41
Dîvân (Attâr) 24
Dîvân (Bâkî) 19

Dîvân (Cevrî) 20
Dîvân (Edirneli Nazmî) 36
Dîvân (Gani-zâde Nâdirî) 26
Dîvân (Hâce Selmân) 26
Dîvân (Hakîm Enverî) 27
Dîvân (Hamdî-i Kadîm) 29
Dîvân (Hâmî) 27
Dîvân (Hâşimî) 28
Dîvân (Hikmet) 30
Dîvân ('İzzet 'Alî Paşa) 32
Dîvân (Kânûnî) 47
Dîvân (Kemâl-i Hucendî) 34
Dîvân (Kemâlpaşazâde) 52
Dîvân (Kuddûsî) 34
Dîvân (Nâbî) 38
Dîvân (Nedîm) 38
Dîvân (Nev'î) 40
Dîvân (Rûhî-i Kilisî) 43
Dîvân (Sâ'ib-i Tebrîzî) 44
Dîvân (Selâmî) 45
Dîvân (Seyyid İbrahim) 45
Dîvân (Seyyid Vehbi) 46
Dîvân (Surûrî) 48
Dîvân (Süleyman Fehîm) 48
Dîvân (Sünbülzâde) 49
Dîvân (Şerefeddin Yezdî) 50
Dîvân (Şeyh Gâlib) 50
Dîvân (Taşlıcalı Yahyâ) 54
Dîvân (Zâ'ik) 55
Dîvân (Zekâ'î) 55
Dîvân Edebiyatı Müzesi 50
Dîvân Kalemi 48
Dîvân (Karamanlı Nizâmî) 41
Dîvânçe (Âkif) 17
Dîvânçe (Nâbî) 38
Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye 15
Dîvân-ı Bahâr-ı Efkâr 32
Dîvân-ı Hazân-ı Âsâr 32
Dîvân-ı Hümâyûn 19,39
Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi 17,50,55
Dîvân-ı Hümâyûn Mühimme Kalemi
48
Dîvân-ı Kebîr (Mevlânâ) 35
Dîvân-ı Râgıb 42
Dîvân-ı Sâib Şerhi'nin Tetimmesi 16
Dîvân-ı Sûzî 48,63
Dîvânü'l-hamâse 1
Divanyolu 37

Diyarbakır 16,20,44
Diyarbakırlı Mustafa Safvet Efendi 44
Doğu Pencap 31
Dukakin 53
Dukakinzâde 53
Durûb-i Emsâl-i Osmâniyye 53
Dürriye Hanım 33
Düvelrânî Hızır Han 22

E

Ebiverd 26
Ebîverdî 26
Ebniye-i Hassa Müdürlüğü 44
Ebû Hâmid Ferîdüddin Muhammed b.
Ebî Bekr İbrâhîm-i Nişâbûrî 24
Ebû Hanîfe-i Sâni 20
Ebû İshak 26
Ebû Muhammed Cemâlüddîn İlyâs b.
Yûsuf b. Zekî Müeyyed 40
Ebû Muhammed Sa'dî Müşerrefüddîn
(Şerefüddîn) Muslih b.
Abdillah b. Müşerref Şîrâzî 51
Ebû Tâlib 29
Ebû Temmâm 1
Ebû'l- Berekât Ahmed b. Abdilehad b.
Zeynilâbidîn el-Fârûkî es-
Sirhindî 31
Ebû'l-Hasen Emîr Hüsrev b. Emîr
Seyfiddîn Mahmûd-ı Dehlevî 22
Ebülhayr Mehmed Çelebi 38
Ebû'l-Me'ânî 8,21,79,80,82
Ebüssuûd Efendi 8,20
Ebyat-ı Bayramiye ve Mısriye 54
Edirne 14,15,17,18,23,25,27,28,30,
32,36,37,38,39,40,46,47,51,54
Edirnekapı 19,28,49,52
Edirneli Nazmî 36
Efdalü'l- fevâ'id 22
Eğrikapı Savaklar 20
Ekrem Beg (Recâizâde) 8,21,117
el-Ahkâmü'l-mer'iyye fi'l-arâzi'l-
emîriyye 30
Elbasan 39
el-Felâh şerhu'l-Merâh 52
El-Fetâvâ 21
el-Ķâmûsü'l-muhît' 52
el-Ķasîdetü'n-nûniyye 30
Elvançelesi Köyü 22

el-Vasfû'l-kâmil fi ahvâli vezîri'l-âdil 40
Emced 21
Emevîler 54
Emine Hatun 50
Emir Buhari Tekkesi 28
Emir Hâşimî 28
Emîr Hüsrev 8,22,78
Emîrî 8,23,175
Enderun 46
Endülüs Tarihi 56
Engizisyon Tarihi 56
Enîsü'l-ķalb 25
Entekkeliler(Antakyalılar) Dergâhı 17
Envâr-ı Zekâ 37
Erdebil 44
Ernest Renan 52
er-Risâletü'l-kalemiyye 26
Erzincan 34
Erzurum 27,33,35,37,38,39,43
Esâmî-i Şu'ârâ-yı Âmid 44
Eser-i Ahd-i Hamîdî 16
Es'ile ve Ecvibe 24
Eski Zağra 48
Eskici Hacı Ali 42
Eskişehir 29,37
Esma 52
Esrar Dede 43
Esrâr-nâme 24
es-Sohbetü's-sâfiye 5
Estergon 20
Eş'âr-ı Ziyâ 56
Etmekçioğlu Medresesi 20
et-Tenbîh 'alâ ģalati'l-câhil ve'n-nebîh 52
Evhadüddin Muhammed b.
Muhammed b. Ali 26
Evrak-ı Perişan 34
Eyüp 18
Eyüp Camii 20
Eyüp Vakfı 53

F

Fahrünnisâ Hatun 30
Farsça Dîvân (Âĝâh) 14
Farsça Dîvân (Basîrî) 19
Farsça Dîvân (Fuzûlî) 25
Farsça Dîvân (Nef'î) 39
Farsça Dîvân (Sûzî) 48
Faslun fi fazileti'l-ışk 40

Fâtih 26,37
Fâtih Camii 16,18,20,42
Fâtih Medresesi 17,52
Fâtih Sultan Mehmed
28,29,30,36,41,51,
Fâtih Sultan Mehmed Türbesi 15
Fatîma bt. Esed 29
Fatin Efendi 48
Fatîn Tezkiresi 53,55
Fatma Zehra Hanım 33,37
Fazlî Çelebi 25
Fehîm 142,144,169,171,173
Fehîm Efendi (Süleymân) 8,
14,48,141
Fehîm-i Cedîd 48
Fehîm-i Kadîm 48
Fehmi Kuyumcu 191
Felâtun Bey ile Râkım Efendi 16
Fenârîzâde Muhyiddin Efendi 20
Fennî 8,24,86
Ferahbahş Mahallesi 34
Ferîd 24
Feridun Bey 18
Ferîdüddin Attâr 8,24
Ferîdüddin Efendi 55
Feth Ali Şah 23
Fethiyye-i Belgrad 42
Fethu'r-Rahmânî 21
Fetihnâme-i Kamaniçe 38
Fetihpûr Sikri 41
Fevzî 8, 57,132
Fevzî-i Hindî 41
Feyziye Mektebi 37
Fezâil-i Mekke 19
Fezâilü'l-cihâd 19
Fezâilü'l-vüzerâ ve hasâilü'l-ümerâ 40
Figânî 8,24,25141
Fîhi Mâ Fîh 35
Filibe 15
Filibeli Mahmûd Baba Efendi 36
Firâk-nâme (Hâce Selmân) 26
Firûz Şah Halacî 22
Fîrûzâbâdî 52
Flora 37
Fransa Maliye Bakanlığı 52
Fransız Akademisi 36,52
Fuad Efendi 15
Fuad Paşa 31,53,56

Fuzûlî 8,25,73,74,111,148,153
Fuzûlî Dîvânı Şerhi 8
Fürûzân 37

G

Galata Mevlevîhânesi 19,43,50
Galatalı Mustafa Safvet Efendi 44
Gâlib 11, 50,182,187
Gâlib Dede 50,181
Gani-zâde Nâdirî 8,25
Garipler Mezarlığı 32
Gazanfer Ağa Medresesi 45
Gazelliyât-ı Kadîm 51
Gazi Ahmed Muhtar Paşa 35
Gebze 40
Gelibolu 33,34,40
Gelibolulu Âlî 28,39
Gence 40,41,177
Genceli Nizâmî 36
Gevâliyâr Kalesi 31
Gevher Hatun 35
Gıyâspûr 22
Giampietri 56
Girit 42
Giritli Aziz Ali Efendi 37
Gözyaşları 37
Gurretü'l-kemâl 22
Gül-i Sadberg (Nev'î) 40
Gülistân 51
Güllü Câmî Medresesi 43
Gülnihal 34
Gülnûş Emetullâh Sultan 46
Gülşenî 54
Gülşen-i Aşk 32
Gülşen-i Şu'arâ 14
Günay Kut 2
Güzide Hanım 21

H

Hâce Hâfız (Hâfız-ı Şîrâzî)
9,26,81,82,84,85
Hâce Kemâl (Kemâl-i Hucendî)
9,34,86
Hâce Selmân 9,26,84,191
Hâce Bâkî-Billâh 31
Hâce Cemaleddin Selman b. Hâce
Alaeddin Muhammed Sâvecî 26
Hâce Şemseddin Muhammed 26

Hâce-i Lisân-ı Osmânî 35
 Hacı Ahmed Efendi 45
 Hacı Ali Efendi 14
 Hacı Eşref Efendi 14
 Hacı Hamdî 38
 Hacı Hasan Ağa 56
 Hacı İsmâil Ağa 14
 Hacı Kadın 30
 Hacı Vâhid Efendi 33
 Hacıabdurrahman 38
 Hacıyusuf Mahallesi 46
 Hadım Hasan Paşa 18
 Hadîkatü's-süedâ 25
 Hâdimî 48
 Hadîs-i Erbaîn Tercümesi (Fuzûlî) 25
 Hadîs-i Erbaîn Tercümesi (Seyyid Vehbi) 46
 Hâfız Mûsâ 47
 Hâfız Osman 47
 Hâfız Ömer Efendi 14
 Hâfız-ı Şirâzî Dîvânı 8
 Hâfızıye 26
 Hafsa Sultan 47
 Hakâ'iku't- tehlîl 50
 Hakâyıku'l-vekâyî 21
 Hakîm Enverî 9,26,78,83
 Hakkı 184, 185
 Halebiye 51
 Halefî Seyyid Ebûbekir Dede 50
 Halep 15,18,28,35,37,38,42,46,51
 Hâlet Efendi 31,32
 Hâletî (Azmîzâde) 9,27,177
 Halife Yezîd b. Abdûlmelik 54
 Hall-i Tahkîkat 20
 Halvetiye Tarikatı 24,55
 Hamdî 9, 57,134,135
 Hamdi Efendi 50
 Hamdî-i Kadîm 28
 Hâmid Efendi 18
 Hâmid Mirzâ en-Nemnekânî 21
 Hâmî-i Âmidî 9,27
 Hamse (Emîr Hüsrev) 22
 Hamse (Nergisî) 40
 Hamse (Nizâmî) 41
 Hamse (Taşlıcalı Yahyâ) 54
 Han Zend 51
 Hançerî Bey 31
 Hanefî 15
 Harâbât (Namık Kemal) 34
 Harâbât (Ziya Paşa) 56
 Harbiye 4
 Harbiye İdâdîsi 21
 Harbiye Mektebi 35
 Haremeyn 32
 Hariç Medresesi 38
 Harnâme 27
 Hasan 29,43
 Hasan Çelebi 23
 Hasan Efendi 55
 Hasan Gültekin 191
 Hasan-ı Dehlevî 22
 Hasan Mellah 16
 Hasb-i Hâl (Nev'î) 40
 Hasibe Mazıoğlu 191
 Hâşimî 9,28,29,74,175,176,195
 Hatem Han 22
 Hatice 20
 Hatûniye Medresesi 17
 Havâtım 51
 Hayal-ı Şebab 37
 Hayâlî Bey 9,28,53
 Hayf 37
 Hayır Bey 51
 Hayrâbâd 38
 Hayriyye 15,38
 Hazâ'inü'l- fütûh 22
 Hazîne-i Evrak 21
 Hazret-i Mevlânâ 9,81
 Heft-câm 25
 Hekimoğlu Ali Paşa 41
 Hemedan 51
 Hendese-i Hattıye 35
 Herat 19,44,50
 Hersek 39
 Hersekli Ârif 21
 Heşt Bihişt (Emîr Hüsrev) 22
 Hevâî 47
 Hezeliyyât 47,48
 Hıfzî 9,29,123
 Hicaz 17,35,43
 Hikmet 9,30,180,184,185
 Hille 25
 Hilye-i Çihâr-yâr-ı Güzîn 20
 Hindistan 22,44,51
 Hişâm b. Abdûlmelik 54
 Hobyar 33

Hoca Çelebi 20
Hoca Neş'et 50
Hoca Sâdeddin Efendi 25,27
Hocazâde Mehmed Enverî 47
Hocazâde Seyyid Osman Efendi 46
Hokand 21
Horasan 26,35,50,51
Horos-nâme 40
Hubsıyyât (Habîsât) 51
Hucend 34
Hudavendigâr 17
Hulâsatü'l-makalât fî mecâlisi'l-
mükâlemât 30
Hulâsatü'l-beyân fî Te'îfî'l-Kur'ân 16
Hulel-i Mutarraz der Fenn-i Mu'amma
vü Lûgaz 50
Humbarahâne-i Cedîd 50
Hurûfî-Bektâşî 2
Hükümdâr Mahmud 17
Hürriyet 56
Hüsameddin Efendi 45
Hüsâmî 45
Hüseyin 29,45
Hüseyin Baykara 19
Hüseyin Fellâh 16
Hüseynî 25
Hüsn ü 'Aşk (Fuzûlî) 25
Hüsn ü Aşk (Şeyh Gâlib) 50
Hüsrev Kethüdâ Medresesi 45
Hüsrev-nâme 24
Hüznî 47
Hz. Âlî 9,21,29
Hz. Ebû Bekir 29
Hz. Fatma 29
Hz. Halid (Eyyüp) 45
Hz. Muhammed (s.a.v.) 29
Hz. Osman 29
Hz. Ömer 29
Hz. Peygamber 1,29,47

I

İsfahan 14
İstılâhât-ı Edebiyye 37
İtir Hanım 55

İ

İ'câz-ı Hüsrevî 22
İbn-i Kemâl 51

İbnülemin 30,31
İbrahim Çelebi Medresesi 17
İbrâhim Efendi 52
İbrâhîm Hakkı 9,31
İbrâhim İsmet Bey 30
İbrahim Paşa 19,25,38
İbrâhim Sırrı 42
İbrâhim Şinâsi 52
İbret 33
İclâl 45
İkbâlî 46,61
İlâhî-nâme 24
İlhanlı Devleti 26
İmâdülmülk 22
İmamzâde Mehmed Efendi 45
İmân-ı Ebeveyn 24
İmdâdü'l-midâd 37
İnegöl 30
İngiltere 36
İnşâ (Rûhî-i Kilişî) 43
İntibah (Sergüzeşt-i Ali Bey) 34
İran 1,23,24,26,32,41,42
İrec Efşâr 50
İsağuci 36
İsbâtü'n-nübüvve 31
İsfahan 44
İshak Paşa Medresesi 51
İskenderiye 17
İsmâil Ankaravî 19
İsmâil Ankaravî Türbesi 50
İsmâil Ferruh Efendi 48
İstanbul 14-25,27-33,36-55
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 30,31
İzmir 33,37,45
İzmit 39
İzvornik 53,54
'İzzet 9,31,134,184,185
'İzzet 'Alî Paşa 9,32,133

J

Jeanne de Lartique 36
Journal asiatique 52
Journal des débats 52

K

Kâbil 31,44
Kadı Mehmed Efendi 38
Kadı Nergisîzâde 39

- Kâdilkudât Ebû Bekir Hamîdî 27
 Kâdıyû'l-Kudât Yahya b. Sâid 24
 Kadızâde Şemseddin Ahmed Efendi 18
 Kadî Beyzâvî 20
 Kâdirî 31
 Kadîriye 34
 Kafkas 16
 Kafzâde Fâ'izî 28
 Kafzâde Feyzullah 39
 Kahire 25,27
 Kale 16
 Kalenderoğlu 27
 Kâmil 9,128
 Kâmûs-ı Osmânî 37
 Kandeğer-nâme 44
 Kandilli 55
 Kandiye 42
 Kanije 34
 Kânûn-i Esâsî 33,56
 Kânûnî Sultân Süleymân 23
 Kara Belâ 34
 Kara Boğdan 20
 Kara Veli Ağa 33
 Karacaahmet Mezarlığı 38,42
 Karagümrük 48
 Karaman 32,51
 Karamanî Ahîzâde Ahmed Efendi 40
 Karamânîzâde Mehmed Efendi 18
 Karamanlı Kâmî 9,32
 Karantinahâne 44
 Karasi 17
 Karnaval 16
 Kars 33
 Kartalbaba 30
 Kartalbaba Camii 30
 Kasâyid-i 'Arâbî 51
 Kasâyid-i Fârsî 51
 Kasım Paşa Medresesi 20
 Kasîde-i Bürde Tercümesi (Sûzî) 48
 Kasîde-i Bürde Tercümesi
 (Kemâlpasazâde) 52
 Kastamonu 29
 Kavâid-i Osmâniyye 15
 Kavâid-i Türkiyye 16
 Kayseri 20,35,46
 Kazasker Morâlîzâde Hâmid Efendi 31
 Kâzerûn 26
 Kazım Yetiş 16,191
 Kâzimîr 34
 Kazvin 44
 Keçecizâde 31
 Kedken 24
 Kefe 47
 Kemâl Beg 9,33,117
 Kemal Efendi 52
 Kemalpaşaoğlu 51
 Kemâlpasazâde 7,9,51
 Kerbelâ 25,43
 Kerime 20
 Kerkük 25
 Keskin 38
 Keşan 32
 Keşfü'z-zunûn 31
 Keşfü'l-hicâb min vechi'l-kitâb 40
 Keşfü'n-Nikâb an Mes'eleti'l-Hicâb 21
 Keşli Han 22
 Keşmir 44
 Keşşâf 36
 Kevkebül'l-mes'ûd fî kevkebeti'l-cünûd
 23
 Kıbrıs 20,33,56
 Kırânü's-sa'deyn 22
 Kırım ve Kafkas Tarihçesi 15
 Kırkanbar 16
 Kırşehir 22
 Kısas-ı Enbiyâ 15
 Kimyâ Hatun 35
 Kira Hatun 35
 Kitâb-ı Usturlâb 50
 Koca Râgıb Paşa 41
 Kocaeli 17
 Konak 45
 Konya 14,35,41,44,45,50,56
 Konya Âsitânesi 50
 Koska 42
 Kozan 15
 Köprülüzâde Abdullah Paşa 41
 Köprülüzâde Fâzıl Ahmet Paşa 24
 Köprülüzâde Hacı Abdullah Paşa 27
 Kör Muallim Hayâtî 45
 Kûçek Mehmed Dede 50
 Kudûsî 9,34,69
 Kudemâdan Bir Kaç Şair 21
 Kudüs 14,23,30
 Kûfe 35
 Kûfe Mescidi 29

Kûhpâye 26
Kuleli 53
Kum 40,44,49
Kur'ân-ı Kerîm Havâssı 43
Kutbüddin Mübârek Şah 22
Kuzey Afrika 51
Küçük Şeyler 45
Küçüksu Mezarlığı 21,45
Külliyât 51
Külliyât- ı Kuddûsî 34
Külliyât-ı Eş'âr-ı Rûhî-i Bağdâdî 43
Künhü'l-Ahbâr 19,28,29
Künhü'l-murâd fî 'ilmi'l- vefk
ve'l a'dâd 50
Küpelioğlu Muhyiddin Mehmed 51
Kürt Said Paşa 37
Kütahya 23

L

La'î Çeşmesi 48
Lâçin 22
Lahor 41
Lârende 35
Latife Hanım 45
Latîfî 24, 29
Latîfî Tezkiresi 29
Lâyihalar 32
Lazistan 33
Leskofçalı Gâlib 21
Letâif 19
Letâif-i Rivâyât 16
Lettres Persanes (İran Mektupları) 36
Leylâ vü Mecnûn (Fuzûlî) 25
Littré 52
Lofça 14
Lofçalı Topuzoğlu 14
Londra 33,36,44,48,56
Lord Chesterfield 36
Lozniçe 54
Lugat-ı Nâcî 37
Lutfiyye 49

M

Maarif 15,21,56
Ma'lûmât-ı Nâfia 16
Ma'rûzât 15
Mâbeyn-i Hümâyûn 55,56
Madrid 45

M. Fâtih Köksal 4
Magosa 33
Mahdûm 49
Mahmud 25,34
Mahmud Abdülbâkî 18
Mahmud Çelebi Zâviyesi 52
Mahmud Paşa 18
Mahmud Paşa Mahkemesi 38
Mahmûd u Ayaz 44
Mahmûdü'l-eser fî tercemeti'l-
Mustazrafi'l-müste'ser 24
Malatya 23, 35
Malatyalı İbrâhim Paşa 30
Maliye Esham Kalemi 21
Malkara 40
Malta 21
Ma'mûretülazîz (Elazığ) 37
Manastır 35,39,49
Manastırlı Rıf'at Beg Efendi
9,35,124
Manisa 17,46,47,49
Manisalı Çelebi Medresesi 20
Mantiku't-tayr 24
Manzûm İlmi Hâl 35
Manzûmât (Şerefeddin Yezdî) 50
Maraş 14,15,49
Maraşî-zâde El-Hac Es-Seyyid
İbrahim Efendi 34
Matbuat Nizamnâmesi 53
Matla'u'l-envâr 22
Matlâ'u'l-i'tikâd 25
Mâverâünnehir 34
Meâlimü'l-yakîn fî sîreti seyyidü'l-
mürselîn 19
Mecâlis-i Penc-gâne 51
Mecâlis-i Seb'a 35
Mecâmiu'l-edeb 35
Mecdî 30
Mecdî Efendi 20
Mecitözü 22
Mecma'u'l-ebkâr 41
Mecmû'a-i Eş'âr 3
Mecmû'a-i Eş'âr (Hikmet) 3
Mecmua-ı Râgıb Paşa 42
Mecmua-i Ahmed Cevdet 16
Mecmua-i Âliye 16
Mecmua-i Muallim 37
Mecmua-i Tevârih 2,43

- Mecmuatü't-terâcim 30
Mecmuaü'n-nezâ'ir (Edirneli Nazmî) 36
Mecnûn u Leylî (Emîr Hüsrev) 22
Medfun Emeller 37
Medhal-i Kavâid 16
Medine 14,21,30
Medrese-i Süleymâniyye 16
Medresetülvâizîn 16
Meftûnî 9,35,46,61
Mehâsin-i Mecîdiyye 24
Mehmed Ârif Efendi 30
Mehmed b. Ahmed b. Ebü'l-Meâlî el Murtazâ 19
Mehmed Bey 38, 40
Mehmed bin Râşid bin Mehmed 49
Mehmed Bulak 14
Mehmed Efendi 18,40
Mehmed Emin 38
Mehmed Emin Çelebi 50
Mehmed Emin Efendi 17,48
Mehmed Esad 50
Mehmed Gâlib 44
Mehmed İzzet 31
Mehmed Murad Efendi 14
Mehmed Nâmık Kemal 33
Mehmed Nizâmeddîn 36
Mehmed Reşad 52
Mehmed Şah 23
Mehmed Şâkir Recâi Efendi 21
Mehmet Gürbüz 2
Mekke 14,18,23,29,32,34,51
Mekke-i Mükerreme 15,54
Mekkîzâde Mustafa Âsım Efendi 30
Mekteb-i İrfân 21
Mekteb-i Mülkiyye 21
Mekteb-i Sultânî 21
Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye 55
Mektûbât (İmâm-ı Rabbânî) 31
Mektûbât (Mevlânâ) 35
Mektuplar (Fuzûlî) 25
Melâmî-Bayramî 19
Melek Dikmen 191
Melhame 20
Melike Hatun 35
Menâkıb-i Tabiiyyât 35
Menâkıbü'l-kudsiyye 22
Menzel 36
Merâşî 51
Merkez Efendi 43
Meryem binti Abdullah 17
Mes'ûd b. Muslih el-Fârisî 51
Mesh-i Ricl ve Mesh-i Huf 24
Mesih Paşa Medresesi 40
Mesleme 40,54
Mesnevî 14,19,35
Mesnevî (Mevlânâ) 35
MESTAP 4
Meş'alecizâde Esad Bey 31
Meşhed 44
Meteris 20
Mevâtın 50
Mevlânâ 'Örfî-i Şîrâzî 7,9,41,119
Mevlânâ Haydar Herevî 9,36,118
Mevlânâ Seydî-i Karamânî 20
Mevlânâ Türbesi 43
Mevlânâ-i Rûmî 35
Mevlevî 2,24,43
Mevlid (Selâmî) 45
Meyhâne 44
Mıcingerd (Sarıkamış) 38
Mısır 14,17,23,27,30,34,42,51,53
Mi'yâr- Cemâlî 49
Mi'yâr-ı Nusretî 49
Midhat Paşa 16
Midilli 33,34
Miftâhu'l-fütûh 22
Mihnetkeşân 32
Mihrimah Sultan Medresesi 40
Milona Marşı 37
Mîr Nazmî 9, 36,77,82
Mir'ât-i Bedâyi 37
Mir'âtü'l-cemâl 44
Mirza Abdülatif 50
Mirzâ Abdürrahîm 44
Mirza Ali 38
Mirza İbrâhim Sultan 49
Mirzâ Muhammed Alî b. Mirzâ Abdürrahîm Tebrîzî İsfahânî 44
Mirza Sultan Muhammed 50
Mirza Sultan Muhammed b. Mirza Baysungur 49
Mirzazâde Ahmed Neylî 45
Mirzazâde Şeyh Mehmed Efendi 46
Misivri 31

- Miskinler Tekkesi 38
 Mi'yâr-ı Sedâd 16
 Mîzan 37
 Moğol 22,24,51
 Mohaç 25
 Molla Ahmed Efendi 18
 Molla Câmî 14,19,174
 Molla Hünkâr 35
 Molla Kırîmî 23
 Molla Kırîmî Medresesi 38
 Molla Lutfi 51
 Molla Veliyyüddin Efendi 41
 Molla Yegân 29
 Molla-ı Rûm 35
 Monteskiyo 7,9,36,118
 Mora 32
 Mostar 39, 43
 Mösyö Fabre 44
 Mu'allim Nâci 9, 37,117,118
 Muallim Feyzî 44
 Muâviye 54
 Muhammed (Mehmed, Mahmud) ibn-i Süleymân 25
 Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin el-Belhî 35
 Muhammediyye 40
 Muḥarrir-i Belâgat 8,147,150,164
 Muhasebe Kalemi 31
 Muhaşşî Sinan Efendi 20
 Muhayyelât 37
 Muḥbir 56
 Muḥibbî 47
 Muhsin 29
 Muhsin Bey yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi 21
 Muhtâr-nâme 24
 Mukaddime-i İbn-i Haldûn 15
 Murad Molla Tekkesi 14
 Murad Paşa Medresesi 18
 Murâdiye 39
 Mûsâ b. Ebu'l-Gâzân yahud Hamiyyed 37
 Musîbet-nâme 24
 Mustafa Ağa Mescidi 32
 Mustafa Âsım Bey 33
 Mustafa Efendi Medresesi 45
 Mustafa Fâzıl Paşa 53,56
 Mustafa Râgıb Efendi 33
 Mustafa Reşid Efendi 50
 Mustafa Reşid Paşa 52
 Mustafa Reşit 10,37,191
 Mustafa Rûhî Efendi 43
 Mustafa Selâmî Dîvânı 8
 Musul 46
 Muzafferüddin Âlim Çelebi 35
 Muzzefferiyat İçinde Mürüvvet 37
 Mü'ellif-i Belâgat 8,147,149
 Müfredât 51
 Müftü Ahmed Paşa 30
 Müftü Hâfız Mehmed Efendi 14
 Mühendishâne-i Berrî 42
 Mühürdar 45
 Mülâkât-ı Şeyh bâ Abaka Han 51
 Mülakkab Mustafa Efendi 38
 Mülakkabzâde 38
 Mülemma'ât ve Müsellesât 51
 Mûltan 22
 Mûltanlı Prens Muhammed Kaan Mâlik 22
 Müminâbâd 22
 Mümine Hatun 35
 Müminpûr 22
 Münşeat (Esad Efendi) 24
 Münşeat (Gani-zâde Nâdirî) 26
 Münşeat (Nâbî) 38
 Münşeat (Nergisî) 40
 Münşeat (Sünbülzâde) 49
 Münşeat (Şerefeddin Yezdî) 45
 Münşeat-ı el-Hac Âkif Efendi 17
 Münşeat-ı Râgıb 42
 Müntehabât-ı Eş'âr (Dîvân-ı Şinâsî) 53
 Müntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr 53
 Mürüvvet 37
 Müstakimzâde Süleyman Sadettin Efendi 32
 Müsteid Han 44
 Müşâhedât 16
 Müştâk 10,57,190

N
 Nâbî 7,10,37,38,173,177
 Nâci 37
 Nâçiz 21
 Nâfiz 38
 Nağme-i Seher 21
 Naimâ 39

Nakkâş Bâlî 19
Nakşibendî 25
Nasîhatü'l-mülûk (Nesâyihu'l-mülûk)
51
Nasreddin Hoca 29
Nasrun Aziz 24
Nasuh Halife 40
Nasuh Paşa 28
Nasûhî Hazretleri 55
Nasûhî-zâde Şeyh Es-seyyid Fâzıl
Efendi Hazretleri 55
Nâvekter Hanım 53
Nazmî 9,10,36,77,82,85,175
Nazmî-i Nizâmî 36
Necat Efendi 55
Necati Beg Dîvânı 8
Necâtî Bey 30
Necef 25,41,43
Nedîm 10,38
Nef'î 10,38, 39,145,147,152,165,170
Nef'î Dîvânı 8
Nefrîn 21
Nemirow 42
Nemnekan 21
Nerdübanlı 23
Nergisî 10,39, 143,144
Nesîbe Hanım 33
Netâyicü'l-Fünûn ve Mehâsinü'l-
Mütûn 40
Nev'î 40
Nevâ-yı Uşşâk 40
Nevşehirli Damat İbrahim Paşa 38
Nigârîstân (Kemâlpâşazâde) 52
Nigâr-nâme ('İzzet Âli Paşa) 32
Niğde 37
Nihâyetü'l-kemâl 22
Nijad Ekrem 21
Nilüfer Mecmûası 8,29,49,120
Niş 16,33
Nişabur 24
Nişancı Mehmed Bey 40
Nişancı Paşa-yı Atîk Medresesi 38
Niyâzî 10,40,175
Niyâzî-i Mısırî 54
Nizâmeddin Evliya 22
Nizamiye Medresesi 51
Nuhfe-i Vehbî 49
Nüh Sipih 22

O

Osman Nevres 44
Osmanlı Tarihi 34
Oudh 22

Ö

Ömer 28,37,38,90,146

P

Papasoğlu Medresesi 25
Paris 33,45,52,53,56
Paris'te Bir Türk 16
Pasinler 38,39
Pejmürde 21
Pend-nâme (Attâr) 24,70
Pend-nâme (Edirneli Nazmî) 36
Pend-nâme (Es'ad Efendi) 24
Pend-nâme-i Sa'dî-i Şîrâzî 8, 71
Pendnâme-i Sûzî 48
Peşte 53
Pîr Ali 40
Pîr Muhammed 19
Piraye 21
Premedi 14

R

Râgıb Paşa 10,,41,119,178
Rahime 20
Raḥmî 10, 130,180
Rakka 42
Ramazan 24
Râmîz Tezkiresi 45
Râşid 35
Recâizâde Mahmud Ekrem 21
Receb Vahyî 10,42,120
Reîsülküttâb İsmâil Efendi 42
Reîsülküttâb Râif İsmâil Paşa 30
Reîsülküttâb Sarı Abdullah Efendi 19
Renan Müdafanâmesi 34
Resâ'ilü İbn Kemâlpâşâ 52
Resul Mestî 44
Resûlullah 1
Reşad Bey 52
Reşid 10,42,43,178,186
Revan 32,39,41,42
Rif'at 10,127,142,185

- Rifâî 17
Rind ü Zâhid (Fuzûlî) 25
Risâle fî tahkîki ta'rîbi'l-kelimâtî'l-
A'cemiyye 52
Risâle-i 'Akd-i Enâmîl 50
Risâle-i Akl u 'İşk 51
Risâle-i Enkiyânû 51
Risâle-i Kâfiye 52
Risâle-i Melâmiyye-i Şüttâriyye 19
Risâle-i Mu'ammeyât 25
Risâle-i Nefsiyye 41
Risâle-i Selâse (Tahrîrât-ı Selâse, Se
Risâle) 51
Risâle-i Sulhiyye 46
Risâle-i Şemseddîn Tâzî-gûy 51
Risâle-i Şikâyet-i Rûzigâr 40
Risâletü meziyyeti'l-lisânî'l-Fârisî 'alâ
sâ'iri'l-elsine mâ hala'l-
'Arabiyye 52
Risâletü'l-Velediyye 55
Riyânın Encâmı 56
Rodos 16,34,37
Rubâ'ıyyât 51
Ruha (Şanlıurfa) 37
Rûhî-i Bağdâdî 10,43,133,176
Rûhî-yi Kilisî 10,43,178
Rûhu's-Şurûh 43
Rukiye 46
Rumeli 15,18,20,23,26,27,
28,30,32,39,44, 48,53
Rumelihisarı 24
Rûmî 35
Rumûzu'l-edeb 45
Rusçuk 16,27
Rusya 42
Rüstem Paşa 28,53
Rüşdî-zâde 43
Rüyâ 56
- S**
Sa'dî-i Şîrâzî 10,51, 71
Sâbit Ebû'l- Me'ânî 21
Sadâret Kethüdâsı Muhzinzâde
Abdullah Paşa 27
Sadeddin Taftazânî 36
Sadrazam Âlî Paşa 30
Sadrazam Gâlib Mehmed Paşa 32
Sadrazam İbrahim Paşa 25,28
Sadrazam Mustafa Reşid Paşa 14,55
Sadr-ı Esbak Merhum Reşid Paşa
Hazretlerinin Sitâyişini
Mutazammın Olan Bazı
Kasâid-i Âcizânemdir 53
Safâî 32
Safâî Tezkiresi 19
Şafvet 10,57,61,62,184
Sahaflar Şeyhizâde 23
Sahâifü'l-ahbâr 38
Sahhaf Ahmed Rüşdî Efendi 43
Sâhibiyye 51
Sahn-ı Semân Medresesi 25,38,51
Şâ'ib 10,44,83
Şâ'ib Tekkesi 44
Şâ'ib-i Tebrîzî 44
Said Paşa 37,53
Sakız Adası 34,37
Salgurlular 26
Sâlih Dede 24
Sâlih Efendi 31
Sâliha Hatun 38
Sâliha Sultan 42
Sâliha Sultan Camii 32
Samatya 31
Sâmî Beg (Paşazâde Sezâî) 10,44,117
Samuel Silvestre de Sacy 52
Saraybosna 39
Sarı Saltık Türbesi 34
Sarıgürz Nureddin Efendi 28
Sâve 26
Sefernâme-i Hayr 24
Sefînetü'r-Râgıb 42
Sefînetü's-şuârâ 48
Sehî Bey 19,24
Selâhaddin Zerkûb 35
Selâmî 10, 45,60
Selânik 25,39,42
Selim Mehmed Paşa 23
Selimiye 18
Selim-nâme (Cevrî) 20
Semerkand 14
Serasker Ârifî Ahmed Paşa 41
Serez 42
Sergüzeşt 45
Seyyid Abdullâh 23
Seyyid Battal Gazi Türbesi 25
Seyyid Burhâneddin 35

Seyyid Feyzullah Efendi 46
Seyyid Hacı Ahmed Ârif Hikmet 30
Seyyid Halil-i Ruhâvî 24
Seyyid Kâmî Mehmed Efendi 32
Seyyid Mahmûd 23
Seyyid Muhammed Ma'arifi 17
Seyyid Mustafa 37
Seyyid Osman 47
Seyyid Vehbi 10,45,177
Sezâî 10,46,75
Şiddîk 10,57,177
Sırbistan 54
Sicill-i Osmanî 19,23
Sigetvar 47
Sigetvar Kalesi 47
Sihâm-ı Kazâ 39
Silahşor İbrahim Yâver 10,46,114,
Silistre Muhasarası 34
Simav 55
Sinan Paşa 30
Sinan Paşa Medresesi 20
Sinan Paşa'ya Mektup 40
Sirhind 31
Siroz 48
Sivas 14,16,32,35,37, 48,174
Sivrihisar 29,30
Siyâlkût 31
Société Asiatique 52
Sofular 27
Sofya 15,23,33
Sohbetü'l-esmâr 25
Sokullu Mehmed Paşa 18
Son Salon ve Aşk 37
Söğüt 37
Stockholm 16, 37
Su'âl-i Sâhib-dîvân 51
Sultan Abdülaziz 53,56
Sultan Abdülmecid 17,30,52,53
Sultan Alâeddin 22
Sultan Alâeddin Keykubad 35
Sultan Balaban Han 22
Sultan Bayezid 23
Sultan Bayezid Medresesi 51,52
Sultan Gıyâseddin Tuğluk 22
Sultan Hatun 20
Sultan Hüseyin b. Üveys 34
Sultan Kânûnî 18
Sultan Selim 23

Sultan Sencer 27
Sultân Süleymân 11,47,119
Sultan Toktamış Han 34
Sultan Veled 35
Sultâniye 49
Sunisa 16
Suriye 15,30,56
Sûriyye 25
Surnâme (Seyyid Vehbi) 46
Surnâme (Nâbî) 38
Surûrî 11,48,63,64,66,68,171,178-
189
Surûrî Mecmû'ası 48
Sûzî 11,47,48,61,62,63,64,66,67,68,69
Sûzî Ahmed Efendi 48
Sûzî El-Rûmî 48
Sûzî -i Sivâsî 48
Süleyman (Selman) 22
Süleyman Çelebi 51
Süleymân Fehîm Dîvânçesi 8
Süleyman Fehîm-i Sâni 48
Süleyman Muslî 16
Süleyman Paşa Türbesi 34
Süleyman Solmaz 191
Süleymân Şevket Efendi 11,49,124
Süleymâniye 27,55
Süleymâniye Camii 47
Süleymâniye Külliyesi 18
Süleymâniye Medresesi 18,25,40
Sülûk-nâme-i Sûzî 48
Sümbül Hanım 14
Sünbüle 37
Sünbülzâde Vehbî 11,45,48,163,178
Sütlüce 50

Ş

Şa'bâniye 55
Şa'bî 11,49,175
Şâ'ir 11,,79,83,84,85
Şâ'ire Hânım Efendi 11,121
Şâ'ir-i 'Arabî 11, 81
Şâ'ir-i Türkî 11,80
Şâdyâh 24
Şah Cihan 44
Şah II. Abbas 44
Şah Mehmed 24
Şâhidü'l-müverrihîn 24
Şahin Giray 49

Şahrüh 50
Şair Evlenmesi 53
Şam 14,15,27,34,35,43,51
Şânesar 31
Şark 37
Şefkat 55
Şehir Muntessibi Uzun Ali 28
Şehit Onbaşının Oğluna Vasiyeti 37
Şeh-nâme (Cevrî) 19
Şeh-nâme (Gani-zâde Nâdirî) 26
Şehreminî 55
Şehrengîz-i Edirne 54
Şehrengîz-i İstanbul 54
Şehzade Abdülhamid 17
Şehzade Bayezid 51
Şehzade Mustafa 28,40
Şeker Hoca Mahallesi 54
Şems Fahrî 11,49,79,82
Şemsâ 21
Şemsî Dergâhı 48
Şems-i Tebrîzî 35
Şemsuddîn b. Mevlânâ Fahrüddîn 49
Şerâre 37
Şeref 49
Şerefeddîn Yezdî 11,80
Şerefiye Medresesi 50
Şerefüddîn Alî b. Şemsiddîn Alî Râzî-i
Yezdî 49
Şerh-i Cezîre-i Mesnevî 50
Şerh-i Elgâz-ı Râgıb Paşa 32
Şerh-i Gazelliyât-ı Sâib 48
Şerife Âişe 50
Şerife Emetullah 34
Şevk-engîz 49
Şevki Mehmed Efendi 41
Şeyh 'Elvân Çelebi 11,118
Şeyh Abdülmecid Efendi 48
Şeyh Ahmed el-Bardahî el-Amidî 16
Şeyh Ahmed Kuddûsî Hazretleri 34
Şeyh Cemâl-i Halvetî 32
Şeyh Çelebi Ali Efendi 55
Şeyh Gâlib 11, 50
Şeyh Hâfız Mehmed Zeynüddîn
Efendi 54
Şeyh İsmâil Şerhî Efendi 45
Şeyh Mehmed 19
Şeyh Mehmed Emin Zâ'ik Efendi 54
Şeyh Mehmed Suhfî 54

Şeyh Muhammed Sıdkî 46
Şeyh Muhyiddin Muhammed Yavsî 20
Şeyhülislâm Sun'ullâh Efendi 25
Şeyh Mustafa Selâmî Efendi 45
Şeyh Mustafa Zekâî Efendi 55
Şeyh Nizâmî 11,80
Şeyh Selâmî Dîvânı 8
Şeyh Sultan 31
Şeyh Şâban Efendi 40
Şeyh Şemseddin-i Sivasî 48
Şeyh Şemseddin-i Sûzî Ahmed Efendi
48
Şeyh Şücâ Türbesi 36
Şeyh Vafî 37
Şeyh Vefâ 30
Şeyh Vefâ Camii 40
Şeyhül'İslâm Ârif Hikmet Bey 55
Şeyhülislâm Esadefendizâde Mehmed
Şerif Efendi 47
Şeyhülislâm Sâlihazâde Esad Efendi 32
Şeyhülislâm Yahyâ Tevfik Efendi 47
Şeyhülislâm Zekerîyyâ-zâde Yahyâ
Efendi 26
Şinâsî 11,52,53,185
Şîrâz 51,171
Şîrîn u Ferhâd ('Örfî) 41
Şîrîn u Hüsrev (Emîr Hüsrev) 22
Şirket-i Hayriyye 15
Şirzad 17
Şumnu 49
Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi 15
Şûrâ-yı Ümmet 45
Şükûfe-i İstiğrak 37

T

Ta'bîr-nâme 43
Tahir Olgun 48
Tahkîk ve Tevfîk 42
Tahran 26
Tahsin 46
Tahtakale 25
Tâif 54
Takdîr-i Elhân 21
Takrîr-i Dibâce 51
Takrîzât 21
Takvimhâne 23
Takvîm-i Vekâyî 16,23
Takvîmü'l-edvâr 16

- Tâlib 11,181,187
 Tâlibî 11,57,176
 Ta'lîm-i Edebiyyât 21
 Târih 23
 Târîh- i Aynî'den Mütercem Bir Parça 32
 Târîh-i Cevdet 15
 Târîh-i Vassâf 19
 Tarik 37
 Tasvîr-i Efkâr 21,53
 Taşkasap 44
 Taşköprizâde 30
 Tayyibât 51
 Tayyibî 11,57,176
 Tazarru'nâme 30
 Te'yîd-i Ehli's-sünne 31
 Teâvün-i Aklam 37
 Tebriz 14,26,27,34,35,44,46
 Techîzü'l-Emvât 21
 Tefekkür 21
 Tefreş 40
 Tefsîr-i Beyzâvî Hâşiyesi 26
 Tefsîr-i Yâsîn-i Şerîf 30
 Teft 49,50
 Tekirdağ 33
 Temyiz Mahkemesi 21
 Terakkî 21
 Terceme-i Külliyyât-ı Hoca Ubeydullah 30
 Terceme-i Metâlî'u'l-envâr 30
 Tercî'ât 51
 Terci-i Bend (Receb Vahyî) 42
 Tercümân-ı Ahvâl 53
 Tercümân-ı Hakikat 16
 Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn (Nâbî) 38
 Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn (Nev'î) 40
 Tercüme-i Manzûme 53
 Tercüme-i Matla-ı Sa'deyn 42
 Tercüme-i Münşeât-ı H'âce-i Cihân 40
 Tercüme-i Ravzatü's-Safâ 42
 Terkib (Receb Vahyî) 42
 Terkîb-i Bend-i Muallim Nâcî 37
 Tersâne-i Âmire Ruznamçe Kalemi 44
 Teşrifât-ı Kadîme 24
 Tevârîh-i Âl-i Osmân 52
 Tezâkir 15
 Tezkire-i Hâtimetü's-şuarâ 48
 Tezkire-i Şuarâ (Hikmet) 30
 Tezkiretü'l- Evliyâ 24
 Tezkiretü's-Şu'arâ 55
 Tezkîr-i Mâzî 37
 Tırhala 33,49
 Timur 50,174
 Timur-nâme (Şerefeddin Yezdî) 50
 Tiryal Sultan 53
 Tokat 34,51
 Topçular 48,49
 Tophane 16
 Tophane-i Âmire 44
 Tophane Mektûbî Odası 52
 Tophane Müşiri Fethi Paşa 52
 Tophane Müşirliği 52
 Trablusgarp 21
 Trabzon 24,33,37,47
 Tuğluk-nâme 22
 Tuhfe-i Nâilî 23,43
 Tuhfe-i Sultân Murâd Han 30
 Tuhfe-i Vehbî 49,82,167
 Tuhfetü'l-fakîr ve hediye'tü'l-hakîr 50
 Tuhfetü'l-Haremeyn 38
 Tuhfetü'l-uşşâk 39
 Tuhfetü's-sığâr 22
 Tulçî 37
 Tuna 16,37
 Tunuslu Mahmûd b. Ayat 45
 Turhal (Tokat) 34
 Turhan Sultan Türbesi 47
 Türkçe Dîvân (Âgâh) 14
 Türkçe Dîvân (Basîrî) 19
 Türkçe Dîvân (Fuzûlî) 25
 Türkçe Dîvân (Nef'î) 39
 Türkî Eş-şeyh Ahmed Rûmî 48
 Türkiye Büyük Millet Meclisi 8

U
 'Ucâletü leyle ev leyleteyn 30
 Uluğ Bey 50
 Umûr-ı Mülkiye Nâzırlığı 17
 Uryânî Mehmed Dede 54
 Usûl-i Bedâyi' 35
 Uşak 29

Ü
 Üç Şerefeli Cami Medresesi 30
 Ümmî Sinân Dergâhı 55
 Ümmü Gülsüm 29

Üsküdar 18,23,30,38,42,44,54,55
Üsküdarlı Hakkı 44
Üsküp 51
Üss-i Zafer 23,24

V

Vâcibü'l-hıfz 44
Vâizzâde Mehmed Efendi 33
Van 27
Vanî Mehmed Efendi 46
Vaniköy 21
Vardar Yenicesi 28
Varna 37
Vasatü'l-hayât 22
Vatan Yahut Silistre 34
Vehbî 45
Vehbî-i Evvel 46
Vehbî-i Kadîm 46
Velîd b. Yezîd 54
Verâset-i Saltanat-ı Seniyye Hakkında
Mektup 56
Vidin 16
Vilâyet Mektûbî Kalemî 16
Viranşehir 17
Viyana 21,33,45
Vuslat yahut Süreksiz Sevinç 21

Y

Yâdigâr-ı Nâcî 37
Yâdigâr-ı Şebâb 21
Yahyalı Akıncılar Ocağı 54
Yâkub Paşa 30
Yalova 23
Yanbolu 30
Yanya 15
Yâsincizâde Abdülvehhâb Efendi 32
Yaş 49
Yavuz Sultân Selîm 36
Yazıcıoğlu Mehmed 40
Yeğen Mehmed Paşa 47
Yeis yahud Cürm-i Meşhûd 37
Yek-çeşm 45
Yenicami 50
Yenikapı Mevlevîhânesi 50
Yenipazar 39,48

Yenişehir 19,37
Yenişehirfeneri 37
Yenişehirli Avni 44
Yerebatan 24
Yezd 26, 44,49,50,
Yezîd 11,54
Yezîd b. Miksem es Sekafî 54
Yozgat 17
Yusuf 37
Yûsuf ile Züleyhâ (Kemâlpaşazâde) 52
Yûsuf Paşa 46,188
Yûsuf u Züleyhâ (Karamanlı Kâmî) 32

Z

Zafer Han 44
Zafer-nâme (Şerefeddin Yezdî) 50
Zafer-nâme (Ziya Paşa) 56
Zâ'ik 54,180
Zaptiye Müsteşarlığı 56
Zâtî 18
Zâtü'n-Nitâkayn yahud İbnü'z-Zübeyr
37
Zavallı Çocuk 34
Zekâî 11,55,59
Zemzeme I-II-III 21
Zenbilli Ali Efendi 52
Zevrâ 16
Zeyl-i Siyer-i Veysî 38
Zeyneb 29
Zeyneb Hanım 20
Zeynel Abidin 46
Zeynelâbidîn Ali Belevî 41
Zibâ-yı Tevârih 24
Zile Müftüsü Feyzullah Efendi 56
Ziya Paşa 33,56
Zor 15
Zübeyde 50
Zülfü Güler 191

KAYNAKÇA

- AHMED CEVDET PAŞA, *Belâgat-ı Osmâniyye*, Haz. Turgut Karabey & Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
- AK, Coşkun, "Rûhî-i Bağdâdî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2008, C.35.
- AKALIN, Berrin, "Nabi'nin Kamanîçe Kalesi'nin Fethi İçin Yazdığı 'Sultân-ı dîn şehenşeh-i dünyâ hidiv-i dehr / Sultân Muhammed âb-ı ruh-ı baht-ı sermedî' Matla'lı Târih Kasîdesi Ve Çağına Tanıklığı", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, Prof. Dr. Mine Mengi Özel Sayısı, S.5, 2016, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/266464>, 24.02.2018.
- AKBAŞ, Onur, *Mustafa Reşit'in Müntehabât-ı Cedîde İsimli Antolojisinin Çeviri Yazısı Ve İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2012.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, "Ebüssuûd Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1994, C. 10.
- AKKUŞ, Metin, *Nef'î, Sanatı ve Türkçe Dîvânı*, Basılmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1991.
- AKKUŞ, Metin, *Nef'î, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2006, C.32.
- AKPINAR, Şerife, *Âgâh Dîvânı*, (E-kitap), www.kulturturizm.gov.tr. Kültür Eserleri: 502, Ankara 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklen-ti/55914,a-gah-divanipdf.pdf?0>, 12.02.2018.
- AKPINAR, Şerife, "Reşîd, Mehmed", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=152>, 23.07.2018.
- AKSOY, Tarık, *Doktor Rüştü'nün Nuhbetü'l-Etfâl İsimli Eserinin Türkçe Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2007.
- AKSOYAK, İsmail Hakkı, "Cezmî, Aziz Efendizâde Mehmed Abdülkerim Cezmî Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4318>, 21.07.2018.
- AKÜN, Ömer Faruk, "Ahdî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1988, C. 1.
- AKÜN, Ömer Faruk, "Nâmık Kemal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2006, C. 32.

- ALBAYRAK, Nurettin, "İzzet Ali Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2001, C. 23.
- ALGAR, Hamid, "İmâm-ı Rabbânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2000, C. 22.
- ALICI, Lütfî, *Azmîzâde Mustafa Hâletî Dîvânı I (İnceleme-Metin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1992.
- ARSLAN, Sedanur Dinçer, *Nev'î Divanı Sözlüğü (Bağlamsal Dizin Ve İşlevsel Sözlük)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan 2017.
- ARSLAN, Zafer, *Divân-ı Sûzî-i Sivâsî Tenkitli Metin- İndeks*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2010.
- AYAN, Hüseyin, " Cevrî İbrâhim Çelebi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1993, C. 7.
- AYDINER, Mesut, "Râgıb Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2007, C. 34.
- AYDOĞAN, Bedri, "Namık Kemal'in Koca Ragıp Paşa Hakkındaki Düşünceleri ve Ona Yazdığı Bir Naziresi ", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. XXV, S. 4, 2016, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/364644>, 08.02.2018.
- AYKANAT, Timuçin, "Bir Mecmû'a Ekseninde Bazı Tesbît ve Değerlendirmeler", *Turkish Studies Dergisi*, Volume:8\1, Ankara 2013, 27.06.2018, <http://www.acarindex.com-/dosyalar/makale/acarindex-1423933115.pdf>.
- AYPAY, Ali İrfan, *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri- Edebî Kişiliği, Dîvân Tenkitli Metin, Nigâr-nâme Tenkitli Metin*, İstanbul, 1988.
- BAĞDÂDÎ, Rûhî 'Osmân, *Külliyât-ı Eş'âr yz.*, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi (PL 248 R8A17 1870), <https://ia801406.us.archive.org/28/items/klliyatiear00ruhiuoft/klliyatiear00ruhiuoft.pdf>, 23.02.2018.
- BÂKÎ, *Dîvân-ı Bâkî*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e- Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Osm_K.00432, Yer no: 811.24 BAK 811.24 BAK Evasıt-ı Rebiülula, <http://katalog.ibt.gov.tr/kutuphane2/kitablar/5500055000520005600048000-95001140011500069.pdf>, 05.02.2018.
- BATUR, Atilla, "Sürûrî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2010, C.38.

- BAYRAM, Erkan, *Montesquieu'nun Siyaset Anlayışı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2011.
- BİLGE, Mustafa Lütfü, "Ârif Hikmet Bey, Şeyhülislâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1991, C. 3.
- BİLKAN, Ali Fuat, *Nabi'nin Tükçe Divanı (Karşılaştırmalı Metin)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993.
- BİTLİSÎ, Şerefhan, *Şerefname C. II*, Çev: Osman Aslanoğlu, Kilim Matbaacılık, İstanbul, 2010.
- BULAN, Ayşe, *Hâşimî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993.
- BURSALI Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, C. I, Hzl. A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen, Meral Yayınevi, 1975, İstanbul.
- BURSALI Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, C. II, Meral Yayınevi, İstanbul, 1972.
- CANKURT, Gülşen Çaylı, *Figânî Divanı Gramatikal İndeksi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2015.
- CEYLAN, Metin, *Ahmed Sûzî Dîvânı'nın Edisyon Kritiği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 1999.
- COŞKUN, Menderes, "Klasik Türk Şairinin Poetikası Üzerine, 'Râzî'", *Bilig Dergisi*, S. 56, 2011 Kış, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873103.pdf>, 17.02.2018.
- ÇAKIROĞLU, Nevin, *Süleymânîye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbî 1542'de Kayıtlı Muammâ- Lugaz Mecnû'ası (İnceleme-Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014.
- ÇALDAK, Süleyman, "Nergisî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2006, C. 32.
- ÇANTAY, Hasan Basri, *Âkifname (Mehmed Akif)*, Ahmed Said Matbaası, İstanbul 1966.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, *Yahyâ Bey Dîvân Tenkidli Basım*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1977.

- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, "Bâkî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1991, C.4.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, "Basîrî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1992, C.5.
- ÇELEBİ, İlyas, "Kemalpaşazâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2002, C. 25.
- ÇELİK, Hasan, *Nilüfer Mecmû'ası İnceleme, Tahlîli Fihrist, Bazı Metinler, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 1997.
- DEMİRAYAK, Kenan, "Yezîd b. Dabbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2013, C. 43.
- DEMİRBAĞ, Ömer, *Koca Râgıb Paşa ve Dîvân-ı Râgıb*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 1999.
- DEMİRCİ, İlker *Tuhfe-i Vehbî Manzum Sözlük (Transkripsiyonlu Metin, İnceleme, Sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2012.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Haz. Aydın Sami Güneşal, 10. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010.
- DİKMEN, Hamit, "Seyyid Vehbî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2009, C. 37.
- DİKMEN, Hamit, *Seyyid Vehbi ve Divanının Karşılaştırmalı Metni*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991.
- DİKMEN, Melek, "Nasihat Edebiyatına Dair Bir Eser; Sa'dî'nin Pendnâmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. IX, S. 9, Nisan 2016.
- EMECEN, Feridün, "Süleymân I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2010, C. 38.
- ERDOĞAN, Mustafa, *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*, (E-kitap), www.kulturturizm.gov.tr. Kültür Eserleri: 503, Kırşehir 2011, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklen-ti/55910,bursali-rahmi-divanipdf.pdf?0>, 12.02.2018.
- ERGÜN, Sadeddin Nüzhet, *"Âkîf (Paşa) "*, Türk Şairleri, C.1, Manisa Muradiye Kütüp Hanesi, Kayıt no: 682, Tasnif no: 928, <https://turuz.com/book/title/Turk+Shairler-1-2-3-4-Sadetdin+Nuhzet+Ergun-1443s>, 15.02.2018.
- ERSOY, Mehmet Âkîf, *Safahat*, 2. Baskı, Hece Yayınları, Ankara, 2009.

ERTÜRKÖĞLU, Eren, "Reşîd, Rüşdî-zâde Hasan", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://www.turkedebiyatiisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay-=7106>, 23.07.2018.

EVHADÜDDİN MUHAMMED b. Muhammed b. Ali, *Dîvân-ı Enverî* yz., İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: HP_Osm_00041, Yer no: 891.551 NİZ 891.551 NİZ 1266 H/1849-50.

FERİDÜ'D-DİN MUHAMMED Bin İbrâhîm 'Attâr-I Nîşâbûrî, *Pend-nâme* yz. , http://www.ketabfarsi.org/ketabkhaneh/ketabkhani_4/ketab4054/ketab4054.-pdf, 11.04.2018.

FUZULÎ, *Divan-ı Fuzuli* yz., İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: _Osm_00177 , Yer no: 811.24 FUZ 811.24 FUZ 5 Şevval 1308/1890.

FUZÛLÎ, *Hadikatü's-sueda* yz. , İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: OE_TK_00653, Yer no: 811.24 FUZ 811.24 FUZ 1304 H/1887 1. FUZÛLÎ, *Saadete Ermişlerin Bahçesi*, Maarif Kitabhanesi, İstanbul, 1955.

GÜLER, Zülfü, "Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ Bibliyografyası ve Yayınlanmamış Şiirleri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 6, S. 1-2, Elazığ 1994, s.107-119.

GÜLTEKİN, Hasan,"Ahdî-i Bağdâdî'nin Yayınlanmamış Şiirleri III", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Aydın, Yıl: 2, S. 2, s. 39-51.

GÜRBÜZ, Mehmet, "Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmû'a: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Haz. Hatice Aynur vd., Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2012.

GÜZELLER,Özlem, *Surûrî Dîvânı'ndaki Manzum Tarihler (Sayfa250-322)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2007.

HÂCE CEMALEDİN SELMAN b. Hâce Alaeddin Muhammed, *Dîvân* yz., İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş:Bel_Yz_K_1452, http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/yazmalar-/Bel_Yz_K1452.pdf, 07.05.2018.

HÂFİZ ŞEMSEDDİN MUHAMMED HÂCE, *Dîvân-ı Hâfız-ı Şirâzî* yz., İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar

Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: BG_250 , Yer no: 891.551 HAF 891.551 HAF 1289 H/ QQQ1, <http://katalog.ibt.gov.tr/-kutuphane2/kitablar/490005700055000540005300095001140011500069.pdf>, 30.04.2018.

HALAÇOĞLU, Y. ve AYDIN, MA., "Cevdet Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1993, C. 7.

HÂMÎ-İ ÂMÎDÎ, *Divân* yz., Toronto Üni. Kütüphanesi (PL 248 H26A17 1885), <https://ia802507.us.archive.org/22/items/divanhami00hamiuoft/divanhami00hamiuoft.pdf>, 19.01.2018.

HÂMÎ-İ ÂMÎDÎ, *Divân* yz., Toronto Üniversitesi Kütüphanesi (PL 248 H26A17 1885), <https://ia802507.us.archive.org/22/items/divanhami00hamiuoft/divanhami00hamiuoft.pdf>, 25.05.2018.

İMÂM-I RABBÂNÎ AHMED-İ FÂRÛKÎ SERHENDÎ, *Mektûbât Tercemesi*, Çev: Hüseyin Hilmi, 23. Baskı, Hakikat Kitâbevi Yayınları, İstanbul, www.hakikatkitabevi.net/public/book.download.php?type=PDF&bookCode=002, 18.01.2018.

İPEKTEN, Halûk, "Azîzâde Mustafa Hâletî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1991, C. 4.

İPEKTEN, Haluk vd., Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Yorum Matbaası, Ankara, 1988.

KABATAŞ, Ferda Birinci, *"Hazîne-i Evrâk" Dergisi (İnceleme, Analitik Fihrist ve Seçilmiş Yazılar)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 1998.

KAHRAMAN, Âlim, "Şînâsi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2010, C. 39.

KALKIŞIM, M Muhsin, "Şeyh Gâlib", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2010, C. 39.

KALYON, Filiz, *Ahmed Cevdet Paşa'nın Belâgat-I Osmâniyye'si Transkripsiyonlu Metin- İndeks (S. 101-203)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 1998.

KANAR, Mehmet, *Hâfız-ı Şîrâzî'den Gazeller*, https://issuu.com/ihramcizade/-docs/h_f_-_z_-_ir_z_-_den_100_gaze.

KAPLAN, Yunus, "Kâmî, Seyyid Kâmî Mehmed Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3598>, 17.05.2018.

- KARAHAN, Abdülkadir, "Figânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1996, C.13.
- KARAHAN, Abdülkadir, "Hâmî-i Âmidî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1997, C.15.
- KARAKOYUN, Engin, Zâik Dîvânı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.
- KAYA, Bayram Ali, "Taşlıcalı Yahyâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2011, C.40.
- KAZAN, Şevkiye, Divan Şiirinde Önemli Bir Leitmotif: Sühan Redifli Şiirler, *Cankaya University Journal of Arts and Sciences*, Aralık 2004, S. 2, <http://jAScankaya.edu.tr/gecmisYayinlar/yayinlar/04dec/sk.pdf>, 18.04.2018
- KERMAN, Zeynep, "Sâmpaşaazâde Sezâî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2009, C. 36.
- KESİK, Beyhan, "Koca Râgıb Paşa'nın Şiirlerinde Sebk-i Hindî Tesiri", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2009, http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20-TURK%20%EDEBIYATI/beyhan_kesik_koca_ragip_pasa_sebk_i_hindi-.P DF, 08.02.2018.
- KILIÇ, Atabey, "Mecmû'a Tasnifine Katkı: Şehir Mecmû'aları Veya Tezkire Benzeri Mecmû'alar Ve Bu Kaleminden Olmak Üzere Kayserili Başkâtib-Zâde Râgıb Güven Bey Mecmû'aları", *Klasik Türk Edebiyatı Yazıları*, İKSAD Publishing House, İstanbul, 2018, file:///C:/Users/hakan/Downloads/KLASIK-TURK-EDEBIYATI-YAZILARI-Mecmu_a_T.pdf, 29.04.2019.
- KILIÇ, Atabey, "Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Vehbî (Metin)", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/2, Spring 2007.
- KIZILTOPRAK, Süleyman, *Hoca Ali Rıza'nın Desen Defterleri'nin Transkripsiyonu ve Sergilenmesi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni. Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi "Projem İstanbul" Araştırma Projesi, İstanbul 2008.
- KÖKSAL, Mehmet Fâti, "Şiir Mecmû'alarının Önemi ve 'Mecmuaların Sistematiği Tasnifi Projesi (MESTAP)'", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmû'a: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Haz. Hatice Aynur vd., Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2012.
- KÖKSAL, Mehmet Fâti, "Niyâzî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=389>, 19.07.2018.

- KÖKSAL, Mehmet Fâtih, " Basîrî ", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=385>, 05.05.2019.
- KÖSEOĞLU, Sinan, *Zekâyî Dîvânı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.
- KURTULUŞ, Rıza, "Örfî-i Şîrâzî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2007, C. 34.
- KUT, Günay, "Mecmû'a", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.6, Dergah Yayınları, İstanbul, 1986.
- KUYUMCU, Fehmi, *Kuddûsî Divânı*, Gaye Matbaacılık Sanayii, Ankara, 1982.
- KUZUBAŞ, Muhammet, "Divan Edebiyatında Hadis-İ Şeriflerin Yeri", *Yedi İklim Dergisi Edebiyatta Peygamberimiz Özel Sayısı*, http://www.muhammetkuzubas.com/makaleler/hadis1.htm#_ednref12, 05.05.2019.
- KÜÇÜK, Sabahattin, *Bâkî Dîvânı*, (E-kitap), www.kulturturizm.gov.tr, Kültür Eserleri: 426, Ankara, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10596,bakidi-vanisabahattinkucukpdf.pdf?0>, 05.02.2018.
- KÜLEKÇİ, Numan, *Gani-zâde Nâdirî Hayâtı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-nâmesi'nin Tenkidli Metni*, Basılmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1985.
- LEVEND, Âgah Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1984.
- MACİT, Muhsin, *Nedîm Divanı (İnceleme- Tenkidli Metin)*, Basılmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994.
- MAZIOĞLU, Hasibe, "Ahdî-i Bağdâdî ve Şiirleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1978-1979*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1981, s. 95-150.
- MAZIOĞLU, Hasibe, "Nedîm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2006, C. 32.
- MEHMED SİRÂCEDDİN, "Fennî", *Mecma'ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Haz. Mehmet Arslan, Dilek Matbaacılık, Sivas 1994.
- MEHMET FUZULİ, *Divan-ı Fuzuli* yz., Toronto Üni. Kütüphanesi (PL 248 F95A17 1838), <https://ia600200.us.archive.org/15/items/divanfuzuli00fuzuuoft/divanfuzuli00fuzuuoft.pdf>, 10.12.2017.
- MİRZA MUHAMMED b. Mirza Abdürrahim, *Dîvân-ı Sâ'ib* yz., İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar

Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Yz_K_0434, Yer no: 891.551 SA1 891.551 SA11, http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/yazmalar/BEL_Yz_K0434.pdf, 30.04.2018.

MİRZAYEV, Ataemi, *Fuzûlî'nin «Hadikatü's-süeda» Eserindeki Orijinal Manzum Kısımlar Hakkında*, <http://www.kulturevreni.com/7-197.pdf>, 25.07.2018.

MUSLİHÜ'D-DÎN SA'DÎ-İ ŞÎRÂZÎ, *Pend-nâme yz.*, http://www.ketabfarsi.org/ketabkhaneh/ketabkhani_2/ketab2226/ketab2226.pdf, 11.04.2018.

MUSTAFÂ SELÂMÎ, *Dîvân yz.*, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi (PL 248 S314A17 1870), <https://ia800308.us.archive.org/3/items/divansel00sela-uoft/divansel00sela-uoft.pdf>, 15.01.2018.

NEF'Î, *Dîvân-ı Nef'î*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307792.pdf, s. 26, <https://acikerisiMTBMMgov.tr/xmlui/handle/11543/2738>, 02.05.2018.

NEF'Î, *Dîvân*, Toronto Üni. Kütüphanesi (PL 248 N44A17 1836), <https://ia801407.us.archive.org/20/items/divannefi00nef1uoft/divannefi00nef1uoft.pdf>, 06.02.2018.

NEF'Î, *Dîvân-ı Nef'î*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Osm_O.00653, Yer no: 811.24 NEF 811.24 NEF 1289 H/1872, <http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/kitaplar/5500053000540005600048000-95001140011500069.pdf>, 06.02.2018.

NİLÜFER Dergisi yz., S. 16 (H 15 Şevval 1304), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627_00016_1304H15_200673.pdf, 30.01.2018.

NİLÜFER Dergisi yz., S. 17 (H 1 Zilkade 1304), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/016271_00017_1304H01_200674.pdf, 30.01.2018.

NİLÜFER Dergisi yz., S. 18 (H 15 Zilkade 1304), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627_00018_1304H15_200675.pdf, 30.01.2018.

NİLÜFER Dergisi yz., S. 19 (H 1 Zilhicce 1304), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627_00019_1304H01_200676.pdf, 30.01.2018.

NİLÜFER Dergisi yz., S. 50 (H Rebûlâhîr 1308), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01626_00050_1308H00_50282.pdf, 30.01.2018.

- NİLÜFER Dergisi* yz., S. 53 (H Receb 1308), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01626_00053-_1308H00_50298.pdf, 30.01.2018.
- OCAK, Ahmet Yaşar, "Elvan Çelebi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1995, C.11.
- OKAY, Mehmet Orhan, "Ahmed Midhat Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1989, C.2.
- OKÇU, Naci, "İzzet Molla, Keçecizâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2001, C.23.
- OKÇU, Naci, *Şeyh Gâlib Dîvanı*, (E-kitap), [www.kulturturizm.gov.tr](http://www.kulturturizm.gov.tr/K%C3%BClt%C3%BCr_Eserleri/429_Ankara/http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78404/seyh-G%C3%96lib-divani.html), Kùltür Eserleri: 429, Ankara, [http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78404/seyh-Gâlib-divani.html](http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78404/seyh-G%C3%96lib-divani.html), 07.02.2018.
- ONAY, Ahmet Talat Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü (Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı), Haz. Cemal Kurnaz, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2013.
- OSMAN SURÛRÎ, *Dîvân-ı Sürûri*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307780.pdf, <https://acikerisi.mtbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2743>, 25.02.2018.
- ÖRDEK, Şerife, "Emîrî, Mevlana Seyyid Mahmud", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay-=6828>, 19.07.2018.
- ÖZALP, N. Ahmet, "*Nâmık Kemâl*", Bilgelikler Divanı, Zeytinburnu Belediyesi Kùltür Yayınları, İstanbul, 2012.
- PALA, İskender, *Şiirin Sultanları*, Divan Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010.
- PEHLİVAN, Gürol, "Ahmed Vehbî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay-=526>, 12.05.2018.
- Receb Vahyî, "Muhammes", *Nilüfer Dergisi* yz., S.15 (1 Şevval 1304), Bursa, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Süreli Yayınlar: NS1627, <http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627->.
- SARI, Mehmet, "Divân Şiirinde Vatan", *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, S. 5, Ekim 2016, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/266468>, 13.02.2018.
- SARIKAYA, Orhan, *Tezkirecilik Geleneği İçerisinde Fatîn Tezkiresi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.

SEFERCİOĞLU, Nejat, "Nev'î", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2007, C. 33.

SERDAROĞLU, Vildan, "Süleyman Fehîm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2010, C.38.

SEVGİ, Ahmet, " Ahmed-i Bardahî'nin Türkçe ve Farsça Manzum Aruz Risalesi", *Selçuk Üni. Edebiyat Dergisi*, Konya 2008, sefad.selcuk.edu.tr/sefad/article/download/404/380, 24.12.2017.

SOLMAZ, Süleyman, "Ahdî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2013, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=951>, 05.05.2019.

SOYKUT, İ. Hilmi, *Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asra Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefeyle Dolu Unutulmaz Mısralar*, Sönmez Neşriyat A.Ş. Yayınları, İstanbul 1968.

SÜLEYMÂN FEHÎM, *Dîvânçe-yi Süleymân Fehîm yz.*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Osm_K.00596, Yer no: 811.3 SÜL 811.3 SÜL Evâhir-i Receb 1262/1, <http://katalog.ibb.gov.tr/-kutuphane2/kitablar/560005500055000560004800095001140011500069.pdf>, 06.02.2018.

SÜLEYMÂN FEHÎM, *Dîvânçe-i Süleymân Fehîm yz.*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307907.pdf, <http://hdl.handle.net/11543/1034>, 19.02.2017.

ŞEHDÎ OSMAN EFENDÎ, *Rusya Sefâretnâmesi 1757-1758*, Haz. Türkan Polatçı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

ŞEYH AHMED SÛZÎ, *Dîvân-ı Sûzî yz.*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307863.pdf, <https://acikerisiMTBMMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/984/197307863.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.

ŞEYH MUŞTAFÂ ZEKÂ'Î-İ SİNÂNÎ, *Dîvân-ı Zekâ'î yz.*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307837.pdf, <https://acikerisiMTBMMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1152/197307837.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.

ŞEYH SELÂMÎ EFENDÎ, *Dîvân-ı Selâmî yz.*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307886.pdf, <https://acikerisiMTBMMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1005/197307886.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.

ŞEYHÜ'L-İSLÂM KEMÂLPÂŞAZÂDE,"*Divan-ı Kemal Paşazâde yz.*",TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307884.pdf, <http://212.174.157.46:80-80/xmlui/handle/11543/1004>, 14.01.2018.

TANYILDIZ, Ahmet, Fuzûlî'nin Hadîkatu's-Su'adâ'sı Üzerine Notlar, *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi Prof. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu Özel Sayısı*, S.3,<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/266290>, 02.07.2018.

TARLAN, Ali Nihad, *Fuzûlî Dîvânı Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1981.

TARLAN, Ali Nihad, *Hayâlî Bey Dîvânı*, Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1945.

TARLAN, Ali Nihad, *Necati Beg Dîvânı*, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1963.

TURAN, Şerafettin,"Kemalpaşazâde",*Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2002, C. 25.

UÇMAN, Abdullah, "Âkif Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1989, C. 2.

UÇMAN, Abdullah,"Muallim Nâci",*Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,2005, C. 30.

UÇMAN, Abdullah, "Recâizâde Mahmud Ekrem", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2007, C. 34.

UÇMAN, Abdullah, "Ziyâ Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2013, C. 44.

UĞUR, Ali,"Taşköprü-zâde Ahmed Efendi", *Osmanlı Araştırmaları VII-VIII*, 1998.

UZUN, Mustafa, "Ganîzâde Mehmed Nâdirî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1996, C.13.

UZUN, Mustafa, "Mecmû'a", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2003, C.28.

ÜN, Cumhur, Kilisli Mustafa Rûhî Efendi'nin Rûhu's-Şurûh'u, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2007.

ÜNLÜSOY, Kamile,*Tarihî Şahsiyeti Ve Anadolu İnanç Kültüründeki Tasavvuruyla Hz. Ali (XIII.-XVI. Yüzyıllar)*,Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2011.

ÜSTÜNER, Kaplan, "Bir Divan Müsveddesi: Silahşor İbrahim Yâver'in Şiirleri", *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 37, Nisan 2015,

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt8/sayi37_pdf/1dil_edebiyat/ustuner_kaplan.pdf, 14.01.2018.

ÜSTÜNER, Kaplan, "Mecmû'adan Biyografiye: Silahşor İbrahim Yâver'in Hayatı", *Turkish Studies / Türkiyat Araştırmaları* , Summer 2014, Volume 9\9.

YAZICIOĞLU, Mustafa Said, "Hızır Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1998, C. 17.

YENİKALE, Ahmet, *Sünbülzâde Vehbî Dîvânı*, (E-kitap), www.kulturturizm.gov.tr. Kültür Eserleri: 514, Ankara-2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,19-6833/sunbulzade-vehbi-divani.html>, 30.01.2018.

YETİŞ, Kazım, "XVI. Yüzyıl Başında Yazılmış Bir Kavaid-i Şiiriyye Risalesi", *İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 29, Ocak 2000, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/158047>, 08.05.2018.

YILDIRAN, Meliha, *Ahmet Cevdet Paşa: Hayatı- eserleri ve Divançe-i Cevdet*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994.

YILMAZER, Ziya, "Esad Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1995, C.11.

YORULMAZ, Hüseyin, *Koca Râgıb Paşa Dîvânı (Araştırma ve Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989.

MECMUANIN TIPKIBASIMI

(19)

(مجموعه الهیات)

کل وجودم آتش عشق حبیب الله باق
 جنم قلبی اول زیاده فتح ابوب یونس
 سینه ام بحر نور ذکر لاله اوایند بر جبرائیل
 اول جبرائیل شعله سبله کورینه ویدان حق
 نور فخری عالمه ایلله توجیه دایم
 ماه قلبی ایدم انکشت غایب ایکی شفق
 بحر سرخنا بجم آخر زمان
 تمکل اهل حقیقت آندن الدلر سبکی
 معجزاتک صبح صادق کنی ظاهر با خصوص
 حضرت قرانی ازال الهمدی رب الفاق
 شمس حقندن برینوب نور عنایت بر نفس
 دایم قلب زکاتی آجیله مثل شفق

musa aley selamın 40 lin
 deki yuy helime doğubdi
 209 F e 103

کل وجود در آتش عشق حبیب الله
 باق قلبی
 موی کل طبعی کل کل طبعی

سند ابر شمرسدان اولور قمو اسلار بان
 باصاحب کون و مکان بسترنا خبر الامور
 مقبونی عاجز هم غریب لطفکدن اینه بی نصیب
 یا باقی و حتی و بحیب بسترنا خبر الامور

کوزنده فانه بواندی شری نیلیم ۴ -
 جکر که اولره باندی کبابی نیلیم ۴ -
 نه باره باره ده سهم نه تنه پاک اوله جسم
 الهی بی بوبر آوج تری نیلیم ۴ -
 جکلدی قافله کنیدی بقای عالمه کنیدی
 بودوق و شوقله کنیدی کتاب نیلیم ۴ -
 قورلسجتر قضا آجلسه دفر قضا
 آجلدی مؤمنه جنت صجلدی مؤمنه رحمت
 اوکونده بجاره ضفوق حسابی نیلیم ۴ -
 (۴)

ایر معظم یار شاهسن که قو لکدر جمله شاه
 قریب او ارانده وضع اولدی سنگون تختگاه
 نه فلک هفت وزین انجق سکا بر بارگاه
 امرنه محکومدر عالم هر سوزن وحی اله
 الصلاة و کتلام ای هادی راه خدا
 کنت عاصی یا شفیع المذنبین ارحم لنا
 قنغی خاکه باصه بای دولتی اول طور اولور
 جانب حقدن تجلی زاتنه بر نور اولور
 هر نظره عیننه وجه خدا منظور اولور
 بوسلامک حدیثی نعتک ایله مغفور اولور
 الصلاة والسلام ای هادی راه خدا -
 کنت عاصی یا شفیع المذنبین ارحم لنا -

الله ربی لا ینزال یا واحد یا ذو الجلال
 ای پادشاه فی زوال بسترنا خبر الامور
 وقت سحر فریادین عرشه جبقار افغانیز
 جرم خطا در کارین بسترنا خبر الامور

نیز

الهمم مکتب

هر عبادت جلبنه عزو شرف اولی سبب
 باعث عزو شرف در مکتب علم و ادب
 مکتبه رغبت اید و هر عاقل عالم فنیب
 باعث عزو شرف در مکتب علم و ادب
 چنانکه ابتر ظلمت جهلی زاله انما که
 باطلی ترک ایوب راه صوابه کینه که
 مکتبه کسوف معارف سوز لرزین یسغم که
 باعث عزو شرف در مکتب علم و ادب
 ادنی انسان بدر علم و ادب ابله هنر
 جاهلک دنیا و عقیده ابستی عکس و نور
 آتش جهل و ضلالت اب علم ابله سوز
 باعث عزو شرف در مکتب علم و ادب
 علم و صنعتدن خبردار اولیا نراج اولور
 مفلس بیوایه قالوب هر کسده محتاج اولور
 صاحب علم و ادب هر دانش لایق تاج اولور
 باعث عزو شرف در مکتب علم و ادب

(از دیوان سوزنی قدس سره)

نولدی نه زار دوشدک نیل به کوکل سنی
براوکلنز کاره دوشدک نیل به کوکل سنی
دره بکه بولدک دوا بیه مدک جاره اکا
فیلادی سنی ما سوا نیل به بم کوکل سنی
اصل اصوله کوجمک فنی سوان کچمک
باری غباردن سچمک نیل به کوکل سنی
الدی سنی خزن لم بیه ملش لطف و کرم
قالدی برسوزکه دیم نیل به بم کوکل سنی
سرمی سودا به صالک وارلغم المدن الدک
عشقله دیوانه قبلک نیل به بم کوکل سنی
کیرتیکه کوشکه صدا اید ملش عهد و وفا
دوستدن اولدک هر دم جدا نیل به بم کوکل سنی
سنی سنی بیلدک نسین صانک دوشدک غنیمین
اکلرایسک برلکه سبب نیل به بم کوکل سنی

کوکلد و مقصدا قصا دخی قوسین واد فی
 قنوا علا لدن اعلا اتی عارف یلور انجف
 کوکل آینه اجلا ریاض جنت اعلا
 کوکلده رحم مولا اتی عارف یلور انجف
 کوکل حقن کتابدردک نطقهم بیانیدر
 اور و حافی لسانیدر اتی عارف یلور انجف
 کوکلدر دزقزانی اوبیتا نورانی
 بیوکلدر جمله دن شانی اتی عارف یلور انجف
 کوکلدر فیه عاشق دخی بر رهبر صادق
 که سری جمله به فائق اتی عارف یلور انجف
 کوکل محبوب مولا در که دوسته اوز که ماواد
 کوکل بر تریلی کمدار اتی عارف یلور انجف
 کوکلدر منبع ایمان کوکلدر مآخذ قرآت
 کوکلدر منسنا عرفان اتی عارف یلور انجف
 کوکل بر یخیزن جهاندر دخی هم ستر برهاند
 کوکل خفیه برکاند اتی عارف یلور انجف
 کوکلدر کامله معراج دخی عارفله سرتاج

دوستله دوست اوله کتیک کند یخسک بیلیم
 برده شاد اولوب کوکلده نیلیم کوکل سی
 یاره نه مرهم بولمک سینه محرم اولمک
 عشقک دمیله طوولک نیلیم بم کشف
 برکون اوله یار اوله سک و صدمت بیدار بولمک
 حقه هم وار اوله سک نیلیم کوکل سی
 معشوقه لایسه مرجه صوا اولور هبا
 سوزی اودم بولور صفای نیلیم کوکل سی

فصل فی وصایای نقد و محاله

کوکلد بر سر اعضدر اتی عارف یلور انجف
 جناب حقه محمد در اتی عارف یلور انجف
 کوکل بر تریلی مخموند دخی برور مکتوبدر
 ساری قدس معشوقدر اتی عارف یلور انجف
 کوکل بر تریلی شاهده مقام لی مع ایه در
 نظرگاه الهیدر اتی عارف یلور انجف

کور دینی حضار به موسی بیور
 کبسه به عرض بلور حالتی اول
 حالتی انک همان مولا بیور
 تسلیم اولور مدشیدنک نطقنه
 هنره امرایشه اتی کیمیا بیور
 کندی سوری فرض اولور سه ده اکر
 مرشک سننی اولو بیور
 کورسه برسخوش یانش سکرزند
 حسن ظن ایدر اتی معنی بیور
 از اوپور ازبر ازاجر هرزسان
 ذکر و فکر کن کندینه احلی بیور
 سوری تفویضایت امورک حقه کل
 هنره اولسه حق اتی اعلا بیور

بوخی

کلام سوزنه شیخ پروانه باقمانه جان کیملی بازوار
 بیان بوکریم باکر کور فلوار بوخلو یچینه برقه کور وار

فمواعمال اکا محتاج اتی عارف بیور انجق
 کوکل اولش خط عالم دخی سرلوحه آدم
 که حکمی جمله دن اقدم اتی عارف بیور انجق
 کوکل سری ازبدر مرآت بلازلبدر
 فمودن قدری عابد اتی عارف بیور انجق
 کوکل بخانه حقه که ساقیسی انک حقه
 بوستر برجذبه حقه اتی عارف بیور انجق
 کوکل ر مرج سوزی کوکل ر ملجا سوزی
 کوکل ر مقصد سوزی اتی عارف بیور انجق
 بوسوزی مسکنک کوکل ولید ر مسند علوی
 که نفسی جمله دن سفلی اتی عارف بیور انجق

غرل

در ویشل ولان کندی اتی بیور
 قلب کوزین آجر بوئی اعی بیور
 بوخی کوری عبرتله کز اول
 کیم کورسه کند بدن اعلا بیور
 خوش نظرایدر فو قولا اول

کل قابنی یاک ایله کل جسمنی خاک ایله
هم سینه کی چاک ایله توحیده کل توحیده
زاهد الدانه مکره کنده کی صالمه فکره
اولا ش مجلس ذکره توحیده کل توحیده
کل صدقه جوش ایله کبر قابنی خوش ایله
عشق باده سن نوشن ایله توحیده کل توحیده
بوارنلر میدان کلنلر و بردی جانی
صورنلر بونده قانی توحیده کل توحیده
قانی سحرک آه ایله وردنی آه ایله
عزمنی درگاه ایله توحیده کل توحیده
بوفانی به طیبانوب بوبله باقدار صانوب
بوغفلندن و بانوب توحیده کل توحیده
در وینلرک کعبه سی ولور احیا کعبه سی
بودر جنت یغمه سی توحیده کل توحیده
ای منکر ائمه انکار کل ذکره ایله اقرار
برکون ایدر سکار توحیده کل توحیده
کبه اطلسله دیبا اندرک صوکی هبتا

دل بیمار صورسه و لایم نه وار خنکار و آه سحر وار
یان بوره کیم یان کورکنلر وار بوخلف ایچینه نره کورلور
عشق کربان حکم بریافت اولشم حیران چانه نروار
یان بوره کیم یان کورکنلر وار بوخلف ایچینه نره کورلور
زلفی نلندن باغی کولندن دوست ایکن کل نه خورلور
یان بوره کیم یان کورکنلر وار بوخلف ایچینه نره کورلور
کوکلم بریاده کلیم تیماره ایله کل جاده دله کندور
یان بوره کیم یان کورکنلر وار بوخلف ایچینه نره کورلور
درد له خشم مست و لکشم دوست ایکنلر نره کورلور
یان بوره کیم یان کورکنلر وار بوخلف ایچینه نره کورلور
سوزی لم واز نازه کولم وار کبرلی ستم و آه نره کورلور
یان بوره کیم یان کورکنلر وار بوخلف ایچینه نره کورلور

کل ترک ایله دنبا بی توحیده کل توحیده
کل ذکر ایله مولای توحیده کل توحیده
مال و ملک هریشنی ترکایت باطل فتنوشنی
ایستایسک جنبشی توحیده کل توحیده

-(۵۵)-

کیمی قدوسیا ابراکا جان فدا کیمی پدیر جو فدا
ایشته صفا آنده در ایشته صفا آنده در

-(۵۶)-

آل خرقه کی عبا توحیده کل توحیده
توحیده کل ایتمه عار غبرله قبله کار
بولم دیر یسکن دیار توحیده کل توحیده
عجب وریایی ترکایت عافت حاله فکرایت
دسوزی فلیکله تکرایت توحیده کل توحیده

عشق نکا ورنده در شوق و طرب آنده در حق اول ورنده در
ایشته صفا آنده در ایشته صفا بونده در
عشقه او باند وولی تکی به هم سوکلی عانقه دیر وولی
ایشته صفا آنده در ایشته صفا بونده در
کیمی ورنده در عشق قوی بولنه جان باش کیمی آرا کا طاش
ایشته صفا آنده در ایشته صفا بونده در
کیمی جانین سور کوکلی خوشی طوار خدمته بن یوار
ایشته صفا آنده در ایشته صفا بونده در
کیمی کبر عیالی کیمی یریبانی کیمی سور مولای
ایشته صفا آنده در ایشته صفا بونده در

بسم الله الرحمن الرحيم

- (۷۹) - ازین نامه شیخ عطار رحمه تعالی در ساجاق قاضی

الحاجات

بسم الله الرحمن الرحيم
یادشاهان و پادشاهان و ماکانه کارم و تو آخر ز کار
نویس کار و مایه کرده ایم جر و طاندا و بجیک کرده ایم
سالمه و رفیق و عصیان کننده ایم آخر اگر چه بشمار کننده ایم
روز و شب اند و معاصی به ایم غافل از بون و نوصی بوده ایم
ناما در بند عصیان بوده ایم همی تر نشی و سلطان بوده ایم
و کینه نیکدشته بر ما ساعی با حضور دل نکرده طاعی
برد و آمد بنده بگریخته آبر و خور به عصیان و بچینه
مغفرت دارا میدار لطف تو زانکه خود فرموده لا تقطوا
بحر الطاف تو بی پایان بود نا امید از رحمت شطار بود
نفس و شیطان زد گریار من رحمت یابنده شفاعت خود من
جسم دار و کز کینه پاکم کنی پیش زانکه اندر جهنم خاکم کنی
اندازن و مگر بندن جانم بری از جهنم با نور ایمانم بری

یکی در صوب و یکی در خطا یکی در دعا و یکی در و غا
 یکی بد خلق و یکی بد خوی یکی بر بار و یکی چنگ جوی
 یکی در شتم و یکی در عذاب یکی در شفقت و یکی در مباد
 یکی جهان جلاوت ابر یکی در کنند حواد و ناسر
 یکی در کستان راحت نفیم یکی با غم و رخ و محنت ندیم
 یکی در برون رفت ز ناز و مال یکی در غم نان و خرج عیال
 یکی در نشک روز و صبح و نیست یکی خفته در کج بیخانه مست
 یکی بد کفر دار و نیک غفاد یکی غرق و بحر فسق و فساد
 یکی غازی و یکی بد هم لون یکی عاجز و مست و ترسند جان

-(در بیان غم بنام خدا)-

بسایا و ساهان شو قشاز بسایا و نازان کشور ستاز
 بسایا که گران شکر شکن بسایا شهر ران شهر زن
 بسایا ماه رویان نه ستاد قد بسایا و نازان خورشید خند
 بسایا نامند رویا کاکامکار بسایا سروق و بسایا کلعدار
 که گزیند برهن عمر چاک کشیدند بر کبریا رخا
 جانا خرم نشان شد باد که هرگز کسی زان نشان نداد

-(ازینکه مندی از سناخ کرام - در مناجات -)

صبر با بخشای بر حال ما
 که همنیم اسیر کنند هوا
 شایم غیر از تو فریاد رس
 تویی عا سنا ترا خطا بخش و بس
 نکهت دار مارا ز راه خطا
 خطا در کنار و صلوات نما

-(امر در نهاده قضا و قدر -)

نکه کن بر کنبد در کنار - که سفیر بود و سیور اسوار
 سر برده چرخ گردنده این درو شمعهای فروزنده بیت
 یکی بپایان و یکی بادشاه یکی بخواب و یکی نایخ خواه
 یکی کاکامکار و یکی مستمند یکی شادمان و یکی درو مند
 یکی تلخ جدار و یکی با جدار یکی سرفراز و یکی خاکسار
 یکی نامراد و یکی کاکامکار یکی بیخوار و یکی مال دار
 یکی را غنا و یکی را غنا یکی را بقا و یکی را فنا
 یکی نند رست و یکی نالون یکی سالخورده و یکی نو جوان

- (درج ۴) -
 منه دل برین کاخ خوردها که می بارد از آسمانش بلا
 شایقی ندارد و جهمانی می سپرد بغفلت بر عمر و روی سپرد

- (فضولی ۲) - از لسان شیخی - (۴۷۶) -
 و صلاک بکاجات و بربر فروختن مهمات
 سحجان خالق خلق الموت و الحیات
 هجران که نخل ایدن و صلاکی بولور
 طوبی لمن یساعده الصبر و الشیبات
 مهر کرد آفتاب مقاصد و سبیله سی
 ماشاء من اراده الفوز و النجات
 دوکتش ریاض لبعده باران شوقش
 من انزل المیاء واجبی بها النبات
 حو آفرینشه سبب ابتدی وجود یکتی
 او جیت بالظهور ظهور المکونات
 ایزد سریر حسنه سی قیلدی یار شاه
 اعلی کمال نازک فی حسن الصفات
 قبلک ادای نفی فضولی تمام قبل
 کلمت بالسلام و تمت بالصلوات -
 - (نعت شریف ۲) -

ای چو دولت اثری خلقت اشیا سببی

-(۲۷۴)-

نبی ولوقت که بالفعل کرمزدی نمی
سید ابیحی وای وزنگی
هانشی وفرنشی ومدنی وعرلی
سفت نانکه ابون رسالت صدری
شرف اصلا فهرست رسل منتجبی
غرم جرخ ابتد سیجا که بوله معراجک
بندی منزل مقصوده طریق لطیف
انبادن کبه سن تک بومیسردر کیم
آدمه وجه مباحات اوله غزو ولسج
خلف مقبر آدم وحوّا سنسن
جعلاء فناء لثانی والجب
یانبی قبله فضولنی فیوکنن محروم
عقوقیل وار ایسه درکاهه ترک ارب

-(۲۷۵)-

فاریخ بری تریه صهیب رضی الله عنه و غیره

حضرت عبدالمجید خان شاه و فیضان جهان
ظلمه و درخشا سلطان اسکند و توان
پادشاه جم حشم شاهنشاه فاروق جاه
اولس نمایان زیر فرمانده جمله افسر و جلا
دانشا مصروفه خبره علق همت

یحیی بیک خیرات علیا یابدی مانج خزان
شیما یلدی چورو و شهر زن مدفون اولدیغ
زاره اصحاب و فیضان صهیب بن سنان
نامل جاه علمداری (فخر الانبیا)

نظر مرضاة مولانا صله اولیک عیان
بولد برزات کربک شانتن تعظیم ایدوب
فته علیا بنا ایتدوی خاقان و نایف

مهبط فیض الهی ملتجای خاص و عام
 رام حقه نفس پاکن ایلشدن استنزا
 حق الیکسندن بم العبد یوردی مصطفی
 نص قرآنله نایند و بوضوون رضا
 آستان یاکنه ابله همیشہ التما
 شریه پاک صہیب بن سناندر بومقام
 مهبط فیض الهی ملتجای خاص و عام
 همجور بد و عسد غازی و معنی کرب
 زائرانه شرط لازندر مراعات ادب
 بونده مدفون و لغد نبل شہادت و سبب
 صدقہ جان و کوکلدن ابله مقصودک طلب
 شریه پاک صہیب بن سناندر بومقام
 مهبط فیض الهی ملتجای خاص و عام
 عاشق صادق بویادک خاص قرآنی اولور
 اولیا البیت دلیل قرب ربانی اولور
 تقد جاتن بدل ایلدن منظور جانانی اولور
 بونده عارف فشن یاب ذوق روحانی اولور

ایندی برجام دخی ختم و علاوہ لطفله
 کیم اکا مانند اولور اولسه قیاب آسمان
 اهل ایمانی بوحسان همایون ایندی شاد
 فیض توفیق الهی دائم اولسون همغان
 (ای شری) اکی تاریخ محوهر سولیم
 خاک درکاهه قلبدن عاجزانه ارمغان
 ایندی سلطان جهان انشا بوعالی شریبی
 جامع علمچخان کون کبی رونق فشان

لوحی شایسته حضرت صہیب بن سنان رضی اللہ عنہ

اختریج هدایت زین اصحاب کرام
 بوند اولشد و دین خاک پاک احرام
 ثانی رائدکشان حضرت فخر الانام
 بوند حاصلد و دل عشاق فیض مستدام
 شریه پاک صہیب بن سناندر بومقام

مقتضات

انجوسفاسه در و در وید کوشن لاهی سیدک دخی شد
 فاته صدف دانه فایلو بیغی کبی چوید
 اکثر فند جین دوا لیزه اولور ماه نسان نصفه -
 یکرمسی شنده غالباً اون سکنجی کوننده دریا یوزنه
 اغزین چار یغان بعمور قطره لرزن برود و شرسه
 برنک انجوا ولور اکا دریم دخی فربه دربر و اگر
 ایکی دوشرسه اکا خون دربر لکن قیتمه اولکنه
 اصلا مائل اولماز بوند نصکره اوچ قطره باوچ
 انجودرت قطره درن انجودرت علی هذا حاصلی
 غلظت زیاده اولججه بهاسنی لافضل طور
 حکمت مضافاً اندا امره حیوان بعه انجوبی
 انجودرت غلظت زیاده انجودرت کوی کی بره کوه صالر
 بعه طاسن کبی اولور بر طرف حرکت تنجوا حاصلی طوار
 ناله صالجبی طور طورا ول حیوانیت کرا انجودرت خندان
 قابل اولق انجوبی طوزنی تخیرت کرا فی الجملة نمایا قابل
 اولق انجوبی طوزالت حیرت کرا حرکت ایله حملا -

صاحب فرات القفون عدة اقدى حروجه ومغفور
 لرحضه نرنه بک بوژ طقساں دور سنه
 ایدی سلطانم عند شکره فرزند شعوری
 وادی دیوسوال الالم جلوبه نیرسان برکذالک
 زمان سعادته موجودا ولان صابونی شملی العارف
 صاحبه اسناد ایدو دیوسور دیار
 واه تعالی علم بحقیقه الحال
 ولکی کورکی نازنه جوانه وحرور الرجیه مناسب
 وکلر اماناب وختیار وبار و النرجه نافعدر
 عشمه منقوله که جیلانق قوشی التي ما کلک
 والتي ناه دیشی ولور بکش وهو علی کل شی فیدر
 امیر خسرو
 بهر این مرد ارخندت کاه زاکاه روز
 چون غیلوجی شش ماه ماده و شش ماه برست
 بعضا دید بار که بریل اکلک و بریل دیشی ولور
 حکیم انوری
 عنقا که نازانه منشج جای که داشت

فساد بر شسون دیو
 عبرت صدف تحمل در ایچون بساندک بوم
 معروفه بغور و فطره الیمی کوننده بلان یوز دیار
 کرک برده و کرک جروه آغزن آچار حاصلی صدفه دوزن
 قطره اخو ولور بلان غرنه دوشن قطره دهقان
 اولور قطعه
 اری للاحسان غلجوزنا وغذالک منقصه و ذما
 کفظ الراء فی الاصل فورا وفي جوف الاقاغی صاوسما
 سحان الذی غلجوزن فی غایضه ارضانی
 منظره لصله لسانه صابون
 هرسانده صابون برک سبب سیمه سنده سوله رایت
 ایدر که موجدی سمل الحار و صلیبی تیغ غلجوزن
 البونی اندا صابونی ترتیب سنده برنسانه لمل لمل
 اولغاه اصاب البون و دیار بعده مرو و انا م ناله خفیف
 اولوب صابون دیدار عارظمی
 بکیر و تیغ از غم ماجرا صابون ناه بسوی سینه
 کنا فی فرزند شعوری فقیر کوناهیه مقبلی

- (۴۹۰)

- بیت شکر -

صوفی نشود صافی نادر نکند جامی
بسیار سفر باید تا بخته شود خاقی

- ابوالعاف -

ز عین صفت ناران بخود را سرزنش آورد
هر آنکس را نداند قدر و تابان زنا دانی

- شاعر ترکی -

اگر گوش آید به قصه مور سیلها
فنا عنی بدردم بویه دستاویز ناچیزه

- شوقی نوری -

جوسرو نود من کشان می جمید
چمن دامن ز شرم بر سر کشتیب

بویبت دستاد اسم دخم جفار

- شیخ نظامی -

نوی ببار وای وراج شکستگان از کوه تاج
شرف الدین از دم معارج اروق -

تقصیر فطرت سینه من بر داجان اگر شود ملوک

- (۴۹۱)

- هرگز طرف دامنش ز عارتز آمد -

وز هرزه دوی جوی و جانی فریاد کرد -

- یکساله زغن مانده و یکساله شر آمد -

لطیفه - ترکیبیه بوجلا غزل حال و عجب او قعید

دیو بر طریقه سوال ای بجه ظریف جوانه بومقوله

فنه بی نصیح بر قاجانه جیلا فز اولغ و محتاج

دیو الزام سوز دبار -

- شمشیری -

دیده دوستانو و زین باد سینه خشم بر زنا و بخر

- شیخ سعید -

اول دفتر نام بزدانا قادر و روی سراج و قوتانا

- ناظم خیر لطفه و همی در قصیده سخن -

برالای شاعر نا بخته لری عصر زک -

- نظم سروای به ایلدی رتوای سخن -

- ابوالعاف -

معنی تون گفته نادر نکند شفته -

- بسیار تعب باید تا خام شود بخته -

باز بخند و رخ و سبک **کر بر بانیس** رسد نمود طلق
 - **نوحیه** معما بویه دوده دود عریذ فارسیه
 کسر الهه کرم معناسنه کرمین مرده صحیفه
 کرم آندن دخی مراد عریسی را قی در خنقه الهه
 تصحیف **بیک** جبار ولدی جاندن مراد و وحد
 قلیج آورد جبار اولیک داسج دوزن مراد الفید
 الفید مراد یکی لفظ بید یکی حساب به فرقد رقی
 اوان اولیک بخند و ری بوز بوز یک حرفی قافه
 - **جاردوق** - **اولیک** **دفاظ** **خیل** ۵۴
 - **حضرت** **ولانا** بیت سبط
 ان **بیرینه** دوز شصه شب تابه روز
 بانک زنده خون خوش اسکی با بوج کیمده وار
 - **خوجی** **لفظ** -
 آسانتر و کتی تفسیر ابن دوح فرست -
 - **باد** **وستان** **نطف** **باد** **شمان** **مدا** **را**
 - **قطعه** -
 نادر خورند کلازار خود فره خور عقل تو بسیار شود

در الم دفع کند بنما کو **باد** **خور** **عقل** **تو** **کراه** **شود**
 - **شاعر** **عزیز** -
 ان **فیه** **بستان** **انسان** **انجنا** **مجن** **نارنج** **نارا** **جن**
 - **و** **مجن** **نارنج** -
 بود **لک** **غمی** **که** **عریبه** **حرمل** **بر** **اصابت** **عینی**
 دفع **ایجون** **اطفال** **بخور** **کی** **یا** **قر** - **سنج** **قر**
 دفع **عین** **الکمال** **سلاک** **ترا** **سوخته** **در** **مجن** **پرسید**
سنان **ده** **وهی** **فاری** **بیلین** **دم** **طاهر** **تازه** **کو**
 - **خوجی** **لفظ** -
 در عشق **خافاه** **و** **خرابات** **فرق** **نیست** -
 - **هر** **جا** **که** **هست** **بر** **نور** **وی** **حبیب** **هست**
 - **میر** **نظمی** -
 از **ضع** **خدا** **ست** **ان** **بورو** **طفری** **لطیف** **حسن** **دجو**
 - **ابوالعاق** -
ر **شاهراه** **مجت** **تزل** **مقصود** -
 - **رو** **و** **عنایت** **و** **لطف** **اکثر** **شود** **همراه**
 - **بورخی** -

- (۵۴) -

- (صاحب) -

در نام عمر اکبر بکروز عاشق بوده -

در حساب زندگانی روز حشر آسوده -

- (شیخ شمس) -

دوا و حشرنا که عنان زدست رفت -

دستم نمی رسد که بکبرو عنان دوست -

- (بودی) -

جهان که بر سر لاله از آست -

- (برهنه بامرو با نجا که آزار است -

- (خواجه غنظ) -

عاشق که شده که یار جانش نظر نکرد -

ای خواجه درد نیست و گرنه طیب هست -

- (ولایضا) -

بجان و بار و بحق قدیم و عهد و دوست -

که مونس دل و جانم و عای دولت است -

- (شاعر) -

نویسم عشق را به رفاتر بجام چون قلم بر لوح محفوظ

- (۵۵) -

بنده دیرینه را لطف کرم داشتی -

- (عادت دیرینه است در ششم مهراف -

- (شیخ شمس) -

چو خلقت در میان آمد بخوهم شیخ کاشانه -

نمای هشتم نیست چون دیداری بیم -

- (شاعر) -

مژس از دشمنی که دوست خویش است -

حذر از دوستی که دشمن خویش است -

- (شاعر، قطعه) -

بارها با خود بفرار کنم که رفیق غنچه دار کنم -

باز از این میگویم که اگر نکتم عاشقی چه کار کنم -

- (حکیم نوری) -

بایم از خط فرمان تو بیرون نشود -

- (سرمه از پیش تو چون شیخ بیرند بکاز -

- (شاعر) -

طبیعت را مگر این نکته حل نیست -

که در نه شبنمه داروی حل نیست

- (۵۴) -

- (خواجه سلمان) -

ای کرمی که بدوران بهار عدلت -
در همه روی زین باد خلایق نوزید

- (شاعر) -

روم در ده مهرش چون مهر -

که مشرق تا مغرب رفته باشد

- (خواجه کمال) -

بطلب یافت نشان ازب شیرین فرهاد
ره سو لعل نبردند مجرکوه کثافت

- (میر محمد طوسی) -

دوش دیدت بار قیام دوستان
کج کلاه ساغر بکف در یوسفستان

- (ولایتی) -

میسود افشاده هر که بیدت -

- (هانی که باشد کربه عاشق بدت

- (خواجه حافظ) -

عمران باد افروزی ساقیان بفرجم -

- (۵۵) -

- (غزل) -

اگر پری زین راه صفای چیست -
دست انداز وصال اندر فانیست

- (کمال خجندی) -

خشم که بکفت و گو در آمد با من
ربنی جو جوال دیدمش تا دامن
کفتم که دران ریش دوم عظم کفتم
با سگ بجوال در نشاید رفتن

- (بیت لا) -

اگر بنی خواهش وصل دلدارم را
تا بسحر آه کن تا برسی مقصدش

- (شیخ محمد) -

چو رخنه نای نود مرور سخن عمرانی شود

- (بیت) -

بوعلی حکمت و خام کف و نمان مذهب
(مصطفی خلق و میعاد و یوسف دیندار

- (بیت) -

- (۵۸) -

سکندر سیر ایسکه سد رطوبات پیش کرده
فلاطون حقیق بینة نقل ماجری اولی از

- (۵۹) -

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على خير
 البرية محمد وآل محمد اجمعين اما بعد ايا سليم -
 القبح شريف النسب بسترته عليك طريق العالم ابد
 بكل واكلاه وانكريم فخر روض وعلم سبز
 حاشية ظرفا وپربز شرفدار شمع نيك ولباس
 شعري موزون و قفص سيب و قفوندر
 بوسنغ عاصي و محرم قاصي الربي حرمه خالق الاناصي
 على بن حسن الاماسي صانه الله عن القلب الفاصي
 وعفي عنهما بلطف الكرام وانعام الهمم بود ورفونده
 و غر رعنايد جمع ابد و ب قلمه كتور و بكد
 قصود كل ولد كه طبع سليم و ذهن مستقيم -
 صاحبي ولا نخرز قزينا شلر بوسنغ نعيمه و ف
 مستفيد اولد قفري وقت ابد وركه احسان لرند

موسیقی نیک مؤلفه فائحه کتاب موزون لغا -
 اید لر انشا الله العزیز اما بعضی ایدر
 طبع وفاد و ذهن نقاد و لان کبسه لره عروض جاده
 دکدر زیراکه وجدان انسان باندی کلاکتی - و
 سقانتی قوت طبع ایدله میراید و بیلور دینلر
 و لکن برزیده در عروض یملک انکی فائحه واردر
 بری ولده که عروض اصطلاحاتی بلور و قنیه
 قنیه خردن ایدون و نه وزن ایدون قطع ایدور
 چغادر انکی اولک صاحب طبع اولیان کبسه لره -
 قوند در عروض یملک سبیلایه بیتی موزون و قور
 زیراکه عروض برزاند یعنی شعری تر از و سید
 پس هر بیت برزاند موزن ایلر و دخی حقش و غلغلی
 بیلور ناموزون و قونر و دخی عرب شعرلر
 بیت و لور که عروضلر قنیه موزوند اتا
 صاحب طبع قانتن موزون کلن طبیعتی نقل کلور
 زیراعرب شاعرلری برینک فرغان اصلایه نقل
 ایدلر و بیلک بر مصرعی اصل و زنه و بر مصرعی

فرع وزنه اولور دخی طبیعتی نی میزاید سر -
 ناموزون صانور مثاله بیت
 فانظر الی دمی جری فی مقلتی من بهجتی
 الملی الهوی اسفا یوم النوی بد ف
 اشته بونیت بر مصرعی روزنه و بر مصرعی روزنه
 در موزون معنویدر اما طبیعتی رکیک کلور -
 عرب شعرلر بونیت کجی جوقدر پس معلوم اولدیکه
 شعری هم طبیعت و هم عروض کرکیش و دخی خضای
 عروض میزان شعرلر یکدر شعری زحافی سبلی
 و صحتی شعری آنک معیارله بیلور اولان شعریو
 هر بیتکده موزون معنوی و له اکا شعریو
 بیت دیو انکی مصرعه دیر کرکسه قافیه ده -
 آخرلری رزنه مطابق اولسون کرکسه و لسون
 مشوی یوشول بیلر دیر کرکده مطریلر آخری
 برینه قافیه ده موزون کله و استنا بیلر کجی
 رایجی دیو جاره مصرعه دیر یعنی انکی بیتلر
 آخرلری قافیه ده بر اوله

ترجمه دیو بردلن بردله سوزی دوند و مکده بر
 ککسته نظم اولسون کرکسته نزل اولسون
 نظم دیو سوزی وزنه کتوروب شعر ایلمک دیرلر
 نثر نظمک عکسنه دیرلر
 نظیره دیو کرکسته شعری قافیه سندن آنک قصیدین
 بر عبارت خرابله کتوروب شعری قصیدین عکسلا
 شعر ایلمک دیرلر یعنی جیتی فقرله دوند مکده دیرلر
 مویج دیو شول شعره دیرلر کتوبسندن اولدو حرف
 کتوبس اوللر برآدمادی جفته
 متراد دیو شول شعره دیرلر کتوبسندن آخیز
 زیاده سی ولله واول زیاده دخی بز قافیه دوند
 ویا ردیف وایچ اولله
 معما دیو شول بینه دیرلر که آنه کتوبسندن آخیز
 اوللر وینتی فی فراسیله بیللر
 اما معما بملک قویجک چوقد و قویجک بعضین
 یان دیم لم بسکله اولور که ریلغن عریسنه وار دیرلر
 واولور که عدد حروفله بیلور وکاه اولور که مغلوب

قطعه دیو اوج بیتدن طغوز بینه وارجه اولد
 بیلره دیرلر اول مصرعی بیت آخیزنه قافیه ده مطابق
 اولسه
 قصیده دیو طغوز بندن زیاده ولان شعره دیرلر -
 نه کتوبساده اولور سما اولسون
 ترجیع دیو اوج شعره دیرلر یا خود نشعره ویا خود
 یکنی شعره دیرلر که هر شعری آراسندن بیت اولدیم
 اکاتر ترجیع بندن دیرلر
 غزل دیو کجوبک حسن وکیمک دیرلر شعره شکر
 عرض اشتیاق و محبت و نکایت و حیرت و قافیه
 کوسنر مکده دخی دیرلر
 مینج دیو کجوب وایر کیمک اوصاف حمیده ایله
 ذکر ایتمک دیرلر
 هجو دیو کشتیجی ذماتیمک دیرلر
 مرثیه دیو اولوی مدح ایتمک دیرلر
 تشبیه دیو ایلمش غزلله دیرلر و شعری غنچه ایله
 اوقیومغه دیرلر

مثلاً فسقوی مقلوب و قوسک یوسف اولور -
 و اولکه تصحیف ایدوب آدچقار مثاله بالشعر
 نیره مقلوب را تصحیف کن و انکه ورا در بیان نیره
 مثلاً نیره نیک عربی و تحذیر مقلوب قاسم -
 حمز اولور زیرا تصحیف دیو نقطه سز حرق
 نقطه لو و نقطه لو حرقی نقطه سز قبله ده در
 و اوق کم سهم در آنک آورده سی نهادر و حمز که
 تصحیف و لنش ایتک هابی آخینه کنور درک حمزه -
 اولیک و اول که کوز آکار لر عین مراد اولور

مثاله بالشعر

برم طاش وسته رکوز قوم سنار

انی بر دلبرک ادرین دیم سنار

مثلاً طاشدن مرمر مراد اولور و یاری نر زار و دینه
 رکوز قوم قکه عین در عمر اولدی

و اولکه قاش کیلور نون مراد اولور مثاله بالشعر
 قته فاشد نهایت سحرله جکر و کلامه در و کاه در
 مثلاً فاشدن نون آلور لر بی نهایت سحرله دیک

اوقور لر اسم چقار و اولور که تصحیف اید و لر
 و اولور که کوز آکار لر عین مراد اولور و قاش آکار لر
 نون مراد اولور و زلف آکار لر جیم مراد اولور و آخو
 دال مراد اولور و لب آکار لر دال مراد اولور
 و آخو آکار لر سم مراد اولور و قش ذکر اید لر الف مراد
 اولور و دیش ذکر اید لر سین مراد اولور
 بفنک کی و جملر جوق و اما سنول لر قش عربی
 و ایلور مثاله بالشعر
 «سم را نایفکن ز عربی» (تألیفی نام آن جلی)
 مثلاً نالک عربی - علیبد و مین لر قش علی قالد
 و اولکه عتد حروفله یلور «مثاله بالشعر»
 اوج اوقوزله بر و قوز برید اولور -

«بوسعای بلین ستار اولور

مثلاً اوج جیم و قوز لام و برالف و سنا و قوز دخی لام
 جلال اولور و اولکه مقلوب اوقوز آدچقار

«مثاله بالشعر» -

بکوز عسولم حسن حوی مراد از قونند قاشقوی

اولند کیم بوقدر جند جان

قرن یحی طوطی برون جیان

دیلی بوقدر شمشلی یکی بریلور

باشنی کاسیجک ز سولبر عیانت

اشته بوقلم در بونک کیمی سنه لر در کد ادم دینک

غیری چیه اکالغوز دیرلر

« بوع صنع شاعر لیدر مکده شلیلم » اولاطلع

دیوشعش اول بینه دیرلر تختصر بو آخریسته

دیرلر که آنک شاعر دی چقار واکلنور

تاج بیت دیوشعش ادری اگدرن سندن نضکره طرن

بینه دیرلر قافیه دیوشعش آخری نه حرف اوزینه

بنا اولور سها کادرلر و آن نضکره کازیکر لفظلره

ردیف دیرلر مثال

نیم یخچا و دینه غیری بلان بختن

« نیمی بله باقدو : کوزنی کرلیان بختن

لفظی که مکرر کلک اکادو برف دیرلر تا بریان کرلیان

لفظی که قافیه واقع اولمشدر قچی بونلرک باسی برینه

ایدی سحرک نهائی رادر راکندی سح قالدی

نونی سح اوزینه قوبدری نسح اولدی وحر

اگدی ییک جکردن مراد قلب اولور نسح مقلوب

اوقود قی حسن و قی

واولکه زلفدن جیم و آنغوزن سیم مراد اولد : -

(مثال بالمشعر) -

آنغوزنه آلدن زلفن اول صنم کیم کوردر سیر و نیشمارج مر

« شلا آنغوزن سیم مراد اولور دی و زلفدن جیم مراد

اولور دی جیمک شگلندن حابه واردر لر یغی جیم الیه

اسم چیمسه بوکر جا آلد قی حج اولیکه فان اگری -

قائل عربیسی دهد در و جکر اگری قلب مراد اولد

ده مقلوب اوقود قی ملولدی حج مده اوزینه اود ق

محمد اولدی و بونلورن غیری معما

قواعدی چی قودر اما بود کلوجیه که کوسه ریک -

باقینن صاحب فرست اولان کس لیرا کلر

لغز اولد که برنسنه نیک اوصافن یکرید لر

وعقلیه آتی بلورلر - (مثال بالمشعر) -

ساوی اول اما معاده مغایر اوله مثال بالشعر
 کرم باغ ارم کرم بود کرم بخورد
 کوش که بکفتم کرم بکفتم کرم
 تخمبخت اوله که یکی که صورت خط بر اوله
 اما الفاظ مغایر اوله مثال بالشعر
 نیر نیر نیر نیر نیر کوبیر نیر کیر نیر نیر نیر
 ابرام اوله که برینک و ابرام اوله غنای
 ذوالجبرین اوله یعنی موضوع ال سندن غیری دخی
 برعنادخی بود هوام اوله مثال بالشعر
 کون بود که شتری هر پله ماه
 شدن صلاح ندیده سیر
 رد العز علی الصد رشوا صغفه در بر که بیت
 اوله قف لفظ کلور سر آخر مطرح اوله دخی آن
 اکارلر مثال بالشعر
 غریم لطفن و ما لطف ای شاه -
 غریب اوله لطف است غریبه
 تشبیهات اوله که آی و کون و شمع و شعاع و نور

تاشع آخرینه و لجه قافیه ده با حرفی و عیالت و لسه
 شاعران دیان کرمان کی یا حرفی قافیه سنده -
 غیری حرف کورد سطر عطشان خندان و در مان
 مثلوا اکاروی دیرلر قفق خر فله اولور سله و لسون
 همان باب مخصوص کلدر مثلا امای همانی نامی
 کی که سمل اولیر غیری حرف کورد سس سنوله
 سلاقی کلاری قیامی کی که اشته روی صغقی بو
 بو و جمله در منجیح دیویتی وچ باون قلوب
 برینه قافیه کی وید و سعه دولر مثاله بالشعر
 قاشکلر و جازوی نکار کوزکد آهوی سخار
 بلوک فلککلر و غدار کوکل صیبا نکد ای جان
 و بو صغفه مستط دخی رلر
 تر صیح اوله که برینه منشا الفاظله بی
 ترینی یطر مثاله بالشعر
 ای سکند و در سلیمان سطوت داراب دار
 وی غضض فر زبان تبت سهراب دار
 تجسس نام اوله که یکی که برینه حرفی لفظه
 ۲۱

وکل ولاله وسمن وارغوان ذکر اید لر محبوب
 یوزی مراد اولور وخت وروضه وگلستان
 ویاغ و بوستان و ارماد اولور حسن مراد اولور
 وکفر و ظلمت و کجی و فدر و برات و سنبل و مسک
 و غالیه و نایقه و مار و سحاب و طرّه اکار لر صابون و نرد
 اولور و همدل و بای و فنون و جیم و کرباب اکار لر
 فاشی مراد اولور و در و کوه و سب و نظم و نجم
 و پروین ذکر اید لر دیش مراد اولور
 و سرو و چار و شدره و ضویر و طوبی و منها
 و غنجر و نمنشاد و الف اکار لر نوی مراد اولور
 و اونی و تیغ و خنجر و سیکان اکار لر کریم مراد
 اولور و نقطه و ذره و چشبه خون و کونور
 و شکر و خاتم و سیم و پسته و صدف و درج
 و فقاغ اکار لر اغز مراد اولور
 و قسه و جازو و باد و رنگس و سمار و ستانه
 و خونی و حراری و عیار و آه و غزال ذکر
 اید لر کوز مراد اولور و دخی بچه و ناله بکر
 و

و ارایسه تشبیهات و بر لر و استعاره و دخی هر لر
 صنایع شعریه و دخی جوق و رمانت و طوبی و لیسون
 ایچون کتور دلت
 ۱- بقعه قلع و کوه و وض و قلع و در و این بال و این
 بلکه کیم عروضا صلی سکر ز کندر اول سکر ز کتن
 دخی ایکی قسمدر بری خماسی و بری شماعی و در
 خماسی اولد که اندک دکنی بشن حرف و در زنه منی
 اوله فاعول فاعلن کی و شماعی اولد که اندک
 دکنی ایکی حرف و در زنه منی اوله فاعلن فاعلن
 فاعلن مستفعولن متفاعلن مفعولن کی
 و بوسکر ز کندن و ن الی بچه جفار و عجب جور
 هنج دجز دمل مضارع منسرح سرح
 متغارب خفیف محنت طویل مدید بسط
 کامل وافر مقضب متدارک
 بوا ن الی بچه و عروضا جوق بعضی کتور د
 و اولکه ترکیب و فارسیه راکن متعول کلدر
 آنی کتور دلت و دخی فاعلن کتور د اولد که بیت

صایغاه فرودین زسوی کلستان آرد
 عروس کل نقاب غنچه از رخسار بردارد
 القیص
 صایغاه فرودین زسوی کل ستان آرد
 عروس کل نقاب غن جازرخسا بردارد
 بحر هج مخدوف مسدس
 صیقل واللب یوزنایت نور
 زخند النورک ندر نور علی نور
 مفاعیلن مفاعیلن فعولین
 هج مخدوف بود لکله ای خود
 مناله بالفارسی
 توبی دلبر خن شیرین زانی که دکنه بختگر زبانی
 بحر هج مستس
 کلسون در سبک یوزنک فرجند
 علم و فی خدص بول فرجند
 مفعول مفاعیلن فعولین
 بحر مسدس هج فرجند

تقطیع ایده جلت میزان حروفیله بیت حروفین
 صایوب موازنه فیلمق درست لکله زبراکه
 شعردن اولور ایکی ساکن بحر حرف صایبلور یار
 وجان و شاه کی بلکل وقت اولور که اوج ساکن
 بحر حرف یزنه طورو دوست پوست خاست
 کی اولور که بحر حرف تکمله رساکن حرف -
 بحر حرف تکمله صایبلور مثلاً جو و که و نه کی
 اولور که فشد بحر حرف صایبلور یعنی بحر حرف
 یزنه طورو قوت و قوت و شدت کی پس
 معلوما و لدر که عده حروفه اعتبار اولتر اینس
 اصل وزن کوز تک اینس مثال وزن بحر و ض
 و بحر
 - اقلا بحر هج سالم منس -
 کل ایتم عقلی غوطریا یا علم و هنر برود
 عروض بحر مسدس بحر هج غار غار زله کوهر
 مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن
 بوکلر لر هج سالم او کو که و طورتا با سوز
 مناله بالفارسی

بجرح جز سالم منمن -۴-

فستید دسم میوزوی آیه کسونه کلن یقین
اینا نزل ایسک الوکه آینه الوب یقین

مستفغان مستفغان مستفغان مستفغان

سالم بر جزا شود در علم البقین علم البقین

مثاله بالفارسی

از سبزه در دهو جانی فروش و فرو ساخته

وز لاله در دهو کوشه لعل عقیق المخنه

فرع و حذر

دلند سکا و جان چاکر والدر کفوک نسس خاور
فغ مفتعلن مفتعلن فغ فرع و خری البستای لبر

مثاله بالفارسی

ای یار من بر روی رخ دیدار نجسته دوی فرح

عمر من منمن

آفتاب طلعتک عالمی روشن قبلور

ناراکم در و شسته سایه سرو کلن قلور

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

مثاله بالفارسی

زلفت زلم بر آرم بر من تهری کنایم ال رام
بجرح جزا خرب مکفوف من

ز کفوی کورن دانه حسنه اقرب

دیده که نه اولسن یکی منزلی اقرب

مفعول مفاعیل مفاعیل فَعُول-

مکفوف و لیحق یولیه اوقو فرج اخو

مثاله بالفارسی

قدش کله تارک کیوان برید

خوش تره مشک کرد و روز کسناید

بجرح جزا خرب منمن

کلار جنان لطیف حسنه فرین در

سیر و غسل کوز لعل که بستند ر

مفعول مفاعیل مفعول مفاعیل

اوش و زن فرج خرب بود و نمنه

مثاله بالفارسی

لطف دل را پی بر جانید دست که خوشی بکریه کاراید

نعت جو د کف جان بخش نور و در ملکست
 خاک درگاه فتواج سحر ج فلکست
 بحر مل مجبور
 نه سنک حسنکه وار شرح و بیان
 نه هم د روبه وار حد و بیان
 فعلا تین فعلا تین ففلا ت
 دمل بخجور سده سده ای جان
 - مثالہ بالفارسی -
 قلم بحر کشت کج عطاست
 نفس جین پیش خط عین خطاست
 بحر مضارع ا خرب
 پیوسته فور لود و ترله قشک کمان
 یارب نه شوخ طالم اشوبد کمان
 مفعول فاعلا تین مفاعیل فاعلا ت
 اشت مضارع ا خرب اوج و وزغ بیان
 مثالہ بالفارسی
 باهت تو مانه د ز با خجورست با خالمر تو جنبه کرد و نکلا ت

مور مل جبردد کم طبعکی روشن جبردد
 مثالہ بالفارسی
 دست جمع نشت جرخ همت سنج هنر
 نظم و ترنست عقد لولوی کج کهر
 بحر مل مجذوف هرج
 هرک خواب خذقله موصوف اوله
 دولت کونین کامعطوف اوله -
 فاعلا تین فاعلا تین فاعلا ت
 وزن بود رجور دمل مجذوف اوله
 مثالہ بالعربی
 صاحب فی الجود مغنی باذل محنت فی المنع مرز طائل
 بحر مل مجبور مسدس
 کوزک عشوه سنده کرقلور سخری
 صنایع صنفیه صنوفیه در قمری
 فاعلا تین فاعلا تین فاعلا تین
 بود روزن دمل کیم اوله مجبور انری
 مثالہ بالفارسی

بوجر محبونی بالکل تہ قرار

مثالہ بالفارسی

حرام کشت بہر حاجتی شدن بیع و ست

غرائست بہر کوشش شدن بی بار

بجر حقیف محبون

کل یکا نکند و لیک نازہ بہار لعل ایچانی بلدی زار

قاعدتہ بفاعلتی فعلتی مطوی و در حقیقت ایچا نکار

مثالہ بالفارسی

جرح انصاف مدار بولی باغ اقبال بہار بولی

بجر حقیف تنجب

ای نکار حد سمنی بلی حبیب غنچہ دقسن

کاغزار سم بد ن شروق و سبب دقسن

قاعدتہ مضغلتی فاعلتی مضغلتی

بوجر حقیف تنجب بجرز ایچا نکار

مثالہ بالفارسی

بانکار عینش بود با مدد رسائی کل

دو ہا خوش نبود بکار ساغر گل

بجر منسج مطوی مکشوف

لؤلؤئی تہر در دیشد لالہ جہرا بوزک

غیر سارا اصبح نکرسش ہلا کوزک

مضغلتی فاعلتی مضغلتی فاعلتی

منسج مطویہ بالکل ای مدد و سوزک

مثالہ بالفارسی

ای شدک از حسن تو ماہ منور

وزکرہ سنسبت باغ معطر

بجر منسج مطوی

ای چشم دلبر خلق حسن دینک اول عمر بقایا سہ سز

مضغلتی مضغلتی فاعلتی مطوی بجرز نبود و لالہ سز

مثالہ بالفارسی

عینک آمد و فطر ہا بار بادہ یارا ایچا نکار

بجر محبت

خیال خطک و حالک قنوی دلہ قرار

قرہ صاحبک کی تہر مدد تو مدد شد قرار

مضغلتی مضغلتی مضغلتی مضغلتی

بوجر طویل سن ایت ای بوی اوزون
که نیمه لطیف و خوب و شتهاموزون
فعولن مفاعیلن فعولن مفاعیلن
همیشه سعادت یارک و دودلن فروز

مثاله بالفارسی

طوبیست آن بحرکه باشد بر از کوهر
درو نظم تازیرا بود طعم چون شکر
بحرمد یاب مسدس

چون مدید اولاسدس وزن بودر -
چین زلف کبی یارک مشک بودر
فاعلاتر فاعلاتر فاعلاتر
خوش دوزلش لؤلؤ دینک کبی بودر

مثاله بالفارسی

بیش جودت مایه در یا محقر
باضیرت چشمه کردون مکتدر
فیع مدید منبت
فتنه سن جازو کوزک عالم طویر سرس

بحر متقارب سالم
نکارسن بشکر لب بری روی
یکی غیر تر صاجی غایبه بوی

فعولن فعولن فعولن فعولن
تقارب کلا وله سالم و شای بر روی

مثاله بالفارسی
زور از پنج فلک دل فکام
دولبی دل آخربیش که آرام -

بحر متقارب مقصود

دلا اهرود ول بر بر جمول
نه کم کلمه لبر و ناله قبول

فعولن فعولن فعولن فعول
تقارب سکر کز کله بولک اصول

مثاله بالفارسی
بروی تو چشم فلک روشن است
بفر تو صحن زین کلشن است

بحر طویل

مستفعان فاعلن مستفعان فاعلن

ابلی الهوی سفا بود الهوی بدخ

مثال بالفارسی

عمرت قرین بکاد دولت معین تو باد

اقبال برنوقا و رفعت یکنی تو باد -

فزع بسیط

فزع بسیط بلسان سکا ابر فرموده

و حنت آنا کنی دون ستا و سرور

مستفعان فاعلن مستفعان فاعلن

من جرب الحرب حنت به التمام

مثال بالفارسی

راقاب رویت عالم شد منور

وز لعل جان قرین شکرش مکر

بحر کامل -

نظارت یکجمله جهان کور و در ضیاسی زید و لور

لبک ساقان باد و سم دلو جان صفاسی مزید و لور

مستفعان متفاعلن متفاعلن

زلفکله کسب هیچ جیفنا سر سرب

مفعولن متفاعلن مفعولن متفاعلن

نظمه هر سوز و کی فل بحرید بر در

- مثال بالفارسی -

شاخ و درخت بخت تو تو برور نازه جان

شخص نجف خصم تو خست نه خا و ناز

بحر بسیط

عشق در جان من درده گرفتار این

هرگز در حالی ار نه کجا زار این

مستفعان فاعلن مستفعان فاعلن

بحر بسیط اولد و در سوز ای نه زار این

مثال بالفارسی

آن سبل بر تن کن بکشاد چون حن را

از دود و خوش بوی کوی دران جنبی و از جبه

بحر بسیط محزون

بحر بسیط در رفو اکل و دکل ع

عالمه محتریات جرمه با بله جا تو خ

مستفعان

مثال بالفارسی

چو روی خوشت بدیده بیدشما ضیا -
زمن دل و جان عقل بعید صفا -

بحر مقفص

بوقضیت جورن کله ای جان
که نازی دله در دست کلور بوینزارت
مفاعلتن مفاعلتن فَعولن
نه فارسی و نه ترکی کلور بوا و زارت

مثاله بالفارسی

بر زدم ز حسرت تو فراری
بروی چو به ناکه رسد بهاری

بحر مندارک رکض الخیل

هر کیم رهبری وله عقل و ادب
اکاهه راه و هدایت اوله فضل و رب
فاعلتن فاعلتن فاعلتن
رکض خیل بوور بیلکه وچ بسبب

- مثال بالفارسی -

بوکا بحر کامل و قوی و مست یوزیک باسیغ بیلدولور

مثال بالفارسی

رسد از حقایق تو عاقبت ترشیع خدا یگان
بعد بعون غیاثش دلت ز دست تو ریا یگان

بحر کامل مقفص

شکر جمیل قلیدی سوز کک نبات قندی
ارلی صبیح نسیمی بوغیر میسک اوندی
مفاعلتن فَعولن مفاعلتن فَعولن
بوکا کامل مقفص دیتیرای جانان قندی

مثال بالفارسی

سخن چنان بخت ز فرد عبار دارد
قلم کهر سنوت ز کمر شعار دارد

بحر وافر

شهادت سگ که سن به سن بوور افروخت
اوردل و جان عقل و فهم که سله فوشت
مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن
بوکا عربی بحر دوغر فالن بوکوش

اولند که بروی چنگ که چنگ نام که می‌چنگ
 کیرنگ لکن که چنگ - نکه بروی غیر زنگ که چنگ
 دیم اسمند که می‌چنگ - دیم بفرق ظاهر و لور
 کلک و ناسم و کله می‌چنگ - اولور و ناسم و ناسم
 بیه ۲ دیم اسمند که می‌چنگ - جیفه خیمه لکن که می‌چنگ
 اولند که بروی رانسانه - اوچنا ارنی اولور و ناسم
 سنده و ناسم و ناسم و ناسم - جمله ده و ناسم و ناسم
 سنده و ناسم و ناسم و ناسم - سنده و ناسم و ناسم و ناسم
 اوچنا ناسم - سنده و ناسم و ناسم و ناسم
 اوچنا ناسم و ناسم - سنده و ناسم و ناسم و ناسم

نویسنده و ناسم و ناسم
 دیم اسمند که می‌چنگ - دیم بفرق ظاهر و لور
 کلک و ناسم و کله می‌چنگ - اولور و ناسم و ناسم
 بیه ۲ دیم اسمند که می‌چنگ - جیفه خیمه لکن که می‌چنگ
 اولند که بروی رانسانه - اوچنا ارنی اولور و ناسم
 سنده و ناسم و ناسم و ناسم - جمله ده و ناسم و ناسم
 سنده و ناسم و ناسم و ناسم - سنده و ناسم و ناسم و ناسم
 اوچنا ناسم - سنده و ناسم و ناسم و ناسم
 اوچنا ناسم و ناسم - سنده و ناسم و ناسم و ناسم

-cgvj-

جدای معلم هر روز و هر شب

باشد نكاهم مجوس مكنت

شند فریش و با از سیر صحرا

ارسلاہ معنائی و تعلیم

مستحق رضا غفرانم
علامہ یوسف عسکری

وطنده نغدار اولسه کشتی اعدو

طور دفعه دخی اصغرا و اولو اد نادان

فردریاده ایکن دربوله زمبستی

ماش اوزره كئوررله جيفيق دريابدن

فقر البياح
موسى و العبد
١٣١٢

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

[illegible]

سید
بن
ع
بن
بن
بن

- 597 -

کرمی با نسی هم در لای خن قوایا بر سینه پیله آری

م

اولئذ ركعها وكر ليرباني ووكه وكر سور الراسي

آنم در که ز آنک اکسل کل دو مسور بود بفار کوکشی

عارف معما

عارف اظہور آبادی رولوں کو غنیمت

اسمى ظاهر حسنى غاى على كل نفس ندر

五

دودكيا شى صوفى شىرك اولور مهور تدا ابر حروف خرا

٣

حرف عربی بطریق غیر معمولی زود کن کہ قیاس نہ تارا اور نہ۔

آخوند یا دحل

محبوب

3

ذیل پر

اسی طرح کہ روغن طوبار بعض طوفاں بعض طوفاں

ابو العنبر
روية الصين
التعريف للفتى لا خوفه فيما الخ
ان كان عنه خاليا قد خاف من لا فنف

لحمه كاحمد لا يعرفست جرونيو حمد رزسد
من على كم كعلى حرف جربست نبت ممكن على جربكند

محمد صفى سلطان بن است رسول الله حار جربست

الازل و دالم جوبد في الماضي ولا بد و دالم الجوبد في المستقبل

اي فضوى دماكر و ربح الفديكا
كوبيا ارباب استعد و دى و دى البستمر

عم ظهركيه دى قله دين غم ولكه لا فله دى كيه دين

اب و جيب بجون تارب اولد و دى بن كرفقارى

لا درى قائله
كل العالم سوى القارن مشغله
الا لبيت ولا الفقه في الدين

العالم ما كان فيه قول حذنا
وما سواه فوسوس الشياطين

مفرد
يا واقفا الى قبرى قف و تفكر في اسرى
بالاس كنت مثلك و غدا نصبر مثلى

شيخ بدو علم كنه يروما و شتاب بلا ديب كفسر
بلحام و عالم بلا عمل كستان بدمر و
سلطان بلا عدل كسحاب بدمر
قطعه

الاولم يكن في العلم لم وفي الحسبان كم لا انسلم
وفي الاخبار عمر كنت ترى ترى في كل سوق الفعالم

الفريقين البصيرة والبصر البصيرة رؤية القلب والبصر

تیرا دل تا مل قبل هر حال غممل قبل
نیدر یوزار تقدیر اللهه توکل قبل

اهل دنیا بر عجایب طبعه کبرش یوزمان
مفسد تعظیم اید لر جمله مؤمن خاصه عام

ادب بجست از نور الهی نه بر روزه و کج خلقی

علم رویا در ای غافل حقیقت جهالت
لیک یورقویایی بر تعبیر ابد نابا بد ر

کوچه هر شیوا معرودر لسان حاله
خواب غفلت بیره بر تعبیر اولی و آخر

دورین دنیا کسی غم نباشند اگر باشند آه نباشند

صبح صادق کبی غافل غرضی صفات
خبرک بوق سنی بنیه الهه بوغزل احلال

العلم صید و الخط من حفظ فزون کتب قدر

طالب العلم برنجبه ملکه و برتر آنک التی فاکه

قلم سست و رگب همچو آبست
ازین معنی دل کاتب خرابست

اذا قال القلم جط بشیر الکاتب بحسن الخط -

کاستان دهر و کلک رنگ بوق بوق فلما مش
چشمه یار محتشک بر ایچم صوفلما مش
معرد امید نکلیز ای دل و یارست لر تقصیر
ظهور بلبرسکا البت نه حاجت رأی و نه بیره

مضرد

کمه به باقی کلک ملای نیاسیم و زر
بر خراب اولش کوکل تعمیر بنامکد رلکز

یوانغل باغبانی لاله دن جوق مرغ اچورشد
بزرگی نیمه دیوانه فوند رشن کوجورشد

خانقاه جایی طلبدر بکلیان ارشاد اولور
طغرل ایجد خوزن بکن برکون همان اسناد اولور

بنزاجرد در سیدم کلزا و عالمده -
«نه جان کریان یلبوب فریاد ایدیل

کله کوش بندیره مزینور بره بیل بکلر
ورق مهر و فانی کیم اوفور کیم و بکلر

ممکنی فراموش ایدیم بن سنی ای حاجات

فلک عندنه نایخته کمال اهلندنا علور
انجیون روی خاکه میوه خامر اولز افتاده

مضرد

الدین مینی علی النقول لاعلی مناسبات اطفال

اگرچه سوخته ام سوز جان نمی دانم
غریب مرغ خموشم فغان نمی دانم -

نمی دانم نعل نمی دانم غنی دانم
سوزد سرنگه می بایلم صوردر رسد نمی دانم

اکل العسل قبل العصر شفا فی شهر رمضان

حق قولند ز نقاشی بنه عبدالله الور
بیلین علم لایق اتی عبداینگ صانور

لطیفه

جمله حرفی غریب رغبتد موجود اولدی
والد که اهل غریب جمله سنی شا دیدک در

اوصاف کنی ذکر ابع رم یوم قیامت

کوهك فدر بی صرف بیور

بوخسه جهل اهل قوری لافی بیور

کنی کنه رضا سبزه جیفوب نرک دیار اتمز

سیستر غریب قهریزنا وزینه اختیار اتمز

ای برادر ظاهرا ولایت کون کی ماهیت

هیج برینه بکزه فرسك نمنش ابکی ملات

برغرزلرله بار اولدا یولردن لایک اوکرن

س

رتبه العلم علی الرب

حضرت امیر کرم وجهه

ورضی عنه

ادمل حیوانی بکله انساننی وقوفله قائم

کمالیت

علمک علوقدنی روحی توفیق انسانیه شریا صراط سوادین

معلم ناجی

انسانیت عمی بخنده یاد تو سالی به لایق ربوس

سعادت ولایت و ده جزو تحصیل معرفت کچن -

رماندر -

جمعیت رفاه و سعادت تعین بخون خیر لایق

ایسه هیسای معارف تو لید ایدار

نوع بدست بخون معارف بدست یافت یولی یوقدر

ساقولیت

جهالت فوج برمانی سارت آلت الود - احمد شمس

تربیه فکر انسان بخون اکرم و طبقه در تربیه فکر

معلم ای

غایتی بسده استقامت

خجانشین علوان جلی رحمة خجالت

ولعاشق باشا خجالت

اولیادک قوللر انک اش کخی علوان در

کتریدر کتریدر کترینک کتریدر

بیتغیر مولانا جلی هروی

چان طوطی صفت حیران آن آینه رویم -

که میگویم سخن اما نمیدانم چه میگویم -

(بوقش)

دلا بخون صفت خود را خلاص ز قیلم کن

ره صخرای خنک کبر و درود و زادی غم کن

بیتغی

ورایه شبهه لاش اگر اور محال تخریبه

اشنه لوح اشته قلم اشته کتب اشته فحول

راغب پاشا

اولد فحیه نانوشتنه فریز تقید برده

طلب و مقصد بولنر نسیخه تدبیرده

حیات انسانیه معارفله در ساریک

دنیاده شرف انسانیت فضا معرقه عبارتدر

اکماله

معارف انسانک فکری و یاندیروب عقلمانی بالاندی

زکاتنی ازبیر ساریک

طالع طبعه کلان کلان و لال انموثر بر و لیسید

هیج بر کرد ره مصادف اولده که بر شاعراک طالع

انی زلال اتمن و لسون موشکیو

استخبارا با جهتم کار نیست جای سلسله جزایان از نیست

نیو فو نیز ز نیستن

لجباب حجب جویی ارشاد ناعرا بخشن

بیر نیز تو معاصی نه در بوفیق و فسا و

دکل و کلدر افندی بویول طریق سلسله

امان امان بوزنه غفلت نه در تو چهل و غناد

یازنقی یازنقی بوسیدر مقضای عقل و نههاد

دوشون و دوشون زانجامی یکی نه معناد

همیدر بونولهی بوسنج فحشیا ت

عشیدر بواو امر بوصول و صلوات

دکلمی نازکه عالمه شواته یکک طاعات

وبریری فایده انسانه معصیت لهیهات

سلاست استرلسک نازدانه قیل فریاد

خدا به فارغ تو توکل کوزل فضیلتد

کور و به حقی برستش نه خون بر عمارند

مولانا عرفی شیرازی

شعر گفتن کجبه در سفتن بود

لیک فیهیدان به از گفتن بود

سلطان سلیمان

فتایره کمبسی عسر عر دیدی کبی الف

جمله نلب مقصوری را ما وایت مختلف

راغب یاشا

نادردن و نوطینت کامله قصور

کعبیه دنا یلر تکه ایلر سر ظهور

عنا بخفته قیور یا حاضر ترنس و رکاه شریفی یوزند

محرور و سطورا و لایع نقل و رولیه ایلر سندر

کیمی شب تا ببحر یار ایلر کلشنه بانور

کیمج و دوالم هجر یاره کلشنه یا نور

کیمج خفته رفیبا بی راحت صانده

بار آکر سندن بانور سه المی ننه بانور

نه روار و در دین دنیا جومار -

کجبه بینی ظاهرش نقش و نگار -

کیمی آتش عشق الهه سوزان ایلمش کولن
 کیمی جمع مال اوغراشیر بر خاقه خلیاده
 نصیبی کیمسه نل ممکن دکلدر اخره قیامت
 بجه تقسیم اولنشسه کطور نحن قسمناده
 نه در جینی بویله موفت بر جودک آه
 بشرکند وستی باقی فن ایسر بونیده
 غبله اوله محزون دوقنه الدامنه فانیدر
 که نقد عمری فیه و ذوق ایله ویر صغیر باده
 کوکل هر دمک بر خفت ایله مالوف در حاله
 خطور ایتمز مسرت () وجدان ناشاده
 سنل زاده هیمی
 سرفت شعرایده نه قطع زبان لازنده
 بویله در شرح بلا غنیه فنا وای سخن

لا

چه کند کز دودان زود جودن بر کار
 هر که در طایفه کوشش ایام افتاد

وصال حضرت مولایوک سعادند
 جمال باری تاننا صفای جنت در
 خان انشراقتم بکاخ ارباباد
 رضای خلقی تحصیل اخص امالم
 فنا بویوله وجودم حیاتم اقبال
 وصاله ابرمز اسماء عجب نولور حال
 هباتناه اولور ایوا جملة افعال
 ایدر سر لطیفی نیک دیرغ اورب عباد
 نه قالیم دلدی نخل نه بنده تاب ونولان
 فراقک ایلدی تانیر خانه ای جانان
 نه حزن سینه تو کند ی نه عم درد نهان
 وصالک ایلمر امید سوزیم هر آن
 بتنتین که موقد خیزیم ولسوز نمان

شاه جهانم قند بنگدر نخل
 جهانم فرد واحد بوقی که در غمنا آزاره
 نچکند که خالک هر بری بر شقه سوله

حمله هسندن کجوب فالدم بحر زوایا
آسمانه چکسلو شایسته ام عیسا کی
فالدردی ناممخونی نم مجنونم
آه کیم بریار اولستیم بکا لایا کی
طور جسمه تجلی صفایا خدا
لیل زاتن کور مدن مست ولنه هی کی
حفظا آینه عالنادر عون حو
طوره حکم ابست عالمه اسکندر و دار کی

س

خلمه طویشور دردی تخریر ایل اولسم
دهنم طولاشور حالی تقریر ایدر اولسم
قطعه
زندان کورخور چشمه جنت دخی ولسم
تقریر ایدم حاصلی برورد دلم وار
مایوس حیات اولدم اوصانه بیجان
شده تکیرو ظن ایلده دلده امل وار

غیرت شکننه ده بولان شاعر زلینه حکمانه
برادر دلدیری غزل

قابلیت قوله احسان خدادر ای دل
نه سعادت اوله برکسه بولطفه نائل
اوبست کی عالمه مزیت اوله مز

.....

ایله عطف نظر قابله هر شخصک
برطافتم بابیه درایتله اوله مائل
کشک معائن اهلستیدر کفنازی
اولور اولاز سخن اغزنه الماز عاقل
بولور جاره سی هرمنکلان عالمه فقط
طبع تابخته نک اصلاحی کلدر قابل
کیمسه ده فالمدی انار صداقت شمه
اولی بوی وفا طبع بشردن زائل

- حفظی اصاصیل روز و لای غزل -

کوه قاف و لیش وجوده روح اکاغفای
جوهر جانی بیلور بر فریون مولا کی

(سلیمان تنوکت و قتل تزلزل)
هر مبتلای عشقه جهانده دوامی وار
دهرک جفا و فهرینه هیچ اتهامی وار
اولدم دیسه که محنتی واری کبسه نک
ای دل بوغرت ابله سکا آشنای وار
اولدم اسیر عشق سزاوار درد ابرک
تنوکت بودام غمدن امید رهامی وار

ارکاج یقه نمقامارنک سناء هرناسنارکی
رفت بک افتد طوقنک یارنک ترجمه بلوغنک

صورت

خلوت شاهنشده عشقه برز خلوتنشین
خلقدن وارسته برز جون و جری بیلیمز
نقش زکازنک داریندن برز وارسته دل
رسم صورتکاری چین و خطای بیلیمز
برزیده هب برلرور برز عالی دنی
بیکر خورشید دن نور سهای بیلیمز

برلر بوی جکر سوزایله برورده مشام
جان بخش ایتمز برز باد صبا بیلیمز
عقله بوقدر بیلیمز دلیسنه غنفرکه برز
ففرایله برورده برز دوق غنای بیلیمز
رحمدن برز فورقمیز سرهم خری اینمز
درد دن بوق ناله برز هیچ برولی بیلیمز
کونه بیث نیر بلا نصفت فلکدن کلسکر
کوز بوغرطن اینمه چون برلرایی بیلیمز
جیزر الماسی هم زهری قولا ی هظم ایلر
برزجه برور تلخ و شیرین غنای بیلیمز
عاقبت بریاد اطور ای خواجه بوند هرکشی
نفسنر لایک شکر برز خود سنای بیلیمز
جوهر مقصودی صابجه برلره سنای تحاب
کوکلمز طاشند برز نشو و نمای بیلیمز
نسیه دن بوق بخش برطالب نقد زهمان
روز بخشوده و لان اخذ و عطای بیلیمز
برده و لور نور خدا ظلمت نا صلا فورقمیز

بزرگ مرآت حق صبح و شبایی بیلیمز
 بالواروب فورفق هله کفر طریقتد روزه
 ساحه حیرته بز خوف ورجایی بیلیمز
 نکته توجیدی بز اهل جلدن صوریمز
 دوقمز توحید حق بسفه صفایی بیلیمز
 بزرگز وارسته قانون خات صرفد و
 عامل و معمول و ابواب بنایی بیلیمز
 بازیمز طرز فصیحان اقدردانشایی بیع
 بز معانی بله دشت سادہ بنایی بیلیمز
 بیلیمز بز دامن زهد کریان ویا
 بی سرو یا بز کوزمه بزر عبا بی بیلیمز
 بزر اصحاب یقینز شبهه ون وارسته بز
 حاصلی صاحب صولت بز خطایی بیلیمز
 صورت نقدی بله بزر ویا کوسفریمز
 رسم صوفیان وشیخ وردایی بیلیمز
 وارلق یوقلق غمدن فارغ بزر عالمک
 بز فنا خاکدن اول آب بقایی بیلیمز

مجلس

عکس نور مصطفی به نظر اولش چشمز
 حمد الله عنبر روشن عبا بی بیلیمز
 تاب خورشید قیامتدن خلاص بلریمز
 کیم دیش اول بر تو شمس ضحایی بیلیمز
 اولسه نوز نبی تاریلک ولوردی دوحها ن
 کیم دیشکیم طلعت بدر دجایی بیلیمز
 طولدی بوی دوستایله براهن فلاکدهب
 درد یعقوبایله بزر هوی وهایی بیلیمز
 جوق شکر بز بیرو اصحاب بغیر لریمز
 شرح انوردن دکر بر رهنمایی بیلیمز
 حضرت صدیق عظمه سراج دینیمز
 کیم دیشکیم بار غار مصطفایی بیلیمز
 دینر شوکتنا در عدل فاروقی ایله
 کیم دیشکیم صاحب عدل وفایی بیلیمز
 نبع حوی حیا دینر حیا دینیمز
 کیم دیشکیم کوهر بحر حیایی بیلیمز
 بزر اولاد علی ماتم کشتی کشتی بز دایما

عاقلاً اولدورکه قوبه ملک جهانده برانش
اشری اولبلانک کورکه برنده یل اسر
جیج دکل بندن سنی دور ایلان می نازین
هلب بنم کم طالعدر طالعدر طالع
سند نه بند فباحف ای جکر کو بنم فقط
هلب بنم کم طالعدر طالعدر طالع
سند واریسه بکم ناز و نوزشله ادا
بند وارسوز درون عشق فزون ابله وفا
حسرتکله آلدوب قان بنبرن بکا نو
هلب بنم کم طالعدر طالعدر طالع
یلورم اولدغنی جانا بکا مہرک فزون
سودیکک هرجهمله افنادک ارجان و درون
بارق قتلہ بکوب قدم بنی اینی زینون
هلب بنم کم طالعدر طالعدر طالع
کورنلر ایندی بکا کامل قراکونلو قدر

کیم دینکم وارث شہر خدایی یلمیز
نور توحید برتوقید نور شمع دینیز
اولسه نوز علی راه علایی یلمیز
مرفعنا کل اشکارات کیم دینش یوسوزلری
سندنی صلاطوبیدق بویله ادایی یلمیز
فارسی کوردک انی بریفی هتکدیش
وارایسه سن نهمافسن بزریایی یلمیز
توتیای چشمزدرد خاکبای مصطفی
کیم دینکم فیت ال عبایی یلمیز
صد هژار الحمد لله سلمان شاعرلری
نعت پیغمبدن اوزک ایتلایی یلمیز

- (۱۴۰) -

مخت عشقله عالمه جون ايندي دريد
درد عشقله ايند حولي دلم
هېب بېم كم طالعدر طالعدر

- (مخمس) -

بكار كوشه مي وار كنج فناون غيري
بكا محرم كم اولور درد فناون غيري
كر صور لر رسه دلا بونجه بلادن غيري
دېبه كم يارده يوق جور و جفادن غيري

- (نه ديلرسك بولنور و وفاد غيري) -
شرح شرحه ديلمى شيخ بلار ديلجك
سېر سينه مزي تبر حودت ديلجك
حارصم اي اجل دامن عمره ايريجك
بنى افلاك بنى كم اوسته كلنز اوليجك

- (بروج طيرق انا يار و صبار غيري) -
چشمكه اهل نظر تركس شهلا ديديلر
مېه بگرز ديلجك لعلكه زيبا ديديلر
مهر

- (۱۴۱) -

جيه تشيه ايديجك كا كلكى لا ديديلر
جوالف قاشكه و قاشكه را ديديلر
- (بكم كليه عالمه نوزدن غيري) -

نليم بر تو خورشيد جمال وار ايك
باقيزن ماه نوه ايكى هلال وار ايك
غيري اغياردن دلده خيال وار ايك
نه اسيد ايله عشاق وصال وار ايك
- (نه غرض اينده بهار دودن غيري) -

تجربا و بريجك يار كا وصلت الن
و برمه شاهه مقصوده بزه دولت الن
اه و زاريله اوروب بر برينه حيرت الن
نوزنه طوقسه بخاقى نوله كرخجنا الن
- (نه سى لاد بوزه كلور دست غاري غيري) -

- (مخمس) -

ايسم دشت سودا ايجره قلب بي محال وار
فزين و همدم برايكى قاچ و حنى غزل وار

- (۱۴۴) -

بستر نوندن ال چکه منه کمسبله مقام وار
بوکون بخنون عشقم دور اندن برلام وار
(بوری وادی جبریزه بلم کیم چلام وار) -

صانور دل هربر وراقی هربر درده مهرمد
غله ایلر هزار هاری انک برجامی برسد
اگرچه سابه سنک خوش کچر دل شاد خیرمد
بلادر شاختاری برک باری محنت و غمدر
(درخت عشق ریلر باغ دلدیره نال وار) -

بزم محصولر رسولقد رکار عشق ایجره
اولدن مست و شبیه فانه خمار عشق ایجره
صوندمه نرک ایدوب ناجی بکلی عار عشق ایجره
کمای کوی یارم جریچون بازار عشق ایجره
(شکست و لئالیله کاشه برورن غلام وار) -

اگر لغمان ولورسه علم و حکمتک فهو عالم
علاججه بتم عاجز فللر بولیوب مرهم
دوا سندن ولور بوسره جسمه ای سیح آدم
جولین ویره من مفتی عالم ای مسیحا دم

- (۱۴۵) -

(کتاب علم احیاده لیکدن بر سولم وار) -
یوقدر عهدیا بقرم عجمی سوزناک اولسم
بوزم دونسون دوزنسم بیغ غله سینه چاک اولسم
اگرچه دلبرایم عشقکله هلاک اولسم
بلادن غم بهرمز عرضه عشقکله خاک اولسم
(دیلن جیمی کبی بر عاشق نوریتلام وار) -

(تجسس -)

جهانده حاصل عصیانله انحق و بلام وار
نهی دستم فنا ملکنه آخر ارتخالم وار
شکر اسرخدای بیهتاله امتشالم وار
غنی در عشقکله کوکلم نه مالم نه ملالم وار
(نه وصل یار و نه خانم نه هجران ملالم وار) -

غمله هجر اولدن کف غمده قلب ویرانم
کنم یوقر کا آغلر ولا جنتم کرانم
علاج اینته بکا لطفایت طیبیا اگمه دربانم
نه صاغ اولوق دبلر کوکلم نه اولدک و فجار جانم

- (مجلس ۲) -

بوجهانك قبل وفالن ای کوغل غا کوژت
اشبو کوژت عالندن قبل خدو تنها کوژت
هم وژك هرزرة ناجیزون ادنی کوژت
کندو مقدا کردن ای دل هر کسی علا کوژت

- (درة مهر منور قطرة دریا کوژت) -

کل یوفانی عالمه قلغل فراغله نظر
هرنه شیشه ناظر اولسه قبل فراسله نظر
بالک باز اول هیچ کسه نیه اهانله نظر
عافل ایسک کسه به اینمه حقانله نظر

- (صبر خیر کوهریل دل چرخه عشق کوژت) -

جهلایدوب عالمه کسب مغرور قبل ای کوکل
دوشخ یار عشقه ترک مملکت قبل ای کوکل
قنه کیم کوکروسک زبوننه مرحمت قبل ای کوکل
سکنت سخی ایله کوکری سکنت قبل ای کوکل

- (مرتبه ادلاکدن بیت مرتبه علا کوژت) -

ایتمه کل ادنا نظر هر شخصه نادان کلوب

- (جهانده خسته عشق ولعلی خورشید عالم وار) -

بکار در غنا و در و حجر وصلت جانا ف
محصل جمله دن ال چکشم غنه مده هیکسار
نتمه برور کچ فنا بيله در سلطان
نه میل کلیده اخزان نه سیر صحنه یاران

- (نه طمع نه هلاکدن نچنگ نه جلم وار) -

مکر جام ازل مستایلدی بود وچ غنا کی
دروغ حاله ابسر دلالت سینه من جاک
شود کلو والهم تشخیص نعم ارض افلاکی
بن اول حیرن عنقم کم یزور و عقل وادراکی

- (نه غلام خبر دار نه کند نه نیک خالم وار) -

بوری دهر دنیا دن عهد با قطع ایله استوائی
فوری بيله وارد دفتری عمرک خود اورائی
دیشدر مهر نظم بيله منور قبلن افاف
جهان فانی رای یچی هوئی هوالبافی

- (دکنتم طلسم جرح خنه نبرک نه عالم وار) -

ایله دنیا بچون نادان هردم سرفرو
هرنه اولسه قناعت ايله استغنا کوزد
عشق بچره کنز لایفی دیرسک فوزیا
مرتبه ک افلاکدن سگ مرتبه بالا کوزت

- (روح معنای) -

صانه ای خواجه که سندن زور سیم استر لر
بوم لایسع ده قلب سلیم استر لر
اونودوب یلدیگی عارف ایستادن اول
برو و حدیده نه علم و نه علم استر لر
حرم معنیک بیکانه یوله ویرز لر
آشنایانی بار قدیم استر لر
چونکه معترف اول طاعتیه مغرور اولر
که شفاخانه حکمتیه سفیر استر لر
قله معنی بی فهم ابلین تجرور لر
سهرایله سحده ادویه جبر عظیم استر لر
اثرایت نکته اسرار دلی ای روح
حاضریل بره الهیه ندیم استر لر

قیل نظر هرناتوانه دهره سلطان اکلوب
کندوزک خور و حقیر کو رخا که یکسان اکلوب
مرو ایست مرانه باقی موری سلیمان اکلوب

- (عارف ایست هر که بی یکسری را کوزت) -

عاقل اولان کیمسه اکثر عالمی کنج فنا
پس نیشینه نیمه اورنو دوشک بروریا
خسرو نظم جهان ارا دیمشدر غمیدیا
عشق بچره کنز لایفی دیمشدر فوزیا
هرنه اولسه قناعت ايله استغنا کوزت

- (فوزیت غزلیل) -

کندی مقدار کدن ای دل هر کسلی علا کوزت
زره بی مهر نور قطره بی دریا کوزت
عارفست کیمسه به اتمه حقارتله نظر
صریح جوهر بیل ای دل سرجه بی عفا کوزت
مرو ایست مرانه باقی موری سلیمان اکلوب
عاقل ایست هر که بی یکسری دارا کوزت

- (۱۴۸) -

(عزت علی پاشا)

سوفی و تقدیرده اندانه و میزان اولسز
فیض سولایه کوره ناقص و کامل بر در
فوت طالع باقی استنز استعداد
منصب دولته ناقابل قابل بر در
مرطوب عدل الهیه سلیمان لیله مور
در که حقه همان شاه الهه سائل بر در
عزنا رحمت حق نیک و بدیه یکساندر
باغسه باران کرم مجرایه ساحل بر در

- (۱۴۹) -

- (قصه پیرجمه یوسف و زلیخا در) -

بخر و برای صبا سرو روانم قنده در
جانم آرای یوق آرای جانم قنده در
نزدک نندک فلک خورشید عالم تا بمی
اول رخ فروخته خاله هر یانم قنده در

خلاص و نزار جلدن ننده و نشاء
اولومه جاره یوق الحکم دت

- (طرح می) -

اگر چه بر او لور به خصامت خوب ولی عقیوب از یزید صابریوب

دکتر جیلون - سلور انسانی حضرة صواب فید جوی
- (نظم نندک) -

- قطع کمال باشا زاده -

کلاس زده بر خوار اندی دوران

بی باطل کمی زار آیدنی دوران

جیب سترده را و غلظه رفیق

باشنه عالمی طارایند دوران

- نظم محیی -

ظهوره کلیند استقدیر ابرشمن تر از قصورنه نیر

سعادت غمره سی لسته طالع لطافت بر روی غورنه لایع

بوزی شمل الی بد و فاشیخه تند عیب یوق نقد زده

- نظم محیی -

بر سنوریکا انغم غریبم آتامت صلتین بنصیبم

بوتون و نقدن لبه مصره سلطان

یکدی بی کم اوله در ویش خفان

- نظم محیی -

عجب اوله بوی کلو ری و ترویر

اید عشق آدی جوای خذیر

- نظم -

منلدر سولونورد لدره دودور که یونانغله آغایر قورلور

نه دکلوصقسه عشق اهل رازی

دو پور رانی آه نیازچ

کیمت عالمه آه سستی واردر

کورون سلور که آنک دودی واردر

جانما و قی و دلده یاره سی یوق

عشقن اولکدن و که چاره سی یوق

- حکمت -

اگر چه صبر اولور آغون آجی

ولی در دانه لک اولد رعلاج

- نظم کمال باشا زاده -

کمال زنده نامه و لشنانک نه کاشنه ترور و لک

خدا خجیون بی خضر نه مکاشنه بکا و برزنشانه

- (۱۴۴) -

(نظم)

جانانه زدن کر راضی و له جانانانز
جانانه مستند و همان قربان و سونج نیز

جانان جانان کر استرسه منت جانانه

جان ندر که آنی قربانانیم جانانه

دوست و در کم سکا طوغروسک و به

اول دکل کیم سکا اکوسک دبه

بیوفا اولوق بر شما از ابره هیچ و کلسه بیوفاد در بر لره

(نظم)

آغله علق کایر انور - کولک کولک همین سکا لیر شو
کولک ایچون برانجه سنی له برانور بلبل تنه لاله و

مروت کانسک احسان سکندر

غریب و یکسم فرمان سکندر

- (۱۴۵) -

(نظم)

باغبانی و یورولان و غری اوله ییوه آله ده طووی

بیلره کندی و زبان و سودمی پادشاهم بک یلور قشوی

(نظم) شنیدن کی بود مانند دیدن

فوضی نرک بیلره عاقل مکر و انا اوله

(نظم)

اورقوشند و کقوشند و کدیاله اوره اغنده شمشیر نهاله

همه دار اول بد و ککله پره واز فخر نیرغ قفسله لاله تیزاز

نبرده و لسه بر ککلی و زلی دلدلر اک کطفی اولور سول و لظرار

(عاقلا و لاله که ایند کی عمل فکر لیده اینده و نه نجامک

اول دکل کیم تا ملا یلمیوب کجوره غفلتله اینامک -

طوبی و عاقلی و لان صبرله هو

ینار اوایلله جمع اولر آفر صو

نه صبره و دوا عاقلی نآب در غریال

- (۱۴۶) -

- (بروقت عثمانیه) -

دن

لا اله الا الله عباد شرفه من اصل یکجی
یوقد وطایحی جالابدرا یحق عباد سید
و ترکی جالاب لفظه جلالتک ترجمه سید

دلربا تر بوبله دانکش دکلدی بزین
هرکیم عاشق آرا لربما هو لربوا یه

- (صصا ناسا) -

شهد رحمت کسباید و تدبیر منزل ایلان
ادی ارباب حکم بوعبرتی زبوردت

تلخ ایدر آدمک البسته مذاق عیش

باده نوش ابله بوکون بلر فکرفردا -

دو کر لطفک کلم زبیرا سخی و کوره بملک دایم

- (۱۴۶) -

تظم مردان معشوقه جورا تیز مکر نادان وله

بری ودا ولسونی اول غریب یوزک کورتر آنلک حسیه

توکل ایدین ذات خدایه البنی اچق و لیز ما سوا به
دلتله لذتی اولیز جیانتک دوستم

مکرینادی ستورا اولیز حمله آنادی بیلدار اولیز
نبار عا شقه ناز یارا اولور باغ

کهدر اولکم عرصه نیایه کلدی کهدی
کهدر اولکم بولج تختی برزانه

- آکاد -

نه نشسته ام نه سیوی بهم نایینه
دوشوی سنگ ملاندند نخرز نکا

- مصرع -

یاقینماز اهل کمال و وفاره فرط مزاج - حور -

بیت

بی وجود و جود نگاه اما بر وار دیده ده

سایه یخت سایه آتیده بولیده و رفعی - حور -

س

سنگ قورباری ستانولدن خورنای صبا جانکار
آندی زیر خار و از انتظار - حور -

مصرع روزگار و که دو شمعانی و میو یور لا

طالعی را اولانک رصارا رباره سی

مت تخیل خاخنولیده قاله جودنا انخوف

باقوبیرت و خسارن حیران اولانم بیرلر

نثر شهر سهر استانول که هوا ی فوق العاده

لطیفه اهل کمال و نشسته زنی و طریفه

صباحه قاله شمعز یوسف سا اوله و امکنش
بیزر انکنتوزن و سمنز ای ماه کوه سدر

بیتدن شاعر لردی نر عاجوز بیزرین بهوده و امکنش

اجتاب اوله دیمکدر چونکه صباحه فارشومون و امکنش

طرفی بانیش اولور و بی قصه قالور که شاعرلق دسنه

را و لحاله اوزانان قیائی دخی انکنته کشیده و سنل

قصه لغتی غزون کنا بتمشد لکری بوند و یغ و یغ و یغ و یغ

- فهم افش -

علی الصباح جهان خلقی کار باره کیدر

بلاکشان مجتده کوی ایه کیدر -

- فغاف -

شیم کاکلن انش سیم کلشنده

دیمکده سنبله شده امانت و لستوبو

- فهم -

کرت حوص و ملخ ططر پیلانده در

مار و مورک نوبه سخیان و پیلانده در

- (۱۶۰) -

نوعی نوطی نرنگ که بوله برآید و ناهنجاریها
انواع هم و غیره سبب هر آن شمع و لایبور و علوم و
معارف هر دو در اسباب تحصیل مادی بوله بوز
باز ناهنجاریها

(بیت جوت) - خواب یوفاکی هر سبب باز

ناز هفتنه نیاز اید و اهل یاز ناز

(بیت عاشق) طعن اینک و لایستاد و نرسون

آدم مهر و بخت بر بلاد نرسون

(بیت نفی) -

باطل همت باطل و هر ده در و ط

مشکل بود در صورت حقیقت هر و رید

(حوت) -

نزع عن رفعت و اکنون ضعیف و زایل

مقام کاظمی لای حی و غیرت نماند

(تعلیل) - والد و لده - والدین و بیون و نفس

الله قمره فیرین و لوبکر الله عمرو غیرین و حسن الله -

حسبه حسین و سعد الله بن تفتازانی باب

- (۱۶۰) -

مصع او مایه که در بالجه در و رانی بلیزر

(ترکیه) -

شهر خوش لب و صوا یعنی ستانول که اگر

طرحی کورس بهشتی بونود و دی دم

(م) -

کند و الله باره کسوب و بر یکم قلم

فتوی خون ناحق بی یازی است

(ح) کوکاز و غریبه بر یاری مانم وار لا

ست خواهشک وارد رفقای جاه و اقباله فیرین

بن سخی خفای چون کیدم مدوت جبه سن

(بیت جوت) -

نیا اوله بوقه ریاسله لای کوکل

بوقه عاله سندک در و یکد رمان کوکل

صیح کور در زمانه و بریک سن وی زمانه به

(نثر) علم معانی باین مقام ناسیست و نولور و علم بایه

ماهر و لای طریقت نفاذ ناله رای بر لایه بیلور و صنایع

بایه ا و کز ندرک سور و نری و لور

سبد جرجانی سعادین دینور
(شعر)

ظن این همه آن چهره زرد شده اثر وار
هجران لذت دل زارده نلوار

تقریبه هم سوز دل درود و دم
سویلمتی خاطر زارده که روار

بوق حال غمضانکد ناب و توانم
جودت سر سوده بود و در سوز و دل

دولت رجال را ختی هیچ کور ما مکه در
راحت رجال دوا ختی هیچ کور ما مکه در

جودت
ای سانه قبل و قال بله تل فیرین واروب

شرح ابله باره حال پویشانی موبسو
تحریر بیفت

خط و لیمان غنائ به بحر چاره سگشفت زانید و کلام
لا ادرک

انسان در مهر و قووعات نیت و بد
صبر کمال خجسته این نیز بکند و د

طوبی از لطف و احسانه قناع کل از انفسانه
باقی

کود کور و بجای باقی که کردن چنان آزاد
بسی

اسمیه با قهر و جبر و کسان و لور و زرا
او در بر سرینه ملوح و را که کی هر ساری

سفر ج باره نه ممکن نظر عینک و کین و لک و زده مکر
مؤلف بیفت

مکر سیمانه شادی پیش کوی و لا زاده
لوحی

سرتکم نقدی خاک ابله مغشوش و نیتکم و دله
بودی

رمان میناب و دل برینا ج چشم سر بر بخوب
بحال شکتا بوق ناله شکو و وار دله

خون کلدی کا میکه مند آب ولھوسی
بالده خون برده بابلس بقاوسی

- (۱۶۶) -

رکان قوق خور براتر نوکنز اکسانز
اولورنی آره خولیا کی حساب فرح

- (۱۶۷) -

بوق حالمی عرض ایله کد تاب و قوام
جووت سزور من بودم در غرور

- (۱۶۸) -

تقریر به م سوزد ل در درد درونم
سولته بی خاطر زده کد رور

~

بوکون بارین دیو سید ورا ولوب قالرف
کار و عده سده ویک کیده عد جمال

مصرع (بوکون نادمه کد آندره پنجهون)
(حوص) نکال کلور خزان و شناسی بهارینه

دورک ضفا علی شنه سی کمر خمارینه

حقیقت سوفانام هرزان خولان سنانون
سندل آرز و ایلز چاره الفت و لشد

- (۱۷۰) -

چنگلی خجوریدن ای ستار و اعد عسوه میداده
(فصول)

ققی بندر سیمز با نمانی غارت قیدان
سندله امان نو فکده سن لیک دینی بهانی

- (۱۷۱) -

ای صبح سوله دیک ارمه حالنی شرح این ازانده خرنانی
اوغلز دیک سنانونه لطف ایله ای صبا
اول باره صور افقونیک فی عد وصاله

~

ای اوصا اوغلمازا ولک یورداره
کل سوله سنانونه لطفون نه خبرور

وار حال پرستانمی عرض ایله و باره
ذیرا او لطفون نه کلور وار کد رور

مسافات حیاتی قطع ایچون کردونه غموره
سهره سره وروماهی چیچ انځنی لک لک کړکړه

عاقبت کوکلم سپر اړه اړه او کسو لوله سن
هیڅه جاده وسپړه که آنه نه غموره وکړه وکړه

غږینه لاسه هم صبا
غږینه لاسه هم صبا

تر کس نه د بڼه سپارنه مشتاق
سپل کړه طره طراپه مشتاق

سرسو فرقی یوقه د پتوړه زلف ولوله
سپه مخه پتوړه د وکړه د خاڼه د وکړه

پلنولو د ساق اباد دد فرقی را ابله
مېسید د لوبیا سره د پتوړه د پتوړه

اوبار زمانه کومه - حقیله جاده سره
لا قیده ولوبه کومه د لوبه اوبار سره

یاره و فاسی یوقه د لوبه کومه جو
جوته غموره د لوبه کومه د لوبه

مخمل اوبار د لوبه کومه د لوبه

کریبا ځای کله د لوبه کومه د لوبه
صحنه لوبه د لوبه کومه د لوبه

کلامه موخه زلف طراپه کومه د لوبه کومه
مخه د لوبه کومه د لوبه کومه د لوبه

عالم او عالم اولدین غموره کلامه
عالمه د لوبه کومه د لوبه کومه

قیده یوقه د لوبه کومه د لوبه کومه
د لوبه کومه د لوبه کومه د لوبه

حمد قلب عد و لطفه اولماز زائل
سکده مضمر اولان نشه آب انمز اثر

بالا طینت کوشه غریبه خور اولسون هیچ
کوهراغوش صد فدن دور اولور قیمنلور

بارا چون انباره منت ایندکم عیب ایلد
باغبان بر گل ایچون بک خاره حنکال اولود
(مصرع ۲) -

بودی کلد ر صاجی سنبل کوزی زکس قدی سرو

سینه ده بر خط از امله کل جانم کی
کجه ای روح روان عمر شتابانم کی

کام انکشتن خاشاک کله ملان سوب
وانه غناب امله فوشن نرب اتمز بسین

تقیقل آت مدخنه
جهان سرته کویا فلکد رکاشه سی
سرمجی ثواب نعل رزیند ریکی آب

زلفک دو کوب غداینه و ماهر و کزدر
کویا درون بر فلکده قمر کزدر -

(احتضوب ۲) -
کمنس سروی نماشا اینسون اول بجر اینکده
کوزنده جویز خیال قدیم اندامی السدر
(فضوف)

سیره اوزده کزدر کل رکنی باوصا
صانکد سیره آسماند رکوک سباره کل

احاطه ایندی تن زردی سرشک کدر
میان جویبه قالد و مثال نیلوفر
رخنده خال هند و خور - و دیش کل اولود
نشه ملاک حبشه رگل و شمشیر نبل و قوش

مخت قیسی طلمت لیلی جمال لیلی لب
باشن جمع الیوب اول شوق کبکوف و بشرد

دیلمله او غزلیم در دهم بن نوعالده
نه بلبل او غزلی طوطی شکر کفشار

ای آفتاب را باده دعوی حسنه فو
رفع نقاب بد و بستی بر کوکب خجاف

وارد فخر خویزه و رخ کا کل اور ستور
خال عذری کل و شوق سنبل و زینور

سیاه بخت و پریشان و خانه رو و شتر
بور و زکار به مانند طره دلدار

موبو در قتلرا بستم قیل و قدر فرفری بستم
فاشدارک باده بکم دو شکله کجا سهو ز

کمانه فغفور لیرزا اولد هیچ و برین صدا
نروث افریش بولنج اغشیا خست نامور

آه که نوغان ازین وصفی لرزان شه و در فغان
اخشام ازین لطافه صبا حایرینک و وحالنه لست اولنم
آه لرنه اوقوسونلغان جمالنی رنگ مول و رویش و خجاف
برین سیاه کسولینه نور نشده هفتوزا و لغور وارمنش
را سهر کوز لاله صبره صابری بونینک و شطاعت مشر
و فایض خفیف بر سحاب ابله مستور و لان نور سحر کج
کوکبینه رنجی تل ابله ستر اتمش هفتوزمانی کوز لریخ
او بقودن آجمن صاف حیره بر لیر قدر فرفری و زینور

انبار زبات و ستاری مشکدر خیال
ظلم بد رسکال گشتن حال ریا بورد

جز غنای شکر ناکار ایدر در و ز روشنه
ستدر اجمره کور سولر فروع شمع طنانای

جوشن شنگ دل بخون برجرانکی
حسام وارنم قصاص آله قانلی بیجاقایز

صردی کز حسد شد بنمله یاری کوروب
دقیب دوسه بر غریب زندک ولدک

داری کردن جان اید نلر تحمیل
نقد راولسه سیکروج اولور انقیل

- مؤلف بخت جوتاناشا -

ایدن وصلت دمنده فکر همخرن آغاسون کولتو
دوکلرا شنگ شادی بولله هزارن آغاسون کولسون
بیجان تازمه لریما جسمی جان الور جوت
اونوخه دل ویرن دلیخسته هزارن آغاسون کولسون
بیست دله صفای غمگنک دبه غمگله برلیم
بروده عیسی و شادی برلوه یاسوق ماتم
بیست کدوری سینه اهل بختنک خیال بار
بخت نفلک اولور صورت هویلا می مرلایون

وصف نمانی که در اخرون سویلر سویلر سویلر

اما در مکون سویلر
دشمنه نسیم اولر دکلوناز طرح ایدر آبافور ورموچی
کلوج سله سناد ایدنه مزاوله قلمکاری

(معرف) بوی کلر نقطه اولر شنگ از اندیشه انشول وحم
بیری اولر شخوی بیری دسمال اولر شیکا

" غزال هرلید را واره هزار نام و بخر جولا
که هر شخوی خورگاه دشت خاور ستانی

ناز رخ خاموشی بخت و خیزانک طوبیانی
ایسته سیک دستان سویلر سیر برور لر سیر

(سب)

لال اولور البت زبان خاموشی موی

فلج عین طبع ارباب سخن علت انور
بودن خوش رنگدین با کوزه در ناز انک

بسله شق فیندن کویا کیم کل ریخا سخی
کوشه کوشه مهر لریما بدیدک ولسونده

سیر سعاد یاری شکره عید ولسونده کور

اول تعین اسم جملا که دفعه فتح کلا در تری ستاورد

وطنک دوقی در فاقا حمالا ایلده بن مرقا حمالا طوطی ایلیم

بی نقاب و با نقاب غرض جمال ایلدی بار -
که همدلی بدو که بدوی همدلی ایلدی بار

چشم معانی ایلای قیجی جود عدمه

صحیح کورتور آرد صحرای عدم

غلام ایدم نه درواخته نشانی نیک

بشفقه دروغ سناست ایلای عدم

طوتلم آندده اولمش نعم کونا کون

اولمه محتاج تنا اولیدر لای عدم

کوشلایت کول بیان بیان سولور سکا

یوق بلکه رشته دل و جان سولور سکا

نتر انسان قوج دخیجی اکی خصلت نازه لنور

آنک بری حصی دیگری طول ملارد

استا فخر نهری لنته نکالده هانزاده معور ایتسون

عالمک فخر شیدو

مهر عجبی طوطی ناله اوستنه ترکسی ملارد

ازدن آره لرزه کوزا نالغی وار

سب کلار دهر ایزنه نسیم صبا کیک

خلفن سوب صاوور دخیجی بهوا ایش

نوروز ابرو با غبار ایله سیر ایلدی دلبر

کیجی بله کونم اولدی یتم شمدی برابر

خلق ایدر داد و ستد بریزر شریقی نصیب

جاد سوری عالمک برا و کمد قی دلا ایلر

یوقدر بر سراد و نهال مل دیو

باغ خرمه نانه چکمه الم هب ولور بر

(صع) اولی که رخسار که تفلید لاله گل خال خال خور

بریشان لعل عالم آه و افغان بند کند در
پیشان و لایم خافتی بریشان آید کند در

(سنبل زده هجری -)

چاه دقن افشاده سی و بسته زلفش

زخبری فوری اندک بچون مسکون شود

علوندی و اندک آتش و شک کف دست

بر لایم شایخ چراغ صندل و غریبی

عزیز شاعران تو کمنز دناق کوفه بالان تو کمنز

کیم سویش و اول غمزه جانسون لاله زرا

هر روزه زیاده بر داز بخت

(محرر لایم -)

ناغدا را و لاله خشک لاله اگر متلاطف و لاله زدی خمر

خند متلاطم جویانیت ناغدا را از لاله میانه کمر

عشق و دوش بندای برای برین برکوک

داع ابتلا برای برین برکوک

هم ککله می هم عظامی هم صبری دلک

ای نوح جفا بنده کاسن ندر اندک

(صع) دل آتش دیده آتش سینه آتش و بی زشتی

بچشیده به لاله ناله باره

بوغین وجه شبه نازه ناله چنی

او بولور کسوه سیرین و رقله رونق

بار لایم کسب لطافت جفا و زویتی

لفظ ضعیف که تنه شایر و کز اولند و نصیره هر برینه

عاند و لاله حکم لایم و تنه ای که فتنه قسم و لایم

قسم لایم غیر برینه (لفظ و شمر برینه -)

سوز عشق سینه سودای زلفک قلبه نادر

کلخته کو یا مارد و کلخته ده

(لفظ و شمر برینه -) فکر زلفک و لایم تاب و زلفک

سینه ده نادر و کلخته کو یا مارد و کلخته ده

اسد کج باد صبح پریشان سبزی کوکل
بکرز اسه طره جانان سبزی کی کوکل

شبه نام فیه در تصاده وار راشر

عجی و اهو غل زنده کا کلنی طرار

بنام اول نادره سنج کر ناز طره ور

کر نه مضمون کل کف خیال مخزن

فتح خیرا و لای بهامند و کبسر

زور باز و الیه بر یو یله حصاری نشخیر

بر قصر العینک ستایشه جفند

و کل هر بر و باخر صبح افق سیرا چون یقین فلان

باشق فالیر خج خاک و شنگ تاج و ستاری (تقی)

صافور بر کل زرد و زرد بر طع خاراره و خامنه

کورنلر کس خورشید بر انوار کی

آنت ماحنه دار

شکلات بتمز جان بتمز جولان روی و ریله

طوق سه برق غل می ریلد و کن سنک خمار لب

حتیج و جان یوق آما و کله و وکی اینلر جان

برایج سمدنی صغیر جانا حوله بالله هه ناک و ناک

شمد و یو یاسوره نهانیدر شمع

جاس غلانه داغ نیا نمیدر

(س) صد کله سزایلی حق و نام و نافی

هکلاک اینکطری سمدنی یوق عادر

نفر اول رها در کور و س عدل اوز زنده صاعقه

سبغی سزایلی جوت جولان بندر

(س)

کل کول بلبل آغله دارم عجیب کل

زیرا کینا آغله و ستر کینه کل

(د ک)

سبان راککی مویه بکر زده سمر کر

کروه اهل صفا اوله و دلی در بر

اول به جفای صامنه که دوراندن و کرنور
در سو فالغی و وراندن او کرنور

جناخ حرف جبه البرد جنة البرد عماره سنگ
اولکسند با مضوم الکنجسند مفتوح در

جاهل با مضطرب اولور

اولکسند فاساکنه و مخفف الکنجسند مفتوح و را

شده اله در

حور با شنا

آب لطفکه زمان آید ی زینتی سیرب

تاب فرکه قضای شنی ایلر نه در بد

نورجی

لب نکاره بن بک نشاط ویر

که نقطه نفس الیه جوورت اولور کریشیر

جوورت هر الیه اولور بیل غرابه همنشین

بینه شکوای غراب ایلر غراب بوند در

هرانه بوی کاکنه تا دما را بد

قالا ز صایه اینیکی وور و کار در

دیر

صوصام صویر الیه جاه وخت سند

مرعرب بکلر امش بن آخ صالانه

شیخ لادم مکی زاده عاصم قزیک و فانتک وقعه

نویس اسعافنتک مشخته شتر و شتر قبا یکن

عارف حکمت بن آفتک شیخ الاسلام ولد قدسه

اسعافنتک سوباشلی ادریتی

بویتم بار کار اولسون جهانه تخلفه در و غم طوطی

بکالایق بکر جاه مشکت خندان حکمتی عارفک و

سبیل زاده و صبی انجمنه دریتی

جاهله جاهله و فغنی کلور عالد

علم افز معارف در اولان صاحب غ

باغده می بیلوب نال ایلر ایلر بار

سجی جیفان عجم ایلر و بوی نیلر

اختار طلم آفاق فلک طونماز
 کوزد بی شی طوغور لیلایه جلایه
 بنده الیله حلی مثل مشروینه بماقانشدر
 اقباس کلایه قرآکر یلایا خوجید شرفدر
 رشی قضی ولفقد مؤلف فخر بهار یسند
 نازده لهر جویاد فاعدرو نایا یلایک ورا دی با اولی
 الاصار دگر باز نایا فایسته نند
 شوق و من الما کل شی حی
 شوق و صوت سوان و بنا الغفور
 قضی بر شاعر کرد و شوقیند آخ شوقیند بر شی
 قضی نند می کند شوق شرط که غم که شوقی
 اولای غم تنبیه ولنه مکررین لایا معروف بر شوق
 تنبیه جفت قالا نه که نفی بر بهار یسند
 بجزایه زمانه بقول صبر شاکر کربا نفلد
 مجبور و دست آ شکوادر بیند صبر ناک سنی
 نصیح ایدرک بر صغری قضی بلبلشد

عالمه جام صفا صونیندی در پاکه فلک
 برفج صونندی کیم و بریم بیت در لولک
 آفرین ای روزگارک شهر و صفا
 عمر نه آص شند که و تیغ تریا جوهی
 بر اهل همت ار بول ای دل مجبور ایدر
 که اولسون منزل و صلاک بولنی کونست زلارد
 شعر لولک
 صفا و روزه بار ابتسه بر عتاب خطاب
 که تلخ اولنجه ایدر طبعی نشند اب شرب
 وطن جلا سی جفا سن صور ایدر ساقی
 نوای ناله جینی و بر جواب جواب
 سلمان فریم
 بزه عرض جمال اینتری بلقیس مل آخر
 فیهما خاتم داغ مجتله سلب انز

و البته میدان هنر کتبیم شبرازه طبع مشهور
 سرورک نصیب آله روده آکه سرورکله مژگان شو
 اینته میدان هنر کتبیم شبرازه دیدیکی کج
 مؤخرافهم دخی حساب نه ایستونه بولونانده
 اینته میدان هنر کتبیم لم شبرازه دیوضعیلیمند
 اما بر شاعر بکر شاعران شاعران مصرع یاخود
 بیت کی برشی لوبه کند و شعری کی عدل ابد را بخود
 بعض الفاظی تبدیل آله مضوی جالوبه کند و شعری
 قانا ارب سرف صایبور بولیب مذموم و نقد حد
 سرف شعریه قطع زبان لازم بولیه و در شع
 مدینه فنا وای سخن

سنگین آیه و هی

و اگر خفاف سلفان شعری خند و صلاح الیه ازها
 اعلام صوزنه نظم ارباق قول اولور و بعضی شعری
 فرما شاعران بوالهوسه قالمشنا صاف

فنا عت ایلنر ضمیمه دیونی جا لاجار بار
 مؤدا سخته دیونلردن بکنده کی لوبه کند و نمانه اعلان
 ایدر لر شعرا نر معدود اولد قاری حمله موضوع بخزان

خارج فالور و بعضا ابکی شاعران ترنیز خدیج
 اولفسرین بر مصرع یاخود بریت ایکسنت دخی خالیز
 سوج ایلر بوکا نورد و جنوب سرف صایباز هله
 نازخامدوه بوقور دجوق دفعی و قوعولمشند

شعری بک بعضا اشعار عربی کند و شعری بر زمین
 الیه مایع طرز نه شعری ایلر تکیم جافظانری زلی
 اد کا سا و اولها الا اباها السافی بیتی بر مصرع
 اولوق و دره ضمیمه آله الا اباها السافی اد کا سا
 و اولها کختی آسان نورا اول و لی قفا مشکلها
 مطلق بولمشند

مایع بر مصری برلسانی و بکر مصرع بکرلساند
 اولوق نظم اولان شعردر

هیچ کیمه کل سرف قدردن کاه لاجول و لافقه الا ابا
 بیت شهور آله مؤلف فقیرک برلمع عزلند

جورب اولی جمنه مقنون جانا لانومله طول
 لبال بالده و بکر برلمع عزلند هوی زلفید
 اقصای رز و جوق سوار طره نما بد مرئب معراج

بولور اکین ۵۰ شتیزه سلطان محمدخان خانقاری
 برج نریف نایبکده اوله صرد علما دی دیا سندن
 فصیح نویصاحبی شه و خضر بک جامع زید عمر
 منکمو طراغی سولایش و آندنضکره شعرا نظمو تاریخ
 بولغ دخی هو سولایشیک
 واستا سولای تاریخ فتحی و لوق ورده اهل بزلستانلی
 الدی جیدال و جنگله طراغی سولایشیک
 طغوزوزنسه هجریه سندنضکره کزیه تاریخار سولایشیک
 باندادی مثال ولور و بعضیایر سروجیه زیر تحریر ولور
 آسانی - تاریخ لک - سند -
 نظم انکروسی نهر فیلدی سلیمان زمان ۹۴
 لادری آصف الله کوردی سلیمان مهرک ۹۴
 لا سلیمان و بری مهرین آصفیه ۹۶
 شعبه شانی حیا الیدی سلطانی و دریا معی ۹۶
 اماری شاه سند سلطان سلیم کالیاب ۹۷
 بخاری الدی قریس لحدسن ثناء سلیم ۹۷
 هاشمی سعادتله صفاکلک آوند ۹۹

لا اهل سنت متولی ولدی و ن ۹۹
 لا قلعه زاده عمر بانها ۹۹
 روحی بغدادی صفای الیدی صافی خان باصطک قدیم ۹۹
 الحاح خضر کلک اچینی جرج کزیه و کشف انجون بر
 شاهراه اولوب وقوعات مریم چون بر صریح و بعضیایر
 اولوق ورده تاریخ نظم الیک باستانه سولایشیک
 بدنا رخنه نضکره بوکا دقا زاده احتنا ایدله ک
 وروس علما سالیف الکرها شانی قنجا بک
 کوزل و غایت ضعیف تاریخ سولایشیک و بولورده سالیف
 تقدم الید رک ضاعت تاریخ مام و لمشک بااعلی
 بدنا رخنه نضکره سولایشیک لایق تاریخ متعین ازنا لک کوزل
 آسانی - تاریخ لک - سند -
 لادری سید مستحسن رکانه ۱۰۰
 طالبی خان محمد اولی سلطان خرمهان ۱۰۰
 طبیب ابندی قدیری جامی غریبفا ۱۰۰
 لا کندی شمع جلیله و نیار ۱۰۱
 هاشمی اونی روح اسعد بجون فاتحه ۱۰۲

حالتی کبودی صفالند هر سلمان زمان ۱۰۴۵
 لا چشمه کحل عدم چکد علی حل شریک ۱۰۴۷
 جوری جالوس خان محمد لیدی سوره و سالی ۱۰۵۱
 جزئی اوله عقاده مقام خفیت جنان ۱۰۶۹
 نالی دوشندی فخر حصنه نور محمدی ۱۰۹۴
 صلیقی بادشاه جهران جنت ۱۱۰۵
 سیمیمی کلدی مفاح روان چکد و سالی ۱۱۴۷
 وله همدرد کجور و فانی سلطان احمد ۱۱۴۷
 دشیبد اوله خان محمود امام السالین ۱۱۴۷
 راغلیانیا بالیدی و فغنه جامع التور علیانیا
 روحی کلبی کجی ساعت یکین زلزله فقه شامی ۱۱۷۴
 سنلاره هوبی زلالی و راه الزهراء و رادون اوله ۱۱۹۰
 منول شریع اوزر سید تانچینا صکره منظوم و سالی
 صناعی جلیجی رفی بولدی و ۱۱۹۷ سنیزک در سعاده
 کلان لهنی سوری فقه موضعی خاندان خرمی بولوب
 طوغری بولوب اسناد کل و لیدی حضرت سنلاره هوبی

کبی فن شعره آند و دهاماهر و خواجه نیب فندی
 کبی ارباب شجریمجی دوات و راکن فن نارینه کریمه
 افوز اوله مامشدر
 الخ سل سوزک بوصناعده اسلاف و خلافت فائق و لوب
 بالکر کند و زمانک وقایع فناعتمیه رک ازمنه
 سالفدنک وقایع مهنه فنی کوزل کوزل تان بخاری طینیه
 دیوئی مطالع بد نازک معاوسیدر
 سرور افند کیک کند و سنک و کرک اسلاف و معاصری
 اولان نغزلک تان بخاری مقبول و مستحسن و لذیذی جمع
 الهه بر مجموعه به قیدیه و کیک فانتک عزت ملایخی عصرین
 سولستان تان بخاری منجاری بولک عاقله و نمند معده و فقه
 نویسن سعد قلمی دخی انتخاب لیدی کیک نارخاری کاکانته
 خفاک اسلاف نغزلک اک کرک تان بخاری جامع لری نظیر
 سرور اول مجموعه اصل نوری منتخبه کرک ایچون
 ترتیب یلش لیس ده بعضی نوری فارسی عمیری دخی
 فیدا لایمندر حتی ۱۱۹۴ سنیزک انشا اولان
 جمیل یکا نغزیه ایچون سولستان لیدی

(قدیمی دارالکتب سلطان محمد لکهنوی) تاریخ مخفی
 اول مجموعه به قید تمسند و بوقایع بخاک لاسند
 کی قصید سخی قیصر بریدر حال و کربلا ده ساز
 اولدیمی اوزده بحر ملک سکر خردن ترکی اصول
 عروض عربی مخالف قدر مایع شعر برده بوقا بر جریه
 قد و سماع اولسه بیله افزان رسته اوزده هفت عربی
 اولدین نظم و لسان شعر بر مقبول ولماز و برده لکته
 لفظی و زده وقف نیدکنه بنی عصری و لاسند ف
 بعضی کای کا اعراض اتمسند ایتکه بوعرض خشی
 و قفودر چونکه عارضیه ده کرب و وقف و کرب
 اشباع انحق تنک خرنه و برده مصرع یعنی سنو
 با مطلع ایه مصرع اولک دخی خرنه اولور سائر
 محالین جائر کله در فارسی ترکی شبهه سی و زده
 عربی شعر سولماک ایه مستحسن اولماز
 تاریخ آنک اعلامی خوشن عاری و میرله اولان
 معانی کمال و وضوح ابله مفید ولان مصرع ازده یعنی
 دیگره صریحه سربوط اولیان بر مصرع برجسته در

سروینک اولدی صالح افندی فزوار طریکی
 بونی استماع ایدن کیمس صالح افندی نامنه رزاتک
 و قفودار اولدین فزوار ایدر و جمع حروف حساب
 اولدین قده (۱۷۶۷) سنه و قوی معلوم اولور
 فقط بویله تاریخ یارینا در رتصار فایدر
 سرتو بیکارجی نظم ایلدیمی تاریخ یارینا بجز انک ازاده
 بونی بکوش
 سنک سنک سروی کلدی قرقه طریکی بویله
 که بونی طالع ایلان ۱۷۰۵ سنه سروینک -
 قویا سنه و اصل اولدین در حال فرما ایدر
 (۱۷۶۷) سنه قزوین قویا سنه کلدی قرقه
 اولدین (قزوین قزوین سرتو قزوین) طریکی
 بوقیلدند بویله سولماک ولان تاریخ یارینا
 کرب لریک بر وجهی رزینا لکته کورد
 اسامی -
 سرتو قلدی رزینا قلدی ارحال ۱۷۹۱
 اولدین ارحال ایتکه محمد حاجی ۱۷۰۷

اسلاف
سرور بادشاه عادل ولدی شمسیم ۱۷۰۲
وله جان شیری و بردی فرهاد ۱۷۰۴
وله مجرایم شمساده اندی و فتح خان جمدید ۱۷۱۲
وله یحیی غالب دوده خاندن یاقو ۱۷۱۴
وله جعفر کیم فلادی محمد بک قنچی رحلت ۱۷۱۹
وله کوجدی میرد نصف شتاده ۱۷۱۹
وله دیوب الحکم لسه کوجک قاضی ده لویه ۱۷۱۹

ولادت هما یون

طالب فلادی تولدی نریم شمساده زرع محمد ۱۷۵۱
تاریخ اندر وجه مشروح حقیقت اثره سنه آل نور
و یولدی مان ایس مجاز و کتابه و تلخیص و توریه یولی
اختیار اول نور و یولدی بولندان تاریخ نقد و رکنان
و معنای مرده دلانی نقد و واضح اولور ایسه و ترنه
مقول و مستحسن اولور نیکم زمره نخر بر اولور حقیق
مثالردن کلانشیلور تاریخ وفات کاف
سنه لویه کیمی کوهر ایکی کویا او معارف کانی ۱۷۰۶

سرور ترویج اندی عاصم بک فندی ۱۷۰۹
وله خان سلیم و فتح کیمی اندری ۱۷۱۵
وله ایلدی رحلت کلوب قدیمی قنچی ۱۷۱۷
وله میر عارف اندی عقدا زواج ۱۷۲۰
وله یحیی لیدی جند خان محمود ۱۷۲۷
حکمت وفات اندی جمال الدین افریق ۱۷۲۷
وله رفیع رحیمی ز عالم قانی ۱۷۲۷
زانف روم لایله غمر و عود قنچی خان یحیی ۱۷۶۵

هر وقت یولیه رحمت نصر علی بولند مان چون که کثر یا
معنای مرده دلانی اندی لفظا رکعت حروفی تاریخی
موقوف و شمس نه علیه سالی طوبی برقی کچون حشو
و زاندا لفظا علاوه اولور ایشنه بوعلاوه لر نقد
مفایده سبب و لطائف بیان و بدیهه بی مشتمل
اولور ایسه تاریخ اوقد و مقبول اولور بولولده
سؤنشل و لایق تاریخ مقبولدن دخی روجه ات
براز نما لایق کوره لم

- ۱۴۰۸ سرور حق بانا جسمی این کنج برکت
 غالب دو کاری قالب موصول و مطبوعه دو کخانه
 سرور مقصد زاده قید نندن طلاق ابدی و حق
 ۱۴۱۱ سر با غنقه سوزن این نحو اول و این
 ۱۴۱۱ و ما، حقون منت قی بالقی از اینک
 ۱۴۱۱ و ابدی اقبال و ج انسانلی به ندر کج
 ۱۴۱۲ و اچ کمی بول اینک کسرت کج قوشک میه
 ۱۴۱۲ و آت کمی بدن سکر قوشک و ج کمی بول اینک
 ۱۴۱۲ و قوشک کی و ج قوشک قوشک و ج قوشک
 (معنی این ضمایا اینک صدارت)
 ۱۴۱۲ و بادنه معنی بول می هر نه لایق کهر
 - و در تخطا را بنیاد -
 ۱۴۱۳ و اوج اعمری و زدن هماد ر طیار
 ۱۴۱۷ و حق بانا اینک ایه کنز الکرکات
 ۱۴۲۰ و کل و فی سبد سلمان روحی و ج قوشک
 ۱۴۲۰ و فاتی عثمان افندی و روحه
 ۱۴۲۲ و محفل عدلی مقربسون بول

- ۱۴۲۲ سرور شری صوتیک شکر زاده به ساقی اجل
 عارف اولی علی خان محمود و ج قوشک و ج عارف
 خلاصی عدلی اولی و ج قوشک و ج جعفر سندر
 ۱۴۲۴ غزب محمود خان سولی ملکی اصد سارک
 ۱۴۲۷ سرور جهانیا کویک بلبل و ج قوشک و ج اعداب
 ۱۴۲۷ حکمت کعبه خلدی مکان ابله روح مدف
 - صله زدن دور و ج قوشک -
 ۱۴۲۴ غزب قطب عالم صامی هر ابدی و ج قوشک
 (و اینست بر بنیادنا)
 ۱۴۲۴ و لایه شناهانه ده الیه و اینست بر بنیاد
 - و لایه شناهانه ده -
 ۱۴۵۸ جفی فروز و ج قوشک عالیه نه زدن و ج قوشک
 ۱۴۶۵ صفوت قوشک کاوی و ج قوشک و ج قوشک
 (و قات و لی مصر)
 ۱۴۶۵ و لایه شناهانه ده الیه و اینست بر بنیاد
 (جوش و سلطان و ج قوشک)
 ۱۴۷۷ جوش و جوش و جوش و جوش و جوش و جوش

- (۱۷۹۰) -

بقعه بقعه برزنا بخند

تاریخ با نام اولو که جمیع حروف و داخل حساب اولور

بالاده مذکور نارنجار کی

باخورد بالکر نقطه حروف حساب و لنوب تاریخ

نجم و تاریخ مجوه زینلور

و باخورد بالکر نقطه حروف حساب و لنوب تاریخ

امل و ساده زینلور

- (تاریخ مجمه مثال) - (سروری)

رضی رسیده مکته است که ختم تروت فرقان

شوحه اول که مجوه تاریخ حکیم من تعلم القرائ

(۱۷۹۰)

- (سروری) -

کرونی السیم عاشق افندی مفتی عالم -

که وقتان قطعه را تروت و فضل و تقویر

(سروری مجوه کل را بر تاریخ استنا ط

موفق در بحر عقل عاشق نقل فتویر -

۱۷۹۲

- (۱۷۹۰) -

- (بعضا یکی و ج شاعرک بر تاریخ توت و سناکری

وارد و زبرد مجوه نارنجاره اولو کی

(سروری) - (عزت)

مطف خانه بعثت بلد ناس

(سروری) - (حکمت)

اوجدی سخن خانه طوطی شیخ

(سروری) - (حکمت) - (رافت)

جانبی عدلی بسون قدردی بک رب قدیر

- (حق) - (شناهی)

- (یادی خانی عبد الجید همهم جسر جدید

بعضا برینک مجوه تاریخ اولور تیکم سروریک

(۱۷۹۱) - (سنتین سولیک کی سهله میدان الدیک

مترک و سیکدی طاش سلطان سلیم کابین

بیتی کی و بعضا برینک هر صری برزناخ اولور

تیکم سروریک (قرقری هر حاله مولی معنی بلبله)

(سنتین و لید حجاب شده سلیمک بوسند -

بیت هر صری (۱۷۹۰) عدد و مساوی اولور

۱۷۹۲

(سروریک)

کناهی واریسه عفو اوله مجمله دیدم تاریخ
نصوحی زاده قبلدی توبه فرب حقه غمرا اندک

۱۷۱۸

(ناریخ مهمله مثال)

سروریک

حروف ساده لرله ایله هر تخریر تاریخ
بکراغا قوروب سور تزوج - بربر اولدک

۱۷۹۷

(طالب ۴)

فرورد مهر ایله غالب کی پاشا صد ره

۱۷۷۹

بعضا مطبع تاریخ عدد حروف برقاچ نافص
بازنده کلرک مقام مناسب تعبیه ایله ضم با تریل
اولنور بولله تعبیه ایله سوبلنشی اولان دکن
تاریخ لرین برقاچ مثال کتوره لم - (سروریک)
بایله یازدی فلم بنت ییجک تاریخ (۱۷۹۹)
(قتله ده اندی بنا والده سلطان حمام -

اشو مطبع تاریخ عدد حروف ایکی تفصیل اولد
با حروف عددی اولان ایکی ضم ایله احوال و لنشد

(سروریک)

شکل کر باب کلور فکره باز رکن تاریخ
سور و یلک کورک عددی قبولی پاشا

۱۷۷۷

بوصح تاریخ سن نقصان و لغله شکل کورده اولد
و سنه دال بولان (۵۰) رقمی ضم ایله احوال قیلنشد

(سلیق ۷۷)

شده عالم آتیه سنک ناجن دیدم تاریخ
عجمدن کلدی مفتاح روان باب حمامونه

(۱۷۷۷)

بوصح تاریخ ایکی یاده سی اردر سنک ناجی یعنی
حرف اولی اولان با حروف اند و تریلی ایله تنسویه
اولنشد - (سروریک) - (۱۷۷۷)
دل کان رشکله فوبدق دیدم تاریخ
الدی مهری کریم معدنی بوسف پاشا

بومصلح معدنی یعنی بوسیله شناختن صدق و کذب تاریخ و ولوب برزاده سی وارد کاند قلبی و لولان الفک تزیلی الیه تشویه قیامند و

بعضا بر صراط عدد و حروفی را و لولان سنه نیک تمام یک قاتی و ولوب و وفادار و ولوب تاریخ نام که قبول دکلدر فقط بر صراط هر روضه تاریخ جیحار اب مصع و قبول تاریخ اولور تنگ سرورنک بر جمع کون شونک الیه سلطان عثمان و لولان سنه مصری کنایه شتملدر شولاه که بر جمع کون شونک

عبارت سنک عدد حروفی (۱۶۷) اولور سلطان عثمان جلوسن تاریخ اولور کنی (سلطان عثمان و لولان سنه) جمله سی سی شنفه برزاده

کذلک مصراع تاریخ حروف معجم و مهمل و سنه بر تاریخ جیحار اب تاریخ مصع دن معدود اولور - تنگ سرورنک -

(موقف سب سروری معجم و مهمل و وفادار) (مربع و فک شور مصطفی خاند و مکار ماله)

یست که مصراع تاریخ حروف منقوطی (۱۴۴) اولوب ساده حروفی و قد را و لغله ابدی و خلی سلطان مصطفی و لولان جلوسن بر تاریخ

- (تاریخ مصع نیک نوع کثرت سی وارد) -
اجمله رسیدن بود که بر نیک ابی مصری بر تاریخ اولور خلیه هر طغناک آحاد و عشرت و مانی که که ساوی و لذت نقل یک که اصولی الیه تاریخ دهها بد اولور تنگ (۱۶۷) سنه سرورنک سرورنک سولایکی (روزله اسمان نور فری) جینی (البیوت بهرورنک لولان) مصری شمس

بشدن نوال شرف اوزده سکرو جمله تاریخ جیحار - (تاریخ مصع نیک بر نوعی اخراج و ارجال اصولدر تنگ (۱۶۴) سنه شرف خان

افغانی عساکر عثمانیه الیه وقوع بولان بخار سنه مهر زمانه را بند که تاریخ مصع اولور -

مشتاق (استرق از تیغ باد سنه کریمت) -